

OBRANA

ZÁKLADŮ VÍRY KATOLICKÉ.

SEPSÁNA OD

Ph. Dr. **EUG. KADEŘÁVKA** O. PRAEM.

S approbací nejdůstojnější knížecí arcibisk. konsistoře Pražské a přivolením představených řádových.

SVAZKU DRUHÉHO DÍL DRUHÝ.

V PRAZE.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba.

1900.

KNIHA ČTVRTÁ.

O církvi katolické.

Ú v o d.

Co se bude vyšetřovati?

Jelikož církev, které Kristus Pán své učení svěřil, jest společnost, a proto z hlavy a údů sestává, důkaz o katolickém rázu náboženství křesťanského se dělí na dvě části; v první se vyšetřuje církev vůbec, pokud sestává z údů, ve druhé se jedná o hlavě, která církev spravuje. Než poněvadž církev jest k tomu ustanovena, aby zjevení křesťanské měla v držení, tázati se jest potřebí, odkud je přijala, kterak je má v držení. Ve třetí tedy části mluví se o pramenech zjevení Božího.

V první části předešleme otázku, co jest církev, slovně vyměřena, jaký jest poměr mezi církví a náboženstvím, zdali a jakou Kristus Pán církev založil, pak zkoumati budeme její jsoucnost, bytnost, vlastnosti a známky, abychom poznali, zdali bytuje, v čem záleží, jakou jest a kterak se poznává.

ČÁST PRVÁ.

O církvi vůbec.

ODDĚLENÍ PRVÉ.

O t á z k y p ř e d b ě ž n é.

§ 1.

Co jest církev slovně vyměřena? Jaký jest poměr mezi církví a náboženstvím?

Slovo církev pochází z řeckého kyriake, t. j. Páně; k tomu slovu přimysliti dlužno společnost. Je tedy církev společnost Páně, společnost, která náleží Pánu, t. j. Kristu Pánu, společnost, která jeho učení vyznává. Vůbec znamená církev společnost lidí totéž náboženství vyznávajících.

Pojem církve, jak patrně z výměru, úzce souvisí s pojmem náboženství, jelikož jsou to pojmy souvztažné; náboženství jest základem církve, církev pak nevyhnutelně vyžaduje, aby lidé nevyhnutelně tvořice společnost podle náboženství žili. Církev je tedy tak nutná a tak stará, jako náboženství; je takovou, jaké jest náboženství. Pročež náboženství nadpřirozenému odpovídá církev nadpřirozená, pohanskému náboženství pokaženému pohanská církev pokažená, náboženství dokonalému církev dokonalá, náboženství připravujícímu církev připravující, náboženství připravenému církev připravená. Avšak o církvi přirozené nemluvíme; neboť jelikož není žádné náboženství lidové přirozené, není ani církev přirozená.

§ 2.

Zdali a jakou Kristus Pán církev založil?

Uvažujeme-li pojem náboženství a církve, musil Kristus Pán zakládaje náboženství založiti i církev, t. j. společnost, která by jeho náboženství vyznávala. Tehdy však ji založil,

když založil náboženství; než náboženství založil, když bylo jemu předešlo náboženství Mojžíšovo, aby je připravilo. Proto jako náboženství křesťanskému předešlo náboženství Mojžíšovo, tak rozeznávati sluší od předeslané církve Starého Zákona následující církev Nového Zákona, církev naprosto dokonalou, církev křesťanskou. Veškerá církev Starého Zákona jest typem církve křesťanské; k tomuto typu obecnému přistoupily typy jiné, zvláštní, které se nám objevují v jednotlivých osobách, věcech, místech a ústavách. Posléze jako náboženství Kristovo v Starém Zákoně předpověděno a slíbeno bylo, tak i církev Kristova v témž Zákoně předpověděna a slíbená byla. Pročež musil Kristus Pán takovou církev založiti, jakou Bůh předobrazeními naznačil a skrze proroky předpověděl a slíbil.

Mluvíce o náboženství Starého Zákona vypočetli jsme typy církve křesťanské; zbývá toliko, abychom ukázali, která byla předpověděna a slíbená.

§ 3.

Církev Kristova od Boha skrze proroky předpověděna a slíbená.

Proroci předpověděli o církvi Kristově toto

A) Z jakých příčin založí Bůh církev.

1. Bůh milosrdenstvím pohnut, *svobodně* založí církev. Is. 54. 7, 8: Na maličkou chvíli opustil jsem tě, ale ve slitováních velikých shromáždím tě. V okamžení rozhněvání skryl jsem tvář svou maličko před tebou, ale v milosrdenství věčném slítoval jsem se nad tebou, praví vykupitel tvůj Hospodin.

2. Účelem církve prvotním jest sláva Boží, druhotním spása lidí. Ez. 36. 22, 23, 29: Toto praví Pán Bůh: Ne pro vás já to učiním, dome israelský, ale pro jméno své svaté, které jste poskvrnili mezi národy, k nimž jste vešli. A posvětim jméno své veliké, jež bylo poskvrněno mezi národy, které jste poskvrnili uprostřed nich, aby poznali národové, že já jsem Hospodin, praví Bůh zástupů, když posvěcen

budu ve vás před nimi A vysvobodím vás ze všech poskvrn vašich. Is. 48, 11: Pro sebe, pro sebe učiním to, aby mi nebylo rouháno, a slávy své jinému nedám. Týž 61, 1—3: Duch Hospodinův nade mnou, protože Hospodin pomazal mne; k zvěstování tichým poslal mne, abych léčil zkroušené srdcem a kázal jatým propuštění a zavřeným otevření; abych kázal léto milostivé od Hospodina a den pomsty od Boha našeho, abych těšil všecky kvílcí; abych dal kvílicím sionským, abych dal jim korunu za popel, olej radosti za smutek, plášť chvály za ducha truchlosti; a slouti budou v něm silní spravedlnosti, štípení Hospodinovo k oslavení.

B) Kdo bude hlavou církve.

1. Bůh, zakladatel církve, bude jejím pánem a spasitelem, pánem nejmocnějším. Is. 54, 5. Panovati bude nad tebou ten, který učinil tě, Hospodin zástupů jméno jeho; a vykupitel tvůj, Svatý israelský, Bohem vší země slouti bude. Dan. 7, 14: Dal jemu moc a čest i království; a všichni lidé, pokolení a jazykové sloužiti budou jemu; panství jeho jest panství věčné, které nebude odňato, a království jeho, které nebude zrušeno.

2. Bůh bude králem církve, králem nejspravedlivějším; na trůně Davidově královati bude dle ducha na věky a všude, nejslavněji a nejdobrotivěji; za smrt, kterou za hříšníky podstoupí, obdrží království. Zach. 14, 9: A bude Hospodin králem nade vší zemí; v ten den bude Hospodin jeden a bude jméno jeho jedno. Jer. 33. 15, 16: V těch dnech a za času toho učiním, aby vzrostl Davidovi kmen spravedlnosti; a konati bude soud a spravedlnost na zemi. V těch dnech spasen bude Juda, a Jerusalelem bydliti bude doufanlivě; a toť jest jméno, kterým ho nazývati budou, Hospodin spravedlivý náš. Týž 33, 20—22: Toto praví Hospodin: Může-li zrušena býti smlouva má se dnem a smlouva má s nocí, aby nebyvalo dne a noci časem svým: tak i smlouva má bude moci zrušena býti s Davidem služebníkem mým, aby nebyl z něho syn, který by královal na trůně jeho, a levitové a kněží aby nebyli služebníky mými. Jakož nemohou sečteny býti hvězdy nebeské ani změřen

býti písek mořský: tak rozmnožím símě Davida služebníka svého a levity služebníky své. Is. 9. 6, 7: Maličký narodil se nám a syn dán jest nám, a učiněno jest knížectví na rameni jeho; a nazváno bude jméno jeho Podivný; Rádce, Bůh silný, Otec budoucího věku, Kníže pokoje. Rozmnoženo bude panování jeho a pokoji nebude konce; na stolicí Davidově a na království jeho seděti bude, aby utvrdil je a upevnil v soudu a ve spravedlnosti od tohoto času až na věky; horlivost Hospodina zástupů to učiní. Amos 9, 11-15: V ten den vzbudím stánek Davidův, který klesl, a zase vzdělám mezery zdí jeho a to, co se bylo zbožilo, a zase vystavím jej jako za dnů starodávných, aby vládli ostatky idumejskými a všemi národy, protože vzýváno jest jméno mé nad nimi, praví Hospodin čině tyto věci. Aj, dnové přicházejí, praví Hospodin; a postihne oráč žence a tlačitel hroznu rozsívajícího símě a kapati budou hory sladkostí a všickni pahorkové vzděláni budou. A obrátím zajetí lidu mého israelského; a vzdělávati budou města zpustošená a bydleti v nich: a štípiti budou vinice a píti budou víno jejich, a dělati budou zahrady a jísti budou ovoce jejich. A vštípím je v zemi jejich a nevytrhnu je více ze země jejich, kterou jsem jim dal, praví Hospodin Bůh tvůj. Is. 52, 10-12: A Hospodin chtěl ho potříti v nemoci; poněvadž položil za hřích duši svou, uzří símě dlouhověké, a vůle Hospodinova rukou jeho řízena bude. Protože pracovala duše jeho, uzří a nasycen bude; známostí svou ospravedlní on, spravedlivý služebník můj, mnohé, a nepravosti jejich on ponese. Protož oddělím jemu mnohé, a rozdělí kořisti silných, protože vydal na smrt duši svou a s hříšnými počten jest, a on hříchy mnohých nesl a za přestupníky prosil.

3. Bůh v církvi, království svém, zastávati bude úřad
a) pastýře, který bude jeden, od něhož vedena kráčeti bude církev dle soudů Božích. Is. 40, 11: Jako pastýř stádo své pásiti bude; v rameni svém shromáždí beránky a v klín svůj pozdvihne je, březí pak sám ponese. Ezech. 34, 23: A vzbudím nad nimi pastýře jednoho, kterýž by je pásil, služebníka svého Davida: tenť je pásiti bude a ten bude

jejich pastýřem. Týž 37, 24: A služebník můj David bude králem nad nimi, a pastýř jeden bude všechněch jich; v soudech mých budou choditi a přikázání mých ostříhati, a budou je činiti.

b) učitele, který církev osvítí a spravedlnosti naučí. Joel 2, 23.: A synové sionští, plesejte a veselte se v Hospodinu Bohu vašem; neboť dal vám učitele spravedlnosti a sešle vám déšť ranní a pozdní jako na počátku. Is. 60, 1—3: Vstaň, osvět se Jerusaleme; neboť přišlo světlo tvé a sláva Hospodinova nad tebou vzešla. Neboť aj, tma přikryje zem a mrákota národy; ale nad tebou vzejde Hospodin a sláva jeho v tobě viděna bude. I choditi budou pohané ve světle tvém a králové v blesku východu tvého.

c) kněze, který církev spasí. Zach. 6. 12, 13: Aj, muž, východ jméno jeho; a pod ním vzejde, a vystaví chrám Hospodinu. A on vzdělá chrám Hospodinu, a on ponese slávu a seděti a panovati bude na stoličce své; a bude knězem na stoličce své. Is. 25, 4.: Řcete malomyslným: Posilňte se a nebojte se; aj, Bůh váš pomstu přivede odměny; Bůh sám přijde a spasí vás.

d) ženicha, jenž církev obdaří syny. Os. 2. 19, 20: I zasnoubím tě sobě na věky, a zasnoubím tě sobě v spravedlnosti a soudě a v milosrdenství a v slitováních. A zasnoubím tě sobě u víře; i budeš věděti, že já Hospodin. Is. 62. 4, 5.: Nebudeš více slouti opuštěná, a země tvá nebude slouti více pustá; ale slouti budeš Zalíbení mé v ní, a země tvá Osazená; neboť zalíbilo se Hospodinu v tobě a země tvá obyvateli osazena bude. Neboť bydlí mládenec s pannou a bydliti budou v tobě synové tvoji. A raduje se ženich z nevěsty a radovati se bude z tebe Bůh tvůj.

C) Jaké bytnosti čili přirozenosti bude církev Kristova.

1. Smlouva nová bude uzavřena. Jer. 31. 31, 32: Aj, dnové přijdou, dí Hospodin: a učiním s domem israelským a s domem judským smlouvu novou, ne dle smlouvy, kterou jsem učinil s otcí jejich v den ten, v který jsem ujal ruku jejich, abych je vyvedl ze země egyptské, smlouvu, kterou zrušili, a já panoval jsem nad nimi, dí Hospodin.

2. Smlouva bude vepsána do srdcí od Ducha Božího, jenž nade všechny lidi bude vylit. Jer. 31, 33: Tatoť bude smlouva, kterou učiním s domem israelským: Dám zákon svůj do vnitřností jejich a na srdce jejich napíši jej: a budu jim Bohem, a oni budou mi lidem. Joel 2. 28, 29: Vyleji ducha svého na všeliké tělo; a prorokovati budou synové vaši i dcery vaše, starci vaši sny míti budou, a mládenci vaši vidění vídati budou. Ale i na služebníky své a na služebnice v těch dnech vyleji ducha svého.

3. Duchem svatým vylitým stanou se lidé v církvi

a) lidem Božím. Is. 44, 3—5: Vyleji vody na žíznivou a potoky na suchou zemi: vyleji ducha svého na símě tvé a požehnání mé na kmen tvůj. A pučeti budou mezi bylinami a jako vrbí podle tekoucích vod. Tento dí: Hospodinův já jsem; a onen vzývati bude ve jménu Jakubově; a tento napíše rukou svou: Hospodinu; a ve jménu israelském se připodobní. Jer. 32, 38: I budou lidem, a já budu jim Bohem.

b) lidem svatým. Is. 62, 12: I nazvou je lidem svatým, vykopenými od Hospodina.

c) trůnem Hospodinovým. Jer. 3, 17: V ten čas nazývati budou Jerusalem trůnem Božím.

d) syny Boha živého. Os. 1, 10: Řečeno jim bude: Synové Boha živého jste.

e) kněžími a služebníky Božími. Is. 61, 6: Vy pak kněžími Hospodina nazváni budete; služebníci Boha našeho, bude vám řečeno.

4. Náboženství pohanské bude zrušeno a všichni budou moci v církvi Boha poznati. Is. 2. 17, 18: A sehnuta bude vyvýšenost lidská a snížena bude vysokost mužů, a vyvýšen bude Hospodin sám v ten den; a modly docela setřeny budou. Sof. 3, 9: Tehdy navrátím národům rty výborné, aby vzývali všichni jméno Hospodinovo a sloužili jemu ramenem jedním. Is. 54, 13.: Všecky syny tvé učiním vyučenými od Hospodina.

5. Pro Spasitele smrt podstoupivšího odpuštěny budou v církvi hříchy skrze vodu vylitou, skrze sedm svátostí.

Is. 53. 4, 5: V pravdě neduhy naše on nesl, bolesti naše on snášel: a my počtli ho jako malomocného a ubitého od Boha a sniženého. On pak raněn jest pro nepravosti naše, potřen jest pro hříchy naše; kázeň pokoje našeho leží na něm, a zsinlostí jeho uzdraveni jsme. Ez. 36, 25: A vylijí na vás vodu čistou a očištění budete ode všech poskvrn svých, a ode všech model vašich očistím vás. Is. 30, 26: A bude světlo měsíce jako světlo slunce, a světlo slunce bude sedmeronásob jako světlo sedmi dnů spolu v den, v který uvíže Hospodin ránu lidu svého a úraz zbití jeho uzdraví. Mich. 7, 19: Obrátí se a smiluje se nad námi; složí nepravosti naše a uvrže v hlubokost mořskou všechny hříchy naše.

6. Na věky bude církev trvati; vždycky bude v ní se hlásati slovo Boží: vždycky bude v ní se udíleti milost. Dan. 2, 44: Za dnů království těch vzbudí Bůh nebeský království, které na věky nebude rozptýleno, a to jeho království nebude lidu jinému dáno; i rozdrobí a do konce zničí všechna ta království; a ono státi bude na věky. Is. 59, 21: Toť jest smlouva má s nimi, praví Hospodin: duch můj, který jest v tobě, a slova má, která jsem položil v ústa tvá, neodejdou z úst tvých a z úst semene tvého a z úst semene semene tvého, praví Hospodin, od tohoto času až na věky. Zach. 14, 8: I stane se v ten den: vycházeti budou vody živé z Jerusalema, polovice jich do moře východního a polovice jich do moře nejposlednějšího; v létě i v zimě budou. Jer. 32, 40: A učiním s nimi smlouvu věčnou a nepřestanu jim dobře činiti; a štípím je v zemi této v pravdě, celým srdcem svým a celou duší svou.

D) Které jsou vlastnosti církve.

1. Bude sjednocena skrze krále jednoho a Ducha Božího jednoho a bude jediná. Ez. 37, 24: A služebník můj David bude králem nad nimi, a pastýř jeden bude všechněch jich. Jer. 32, 39: A dám jim srdce jedno a cestu jednu, aby se mne báli po všechny dny, a aby jim dobře bylo i synům jejich po nich. Is. 44, 3: Vyleji ducha svého na símě tvé. Is. 2, 2: I bude v nejposlednějších dnech připravena hora

domu Hospodinova na vrchu hor a bude vyzdvižena nad pahorky, i pohnou se k ní všichni národové. Ez. 34, 23. Sof. 3, 9.

2. Bude svatá skrze svého zakladatele, jenž sám jest spravedlivý, jenž spravedlivě soudí, jenž spravedlnosti učí, jenž za hřích dosti činí, jenž království ve spravedlnosti založil, jenž hříchy odpouští, lidi svatými činí, prostředky svatosti udílí. Is. 45, 8: Rosu dejte nebesa s hůry a oblakové dštěte spravedlivého; otevři se země a vypuč spasitele; a spravedlnost vzejdi spolu; já Hospodin stvořil jsem ho. Jer. 23, 5: Aj dnové jdou, dí Hospodin, a vzbudím Davidovi kmen spravedlivých; a královati bude jako král, a moudrý bude; a konati bude soud a spravedlnost na zemi. Joel 2, 23. Dan. 9, 24. Is. 33, 5: Zveleben bude Hospodin, neb přebývá na výsosti; naplní Sion soudem a spravedlností. Is. 52, 3: Toto praví Pán Bůh: Darmo jste prodáni a bez stříbra vykoupeni budete. Is. 4, 3.: A stane se: každý, kdo bude zanechán na Sioně a pozůstaven v Jerusalemě, svatý slouti bude, každý, kdo jest zapsán v životě v Jerusalemě. Ez. 47, 1—12: I obrátil mne k bráně domu, a aj, vody vycházely pod prahem domu na východ; atd.

3. Bude všeobecná; všichni národové budou do ní voláni; meze zákona Mojžíšova budou odklizeny. Is. 55, 1. Všichni žízniví, pojdte k vodám: i vy, kteří nemáte stříbra, pospěšte, kupujte a jezte; pojdte, kupujte bez stříbra a beze vši odměny víno a mléko. 5.: Aj, národa, kterého jsi neznal, povoláš; a národové, kteří tě neznali, k tobě poběhnou pro Hospodina Boha tvého a Svatého israelského, neboť tě oslaví. Is. 56, 3—7: A neříkejž syn příchozího, který se přidrží Hospodina, řka: Odloučením oddělil mne Hospodin od lidu svého; a neříkejž kleštěnec: Aj, já jsem dřevo suché. Neboť toto praví Hospodin kleštěncům: Kteříž by ostříhali sobot mých a zvolili to, co jsem já chtěl, a drželi smlouvu mou: dám jim v domě svém a mezi zdmi svými místo a jméno lepší, než jest ze synů a dcer; jméno věčné dám jim, které nezahyne. A syny příchozího, kteří se přidrží Hospodina, aby ctili ho a milovali jméno jeho, aby byli jemu za

služebníky, všecky ostříhající soboty, aby ji neposkvrňovali, a držící smlouvu mou: přivedu je na horu svatou svou a obveselím je v domě modlitby své; zápalové jejich a oběti jejich líbiti se budou mně na oltáři mém; neboť dům můj dům modlitby slouti bude všechněm národům.

4. Bude apoštolská; neboť se zove domem Boha Jakubovým, semenem a kmenem Jakuba, jenž jest otcem dvanácti synů. Is. 2, 3: A půjdou národové mnozí a řeknou: Pojdte a vstupme na horu Hospodinovu a do domu Boha Jakubova, a učiti bude nás cestám svým, a budeme choditi po stezkách jeho; neboť ze Siona vyjde zákon a slovo Hospodinovo z Jerusalema. Is. 44. 1, 3: A nyní slyš, Jakube, služebníče můj, a Israeli, kteréhož jsem vyvolil. Vyleji vody na žíznivou a potoky na suchou zemi; vyleji ducha svého na símě tvé a požehnání mé na kmen tvůj.

E) Kterými prostředky dojde církev spásy?

1. Církev bude se těšiti z ochrany Boží. Is. 26. 1, 2: V ten den zpívána bude píseň tato v zemi judské: Město síly naší Sion spasitel, postavena bude v něm zeď a předezdí. Otevřte se brány, ať vejde národ spravedlivý, ostříhající pravdy.

2. Bůh jí bude přítomen. Is. 4. 5, 6: A stvoří Hospodin nad každým místem hory sionské, a kdež vzýván jest, oblak přes den a dým a blesk ohně plápolajícího v noci; nad všelikou zajisté slávou ochrana. A stánek bude k zastínění dne před horkem a za bezpečnost a ukrytí před vichrem a deštěm. Jer. 3. 16, 17: A když se rozmnožíte a vzrostete v zemi za dnů těch, praví Hospodin, nebudou říkati více: Archa úmluvy Hospodinovy: aniž jim vstoupí na srdce, aniž budou na ni pamatovati: aniž bude navštěvována, aniž bude více dělána. V ten čas nazývati budou Jerusalem trůnem Hospodinovým: a shromáždí se k němu všichni národové ve jménu Hospodinově do Jerusaléma a nebudou choditi po nepravostech srdce svého zlého.

3. Církev požívati bude pokrmu tajemného. Is. 65, 13: Aj, služebníci moji jísti budou, a vy lačněti budete; aj, služebníci moji píti budou, a vy žízniti budete. Zach. 9, 17:

Což jest dobrem jeho, co krásnem jeho, leč obilí vyvolených a víno plodící panny.

4. Oplývati bude církev požehnáním Božím. Joel 3, 18: Kapati budou hory sladkostí, a pahorkové potekou mlékem, a po všech potocích judských půjdou vody, a studnice z domu Hospodinova vyjde a svlažovati bude proud trní. Is. 51, 3.: Potěší Hospodin Siona a potěší všecky zboženiny jeho: a učiní poušť jeho jako rozkoš a pustinu jeho jako zahradu Hospodinovu. Radost a veselí bude nalezeno v něm, díky činění a hlas chvály.

5. Církev bude míti kněžství zvláštní; její kněží budou pastýři, rybáři, strážci, spasitelé, soudci. Is. 66, 21: A vezmu z nich za kněží a za levity, praví Hospodin. Jer. 23, 4: A vzbudím nad nimi pastýře, a pásti je budou. Ez. 47. 9, 10: A bude ryb mnoho dosti. A státi budou nad nimi (vodami) rybáři. Is. 62, 6: Na zdech tvých, Jerusaleme, ustanovím strážné, celý den a celou noc věčně nebudou mlčeti. Abd. 21: A vstoupí spasitelové na horu Sion soudit hory Esau; a bude Hospodinu království.

6. V církvi bude obětováno všude. Is. 19, 19—22: V ten den bude oltář Hospodinův uprostřed země egyptské, a nápis Hospodinův při pomezí jejím bude na znamení a na svědectví Hospodinu zástupů v zemi egyptské. Neb volati budou k Hospodinu příčinou sužujícího, a pošle jim spasitele a obhájce, kterýž by vysvobodil je. I poznán bude Hospodin od Egypta, a poznají Egyptští Hospodina v ten den a ctíti jej budou oběťmi a dary; a činiti budou sliby Hospodinu a plniti. A bítí bude Hospodin Egypt ranou a uzdraví jej, a navrátí se k Hospodinu, a ukojen bude jim a uzdraví je. Is. 56, 7. Jer. 31, 14: A opojím duši kněží tukem, a lid můj dobrými věcmi mými naplněn bude, dí Hospodin. Mal. 1, 10. 11: Nemám zalíbení ve vás, praví Hospodin zástupů, a darů nepřijmu z ruky vaší. Neboť od východu slunce až na západ veliké jest jméno mé mezi národy; a na každém místě kadí se a obětována bývá jménu mému oběť čistá; neboť veliké jest jméno mé mezi národy, praví Hospodin zástupů.

F) Život církve zevnější.

1. Církev vede kromě života vnitřního, v předešlých proroctvích označeného, také život vnější, poněvadž jest viditelná. Proroci ji nazývají horou, domem; v ní bude spatřována sláva Boží; v ní se objeví její zakladatel; v ní bude Bůh ctěn, v ní bude obětováno; ona se bude šířiti.

2. Církev bude míti nepatrný začátek; podivuhodnou rychlostí a mocí nepřekonatelnou, které ustoupí vsichni odpůrcové, bude se šířiti; po celé zemi se rozprostře. Is. 66, 7—9: Prve než pracovala ku porodu, porodila; prve než přišlo rození její, porodila pacholík. Kdo slyšel co takového? a kdo viděl, co k tomu podobného? Zdali roditi bude země dne jednoho? aneb zrozen bude národ pojednou, že ku porodu pracovala a porodila sionská syny své? Zdali já, který činím, aby jiní rodili, sám nebudu roditi, praví Hospodin? Zdali já, který jiným rození dávám, neplodný budu, praví Hospodin Bůh tvůj? Ez. 17, 22—24: Toto praví Pán Bůh: I vezmu já ze stržně cedru vysokého, a vsadím ji; s vrchu ratolesti jeho mladistvou ulomím a vštípím ji na hoře vysoké a vyvýšené. Na hoře vysoké israelské vštípím ji a vypučí a ponese ovoce a bude v cedr veliký; a budou pod ním bydleti vsichni ptáci, i všeliké létavé pod stínem ratolestí jeho hnízdití bude. A zví všecko dříví krajiny, že já Hospodin ponížil jsem dřevo vysoké a povýšil jsem dřevo nízké; a usušil jsem strom zelený a způsobil jsem, aby se zratolestil strom suchý. Já Hospodin mluvil jsem to a učinil. Dan. 2. 35, 44: Kámen, který udeřil sochu, učiněn jest horou velikou a naplnil všecku zemi. Za dnů pak království těch vzbudí Bůh nebeský království, které na věky nebude rozptýleno, a to jeho království nebude lidu jinému dáno; i rozdrobí a do konce zničí všechna ta království; a ono státi bude na věky. Jer. 3, 17.

3. V církvi přestanou války vnitřní a zevnější; v pokoji bude církev požívati darů Božích; ráj se vrátí. Agg. 2, 10: Veliká bude sláva domu tohoto posledního více než prvního, praví Hospodin zástupů, a na místě tomto dám pokoj, praví Hospodin zástupů. Is. 2, 4: A souditi bude národy a tre-

stati lidí mnohé; i zkují meče své v radlice a oštěpy své v srpy; nepozdvihne národ proti národu meče aniž se více budou cvičiti k boji. Mich. 4, 4: Seděti bude muž pod vinným kmenem svým a pod fíkem svým, a nebude, kdo by ho přestrašil; neboť ústa Hospodina zástupů to mluvila. Is. 11, 6—9: Bydliti bude vlk s beránkem, a rys s kozlátkem bude ležeti; tele a lev a ovce spolu přebývati budou, a malé pacholátko poháněti je bude. Tele a medvěd pásti se budou; spolu odpočívati budou mláďata jejich; a lev jako vůl jísti bude plevy. A bude se kochati dítě od prsů nad děrou slepejše, a do jeskyně basiliškovy sáhne rukou svou ten, který odstaven bude. Neuškodí a nezabijí na vší hoře mé svaté mé, protože naplněna jest země známostí Hospodina jako vody propast mořskou přikrývající.

4. Církev dosáhne veliké slávy. Is. 60, 1. Bar. 5, 1—3: Svlec se sebe, Jerusaleme, roucho žalosti a soužení svého, a oblec se v okrasu a v čest té, která od Boha tobě jest, slávy věčné. Přiděje tě Bůh dvojnásobným rouchem spravedlnosti a vstaví ti na hlavu korunu cti věčné. Bůh zajisté ukáže blesk svůj na tobě každému, kdož pod nebem jest.

5. Národ židovský, který první do církve bude volán, pohrdne jí; proto bude od Boha zavržen a rozptýlen. Málokterí spasitele uznají a spásy dojdou; celý národ nezůstane zavrženým navždy, ale zbytky jeho se vrátí k Hospodinu. Dan. 9, 26. Am. 8, 11: Aj dnové jdou, praví Hospodin, a pošlu na zem hlad, ne hlad chleba ani žízeň vody, ale slyšení slova Hospodinova. Os. 3. 4, 5: Mnoho dní seděti budou synové israelští bez krále a bez knížete a bez oběti a bez oltáře a bez efod a bez therafim. A potom navrátí se synové israelští a hledati budou Hospodina Boha svého a Davida krále svého, a báti se budou Hospodina a jeho dobrého v posledních dnech.

6. Veškeré nepřátelství proti církvi bude přemoženo. Is. 41, 11 Aj zahanbeni budou a zaštydí se všichni, kteří bojují proti tobě; budou, jakoby nebyli a zahynou muži, kteří odporují tobě. Mich. 7. 16, 17: Uzří to národové a zahanbeni budou nad vší silou svou; položí ruku na ústa, uši

jejich hluché budou. Lízati budou prach jako hadové, jako zeměplazové zkormouceni budou v příbytcích svých; Hospodina Boha našeho báti se budou a obávají se budou tebe.

Proroctva tato se vyplnila a vyplňují na církvi katolické.

ODDĚLENÍ DRUHÉ.

O jsoucnosti církve Kristovy.

Církev založil skutečně *a)* Kristus Pán sám, a sice *b)* jako církev, t. j. společnost, aby o její jsoucnosti mohli se přesvědčiti *c)* všichni lidé až do skonání světa *d)* vlastní zkušeností zevnější. Odtud vyplývají tyto položky, jež třeba bude dokázati:

a) Církev má svou skutečnou jsoucnost od Krista Pána samého.

b) Jest společnost náboženská.

c) Jest nezaniknutelná.

d) Jest viditelná.

§ 1.

Církev má svou skutečnou jsoucnost od Krista Pána samého.

Kristus Pán nezaložil církev toliko ideálně, aby ji teprve apoštolové založili skutečně; nepředložil toliko ideu, vzor církve, dle kterého by apoštolové se řídili, zakládajíce církev skutečnou. Kristus Pán sám udělil církvi jsoucnost skutečnou.

To dokazují 1. evangelia. Kristus Pán slavně přislíbil, Mat. 16, 18: Vzdělám církev svou, a jak uslyšíme v následující stati, sám církvi své udělil, čeho jest jí třeba, aby byla církvi. 2. Skutky apoštolské a listy sv. apoštolů. Apoštolové vyznávají, že církev, kterou oni ze Židů a pohanů sbírají, jest Kristova, nazývajíce ji tělem Kristovým. Svatý Pavel (Efes. 4. 11, 12) praví, že Kristus Pán dal některé

apoštoly, některé pak proroky, jiné pak evangelisty, jiné pak pastýře a učitele ku vzdělání svatých, k dílu posluhování, ku vzdělání těla svého t. j. Kristova, abychom rostli v lásce v tom, jenž jest hlava, Kristus, skrze něhož tělo béře vzrůst. 3. Veškerá církev již ve svých počátcích nikoho svým zakladatelem neuznala, leč Krista Pána; taktéž smýšleli o církvi Židé, pohané a kacíři. 4. O církvi křesťanské nečiní se před Kristem Pánem žádná zmínka a její jsoucnost jest současná se životem Krista Pána a jeho učeníků, jež poslal, aby učili všecky národy a jemu podrobovali.

Založil však Kristus Pán církev v několika dobách po sobě jdoucích. Nejprve vyvolil pro ni skálu základní, Petra; pak slíbil, že na ní církev vzdělá; dále opatřil církev nutnými prostředky; po té ji očistil svou smrtí a Duchem sv. ji oživil a na světlo vyvedl; posléze ji apoštolové vzdělávali, jako tělo Kristovo, sílení jsouce přítomností jeho.

§ 2.

Církev Kristova společností náboženskou.

Kristus Pán nezaložil toliko nové náboženství, nové učení, novou bohoslužbu, ale společnost, která by jeho náboženství vyznávala, která by jeho učení přijala, která by podle něho Bohu sloužila.

Neboť 1. církev měla formu společnosti již ve svých počátcích; tato forma byla pokládána za podstatnou, aniž komu jinému se připisovala, leč Kristu Pánu, zakladateli církve. Tedy ji Kristus Pán založil jako společnost.

2. Církev Kristova se zove v Písmě sv. Nového Zákona jmény, jež mají do sebe podstatný ráz společnosti: královstvím, městem, domem, ovčincem, tělem. Pročež náleží také jí podstatný ráz společnosti.

3. Kristus Pán zakládaje církev udělil jí všecko, čeho potřebí k formě společenské. Neboť nejenom učil a spásu zjednal na kříži, ale také ustanovil úřad učitelský, posluhovací a pastýřský: *a)* takový, aby jím s lidmi sdíleno bylo jeho učení a spasení (Mat. 28. 18–20: Dána jest mi moc všeliká na nebi a na zemi. Jdouce tedy učte je zachovávatí všecko, cokoli jsem

vám rozkázal), *b*) úřad takové vážnosti požívající, že ti, kteří jím pohrdají, jím samým, t. j. Kristem pohrdají (Luk. 10. 16: kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá), a že mají býti považováni za pohány a publikány (Mat. 18. 17: jestliže církev neposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán), *c*) úřad, opatřený klíči království nebeského tou měrou, aby ti, kteří tyto klíče mají, svazovali a rozvazovali (Mat. 16. 19: A tobě dám klíče království nebeského; a cožbyskoli svázal na zemi, bude svázáno i na nebi; a cožbyskoli rozvázal na zemi, bude rozvázáno i na nebi. Mat. 18. 18: Cožkoli svážete na zemi, bude svázáno i na nebi; a cožkoli rozvázete na zemi, bude rozvázáno i na nebi. Jan 20. 23: Kterýmž odpustíte hříchy, odpouštějfé se jim, a kterýmž zadržíte, zadrženi jsou), *d*) úřad, opatřený mocí pásti beránky a ovce (Jan 21. 15—17: Pasiž beránky mé, pasiž ovce mé), rozkazovati ostříhání příkazů (Skutkové Apošt. 15. 41: Pavel prikazoval ostříhati prikázání apoštolů a starších), řídití církev Boží (Skut. Apošt. 20. 28), aby byl sbor věřících jedním ovčincem (Jan 10. 16) a jedním tělem jeho, t. j. Kristovým (Efes. 4. 11, 12). Avšak toto vše tvoří společnost a sice náboženskou. Proto založil Kristus Pán církev jako společnost náboženskou.

Vlastnosti této společnosti prozkoumáme později.

§ 3.

Církev nezaniknutelnou.

Nezaniknutelnost znamená 1. ustavičné trvání, které církvi upírali Sociniani a Arminiani, 2. věrné setrvání církve v učení Kristově a v podstatné ústavě, které církvi upírali Kalvinci, Luteráni a jiní novotáři, 3. nezměnitelnost církve ve stav lepší, kterou církvi upírali Anabaptistové, Irvingiani a jiní. Třetí druh nezaniknutelnosti prozkoumáme, až promluvíme o tradici.

Církev Kristova ustavičně trvá a věrně trvá v učení Kristově a ústavě podstatné.¹⁾

¹⁾ Viklif, jehož názory schvaloval Hus, učil: Církev katolická byla záhy od ďábla překonána; trvala ryzá pouze 300 let. Ďábel svedl

Neboť 1. Nový Zákon od Krista Pána uzavřený bude trvati navždy. (Hebr. 8. 6 atd.) Avšak uskutečněn býti nemůže, leč v církvi. Je tedy církev Kristova nezaniknutelná. Synagoga zanikla proto, že Starý Zákon byl jenom na čas. Avšak Zákon Nový liší se od Starého tím, že bude trvati navždy. Proto ze zániku synagogy nelze souditi na zánik církve Kristovy.

2. Písmo sv. svědectví dává: *a)* Luk. 1. 32, 33: Dá jemu (Ježíši) Pán Bůh stolicí Davida otce jeho, a královati bude v domě Jakubově na věky, a království jeho nebude konce. *b)* Mat. 16. 18: Vzdělám církev svou a brány pekelné ji nepřemohou. Mat. 28. 20: A aj já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa. Jan 14. 16, 26: A já prositi budu Otce, a jiného utěšitele dá vám, aby s vámi zůstával na věky. Utěšitel pak Duch svatý, kterého pošle Otec ve jménu mém,

císaře Konstantina, aby ji obdařil statky vezdejšími a panováním zvýšil, aby obmyslil papeže Sylvestra důstojností nade všemi kněžími a majetkem statků pozemských. Z vnuknutí ďáblova vznikl působením Konstantina rozdíl mezi biskupy a kněžími. Z ďábla vyšlo všechno zařízení římské církve, z ďábla vyšlo papežství, z ďábla biskupství, z ďábla církevní pravomoc a všechny zákony její, návodem ďáblovým povstaly řehole, a každý klášter stal se působením ďáblovým komorou ďábelskou a řeholníci pravými ďábly a pekelníky za živa. Není spásy ani v řeholích, ani v církvi katolické, a kdo chce býti spasen, musí, jsa mnichem, řeholi opustiti a jsa katolíkem, z církve katolické vystoupiti. Jestliže tedy církev Kristova zanikla proto, že Kristus Pán slibu svému nedostál a církev svou opustil, že ďábel byl mocnější nad Krista Pána a církev jeho uchvátíl: obnovovali ji Viklif a Hus, jakoby byli prostředníky a poslanci Božími. Než jak dokazují, že jsou od Boha poslání, aby obnovili církev Kristovu? Žádnými zázraky. Aniž vykonávali reformu, kterou chtěli obroditi církev Kristovu, na sobě, jelikož nestkvěli se životem svatým. Vyjmeme-li hřích proti coelibátu a hřích lakoty, kterých se nedopustil Hus, mnohými nepravostmi pokálen byl život jeho, jak uslyšíme. Jak velice se liší od Husa svatým a od Boha požehnaným životem velicí reformátoři právě katoličtí: na př. svatý Norbert, sv. Dominik! Proč nenásledoval jejich šlepějí Hus, jenž je mohl znáti? A podobné reformátory právě katolické shledáváme i po Husovi: na př. sv. Karla Boromejského, sv. Františka Saleského. Tito reformátoři rozsévají blaho, kdežto Hus připravil národu českému, ježž prý miloval, neštěstí, mnohonásobnou bídu.

tent vás naučí všem věcem a připomene vám všechno, cožkoli jsem mluvil vám. Jan 16. 13: Když pak přijde ten Duch pravdy, naučí vás všelike pravdě; neboť nebude mluvit sám od sebe, ale cožkoli uslyší, bude mluvit, a co přijíti má, zvěstuje vám. *c)* Církev porovnává se s polem, kde dobré símě s koukolem roste, až do žní, t. j. k poslednímu soudu (Mat. 13. 24). *d)* Hebr. 12. 28: Přijímajíce království nepohybné máme milost. *e)* Církev se nazývá tělem Kristovým (Efes. 4, 12), nevěstou Kristovou (2. Kor. 11. 2. Zjev. 19. 7). Avšak tělo Kristovo nikdy nebude odděleno od své hlavy aniž zapudí kdy Kristus nevěstu svou.

3. Sv. Jeronym praví vykládaje proroka Amose: Z proctví Amosova soudíme, že církev může sice až do skonání světa býti otrásána od pronásledovníků, ale nemůže býti podvrácena, že může býti pokoušena, ne však přemožena. Sv. Augustin vykládaje žalm 61. píše: Církev nebude míti konce. Sv. Jan Zlatoústý: Nevzdaluj se církve; neboť není nic nad církev pevnějšího; ona jest nadějí tvou, spásou tvou, útočištěm tvým; nad nebesa jest vyšší, nad země širší; nikdy nestárne, ano, vždy mládne. Pročež Písmo naznačujíc její pevnost nazývá ji horou, nazývá ji též pannou neporušenou. Pro její výbornost nazývá ji královnou.

4. Církvi uloženo jest spásu zjednávatí všem lidem až do skonání světa. Avšak kdyby nebyla nezaniknutelnou, nemohla by vyplniti, co jest jí uloženo.

Z nezaniknutelnosti následuje: *a)* Církev nikdy nezmizela, aniž její jsoucnost jest přerušena. *b)* Také nyní bytuje. *c)* Její stav nynější vyšel ze stavu minulého aniž podstatně jest změněn.

§ 4.

Církev společností viditelnou.

Protestanté tvrdí, že může sice, ale nemusí nevyhnutelně býti církev Kristova viditelnou, že může se státi neviditelnou, když sbor věřících viditelný odpadne od pravé víry a od pravé bohoslužby, jako se stalo po 4. nebo 5. století. Také

Viklif a Hus zamítali viditelnou církev. Jim odporující dokážeme, že Kristus založil církev údobně čili podstatně viditelnou.

Neboť 1. církev Kristova jest společnost lidí; avšak společnost lidí jest netoliko látkově t. j. svými členy viditelnou, ale také údobně t. j. svými svazky, jež členy činí společností.

2. Viditelný jest úřad církve Kristovy učitelský, který veřejně předkládá víru, jež má býti v nitru lidském přijata a zevně vyznávána. Viditelný jest úřad kněžský, jež svaté svátosti viditelně uděluje, aby jimi lidem svatost vniterná zjednána byla, jež má také zevně se jeviti, jež Bohu prokazuje službu také zevnější, úctě vniterné odpovídající. Viditelný jest úřad pastýřský, jež viditelnou sjednocenost viditelných údů pořádá, jež řídí zevnější a veřejný život věřících, vniternému odpovídající. Avšak tento trojí úřad církve náleží k její podstatě. Proto musí také církev, jež tento trojí úřad má, údobně čili podstatně býti viditelnou.

3. Lidé mají do církve vstoupiti, ji slyšeti, ji poslouchati, víru její vyznávat, od ní přijímati svátosti; na církev připadá vyrovnati spory, zavrhnouti kacířství, vyobcovati vzdorovité. Což není možno, není-li církev sama v sobě podstatně viditelnou.

4. Co bylo církvi slíbeno, bylo slíbeno viditelné. Tak byla ustavičná pomoc Krista Pána a Ducha sv. slíbena apoštolům, ne pokud jsou spravedlivými, svatými, předurčenými, ale pokud učí a zastávají úřad viditelný; moc klíčů jest udělena oné církvi, ku které mají býti přivedeni hříšníci a které poslechnouti mají, nechtějí-li pozbyti spásy; nezaknutenost slíbena jest oné církvi, která má moc klíčů, moc soudní, která má býti dobrým příkladem vzdělávána.

5. Písmo sv. a všecky památky starobylosti křesťanské neuznávají jiné církve od Krista založené než viditelnou. Neboť Syn Boží přijav přirozenost lidskou stal se viditelným; viditelně učení své hlásal, viditelně apoštoly a učeníky shromáždil a je vyučoval a jim nařídil, aby podobně i oni ze všech národů kolem sebe shromažďovali a viditelně učeníky jemu, t. j. Kristu zjednávali. Což také apoštolové a jejich

nástupci činili viditelně. Neboť vidíme ve Skutcích Apošt. a všech památkách starobylosti křesťanské, kterak církev roste, se šíří, pronásledování trpí, kacířstva zavrhuje, vzdorovitě vyobcuje atd., kterak biskupové církev Boží spravují.

6. Ne bez příčiny porovnává se církev s věcmi viditelnými, jako: s humny, sítí, polem, ovčincem, královstvím, městem, domem, tělem, horou.

7. Sv. Otcové pokládají církev Kristovu za město na hoře položené. Viditelnost církve podstatnou ve svých spisech vykládají a předpokládají. Výslovně ji nazývají viditelnou.

8. Je-li církev jenom neviditelná podstatně, jest i náboženství jenom neviditelné podstatně; avšak takové náboženství není pro člověka, nýbrž pro pouhé duchy. Je tedy církev podstatně jenom neviditelná pro pouhé duchy, ne však pro lidi.

Ovšem církvi přísluší viditelnost, která jest výrazem neviditelnosti. Její stránka viditelná jest souladně spojena se stránkou neviditelnou.

Viditelnost církve jest obdobná viditelnosti Krista Pána, jejího zakladatele. Jako v Kristu Pánu dvojí rozeznávati sluší viditelnost, lidskou, kterou se jevil člověkem, a božsko-lidskou, pokud jeho božství na jevo vycházelo zázraky, životem a moudrostí nebeskou: tak v církvi rozeznáváme viditelnost lidskou, o které jsme právě mluvili, a božsko-lidskou, pokud její život nadpřirozený a přítomnost Ducha sv. na jevo vychází způsobem podivuhodným, zázraky, svatostí údů. Církev vidíme, pokud jest společností, avšak věříme, pokud tato společnost, známkami viditelnými od jiných společností různá, jest onou církví, kromě které není spásy, která učíc jest neomylná.

Co zde o církvi Kristově ve čtyřech paragrafech řečeno, tvrdí o sobě církev katolická jediná právem.

ODDĚLENÍ TŘETÍ.

O bytnosti církve Kristovy.

Bytnost církve Kristovy poznává se z její příčin: účinné, vzorné, účelné, látkové a údobné.

HLAVA PRVÁ.

O účinné příčině církve Kristovy.

Ačkoli původ církve se připisuje Kristu, Bohu a člověku, přece účinná její příčina hlavní jest Bůh trojjediný. Neboť Bůh Otec ustanovil, aby církev byla od Syna jeho založena, ve které by lidé spásy došli; proto Syna svého na svět vyslal. Tuto vůli Boha Otce plně Syn Boží se vtělil založil skrze život a smrt svou církev a přislíbil, že pošle ducha svatého, aby dílo jeho bylo ukončeno. A také přišel Duch svatý; od něho vešla církev v život, od něho jest zachovávána, od něho jest řízena, od něho jest přiváděna k svému cíli.

Účinná příčina nástrojná jest úřad, který zastává církev; o čemž později promluvíme.

HLAVA DRUHÁ.

O vzorné příčině církve Kristovy.

Projevují-li tvorové nerozumní stopy dokonalostí Božích, je-li člověk, pokud jest rozumný, stvořen k obrazu Božímu: tím spíše souditi musíme, že církvi Kristově vtištěn jest obraz Boží. Je tedy příčinou vzornou církve Kristovy Bůh sám.

Je tedy záhodno, aby církev tak byla zařízena, aby způsobem výtečnějším, jelikož sloužíc náboženství nadpřiro-

zenému povahou nadpřirozenou jest obdařena, dokonalosti Boží napodobovala, a sice nejen ty, jež rozumem lidským ze zjevení přirozeného se poznávají, ale také ty, jež nám od Krista Pána jsou nadpřirozeně zjeveny, aby tedy byla jedna, pravdivá, svatá, neměnitelná, neomylná, ustavičná, všeobecná, aby v ní se obrážela nejsvětější trojice Boží. A že právě tak jest zařízena, vyjde na jevo; zvláště se přesvědčíme, že povaha trojice záleží v církvi bojující, trpící a vítězíci, dále ve víře, naději a lásce, jimiž se prokazuje život církve, dále v učitelství, posluhování a pastýřství, dále ve Kristu Pánu, představených, kteří slouží za prostředníky mezi Bohem a lidmi, a věřících, dále v nejvyšším biskupu, biskupech se kněžími a věřících, posléze ve správci celé církve, správci jednotlivé diecése a správci fary.

Kromě toho jest záhodno, aby Kristus církvi, kterou sám založil, vtiskl také obraz své přirozenosti a svého života. Proto 1. jako sluší rozeznávati v Kristu Pánu dvojí přirozenost, ačkoli jest jeden svou osobou, tak v jedné církvi se sluší rozeznávati, ač ne od sebe děliti, dvojí povahu, lidskou a božskou. 2. Jako není dovoleno upírati Kristu Pánu božství proto, že byl podroben lidským bídám a útrapám: tak není dovoleno pochybovati o výsadách církve nebeských proto, že jest podrobena lidským bídám a slabostem. 3. Jako Kristus Pán byl počat z neporušené Panny, kterou zastínil Duch Svatý: tak se zrodila církev o Letnicích, když na apoštoly sestoupil Duch svatý a každodenně se rodí ve svých údech při křtu působením Ducha svatého. 4. Jako Kristus Pán strádal ve chlévě, utíkal do Egypta a dlouho trávil život nízký: tak i jeho církev dlouho strádala v podzemí, ve vyhnanství žila a úpěla ve stavu nízkém. 5. Jako Kristus Pán, kudy krácel, dobře činil a uzdravoval: tak i církev jeho po všecky věky prochází národy a kraje dobře činíc, ozařujíc temnosti pohanů, uzdravujíc rány pokazeného lidstva, pomáhajíc chudobným, utiskovaným, nešťastným. 6. Jako Kristus Pán musil mnoho trpěti, aby vešel do svého království, tak i jeho církev pokud mešká na zemi, bojuje a po mnohých svízelných dosáhne věčné slávy. 7. Jako

Kristus Pán postaven jest ku pádu a povstání mnohým v Israeli a za znamení, jemuž bude odpíráno, tak i církev jeho.

Posléze, jelikož má církev sloužiti lidem ku prospěchu, jest záhodno, aby v ní se zrcadlil obraz lidský. Proto se nazývá tělem, jehož hlavou jest Kristus Pán. Je však církev tělo živé, ve kterém jest duše; jest tělem mystickým, tajemným, duchovým, nadpřirozeným. A jelikož jest církev ústavou nadpřirozenou, jež nad přírodností jest postavena, musí býti podobna ústavám přirozeným, ve kterých lidé žijí. Proto se nazývá královstvím, nevěstou Kristovou, městem, domem, chrámem Božím.

HLAVA TŘETÍ.

O účelné příčině církve Kristovy.

§ 1.

V čem záleží cíl poslední, v čem nejbližší?

Cílem církve Kristovy posledním jest sláva Boží, zvláště sláva Krista Pána. Jestliže všechny věci Bůh učinil sobě k vůli, musí dílo ze všech nejvýtečnější, spasení pokolení lidského, skrze Krista Pána učiněné a skrze církev jednotlivcům přivlastňované, nejvíce sloužiti ku slávě Boží; zvláště však jest v církvi oslavován Kristus Pán, jenž ji založil a sobě slavnou učinil. A že skutečně skrze církev na jevo vychází sláva Boží, zvláště jeho mocnost, prozřetelnost, dobrotivost a moudrost, jest patrné ze zázračného šíření náboženství křesťanského, církvi Kristově svěřeného, po celém světě, z jeho podivuhodných účinků, z podivuhodného zachování, ustavičného pokroku a vzrůstání se jeho, jak bylo ukázáno v kn. 3. od. 2. čl. 2. hl. 2. § 2.

Cílem církve Kristovy nejbližším jest spása pokolení lidského. Neboť Otec nebeský poslal svého Syna, aby skrze něj pokolení lidské bylo spaseno. Rozeznáváme však dvojí spasitelské dílo Kristovo. Jedním nás na kříži spasil, druhým přivlastňuje zásluhy své smrti na kříži jednotlivým lidem.

Toto dílo druhé koná Kristus skrze církve, pokud Kristus dal apoštolům moc učit, posvěcovati a řídit a pokud lidé jim jsou podřízeni, a v církvi, pokud lidé jsouce podřízeni jsou v církvi.

Je tedy cílem církve nejbližším spasení lidské, jež má posledním cílem slávu Boží.

Dokažme však, že Kristus Pán v církvi a skrze církve na jednotlivcích uskutečňuje dílo, jež na kříži vykonal.

1. Posláním apoštolů a jejich nástupců, kteří představují církve učící, pokračuje posláni Kristovo: Jako mne poslal Otec, i já posílám vás. To pověděv dechl na ně a řekl jim: Přijměte Ducha svatého; kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, a kterým zadržíte, zadržány jsou. Jan 20, 21—23. 2. Posledníkem tohoto posláni jsou všichni národové, jež Kristus krví svou vykoupil: Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi. Protož jdouce učte všecky národy křtíce je učíce je ..; a aj, já s vámi jsem. Mat. 28, 18—20. Podobně Mar. 16, 15. Skut. ap. 1, 8. 3. Cílem tohoto posláni jest lidstvo učiti cestě spásy a je účastným učiniti zásluh, krví Kristovou získaných: Jdouce do celého světa kažte evangelium všemu stvoření. Kdo uvěří a pokřtěn bude, spásy dojde; kdo pak neuvěří, bude zatracen. Mar. 16, 15, 16. 4. Proto aby tito poslanci, kteří zastávají poselství Kristovo (2. Kor. 5, 20), takovému poselství vyhověli, učinil je Kristus Pán účastnými své moci a vážnosti a slíbil jim, že s nimi bude až do skonání světa a že jim pošle Ducha svatého. 5. Pročež kdo apoštolů a jejich nástupců poslouchá, poslouchá Krista Pána; kdo jimi pohrdá, Kristem Pánem pohrdá. Luk. 10, 16.

Z cíle církvi Kristově vytčeného následuje, že jest církve společnost nadpřirozená.

§ 2.

Církve Kristova společností nadpřirozenou.

Nadpřirozenost církve Kristovy spočívá na těchto důvodech:

1. Původce její není pouhý člověk, ale Syn Boží, tělem učiněný. 2. Nestává se člověk jejím členem způsobem přirozeným, jakým jest narození z rodičů, ale způsobem nadpřirozeným, jakým jest znovuzrození z vody a Ducha svatého. 3. Není jejím členem člověk, pokud se těší z darů přirozených, ale pokud jest obdařen dary nadpřirozenými, milostmi a ctnostmi nadpřirozenými. 4. Církev Kristova se slučuje, sjednocuje a spravuje prostředky nadpřirozenými, jakými jsou svátosti, pastýři od Boha nadpřirozeně ustanovení a právy nadpřirozenými nadpřirozeně od Boha obdaření, na př. mocí odpouštění hříchů, neomylností učitelskou. 5. Spása, které účastnými činí církev Kristova jednotlivé lidi, jest nadpřirozená. 6. Nadpřirozeně jest církev Kristova oživována a řízena od Ducha svatého.

Z této příčiny jest a také zove se církev Kristova tělem Krista Pána mystickým.

A věru jest nejprve církev Kristova tělem a věřící jejími údy, jak naznačil sv. Pavel Řím. 12, 4; 1. Kor. 10, 17; 12, 11; Efes. 4, 4. Neboť jako tělo ústrojně sestává z více údů, jež dokonalostí, úpravou a činností mezi sebou se liší rozmanitě, tak i společnost každá sestává z více údů, jež mezi sebou se různí důstojností, povinnostmi, právy. Jako však různost údů se těší v těle z jednoty a souladu skrze vnější svazky, jež je ve spolek spojují, a zvláště skrze duši, jež je údobní (informuje) a v jednotě souladné udržuje: tak i v každé společnosti různost členů nabývá souladu jednotou cíle, k němuž všichni směřují, a svazkem týchž zákonů a téže správy. Proto, jelikož jest církev Kristova společnost uspořádaná, může se porovnat s tělem, a to tím spíše, čím větší jest jednota v tak velikém množství rozmanitých členů, čím patrnější jest její život nadpřirozený, který vede jak v celku, tak v jednotlivých členech.

Podruhé jest církev Kristova tělo Kristovo. (I. Kor. 12. 27; Efes. 1, 22 atd.; 4, 12 atd.; 5, 27 atd.; Kol. 1. 18; I. Kor. 6, 15.) Tento název znamená, že jest mezi Kristem a církví podobný poměr, jaký jest mezi hlavou a tělem. Kristus jest hlavou církve, těla svého. Neboť 1. nad ní vy-

niká a to nesmírně a jí vládne, o ni pečuje. 2. V něm sídlí všelická moc oživující, která se proudí do celého těla každý úd pronikajíc. 3. S ní úzce jest spojen, s ní své jméno sdílí, ji účastnou činí svých výsad právě božských, neomylnosti, moci posvěcující, nezlomné stálosti proti nepřátelům. 4. Celý Kristus jest i hlava i tělo.

Po třetí jest církev tělo Kristovo mystické. Neboť 1. liší se od těla Kristova fysického. 2. Jest tajemným, nadpřirozeným dílem dobrotivosti, moudrosti, mocnosti Boží, jemuž nerozumí člověk tělesný. 3. Tajemně se rodí, tajemně jest živena, zachovávána, řízena, tajemnými statky oplývá. 4. Tajemně se má ke Kristu Pánu, jako tělo k hlavě, jako člověčenství přijaté ke Slovu Božímu přijímajícímu.

Odtud vyplývá: 1. Církev jest oduševněna, udržována, řízena od Ducha sv. 2. Mimo církev Kristovu není spásy, o kteréžto pravdě promluvíme. 3. Církvi Kristově přísluší důstojnost, výbornost neobyčejná, jaká nepřísluší žádné společnosti jiné.

§ 3.

Mimo církev Kristovu není spásy.

K dosažení spásy církev Kristova tak jest nevyhnutelná, že, kdo vlastní vinou mimo ni se nalézaje z tohoto života odejde, spásy nestává se účastným.

Abychom této pravdě dobře porozuměli, uvažme: 1. Není nespravedlivo, aby Bůh k dosažení nadpřirozené dokonalosti a blaženosti, které jsme si nezasloužili, položil nějakou podmínku, abychom ji vyplnili, jakou jest vstoupení do církve, kterou on sám založil. 2. Může k církvi někdo náležeti skutečně, anebo toliko přáním a ochotou, není-li sice skutečně v církvi pravé, kterou nezná, ale je-li takového smýšlení, že jest odhodlán všecko učiniti, co Bůh ustanovil k dosažení spásy; neboť v této ochotě všeobecné jest obsažena ochota zvláštní vstoupiti do církve pravé, jakmile by ji poznal. 3. Nemluvíme o těch, kteří jsou skutečně mimo církev, ale přáním a ochotou k ní náležejí, poněvadž tito mohou býti spaseni; nejsou-li spaseni, nejsou proto zavrženi,

že byli mimo církev, ale proto že nelitovali svých hříchů.
4. Mluvíme o těch, kteří pravou církev poznávajíce nechtějí do ní vstoupiti, anebo kteří zaviněnou nedbalostí nepečují o to, aby pravou církev našli a do ní vstoupili.

Položka takto vyložená není proti rozumu.

Položka naše spočívá na těchto důvodech: 1. Nikdo není spasen, leč kdo jest Kristův, poněvadž nepřijde k Otci, leč skrze Krista, jenž jest cesta, pravda a život; nikdo není spasen, není-li synem Božím, poněvadž je-li synem, jest i dědicem. Avšak nemá-li kdo Ducha Kristova, není jeho; aniž jest synem Božím, poněvadž kdo není veden Duchem Božím, není synem Božím. Avšak Ducha Kristova nemá žádný úd od těla dobrovolně odloučený a od těla se vzdalující, církev pak jest tělo Kristovo. Proto údy od církve odloučené, které se vzdalují církve, nemají ducha Kristova a nemohou spásy očekávati.

2. Kristus Pán proto založil církev, aby v ní a skrze ni dílo spasitelné, na kříži vykonané, na jednotlivých lidech uskutečňoval. Jako tedy Židé nechtějíce Krista Pána přijati, slyšeti, následovati, spásy nedošli: tak i kdo Krista Pána neslyší v církvi a skrze církev učícího, kdo jej hříchy v církvi a skrze církev odpouštějícího uctivě nepřijímá, jej v církvi a skrze církev rozkazujícího zamítá, nemůže v spasení doufati, poněvadž k němu se vztahuje, co Kristus Pán řekl: Nebude-li slyšeti církve, budiž ti jako pohan a publikán. Mat. 18, 17.

3. Ku spasení jest nevyhnutelno theoreticky a prakticky věřiti všecko, co jest v evangeliu obsaženo (Mat. 28, 19: učíte je zachovávat všecko, co jsem rozkázal vám). Avšak věřiti theoreticky a prakticky všecko, čemu Kristus učil, znamená býti členem církve, společnosti, která jest řízena, udržována, oduševněna věrou Kristovou. Kromě toho mezi pravdami, které Kristus Pán hlásal a které tedy přijati máme, se vyskytuje tato: Kdo by církve neposlechl, budiž ti jako pohan a publikán; kdo vás slyší, mne slyší, a kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá. Není tedy mimo církev víra plná, anebo spíše není žádná.

4. Horlivě hlásáno bylo slovo Boží od apoštolů a jejich nástupců po všechny časy; kacířství a rozkolnictví bylo nenáviděno; bolest a zármutek připravovali ti, kteří od církve Kristovy se odlučovali; za odpadlíky modlitby se konaly.

5. Sv. Otcové tuto pravdu hlásají o samospasitelnosti církve Kristovy. *a)* Augustin: Mimo církev katolickou může míti Emeritus všecko, jenom ne spasení. Může míti čest, může míti svátost, může zpívati alleluja, může odpovídati amen, může držeti evangelium, může ve jménu Otce i Syna i Ducha sv. víru míti a hlásati; ale nikde spasení nenajde, leč v církvi katolické. *b)* Cyprian: Nemůže již míti Boha Otcem, kdo církev nemá matkou. *c)* Fulgenc porovnává církev Kristovu s archou Noemovou, mimo kterou nebyl nikdo zachráněn za doby potopy, a s domem Rahabiným, mimo který nikdo nebyl ušetřen v Jerichu vydobytém. *d)* Kdo umře vinen hříchem smrtelným, nedojde spásy. Avšak za největší hřích bylo vždy pokládáno dobrovolně se odloučiti od církve.

Z těchto důvodů vyplývá, že věta: Mimo církev Kristovu není spásy, rozumí-li se jí tak, jak jsme shora naznačili, jest pravdiva.

Z této pravdy následuje:

1. Učení Kristovu se protiví netečnost těch, kteří praví: Ku spasení dostačí počestně žítí, šetřiti zákona přirozeného; každý může býti ve svém vyznání spasen, nikdo nemá býti ve svém vyznání znepokojován.

2. Kdokoli poznal, že jest mimo církev Kristovu, mimo církev pravou, má ji hledati a do ní vstoupiti, nechce-li pozbyti spásy.

3. Neprávě se nazývá učení o samospasitelnosti církve Kristovy nerozumným, tvrdým, krutým.

4. Snášelivost náboženská, kterou žádají nevěrci od církve, jest proti Bohu a proti rozumu. Neboť *a)* církev vykládajíc učení a vůli Boží, zastupujíc Krista Pána, jsouc chrámem a školou Ducha sv., nemůže býti lhostejnou k pravdě a bludu, světlu a temnosti, ke ctnosti a nepravosti. *b)* Lhostejnost ke bludu činí zjevení Boží a založení církve zbytečným.

c) Snášelivost náboženská předpokládá, že Bohu na tom nezáleží, zdali člověk víru má pravdivou či nepravdivou, zdali mu slouží podle pravdy či klamně. *d)* Jestliže věda lidská zamítá blud, nemůže se víra od Krista Pána s nebes přinesená snášeti s nepravdou, Kristus Pán jsa božské přirozenosti jest pravda sama. *e)* Sv. Pavel jest k bludu ne-snášeliv Řím. 16, 17; Tit. 3, 10; I. Tim. 1, 20; Gal. 1. 8, 9. Podobně sv. Jan evang. ve 2. listě v. 10. Také sv. Otcové, hlasatelé slova Božího, netrpěli bludu a jemu se protivili. Avšak snášelivost občanská jest vyžadována láskou k bližnímu, kterou hlásá učení církve Kristovy.

5. Církev Kristova, činíc rozdíl mezi bludem a bloudícím bludu nenávidí, bloudící však jako matka dobrotivá miluje a o to pečuje, aby se k ní opět vrátili a pravdu poznali. Takového rozdílu neznají nepřátelé církve Kristovy, mají v nenávisti jak učení církve Kristovy, církve, jak později se přesvědčíme, katolické, tak i její věrné údy. Ovšem láska církve Kristovy nejde tak daleko, aby lhostejna byla ke křivdám a škodám, které bloudící činiti někdy usilují věrným údům církve Kristovy. Tu jest církev Kristova povinna hájiti svých údů proti bloudícím a sice právem: *a)* fyziologickým, podle kterého ústrojné tělo živé a zdravé vylučuje ze sebe šťávy špatné a škodlivé, *b)* právem společenským, podle kterého společnost sebe a své údy chrání proti nepřátelům a buřičům, *c)* právem daným a božským, podle kterého pastýři církve Kristovy mají od stáda zaháněti vlky.

O této povinnosti inkvisiční blíže promluvíme.

§ 4.

O inkvisici církevní.

Ježíš Kristus, Syn Boží, věčná pravda, svěřil evangelium, jež s nebes přinesl na zemi, církvi, kterou založil, a rozkázal jí, aby je lidstvu hlásala. Proto má církev právo a povinnost víru křesťanskou šířiti, o její neporušenost pečovati, ji proti útokům brániti, každý odpor, kterým by víra škodu brala, odrážeti a trestati. Na tom základě spočívá poměr církve

Kristovy či katolické k nekřtěným a pokřtěným. Nekřtěným má víru hlásati a je křtem sv. mezi své dítky řaditi; nad pokřtěnými má bdíti, aby víru neporušenou zachovali. Jestliže tedy pokřtěný, člen církve, ve víře pobloudí, má církev katolická právo a povinnost, zbloudilého poučiti, napomínati, kárati a jestliže by v bludu setrval, tresty jej pohnouti, aby litoval a se obrátil; neboť jde tu o to, aby se smířil s Bohem a nabyl věčné spásy. Minou-li se všechny prostředky s cílem, setrvá-li bloudící ve svém bludu, odporuje-li vzdorem církvi, Syna Božího zastupující, má býti ze společnosti věřících vyloučen.

Zda nemusí rozum tyto zásady schváliti?

Těmito zásadami spravovali se sv. apoštolové. Přes všechny odpory a překážky hlásali evangelium, pečovali, aby nebylo porušeno, varovali věřící před kacíři, vybízeli tyto, aby se bludu zřekli, a když nechtěli nikterak poslechnouti, vyobcovali je z církve. Tak jednati rozkazovali biskupům, kterým uložili spravovati jednotlivé církve.

Rozkazů Krista Pána a sv. apoštolů šetřila církev katolická za století následujících. Neboť aby uchránila nevěřící věčné záhuby, vysílala blahověsty do zemí pohanských, kteří by, neužívajíce prostředků násilných, slovem Božím a křížem pohany k Bohu přiváděli, a žádala od knížat křesťanských, aby blahověsty chránili. Pokřtěným pak dítkám svým věnovala péči svou, aby ve víře setrvaly, křesťany pak, kteří od víry odpadli anebo ve víře pobloudili, nepřestala považovati za své dítky, ač nehodné, a přiváděla je zpět na cestu pravou, jako matka starostlivá, spojující lásku s přísností, užívající prostředků laskavých a přísných, které byly v její moci, správně vykládající rozkaz Krista Pána o lásce k bližnímu, kterým se řídila, a dobře vědouc, jakou cenu má pro člověka evangelium.

Tyto zásady vedly církev katolickou také ve stoletích pozdějších. Kdo by ji za to káral, byl by pošetilým a k ní nespravedlivým.

Pokud mezi církví katolickou a vládou římskou panovalo nepřátelství, jež se jevilo pronásledováním křesťanů,

přestala církev proti bludařům na trestech duchovních. Ale když Konstantin Veliký přijal víru, pokládali císařové za svou povinnost podporovati církev o to pečující, aby učení Kristovo nebralo porušení od kacířů; proto prohlásili kacířství, jež uráží Boha, zločinem občanským, který má býti více trestán než urážka světského vladaře velezrádná, a stíhali kacíře zvilé tresty občanskými, dobře vědouce, že mají hájiti nejen statky svých poddaných časné, ale také věčné, jež jsou plodem pravé víry, a že kacíři převraty revoluční působí nejen v církvi, ale i ve státě.

Občanský trest, od světských zákonodárců stanovený, podle povahy, učení a mravnosti kacířů rozličný, záležel ve ztrátě občanského práva, zabrání majetku, vyhnanství, uvěznění, šlehání, bezectnosti, záповědi služeb Božích, zabrání kostelů atd. Ale také smrtí trestali někdy, porůznu světští vladaři původce kacířství a vůdce, poněvadž kacířské učení připravuje zavedeným smrt věčnou. Zvláště Manicheovce stihala smrt, poněvadž měli učení ohavné, nauce křesťanské naprosto protivné, poněvadž hověli prostopášnostem pohlavním, poněvadž skrývajíce se potají, podrývali základy církve a státu. Tajnost činila je velmi nebezpečnými. Také Priscillian, svým učením a životem Manicheovcům velmi podobný, byl s některými soudruhy svými r. 385 v Treviru k smrti odsouzen. Než, v říši římské bylo výjimkou proti kacířům užíváno trestu smrti; neboť biskupové doporučovali tresty mírnější. Také sv. Augustin nechválil vrchnost světskou, která přísně jednala s kacíři a rozkolníky; ale později, když seznal ohavnosti Circumcellionů, změnil své mínění a žádal, aby kacíři trestáni byli mocí světskou, uváděje důvodem, že stát má trestati nejen vraždu, cizoložství, krádež, utrhaní na cti, ale také zločiny svatokrádežné, sacrilegia. Také od národů germanských pokládáno bylo kacířství velikým zločinem a trestáno bylo mocí světskou tím přísněji a krutěji, čím záhubnější bylo učení kacířské a čím přísnější bylo zákonodárství obecné; také trestu smrti užívala světská moc v Německu. Když Katharové a Albigenští, kteří půdu křesťanskou zcela opustili, manželství, rodinu a majetek ohro-

žovali a hůře si vedli než Saracenové, se šířili nebezpečně a hrozných škod tropili: moc církevní a světská byly přinuceny užívati prostředků přísných a krutých.

A tak když vrchnosti nabyly smutných zkušeností o kacířích, dřívější tresty proti zločinu kacířskému byly nejen obnoveny, ale též přiosťřeny; zvláště přikazovaly zákony světské proti zavilým a zarputilým původcům a vůdcům kacířským smrt ohnivou. Církev sice uznávala, že stát má právo a povinnost kacíře umíněné, nenapravitelné a nebezpečné trestati smrtí; přece však napomínala k mírnosti a jenom tehdy připouštěla trest smrti, jestliže napomínání, poučování a užití prostředků mírnějších nikterak neprospělo.

Vyšetřovati kacířství a rozhodnouti, zdali člen církve katolické jest pravým a odpovědným kacířem, přiváděti usvědčené na pravou cestu a neposlušné, vzdorovité tresty duchovními stíhati a konečně moci světské ku potrestání odevzdati, přísluší představeným církevním, kteří mají právo a povinnost bdíti nad věrou, aby nebyla porušena, biskupům, zvláště papeži, a těm, kterým od nich ten úřad jest svěřen. Tato inkvisice církevní byla konána od časů apoštolských po všecky doby; avšak ve 13. století byla od sněmů církevních a papežů jistými pravidly soudními upravena; spolu o to bylo pečováno, aby inkvisiční soudy prosty byly libovůle a krutosti. Ovšem nelze zapřít, že někde šetřeno nebylo spravedlnosti a lásky; než pro zlé užívání, které odporovalo dobrým úmyslům sněmů a papežů, nemá býti věc sama sebou dobrá a potřebná odsuzována. Že při právní při inkvisiční, která byla svědomitě podle soudních pravidel konána a která vyžadovala důkazů zjištěných a nad denní světlo jasnějších (*luce meridiana clariores*), bylo užito tortury tehdy při všech soudech v dobrém úmyslu ovšem klamném, ale ne zlomyslném obyčejné, nediví se, komu jest známo, že to byl zbytek vzdělanosti pohanské, kterou nemohl celou duch křesťanský rázem odkliditi a křesťanskou nahraditi; ¹⁾ ostatně při inkvisici tortura jistými zákony obme-

*) Teprv v 18. století odstranil duch křesťanský torturu ze soudnictví vůbec.

zena. Soudy inkvisiční nebyly bez kontroly; odsouzený se mohl odvolati; papež nálezy inkvisitorů změnil často a zmírnil.

V 16. století byla inkvisice od papežů podle poměrů časových v Římě nově upravena. Posud ještě se dějí v Římě inkvisiční pře o víře moudře a mírně podle jistých pravidel právních; neboť nepřestane nikdy povinnost bdíti nad učením Kristovým, aby nebylo porušeno bludem, který zevnější slávu Boží zkracuje a spásu lidskou hubí.

Nezasluhuje tedy církev katolická pro svou inkvisici potupy.

Spravedliv byl soud církevní, na sněmě kostnickém vedený proti Husovi, jenž bludná učení hlásal, aniž jich odvolati chtěl. Z jeho spisů latinských vyňato bylo 30 článků, které byly v objektivním smysle pochopeny, a které byly od všeobecného sněmu, z učitelské neomylnosti se těšícího, bludnými prohlášeny. Tyto články netýkaly se předmětů věroučných, pro které anebo proti kterým bylo volno mluvíti a psáti; a kdyby se byly týkaly, Hus byl povinen podrobiti se výroku sněmu, že odporují víře Kristově. Připsal sice k těmto článkům v polovici června 1415 poznámky, ze kterých vysvívalo, že se odvrací od Viklifa k církvi katolické; avšak návrat svůj k církvi katolické neuskutečnil a již 21. června byl opět odhodlán setrvati při pravdě své čili pravdě Viklifově. I objevil se tvrdošijným arcikacířem. Sněm se snažil usnadniti Husovi návrat k církvi katolické; než, u Husa umíněného a zahanbení u svých rodáků přívrženců se obávajícího ničeho nevyřídil. Pročež s ním naložiti bylo třeba podle zákona občanského, jenž arcikacíře tvrdošijného k smrti tělesné odsuzoval, poněvadž arcikacíř připravoval těm, které svedl, smrt duchovní, nad smrt tělesnou horší, ba i věčnou zátratu, a poněvadž působil revoluci nejen církevní, ale i občanskou. A tak byl Hus k smrti odsouzen, když byli otcové sněmovní podle zákona církevního císaře Sigmunda požádali, aby Hus nebyl k smrti odsouzen. Hus nebyl odsouzen proto, že kázal proti zlořádům, jelikož jiní tak činili, a nic zlého se jim nestalo; pravou příčinou bylo

jeho kacířství. Průvodní list, od císaře Sigmunda Husovi udělený, neměl té moci do sebe, aby překážel rozsudku podle zákona občanského učiněnému.

Vinu Husovu poznáváme nejen z oněch 30 článků bludných, ale i z těchto důvodů:

1. Hus, ačkoli Viklifa ve všech bludech nenásledoval a některé názory jeho bludné mírnil, přece zamítaje odsouzení 45 bludných článků Viklifových, jich všech učinil se účastným.

2. Církev Kristovu podřizuje, jako Viklif, pod svrchovanou správu králů a velmožů a zbavuje ji svobody, která jí právem přísluší.

3. Hus nejen theoreticky hlásal neposlušnost proti církvi Kristově, katolické, ale ji také prakticky velmi často a velmi hrubě prokazoval a jiné k ní popuzoval.

4. Hněvem a nenávistí naplněn jest proti sněmu kostnickému, církev Kristovu zastupujícímu, a nadávkami jej zasypává. Touto nenávistí naplňuje i jiné. Auktority jeho neuznává a odvolává se ke Kristu Pánu po způsobu arcikacířů; takto jednaje odporuje Písmu sv., jež přece on pokládá za pramen víry Kristovy.

5. Vytýká kněžím katolickým, neuváděje určité osoby, učení bláznivé, jaké žádný kněz rozumný nehlásal, jako by papež byl bohem pozemským a nemohl hřešiti. Dopouští se tedy pomluvy.

6. Překrucuje články víry, od církve katolické hlásané, jako Viklif. Za příklad uvádím učení o neomylnosti a odpustcích.

7. Vědom nešetří pravdy. Neboť nepřiznává se před sněmem k tomu, že odsoudil odpustky naprosto, že 30 článků svých, od sněmu bludnými uznaných, vzal ze spisů Viklifa, svého učitele a mistra, že držel články, z nichž bylo na něj žalováno, že hájil názorů Viklifových, že vinou jeho se stala vzpoura v Praze, že prohlašoval církev římskou za synagogu ďáblovu, že kletby nedbal, že byl neposlušen arcibiskupa a papeže. Také nepravdivě o sobě hlásal, že jest pronásledován

jenom proto, poněvadž káral neřesti kněžské. Aníž mluvil pravdu řka, že církev katolická zakazuje čísti Písmo sv.; že nezakazuje, mohl dobře věděti jsa theologem.

8. Ve věcech církevních volal Hus lid za rozhodčí a soudce.

9. Pýchou poskvrněna byla povaha jeho. Neboť sám sebe pokládal, uvažujeme-li jeho jednání a chování, za předzřízeného k věčné blaženosti, ačkoli hlásal, že nikdo sebe nemůže pokládati předzřízeným, nezjevil-li mu to Bůh sám. Zda se dostalo Husovi takového zjevení Božího? Představoval se lidu jako hlasatel Zákona Božího a pravdy Boží a jako obrance její proti Antikristovi a jeho prorokům, t. j. proti papeži a biskupům a celému duchovenstvu katolickému. Zda byl od Boha za tou příčinou poslán? Čím dokázal Hus toto poslání? Pýcha jemu vnukla obojí domněnku. Posléze stavěl se proti sněmu obecnému, jako by lépe rozuměl víře Kristově, a žádal důvody od něho, jako je žádá v disputaci řečník od svého odpůrce. Toť věru pýcha, spojená se zaslepeností.

10. Mnohé názory Viklifovy a Husovy jsou nesmyslné, nebezpečné, revoluční. Budiž uveden příklad: Hříšník ztrácí hříchem smrtelným všechno právo na svou důstojnost, také král na království, majetník na majetek. Smrtelný hřích působí, že všechno jest hříchem, cokoli hříšník podniká, byť to byly skutky nejlepší, které koná. Stav milosti Boží působí, že všechno jest ctnostné, což koná spravedlivý, a dává jemu právo na všecky věci vidomé před Bohem. A jiný příklad: Všecky zákony lidské, také občanské jsou zbytečny, ano i škodlivy. Nedávají věru takové názory stkvělé svědectví o Husově učenosti filosofické a theologické, jakož i o bystrosti, která poznává důsledky a následky. Hus Viklifa následoval, církví katolickou pohrdl; onen mu byl milejší než tato.

11. Hus sám sobě odporuje. Budiž uveden příklad: Hus klade svou pravdu, t. j. učení Viklifovo proti pravdě katolické; tedy jeho učení nebylo učením církve Kristovy, katolické, nebylo učením po celém světě katolickém hlásaným. Ale spolu se domnívá, že mu nikdo nemůže dokázati, že

by vězel v nějakém bludu. Jiný příklad: Hus považuje Písmo sv. za jediný pramen článků víry a zákonů; přece však tvrdí mnohé články a zákony, jež nedokazuje aniž může dokázati z Písma sv.

12. Jednání Husovo nesměřovalo pouze k nápravě anebo proti zlořádům, ale čelilo k povalení celého ústrojí církve katolické, odporujíc základům církve od Krista Pána založené, všem ústavům a řádům jejím.

13. Hus učil a kázal brzy podle víry církve katolické, brzy podle bludaře Viklifa, an jednal o důležitosti Písma sv., an blíže stanovil, kterak se má Písmo sv. vykládati, an mluvil o moci církevní a poslušnosti církvi povinné, an určoval poměr předzvědění a hříchu smrtelného k důstojnostem církevním a občanským, jakož i vliv smrtelného hříchu na konání lidské a právo spravedlivých na veškerenstvo všech věcí na světě, an jednal o zboží církevním, an učil o papeži, o odpustcích; kolísal, an mluvil o 45 článcích Viklefových, od církve katolické zavržených, an podával výměr o církvi Kristově; kolísal, když byl na sněmě souzen, ale posléze zavrhl víru katolickou a přestal na učení Viklifově, jemuž dal přednost před učením církve Kristovy. Tato nestálost a kolísavost nesluší tomu, jenž chce býti hlasatelem zákona Božího, a mate čtenáře a posluchače theologicky nevzdělané.

14. Hus byl velice marnivý a ctižádostivý a vida, že horlení za nápravu a cesta, kterou k ní ukazoval, dochází obliby u lidu a velikých pánů, horlil stále ohnivěji, líčil stav duchovenstva a církve barvami co možná nejčernějšími a tak připravoval stavu duchovnímu, k němuž sám náležel, dobu hrozného pronásledování a vlasti své a národu svému děsné bouře. A věru veliké přízně domohl se Hus u lidu a šlechty zvláště tím, že byl něžný a uhlazený ku svým přívržencům a přátelům a jejich nepravostí jenom lehounce se dotýkal, kdežto ku svým odpůrcům, i když pravdivou a spravedlivou věc zastávali, byl nešetrný a prudký a zlořády kněží katolických nepatřičně, nepravě zveličoval, a tím, že zboží církevní dával šlechtě a lidu v plen. Také lichotilo

šlechtě a lidu, že Hus národ český prohlašoval přes všechny bludy pravověřícím a svatým a jej činil rozhodčím ve víře.

15. Přízeň, po které nemírně a nemravně bažil a které u šlechty a lidu měrou neobyčejnou došel, překážela Husovi bludů svých se zřící, poněvadž se bál, aby odvolání bludů jej nezbavilo přízně té; tak se stal tvrdošijným kacířem, ač v polovici června r. 1415 se klonil k víře katolické. Moudrý byv řádně usvědčen z bludů má říci: Bloudil jsem, lituji svého bludu, odvolávám jej, nebudu jej hlásati a přičiním se, aby, kteří ode mne byli svedeni, bludu se zřekli. Tak jednal biskup Fénélon, tak jednal katolický theolog Günther a mnozí jiní mužové šlechtní. Tak jednati měl Hus, a byl by vlasti své, o které tvrdil, že ji miluje, velice prospěl.

16. Hus nespravedlivě hanobil veškeré duchovenstvo. Neboť *a)* čeho se dopustili někteří, neměl vztahovati ke všem. *b)* Hus sám nazývá národ český svatým, Prahu svatou, zemi českou svatou. Avšak svatosti nabyl národ Český působením duchovenstva katolického. Nemohlo tedy veškeré duchovenstvo katolické býti nešlechtné, neřestí plné. *c)* Hus vytýká veškerému stavu duchovenstva zločiny, jež byly tehdy trestným soudem stíhány a trestány, zločiny děsné: souložnictví se sestrami a vyzrazování zpovědi neuváděje důkazů. *d)* Hus byv povolán od arcibiskupa právem vybízel k nápravě mravů na synodě; ale žádného práva neměl hanobiti kněžstvo před lidem věřícím, který měl míti úctu a vážnost ke svým správcům duchovním. *e)* Že duchovenstvo nebylo tak špatné, jakým je líčí Hus, odtud vysvítá, že nedávno seděl na stolci arcibiskupském Arnošt z Pardubic a zemi českou spravoval Karel, otec vlasti české, oba mužové svatí a že synody byly konány, aby se stala náprava mravů. *f)* Úřad duchovní trestal nepravosti duchovních, nejsa k nim netečný a lhostejný, což zajisté od nepravosti odvrátilo mnohého. *g)* Znamenáno jest soudní stíhání nepravostí, ale o kněžích dobrých se mlčí; nelze tedy ze soudního stíhání souditi na nešlechtnost veškerého duchovenstva. *h)* Nejen Hus a jeho stoupenci horlili o nápravu mravů, ale také katolíci, kněží a nekněží, církvi katolické věrní, kteří si nevedli nešlechtně

a revolučně, jako Hus a jeho přátelé. Proto nazývá Ondřej de Bróda jednání Husovo podvodem na lidu páchaným.

17. Hus dával zboží církevní v plen šlechtě a lidu.

18. Hus bouřil lid proti duchovenstvu a ohrožoval pořádek občanský.

Z těchto příčin vysvítá, že, rozumíme-li mravnosti ve smysle širším, ve smysle šetření zákonů morálních, Husa nelze nazvati mravným, jako jej nelze nazvati pravověrným. Neporušil sice coelibátu, nelakotil po penězích; ale jiných nedokonalostí a nepravostí, mravnosti odporujících, shledáváme u Husa dosti. Zásada sice zní: De mortuis nil nisi bene; než o nepravostech Husových nelze mlčeti, poněvadž jej nepřátelé církve katolické svatým prohlašují, aby mohli církev katolickou hanobiti.

Katolík, jenž věren jest církvi katolické, uznává Husových zásluh o zachování národnosti české a o české písemnictví, ač lituje, že Hus jazyka českého užil ústně a písemně ku hlásání nepravdy, ku pobuřování lidu, ke zkáze národa českého. Katolík uznává, že Hus měl na počátku mysl šlechtnou a že jej viklifismus pokazil, a lituje, že Hus nepřilnul k filosofii a theologii sv. Tomáše Akvinského, jako přilnul náš slavný Tomáš ze Štítného. Katolík uznává, že spravedlivě byl Hus podle zákona Kristova za kacíře prohlášen a podle zákona občanského k smrti odsouzen; ale doufá, že Hus, poněvadž pevně věřil v božství Ježíše Krista a mnohé články víry Kristovy a ctil Pannu Marii, Bohorodičku, která svého ctitele nenechá zahynouti, když umíral, milostí Boží pohnut k církvi katolické se vrátil a milosrdenství Božího došel. Katolík lituje, že národ český tak dlouho neblahými nás'edky učení a působení Husova strádal, kdežto národ anglický brzy se zřekl Viklifa, jehož věrným ctitelem a následovníkem byl Hus, a že posud někteří Čechové se přidržují Husa, ne jako hlasatele bludného učení, ale jako nepřítel církve katolické a papeže; ale doufá, že Bůh církev Svou neopustí, jako ji posud neopustil, a nepřátel uvede do jejího lůna, aby se stali účastnými požehnání Božího.

Co máme souditi o inkvisici španělské? Snad potupíme pro ni církev Kristovu?

Ve středním věku setkáváme se s inkvisicí církevní také v některých částech Španělska. V Aragonii se udržela, kdežto v Kastilii zanikla. Teprv za Ferdinanda a Isabelly byla v Kastilii v XV. století zavedena nová inkvisice, a sice státní, španělskou nazývaná, která později se rozšířila v Portugalsku, osadách španělských, jižní Americe.

Hlavní příčinou inkvisice španělské byli Židé španělští, kteří svým množstvím, bohatstvím a vlivem veliké nebezpečí připravovali náboženství křesťanskému a národnosti španělské a náboženství židovské mezi křesťany šířili. Ještě nebezpečnější byli Židé Maraňové, kteří potměšile se dali pokřtiti, než tajně k židovství lnuli a důstojnosti, kterou mnozí z nich ve státě a církvi zastávali, také důstojnosti biskupské, zle užívali proti křesťanům k prospěchu svému, právě židovskému. Toto nebezpečí, Španělům hrozící, množili četní Maurové, t. j. Arabové afričtí, víry mahomedánské, s kterými často Židé se bouřili proti panovníkům křesťanským a kteří se svými souvěrci africkými, nepřátely Španělů, důvěrně obcovali, jejich záměry podporující. Aby tato nebezpečí byla odvrácena, aby svatokrádeže, potupy a hanebnosti, kterých náboženství křesťanské od zakuklených Židů a Mohamedánů doznávalo, přítrž vzaly, zavedli králové katoličtí, od svých poddaných, kněží a nekněží povzbuzeni, inkvisici v Kastilii. Papež Sixtus IV. ji dovolil a katolickým panovníkům uložil dva neb tři církevní hodnostáře čistých mravů, bohovědy a práva církevního výborně znalé. ustanoviti, kteří by z kacířství obviněné vyšetřovali a kacíře zavilé odsuzovali. Dříve, než tato inkvisice byla zavedena, užili králové katoličtí mírných prostředků, aby nepřátelé náboženství křesťanského byli poučeni a po dobrém na cestu pravou přivedeni; než snahy jejich a kněží katolických s cílem se minuly. Proto byla španělská inkvisice nevyhnutelná k zachování náboženství a státu. Protestant A. Huber napsal r. 1852: »Jednalo se o to, má-li křesťanské Španělsko trvati či zaniknouti.« Rodrigo r. 1876: »Inkvisice byla nevyhnutelná,

nejen aby naše staré zákony protikacířské platnosti požívaly, ale také aby zachována byla jednota víry, základ jednoty politické a velikosti národní.« De Maistre, slovník státník první polovice našeho století: »Aby se netřásla křesťanství, musili se třásti Židé.« Proti ošemetné zpupnosti Židů a Arabů, náboženství a stát ohrožujících, nebylo jiného prostředku kromě inkvisice, při které podle církevních a světských zákonů tehdy platných vyšetřován a souzen byl, kdo z kacířství byl obviněn. Uvážíme-li ošemetnost, zpupnost a nebezpečnost Židů a Mohamedánů, nebudeme se diviti, že soudcové někdy inkvisice užili způsobem krutým, který nelze chváliti, ale poněkud alespoň omluviti. A také papežové krutost zavrhuje napomínali k spravedlnosti, mírnosti a laskavosti, náboženstvím křesťanským přikázané. Kdo tedy španělskou inkvisici, zásadami křesťanskými řízenou, zavrhuje, schvaluje ošemetnost, zpupnost a nebezpečnost Židů a Mohamedánů, křesťanské náboženství a křesťanský stát ve Španělsku ohrožujících.

Inkvisice španělská byla povahy církevní a státní, chráníc zájmů náboženských a občanských, vzájemně spojených, řízena jsouc auctoritou církevní a státní. Ovšem někdy bylo jí zle užito od auctority státní k provozování despotismu státního, tomu však papežové odporovali a kárali hodnostáře i církevní i občanské, jestliže inkvisice zle užívali.

Nejprv byla inkvisice španělská namířena proti nebezpečnému židovství a mohamedánství, za Filipa II. proti protestantství, církev Kristovu a spolu stát křesťanský ohrožujícímu. Za panování Bourbonů měla inkvisice španělská brániti záhubným účinkům neznabožské a nemravné filosofie, od přívrženců Voltaire-ových a encyklopaedistů hlášané a do Španělska přenášené, měla také překážeti, aby se netvořily tajné spolky nekřesťanské, jež církev Kristovu a stát křesťanský podryvají. Uvážíme-li, že židovství, mohamedánství, protestantství, neznabožská a nemravná filosofie, tajné spolky nekřesťanské, zednářské nebezpečí strojí církvi Kristově, státu křesťanskému a společnosti lidské, nemůžeme španělskou inkvisici zavrhovati, ovšem želeť nám jest, že

ji také někdy užito bylo k prokazování královského absolutismu.

Žádoucího výsledku nedočkala se inkvisice španělská, neboť neznabožská a nemravná filosofie vloudila se přece z Francie do Španěl a tajné spolky zednářské se ve Španělsku rozšířily, takže někteří jejich členové zaujali některá vyšší místa církevní, ba také úředníky se stali při samé inkvisici a jí zle užívali k účelům zednářským, jako zednář Ant. Llorente, kanovník Toledský, tajemník vrchního inkvisitora. Za Napoleona byla zrušena; od Ferdinanda VII. byla na krátký čas obnovena, než r. 1820 opět zrušena, posud není obnovena, jakkoliv biskupové si přejí, aby přítrž učinila tisku neznabožskému, nemravnému a revolučnímu.

Končím, abych vyvrátil výtky, inkvisici církevní, zvláště španělské, činěné. Výtky se činí od těch, kteří inkvisici posuzují s hledišťe naší doby, náboženství křesťanskému a státu křesťanskému nepřátelské, neznabožské; proto jsou jejich výtky nespravedlivy. Nelze chváliti naše státníky, kteří se domnívají, že není povinností státu starati se o náboženství, kteráž povinnost uznávána byla ještě v XVI. a XVII. století od panovníků katolických a protestantských, neboť má stát spočívati na základě náboženském.

Nepřátelé vytýkají inkvisici církve katolické krutost, ale zapomínají, že soudní řízení se musí posuzovati podle doby, že některé případy se staly výminkou a byly od vyšších hodnostářů pokárány, že inkvisiční žaláře ve Španělsku a jiných zemích byly lepší než jiné, že strava byla lepší, že soudní řízení bylo mírnější, že inkvisice protestantů proti katolíkům byla daleko horší, než inkvisice katolická.

Není pravda, že inkvisice španělská byla lidu odpornou, lid jí byl nakloněn. Není pravda, že inkvisice španělská vědy a umění podkopala, vědám a uměním úpadek připravil směr liberální, neznabožský. Autodafe (actus fidei) není ohromným ohněm ani ohnivou pánví, kolem které prý Španělové jako kanibalové divocí seděli, aby s rozkoší pohlíželi na sta nešťastníků škvařených a smažených, ale jest výkonem náboženským, kterým obžalovaný byl za nevinného

prohlášen, aneb s církví smířen. Počet inkvisicí španělskou odsouzených není tak veliký, jak udává zednář a odpadlý kněz, Ant. Llorente, který hanu kydá na církev, aby své odpadlictví ospravedlnil, který neuvádí historické památky, který zprávy historické falšuje a pramenům odporuje, jehož počítání nazývá protestant Peschel »frivolen Probabilitäts-calcul«. Llorente víry jest nehoden.

Může-li tedy, kdo rozumně soudí, církev katolickou tupiti pro inkvisici španělskou? Nikdo.

§ 5.

Je-li církvě Kristově kromě cíle nadpřirozeného vytčen také přirozený a jaký?

Hlavní cíl, církvě Kristově vytknutý, jest nadpřirozený: spása pokolení lidského náboženská. Avšak nadpřirozenost jest postavena na přirozenosti. Proto nemůže církev Kristova si nevšímati přirozených poměrů, ve kterých člověk žije; přirozenost porušená musí od ní býti hojena, ano i povznesena. Proto má také cíl vedlejší, přirozený, ku kterému spěti musí a který jest prostředkem k dosažení cíle nadpřirozeného. Tento cíl přirozený záleží v tom, aby přirozeným potřebám lidského života jedinečného a společného, života vegetativného, sensitivného a intelektuálního bylo vyhověno.

A věru nemůže nebýti cíl přirozený církvě Kristově vytknut, je-li podřízen jako prostředek cíli nadpřirozenému. Vždyť také Kristus Pán přirozeným potřebám lidským vyhovoval a svým apoštolům rozkázal podobně lidem pomáhati, dáváje na jevo, že Otec nebeský bude žehnati této péči jejich, péči o království Boží podřízené.

K tomuto cíli přirozenému směřovala a směřuje, k němu přicházela a přichází církev katolická, pečujíc hlavně a především o dosažení cíle nadpřirozeného. To budiž vyloženo a dokázáno. Také na jevo vyneseme, že církev katolická jediná k cíli přirozenému přichází s prospěchem uspokojivým; odtud vysvitne, že, přihlížíme-li toliko k cíli přirozenému, jest církev katolická která cíle tohoto dochází, jediná pravá církev Kristova.

Péče církve katolické o lidskou vzdělanost
přirozenou, obecně uváženou.

Církev katolická učí toto:

Dosažení cíle nadpřirozeného, k němuž vede náboženství křesťanské, jest podmíněno dosažením cíle přirozeného, poněvadž nadpřirozenost jest postavena nad přirozeností. Člověk jsa narozem těší se z dokonalosti počátečné a má všecko, čeho jest mu potřebí, aby byl člověkem; než má se vyvinouti a vývojem dosíci cíle, jenž jest úplně přiměřen jeho přirozenosti, cíle přirozeného. Od koho pochází dokonalost počátečná, od toho jest i cíl vytčen. Avšak člověk svůj původ poslední má od Boha; má tedy od Boha i cíl. Cílem však veškerého tvorstva nemůže nebýti Bůh stvořitel, poněvadž hlavně a především k vůli sobě dal veškerému tvorstvu vznik, přidruženě k vůli tvorstvu. Toto přirozené dosažení cíle nejvyššího, jemuž jsou podřaděny všechny cíle nižší, Boha, záleží u člověka, bytosti rozum a svobodnou vůli mající, v rozumném poznání Boha a ve svobodném toužení po Bohu a v zalíbení na Bohu. Aby tak se stalo, upravil Bůh rozum lidský podle sebe, aby člověk ze tvorů, od Boha podle myšlének Božích z ničeho učiněných, jež jsou jemu nejbližší ku poznání, a ze svého nitra, jež poznává sebevědomím, z myšlení, chtění a blaženosti Boha poznal; vštěpil jeho rozumu přirozený zákon mravní, podle něhož by nastoupiti mohl a měl cestu, k Bohu vedoucí; naklonil svobodnou jeho vůli k tomuto zákonu, aby člověk své činy svobodné podle něho řídil a na šetření jeho zalíbení měl, aby činy jeho právě lidské vycházely ze synovské, láskyplné poslušnosti k Bohu, jenž svou vůli vyjádřil v přirozeném zákoně mravním; výsledkem posléze poznání rozumového a jednání svobodného učinil Bůh blaženost přirozenou, která nutně vyplývá z dokonalosti konečné, ku které člověk dospívá svou činností rozumovou a svobodnou.

Tento život duchový, od duše samé bez ústrojí tělového vedený, jest podmíněn životem sensitivním, zvířeti a člověku společným, jenž od duše lidské spolu s ústrojím

tělovým veden jest, a jímž vznikají představy o předmětech smyslných a snahy po statcích smyslných, a životem vegetativním, bylině a člověku společným, jímž tělo, součástka člověka, z těla a duše rozumné sestávajícího, se zachovává a jenž život sensitivný činí možným. Má tedy člověk potřebí těles, jež jsou mimo něj a jichž mu poskytuje příroda; po nich bažiti musí, jako po prostředcích, aby skrze život vegetativný a sensitivný vésti mohl život duchový.

Tento život trojí mají všichni lidé vésti netoliko jednotliví, aby jako jednotlivci cíle svého došli, nýbrž také jako členové celku, pokolení lidského. Neboť jeden druhému má pomáhati, aby bezpečně cíle bylo dosaženo; jeden z druhého má se radovati, když k cíli se směřuje a cíle se dosahuje. Proto jest láska lidí vespolečná přiměřena přirozenosti lidské; jest přidána k lásce, kterou má každý jednotlivý k Bohu a sobě; na ní spočívá život lidský společenský. A tato trojí láska činiti má jeden celek řádně upravený.

Ve vylíčeném trojím životě každého jednotlivce a v životě společenském záleží vzdělanost lidská přirozená.

Než první člověk hříchem porušil, ač ne zrušil, svou přirozenost, své mohutnosti, rozum a svobodnou vůli a přenesl toto porušení na své potomky. A tak se stalo, že rozum jest bludu přístupen, svobodná vůle k zlému nakloněna, ač nepřestal onen býti schopen pravdu poznati, tato schopna dobře činiti, že člověk od cíle se vzdaloval, vzdělanost svou porušil. Blud se přimísil ku pravdě; mravnost pokálena mnohými nepravostmi; náboženství se mnohonásobně pokazilo; bažení po statcích pozemských a požívání jich stalo se jednak nezřízeným, jinak nedostatečným; společnost mnohonásobnou škodu vzala. Takto nelze člověku dosíci cíle svého přirozeného.

Aby chorobná přirozenost lidská byla vyhojena, k tomu, jako cíli vedlejšímu, přispívá nutně náboženství křesťanské, jež svěřeno jest jediné církvi katolické, jehož cílem hlavním jest dosažení cíle nadpřirozeného, dosažením cíle přirozeného podmíněné. Proto není církev katolická ku přirozenosti lidské lhostejna, spíše jest o ni pečlivá, aby nad ní vyho-

jenou a povznesenou, postavena býti mohla nadpřirozenost.

A pečlivá zajisté byla a jest církev katolická skrze své služebníky: papeže, biskupy, kněze, řeholníky a řeholnice. A přece jak četným a těžkým pomluvám jsou její služebníci vydáni, zvláště papežové a řeholníci. Apologie papežů podjal se na př. profesor universitní a dějepisec Pastor ve své knize *Geschichte der Päpste*, apologie řádů na př. Montalembert: *Les moines d'occident* (Mnichové západu): Ovšem nejsou všichni služebníci církve katolické chvályhodni, jelikož někteří nekonají povinností od církve katolické uložených; ale co vykonali služebníci hodní, musí býti s vděčností uznáno, jelikož jejich pečlivost znamenitě prospěla vzdělanosti lidské, ji před záhubou zachránila, národům vštěpila, dále pěstovala a zdokonalovala. Neboť zmalátnělost a skleslost pohanské vzdělanosti oživila a pozvedla; vše, co na ní bylo pohanského, setřela a nahradila nejen rázem čistě lidským, ale též vztahem k Bohu pravdivým, od rozumu lidského nutně žádaným. Když pak národové nevzdělaní do říše římské se vedrali, vštěpila jim církev katolická vzdělanost, která silami jejich čerstvými se vzpružila a podle zvláštností národních, jež od církve katolické zachovány byly, pokud neodporují duchu křesťanskému, nových tvarů nabyla; což ovšem vyžadovalo dlouhé doby a velké námahy. Totéž se děje u národů nevzdělaných, kteří nyní od missionářů katolických jsou získáni víře Kristově a s ní nabývají vzdělanosti přirozené a blahobytu. Aniž dopustila církev katolická, aby vzdělanost lidská zkostnatěla; milovna jsouc pokroku, nadpřirozenému poznání a životu příslušného, připouští a podporuje pokrok v oborech přirozených, zavrhuje toliko nepravé pokrokářství jak v nadpřirozeném, tak i přirozeném oboru, o kterém později uslyšíme. Majíc dobrý pojem o dokonalosti Boží a dokonalosti tvorů a vědouc, že dokonalost tvorů jest obrazem dokonalosti Boží, vyžaduje, aby vzdělanost lidská přirozená napodobovala dokonalost Boží, jelikož jest Bůh jejím původem posledním, jejím cílem a vzorem; k takové dokonalosti církev katolická vzdělanosti pomáhá,

odporujíc nepravé dokonalosti, která jest vlastně nedokonalostí. Jestliže církev katolická takto přispěla vzdělanosti lidské, není v naší době působení její pro vzdělanost zbytečno; neboť odmítají-li od sebe lidé vlivu jejího, vzdělanost jejich přirozená klesá. Proto jest pro všechny časy života pozemského církev katolická nevyhnutelnou, má-li se těšiti pokolení lidské ze vzdělanosti přirozené.

Tyto zásluhy její o vzdělanost lidskou dokazuje všeobecný dějepis.

Aniž jest oboru přirozené vzdělanosti lidské, jehož zdárná podpora by nesloužila církvi katolické k zásluze, jako není člověka, jemuž by církev katolická upírala výhod vzdělanosti přirozené. Dříve než obory jednotlivé projednáme, slyšme názor, který má církev katolická o práci, kterou se dodělati můžeme vzdělanosti.

Církev katolická prohlašuje každou práci, také tělesnou, nehubí-li tělo nebo duši, za počestnou a ukládá ji za povinnost jednomu každému podle stavu, k jakému každý náleží; lenivost jest hříšná a škodí zájmům jak jednotlivců lenivých, tak i rodině a státu. Každá práce, vychází-li z pohnutek mravně dobrých, užívá-li prostředků dobrých a směřuje-li k cíli dobrému, jest mravně dobrá a u Boha záslužná; proto pracovali také tělesně biskupové, na př. sv. Hilarius, řeholníci se svými opaty. Strasti a námahy, jež s prací bývají spojeny, slouží podle učení církve katolické k tomu, abychom za své hříchy se káli. Práci však tělesnou vyžaduje církev katolická takovou, aby nepřekážela sloužiti Bohu a duševně se vzdělávati, pokud jest potřebí člověku a křesťanu.

Péče církve katolické o jednotlivé obory lidské vzdělanosti přirozené.

I. Zemědělství.

Zemědělství kteréhokoli druhu provozovali také vlastníma rukama řeholníci, a posud někteří provozují, na příklad trappisté a misionáři; pokračovali v něm a učili jemu kmemy nevzdělané, zakládajíce a zdokonalujíce jejich vzdělanost.

Zemědělstvím zúrodnila církev katolická mnoho pustých krajin a vzniku poskytla mnohým vesnicím a městům. Tak hledali věrní synové církve katolické nejen výživy pro sebe a jiné, ale také prostředků, aby mohli sobě a jiným zjednávatí statků vyšších; zemědělství je zabývalo ve přírodě, jejíž pozorování je vedlo ke stvořiteli přírody; proto milovali zemědělství. Zemědělství bylo a jest vědecky vyšetřováno. Tak podal, abych uvedl příklad, nejstarší úplný návod ku štěpařství kněz Bohuněk v 15. století. Za Marie Terezie proslul ovocnictvím poděbradský farář Matěj Rössler; r. 1798 vydal farář Plaňanský: Naučení o štěpařství. V 19. století jsou pamětihodni: kněz Sláma, slovácký biskup báňsko-bystřický, Moyses, farář přeloučský, Jan Teplý. Vlivem církve katolické a podle vzoru obcí církevních a zvláště klášterních spojovali se zemědělci; čímž mnoho získali hmotně a duševně. Co církev katolická učinila pro dobývání soli, dokázal Koch-Sternfeld. Také hornictví povinno jest svým zdokonalením z velké části klášterům, zvláště v Sasku, Durynsku, Slezsku, Čechách, Moravě, Uhrách, Korutansku, Štýrsku. K hornictví přidružilo se hutnictví. Na konci 15. století setkáváme se s hornictvím a hutnictvím podivuhodně pokročilým.

II. Řemesla, průmysl.

V církvi katolické posvěcena jsou řemesla upomínkou na Ježíše Krista, jehož pěstoun, sv. Josef, byl tesařem, a na sv. Pavla, jenž prací řemeslnou si vydělával jako apoštol výživy. Jednotlivá řemesla mají jisté svaté svými patrony, čímž nabývají vážnosti. V klášteřích pracovalo se také tělesnými silami a pěstovala se řemesla. Kolem sídel biskupských se stavěla města, ve kterých řemesla se pěstovala, na př. Brémy, Hamburk; Děvín, Strassburk, Kostnice, Basilej; tak založili v pravdě služebníci církve katolické stav řemeslnický. Cechy, jež podporovaly chudé, nemocné, neschopné členy, jež sloužily všelikým zájmům členů, kvetly, jsouce chráněny církví katolickou.

Na konci XV. stol. shledáváme, kterak znamenitě pokročilo barvířství, tkalcovství, jirchářství, sklenářství. K vy-

nálezům středního věku počítáme: papír, dalekohled, střelný prach, zbraň střelnou, hodiny, kamen- a mědiryctví, výrobu ocele, sklo tabulové, mlýn větrný, mlýn, kterým se rozdrucuje ruda, pilu; mlýn obilní a stav tkalcovský byly zdokonaleny. Zvláštní paměti jest hoden vynález tisku, od Gutenberga ve středním věku učiněný, který s nadšeností vítaly katolické země a katoličtí národové, zvláště kněží, také biskupové a papeži. Mohučský arcibiskup jej nazval r. 1486 uměním božským; jiný biskup jej nazval uměním svatým, darem Božím. Sám Gutenberg praví, že jeho vynález slouží k oslavě církve katolické. Katoličtí spolkové jak světští tak duchovní buď provozovali tiskařství, anebo přijímali tiskaře, na př. Bratří společného života, benediktini, praemonstráti, řeholníci kamaldulští, kartouští. Vydavatelé knih tištěných byli také kněží. Biskupové a kardinálové volali k sobě tiskaře do Říma a na svá sídla biskupská.

III. Obchod.

Obchod jest podporován od církve katolické, která kupujícím a prodávajícím ukládá za povinnost mravní, od Boha pocházející, poctivost a od nepoctivého žádá přísně, aby škodu nahradil a tak viny mravní, hříšným podvodem na sebe uvalené, sebe zbařil. Nepřímo podporovaly obchod slavnosti církevní a pouti; proto nazývají Němci veliký trh Messe, jako se nazývá německy mše svatá. Církev katolická zaváděla ve středověku pokoj Boží, treuga Dei, který mocně přispíval k rozvoji obchodu; nad tímto pokojem bděla církev katolická pečlivě a přísně. Také křížácké války, od církve katolické vedené, rozšířily obchod. Také objevení Ameriky, mocná páka obchodu, stalo se od Kolumba, dobrého katolíka. Také cestu kolem Afriky objevil národ katolický, od něhož byla obchodu otevřena východní Indie. O mosty a útulky na vysokých Alpách pečovala křesťanská láska; tyto snahy papežové podporovali. Také na silnice bylo horlivě pamatováno od katolíků věku středního.

IV. Vědy. Školy.

Církev katolická pečujíc hlavně a především o vědu nadpřirozenou, bohovědu katolickou, ve které by nadpřirozené zjevení, od Boha nám učiněné skrze Ježíše Krista, apologeticky, kriticky a spekulativně se pojednávalo, ovšem tak, aby víra žádné škody nebrala, všímá si nemálo také věd přirozených, kterých nabýváme přirozeným světlem svého rozumu, a to nejen aby prospěla vědě nadpřirozené, ale také k vůli jim samým; neboť hlásá, že člověk od Boha má přirozené světlo rozumu, že má povinnost svých vloh duševních řádně užívat i vzdělanost přirozenou sobě osvojiti, že hřeší, kdo je ladem nechá ležeti. Církevní sv. Otcové nemohou dosti vědy přirozené chváliti. Tak praví Klement Alex.: Filosofie byla před Kristem nutna pohanům; nyní jest prospěšna k pobožnosti. Sv. Řehoř Nyss.: Po mém soudu musí všichni mužové zdravého rozumu se mnou souhlasiti, že vědu sluší pokládati za největší ze statků pozemských. Nemluvím toliko o vědě šlechtné, která náleží nám a která zamítajíc veškerý půvab zevnější věnuje se výhradně dílu spasitelnému a kráse idejí duchových, ale také o učenosti, která pochází zevně a kterou někteří křesťané zavrhují, jakoby byla nepravá a nebezpečná a duši odvracela od Boha. Sv. Jeronym trpce kárá ty, kteří nevědomost, jak praví, hrubou pokládají za svatost honosíce se tím, že jsou učeníky chudých rybářů. Sv. Bernard v jednom kázání dokazuje, že známost lidské vědy jest dobrá a praví: Snad se vám zdá, že vědy si nevážím, že učenci pohrdám a učiti se vědě zapovídám; avšak račiž mne Bůh toho chrániti. Vím dobře, jak velice církvi prospěli její učenci a ještě prospívají, buď že vyvracejí její odpůrce, buď že nevědomé poučují. A posléze jsem četl: Poněvadž jsi zavrhl poznání, zavrhnou já tebe, abys nezastával úřadu kněžského. Petr Blesenský píše ve 12. stol. Jenom díla napsaná připravují smrtelníku slávu nehynoucí.

Jak tedy pěstovali služebníci církve katolické vědy, jež ani nepřeceňovali ani nepodceňovali? Jde tu zvláště o dobu, reformaci protestantské předcházející, o dobu, která se nazývá dobou temnosti od nepřátel církve katolické.

Křesťany klassicky vzdělané, dějin, filosofie atd. znalé. kteří ve spisech svých projevují důkladnou znalost nejen bohovědy katolické, ale i věd přirozených, z nichž přemnozí svatostí života a vysokým důstojenstvím církevním vynikají, shledáváme v době patristické tyto kromě apoštolských otců: Barnaby, Klementa Římského, Hermy, Ignáce Antioch., Polykarpa Smyrn. a Papia Hierapol., apologety Justina Muč., Tatiana, Athenagoru, Theophila, Irenaea a Hippolyta; dále Alexandriny Klementa Alex., Origena, Methodia, Řehoře divotvorce, Pamphila a Dionysia Vel.; pak latinské spisovatele církevní Tertulliana, Minutia Felixe, Arnobia, Firm. Lactantia; dále řecké otce církevní Athanasia Vel., Basilia Vel., Řehoře Naz., Řehoře Nyss.; latinské otce církevní Hilaria, Ambrože, Jeronyma, Augustina; řecké spisovatele na východě Synesia, Nemesia, Aeneu z Gazy, Zachariáše Scholastika, Dionysia areopagitu, Maxima Vyznavače a Jana Damascenského; posléze latinské spisovatele na západě Claudiana Mamerta, Boethia, Cassiodora, Řehoře Vel., Isidora hispalského, Bedu Ctihodného. Tito a ještě jiní mužové, na př. Eusebius, jasné svědectví dávají, že církev katolická si váží věd přirozených a je podporuje.

Jestliže již v době patristické vědy nalézali přátely ve klášteřích, sloužili jim tyto při stěhování národů za útulek skoro jediný, ve kterém bylo řeholníkům ukládáno nejen pěstovati teologii a asketiku, ale také vědy přirozené. V klášteřích se zachovaly spisy klassické literatury, které byly nejen opisovány, ale také studovány; kláštery nepostrádaly knihoven. Z klášterů pak, jako z nějakých středisek, vnikala zvolna se známostí víry katolické vzdělanost přirozená. Kromě řeči klassické byla též pěstována řeč národa obráceného; mniši nejen šířili víru katolickou, ale také zakládali literaturu národní. Vzdělanost řeholníků a jiných služebníků církve katolické, biskupů a kněží neřeholných se stávala majetkem národa, vznešených a nevznešených, mužů i žen; o školách později promluvíme. Toto vzdělávání národů evropských volným krokem postupovalo, jak jest přirozeno, a vyžadovalo dlouhé doby; což neuvažují odpůrcové církve ka-

tolické, kteří střední věk nazývají dobou temnosti. Přece však nazvati sluší tento volný krok rychlým, porovnáme-li dobu středního věku s dobou věku pohanského.

Vytýká se církvi katolické, že si nevšímalá zkušenosti, z přírody čerpané, která se pojednává ve vědách přírodních; musil prý přijíti protestantismus, jenž od církve katolické odpadnuv splodil Bacona Verulamského (1561—1626), zakladatele věd zkušebných.

Tato výtka jest nespravedlivá.

Neboť 1. filosofie křesťanská, od církve katolické pěstovaná, praví, že veškeré poznání naše filosofické vychází od zkušenosti zevnější a vnitřní, která se podle zásad logických projednává. Přisvědčovala a prisvědčuje církve katolické ve své filosofii Aristotelovi, jenž byl velikým přítelem a znatelem přírody, jenž svou filosofii zbudoval na základech zkušenosti. Cestou analytickou vede filosofie církve katolické člověka od zkušenosti ku poznání Boha a člověka, kteréžto poznání jest základem veškerého života lidského, a odporuje materialismu, do věd přírodních od některých učenců nového věku zavlečenému, a kramářskému prospěchářství z přírody jenom hmotařsky těžícímu, ji vyssávajícímu, jež zničilo pohanský Řím a na národě čínském hlodá, záhubu jemu strojíc. Když jest přirozená věda o Bohu a člověku zabezpečena, vrací se filosof cestou synthetickou opět ku přírodě, od které vyšel, a nyní poznává přírodu lépe a důkladněji. Toť jest metoda zajisté rozumná. S prospěchem bylo, že církve katolické, chtějíc uhájiti nejdražších statků lidských, vědomostí o Bohu a člověku, pečovala hlavně a především o filosofii podle této metody zbudovanou.

2. Věru v náboženství, jež církve katolické hlásá, jeví se náklonnost ku přírodě. Samo Písmo svaté rádo se zabývá přírodou a čtenáře vybízí přírodu pozorovati. Církve katolické pozornost svou věnuje přírodě ve své liturgii. Přírodě přízeň svou věnují nejstarší otcové církevní, zvláště Klement Římský, Theophilus, Cyrill Jerusalemský, sv. Basil; kteroužto přízeň uznává A. z Humboldtů. Že smysl byl vzdělán pro vznešenost a romantičnost přírody, povinna byla západní

Evropa zvláště poustevníkům a mnichům. Sv. František Seraf. byl přírodě velice nakloněn. V přírodě hledal střední věk katolický mystické vztahy k povinnostem a náboženským názorům vykoupeného člověka. Zvláště však mluvily květiny němou řečí citů živých a jemných. Sám sv. Tomáš Akvin., největší filosof církve katolické, podotýká, že kdo přírodu pozoruje, utvrzuje se ve víře a bludy vyvrací; neboť z přírody poznáváme moudrost a všemohoucnost Boží, krásu nestvořenou, jakož i lásku Boha ke tvorům; poznávající přírodu stáváme se jejímu tvůrci podobnějšími; poznání přírody odvrací nás od pohanství a názorů pohanských, astrologie, fanatismu, magie, pověry; poznáním přírody poznává člověk, jaké místo drží ve všem míru.

3. Ačkoli ve středním věku z důležitých příčin převládala spekulace k prospěchu člověčenstva, nahlédli již záhy dosti hluboko do přírody. Hermannus Contractus, jenž byl také astronomem a hotovil nástroje mechanické a hudební, Gerbert Remežský, Albert Vel., jenž v jednom ze svých děl napsal: »Vše, co zde zaznamenáno, jest výsledek mé zkušenosti, anebo vzato jest z autorů, o kterých víme, že napsali, co jejich osobní zkušenost potvrzovala; neboť v takových věcech zkušenost jediná může poskytnouti jistoty,« františkán Roger Bacon, Raymundus Lullus, Vincenc z Beauvais, jenž sám přírodu zkoumal, k tomuto zkoumání vybízel a metodu, jakož i cíl naznačil. Již v 13. století vysvětlil Ristoro z Arezza teplá zřídla a zemětřesení tím, že země jest uvnitř ohnivá. Vincenc z Beauvais tvrdil o přírodě mnohé věci, jež mají platnost nyní. A to byli kněží katoličtí. Budtež uvedena jména katolíků, dílem kněží, dílem nekněží, kteří se obírali vědami přírodními v novém věku: Leonardo da Vinci, Galileo Galilei, Torricelli, Viviani, Borelli, Castelli, Mersenne, Gassendi, Mariotte, Grimaldi, Secchi Schyrle de Reita, Nollet, Caselli, Spalatro de Dominis, Lerochon, Hautefeuille, Galien, Lana, Moüger, Desforges, Oliver z Malmesbury, Panceni, Zantedeschi, Carbonelle, Moigno, Regnault, Dulong, Petit, Descartes, Malus, Fresnel, Fizeau, Foucault, Galvani, Volta, Nobili, Melloni, Ampère, Coulomb, hrabě

Helmont, Lavoisier, Victor Dumas, Mich. Chevreul, A. C. Bécquerel, Pasteur, Barrande, Cesalpino, oba Jussieu-ové, Lopez de Gomara, Plumier, Feuillée, Boym, Charlevoix, Acosta, Camel, Tachard, Beze, Loureiro, Agricola, R. J. Haüy, Fracastoro, Vallisneri, Scilla, Moro, Generelli, Steno, Spada, Delaunay, Bourgeois, Renard, Ducrost, Arcelin, Bérout, Cau Durban, Hamard, Castracane, Aldrovandi, Buffon, Daubenton, Lapparent, Fait, bratři Tulasne, Ed. L. Green.

O vynálezech středověkých bylo již mluveno při řemeslech a průmyslu. Že mnohé vynálezy pocházejí od katolíků, také kněží, ze středního a nového věku, dokazuje Zahm: »Věda a učenci katoličtí« (přel. z angl. V. Hazuka 1899) str. 65 – 70.

V Salernu, městě italském, založili řeholníci benediktini, ošetřující chudé nemocné, znamenitou školu lékařskou. Již v 9. stol učil lékařství v klášteře benediktinském na Monte Casino mnich Konstantin, jehož souvěkovci nazývali druhým Hippokratem, jenž procestovav východní kraje v prázdné chvíli překládal lékařská díla arabská. Synové sv. Benedikta horlivě pečovali o ústavy lázeňské; Baden-Baden, místo lázeňské již Římanům známé, za stěhování národů zpusťšené, opět vystavěli; Kissingen, Mariánské Lázně, Pfäfers, Pyrmont, Rippoldsau a jiné lázně byly majetkem klášterů; nová zřídla zdravotní učinili lázeňskými ústavy a opatřili kaplemi: v Petrs-thale, Griesbachu, Rippoldsau. Znamenití lékaři žili a učili až po dobu Harveye v Itálii, zemi katolické. Mezi 8. a 12 stoletím zovou se znamenitými lékaři Theodor, arcibiskup Canterburský, Wigwart, biskup Hildesheimský, Luthbert, angl. mnich, mnich Campo, Hugo opat, opat Didon, opat Gerbert, později papež. Budtež uvedena jména některých katolíků, vědami lékařskými v novém věku vynikajících: Vesalius, Fallopius, Eustachius, Rialdus Columbus, Fabricius z Aquapendente, Cesalpino, Malpighi, Morgagni, Spallanzani, Bichat, Paré, Desault, Bernard Cl.

Na konci 15. stol. setkáváme se s algebrou a trigonometrií vyvinutou. Itálie proslula slavnými matematiky, jakými jsou v 15. stol. Bruneleschi, Toscanelli, minorita ře-

holník Paccioli, Leonardo da Vinci. Učenci všech zemí honosili se býti žáky učitelů, Itálii, zemi katolické, náležejících. Budtež uvedena jména některých katolíků, dílem kněží, dílem nekněží, kteří v novém věku matematikou vynikli: Cavalieri, Jiří de San Vicente, Mersenne, Laloubère, Ferari z Bologny, Grinberger, Boskovič, Maco, Riccati, Moigno, Lesueur, Jacquier, Inniger, Sadler, Maurer, Adrianus Romanus, Descartes, Cauchy, Hermite, M. Chasles, Biot, Puisieux, Monge, Nollet.

Také astronomii pěstovali ve středním věku synové církve katolické. Již v polovici 13. stol. povolal kastilský král Alfons X. učence nejen arabské a židovské, ale také křesťanské do Toleda, by zkoumali základy astronomie a nové tabulky sluneční vypočítali. Mezi astronomy středního věku se počítá Gerbert, Roger Baco, Mikuláš z Kusy, Gerardo di Cremona, Peurbach, Regiomontanus, Toscanelli, Jan z Holywoodu. Toť jsou ovšem jenom příklady. A posléze narodil se, byl vzdělán a žil polovici svého života v 15. stol., ke středověku katolickému, z temnosti duchové obviňovanému, náležejícím, katolický kněz Mikuláš Kopernik, znamenitý hvězdář, jenž vyzkoumal pravdivou theorii o sluneční soustavě. Jeho soustavě přáli hodnostáři církevní a profesori katolických universit, kdežto se jí posmívali nekatolíci lord Baco, Melanchthon; Luther. Budtež uvedena jména některých katolíků, dílem kněží, dílem nekněží, kteří v novém věku astronomii pěstovali se zdarem: Galileo Galilei, Cassini, Maraldi, Castelli, Bianchini, Gassendi, Piazzzi, Orioli, Picard, Leverrier, De Vico, Secchi, Perry, J. Chappe d'Auteroche, Al. Guy, Denza, Faye, Ferrari, Szarle, Hagen.

V novém věku se vyskytují před Baconem Verulamským anebo za jeho živobytí učenci, kteří stavěli na základech ve středním věku položených a sice v Itálii Leonardo da Vinci 1452—1519, jenž byl nejen malířem, ale i matematikem, fysikem, anatomem, architektem, hudebníkem a básníkem, v Německu Paracelsus 1493—1541, reformátor lékařské vědy zasloužilý, v Anglii za živobytí jeho Harvey a Gilbert, kteří na Baconovi nezáviseli. Kopernik, Galilei a Kepler, kterým předcházeli Peurbach a Regiomontan, za-

ložili astronomii novověkou před Baconem. Před Baconem vyzkoumal Guido Ubaldi, narozený v Itálii katolické, zákony o páce a těžišti; Simon Stevin, flamský matematik a fyzik, otec novověké statiky, vynálezce mnohých strojů, mnohé zákony v oboru mechaniky a hydrostatiky; Galilei zákony o kyvadle a volném pádě na šikmé ploše. Ze spisu Agrikoly 1494—1555 víme, jak veliká byla známost nerostů. Před Baconem byly vynalezeny v Itálii barometr a termometr.

4. Aníž jest methoda Baconova přírodozpytná o pozorování přírody a o indukci chvály hodna. Neboť *a)* Göthe, věd přírodních znalý, a Liebig, slóvutný lučebník, tvrdí, že vliv Baconův byl spíše škodlivý než prospěšný; poněvadž Baco badatele odkazuje toliko ke zkušenosti, zabředli badatelé sobě samým zůstaveni do dálky, do empirie bezmezné; takový odpor měli k methodám, že nepořádek a směs pokládali za pravý živel, ve kterém jedině dařiti se může vědě. *b)* Franck (Journal d. Sv. 1868 p. 541) Bacon maje zření toliko k pozorování a indukci a skoro vymítaje matematiku z vědy přírodní zbavil zkušenost všeliké přísnosti, všeliké důkladnosti, zbavil filosofii přírodní nejmocnějšího prostředku ke zkoumání. *c)* Fonsegrive (François Bacon Paris 1893) Účelem vědy Baconovy jest hmotařské filanthropické prospěchářství. Baco si všímá toliko starých filosofů přírodních a sofistů, kteří měli na zřeteli praktický užitek. Všichni ostatní filosofové jsou mu sofisty, také Sokrates a Plato. Obzvláště jest mu Aristoteles sofistou. Scholastiky pohrdá, poněvadž jich nezná, poněvadž neví, že znali methodu, která žádá pozorování a indukci, a jí též užívající pokračovali v umění a vědě. Jaký tu rozdíl mezi františkánem Rogerem Baconem, scholastikem a lordem Baconem Verulamským! Induktivní methoda tohoto nepřekráčí mezi pravděpodobnosti a nikterak se rovnati nemůže aristotelicko-scholastickému učení o indukci; jeho metafysika není daleka materialismu Hobbesova a Büchnerova, provedou-li se jeho zásady důsledně; a jakkoli Baco klade Boha nad hmotu, jest jeho theologie přirozená velice hypothetická. I jeho věda přírodní cenu má malou; jest on spíše posledním alchymistou

věku dřívějšího, než prvním fysikem věku nového. Morálka Baconova odpovídá empirickému rázu jeho theorie; původem a cílem jejím není Bůh, ale člověk, humanita, veřejné právo. Až po stol. 18. nikdo nepokládal Bacona za původce nové soustavy; teprv Bolingbroke a Voltaire velebí jej jako otce zkušebné filosofie a od té doby odvolává se k němu anglický empirik a francouzský hmotář a positivista. Jeho vlivem se stává, že se zamítá metafysika a že se mnozí pokoušejí o logiku induktivnou; což zavrhuje příležitost, aby cena přírodní vědy se přeháněla. Takový jest ráz novověké vědy; proto jest nazýván Bacon otcem jejím od empiriků, hmotářů a pozitivistů naší doby. *d)* W Stanley Jevons zmiňuje se o díle lorda Bacona ve svém podivuhodném spise: »Principles of Science« (základy vědy) a praví: »Jest velikým omylem říci, že nynější věda jest výsledkem Baconovy filosofie. On neporozuměv pravému způsobu užití zkušenosti a pokoušeje se uvésti v život svou methodu, směšné chyby se dopustil. Když pozorujeme Galilea, který žil před Baconem, Gilberta jeho souvěkovce, nebo Newtona a Descartesa, Leibnitze a Huygensa, jeho nástupce, shledáme, že objevy dokonány protivnou právě methodou, než jakou hlásal Bacon.« *e)* J. W. Draper připisuje veliké dílo opravy v methodách vědeckého badání universálnímu geniu patnáctého století, Leonardo da Vinci. »Jemu, a ne lordu Baconovi, musí býti přiřknuto znovuzrození vědy. Bacon netoliko neznal se v mathematice, nýbrž on zavrhoval její užívání ve výzkumech fysických. On s opovržením zavrhl Kopernikův systém, dovolávaje se absurdních námitek proti němu. Když Galileo byl již u cíle svých objevů teleskopických, Bacon uveřejňoval pochybnosti o užitečnosti těchto nástrojů v badání vědeckém. Připisovati methodu indukční jemu, jest neznati dějin. Jeho blouznivé filosofické nárysy neměly nikdy nejmenšího praktického užitku. Nikdo nikdy nepomyslíl na jejich užití. Vyjímaje čtenáře anglické jest jméno jeho téměř neznámo.«

. Obrátme se od zkušebných věd, o přírodě jednajících, ke zkušebným vědám, jež předmětem mají člověka.

Minouce mlčením věk patristický, jenž nepostrádá kněží katolických, od nichž máme díla historická, připomínáme, že ve středním věku psali kněží katoličtí nejprve letopisy, později pravé knihy historické, jsouce vědomi a pilni povinností, jež historikovi příslušejí. Bylo by příliš obšrné všechny jmenovati; stačí některé uvéstí Jornandes, Paulus Diaconus, Isidor Pacensis, Isidor sevillský, Beda Venerabilis, Řehoř z Toursu, Fredegarius, Eginhard, Regino Prümský, Luitprand, Widukind, představený školy v Korveji, Ditmar Merseburgský, Hermannus Contractus, Lambert z Aschaffenburgu, Saxo Grammaticus, Adam z Bremů, Wibald Korvejský atd. Skoro každý klášter měl své letopisy. Paměti hodni jsou také jako dějepisci kněží Matouš Pařížský, Otto z Freisingů. Také mnozí nekněží psali dějiny, vyučení byvše ve školách kněžských. Již v době patristické vyskytují se pokusy o dějiny všeobecné, spočívající na smýšlení katolickém; takovým dějepiscem jest Eusebius. Se jmény některých katolických dějepisců dílem kněží, dílem nekněží setkáš se později v abecedním seznamu.

Zeměpisné vědomosti se množily šířením víry katolické a válkami křížáckými. Již sv. Bonifacius byl vybídnut od papeže, aby vypisoval život národů, které navštěvoval. Slovnutný kazatel Jakob z Vitri, jenž kolem r. 1220 meškal na východě, mluví o mapě východu, kterou měl před sebou, když vypisoval kraje východní, a kterou snad sestavil nějaký učenec, prvních výprav křížáckých účastný. Kanovník Jindřich z Mohuče vyhotovil mapu zeměpisnou pro císaře Jindřicha V. Kolem r. 1245 vyslal papež Innocenc IV čtyři dominikány k vrchnímu vůdci Mongolů v Persii; v téže době byli vysláni Jan de Plano Carpini a jiní 2 františkáni k velikému chánovi. O prvním vyslanectví zprávu podal Šimon ze St. Guintin, o druhém Jan de Plano Carpini. Také Ludvík IX. vypravil posly k Mongolům; o kteréž cestě zajímavou zprávu podal františkán Vilém z Rubruquis, účastník její. R. 1274 vyslal papež Řehoř X. dva dominikány, provázené dvěma kupci benátskými z rodiny Polo, kteří již dříve byli u dvora velikého chána Koblaika a s sebou vzali

mladíka Marco Polo, jenž později vydal r. 1295 cestopis. Missionáři první zprávu přinesli do Evropy o Číně (Kathai). Tak na př. mluví o Číně Jan de Monte Corvino, jenž od r. 1289—1330 jako missionář na východě působil a prošel Persií, Indií a Tatarsko a dlouho meškal v Pekingu. Důležité jest zeměpisné dílo Petra ab Alliacco de imagine mundi, jež Kolumbovi velice prospělo. Mapu, kterou sestavil v 15. stol. kamaldulský mnich Mauro, mappa mundi, nazývá Ritter nejznaменitější mapou středověkou. Jistý dominikán nakreslil zemi na 12 pergamenových kůžích. Již před Kolumbem vybízel portugalský duchovní Herman Martinez krále Alfonsa V., aby dal hledati západním směrem zemi východní. První zprávu o Abessinii obdržela Evropa od katolických missionářů. Budtež uvedena jména některých katolíků, dílem kněží, dílem nekněží, kteří neznámé kraje objevili, osadili, vzdělali v novém věku: Kolumbus, Vasco de Gama, Magellan, Cortez, Balboa, La Salle, Marquette, Hennepin, Membré, oba Cabotové, Cartier J., Jos. le Caron, S. de Champlain, Oňate, Menendez, Jun. Serra, Dollier de Casson, Verrazzano, Ponce de Leon, Pineta, Gomez, Miruelo, Ayllon, Gordillo, Tristan de Luna, Cor. Castañada, Du Lhut, Joliet, White, George Calvert, Baltimore, Amer. Vespucci, Debaize, Desgodins, Petitot, David.

Řeči indoevropské byly vzdělány působením církve katolické a byly proniknuty duchem křesťanským. Známost jazyků podporovala církev katolická. Když král Guntram r. 540 slavně vešel do Orleansu, byl uvítán sborem jinochů básněmi v řeči latinské, řecké, španělské a hebrejské. Alkuin se bavil s Karlem Velikým, srovnávaje latinské a řecké rukopisy písma sv. Spory s Řeky a nedostatek dobrého překladu spisů Aristotelových podněcovaly studium jazyka řeckého. Na obecném církevním sněmě Viennském r. 1311 bylo uzavřeno, aby se na universitách v Římě, Paříži, Oxfordu, Bologni, Salamance bylo ustanoveno po dvou učitelích jazyka hebrejského, chaldejského, arabského a řeckého; Picus Mirandola, Palmieri, Augustiniani, Toseo, Ambrosio dokazují, že tento výnos byl provázen dobrým výsledkem. Kardinál

Ximenes vydal první polyglottu písma sv. V novém věku založila a pěstovala církev katolická porovnávací jazykozpyt. Hervas, španělský jezuita a missonář, sebral ukázky tří set řečí a gramatiky více než 40 jazyků; on vyzkoumal jazykovou čeleď malajskou a polyneskou mnohem dříve, než obě světu oznámil V z Humboldtů; jazykozpytec Benfey chválí jeho důvtip a učenost. Karmelitský mnich Paolino di San Bartolommeo sepsal první gramatiku sanskritskou, která vyšla tiskem v Římě r. 1790. Se jmény některých katolických jazykozpytců dílem kněží, dílem nekněží setkáš se později v abecedním seznamu.

Humanismus, ovšem pravý, byl od počátku v církvi katolické pěstován. V celém věku středním se četli a vykládali staří klassikové řečtí a římské; komentáry o nich byly psány, jejich díla šťastně napodobována. Ano, i v klášteřích jeptišek se vyskytuje studium klassiků. Studia klassická nikdy v církvi nezanikla; v 15. stol. středního věku se vzmohla v Itálii, zemi katolické, když učenci byzantinští sem se utekli, a když tiskařství bylo vynalezeno, měrou intensivnější. V Římě samém bylo mezi r. 1465 a 1480 kolem 26 knihtiskařů, kteří tiskli také díla klassická; v Benátkách se proslavili tři Manuciové, otec, syn a vnuk, jako učenci a tiskaři. Směr pohanský, který zavládl humanismem mnohých učenců, církev katolická zavrhovala a zavrhuje; studium starých klassiků řeckých a římských, jak praví Erasmus, má se pěstovati, ne aby staré pohanství se obnovilo, nýbrž aby sláva Ježíše Krista rostla. Tak smýšleli a smýšlejí praví synové a služebníci církve katolické.

Všech věd přirozených výkvětem a vrcholem jest filosofie, věda o posledních důvodech všem věcem společných, přirozeným světlem rozumu lidského zjednaná. O ni pečovala již od svého počátku po všechny věky, pečuje a pečovati bude co nejhorněji církev katolická. Na základech, které položili tři nejznamenitější filosofové řečtí, Sokrates, Plato a Aristoteles. zvláště však Aristoteles, zbudovali věrní synové a služebníci církve katolické, jsouce bystrým duchem od Boha nadáni, vynakládajíce pilnost železnou a vytrvalou,

prosíce Boha za pomoc, užívající zkušenosti, osvícení jsouce nadpřirozeným zjevením Božím, pilni jsouce života mravně-dokonalého, zbudovali, pravím, filosofii, která se pohybuje střední cestou mezi výstřednostmi, jimiž strádají soustavy protikřesťanské, filosofii, která ukájí touhu po poznání a ze které vyplývá život mravně dokonalý, filosofii, která spočívá na zkušenosti pravdivé, podle přísných pravidel logických zpracované, a jejížto výsledky dají se upotřebiti v životě a vědách zkušebných, filosofii, která patřičné důstojnosti lidské hájí a společnosti lidské velice jest prospěšná. Tato filosofie počala již v době patristické, kdy nejvíce vynikl jako filosof sv. Augustin; pokročila a rozvinula se ve středním věku, kdy přední místo drží sv. Tomáš Akvinský; v novém věku dále se pěstuje od filosofů, Aristotelovi a sv. Tomáši Akv. věrných, ku prospěchu církve katolické, společnosti lidské a věd zkušebných, přírodu a člověka za předmět majících. Tato filosofie jest nejkrásnějším plodem středního věku, který proto zajisté nezasluhuje výtky temnosti. Kromě filosofie scholastické setkáváme se také ve středním věku se zdravou mystikou, založenou na zdravých základech filosofických a vědoucí člověka k Bohu cestou patřičnou. Kromě sv. Augustina vyskytují se v době patristické: Justin M., Athenagoras, Irenaeus, Clemens Alex., Lactantius, Athanasius Vel., Basilius Vel., Řehoř Naz., Hilarius, Ambrosius, Hieronymus a jiní. Kromě sv. Tomáše Akv. vyskytují se ve středním věku: Alkuin, Anselm, Alexander Halský, Albert Vel., Aegidius Colonna a jiní. K pravým mystikům počítati sluší: Bernarda opata, Hugona a Richarda od sv. Viktora, Bonaventuru a jiné. Ačkoli filosofové patrističtí a středověcí přísně rozeznávali filosofii a theologii křesťanskou, přece jsouce i filosofy a theology, obě ve svých spisech od sebe nedělí. Oddělení toto se stalo ve věku novém. Bohatá jest literatura filosofie křesťanské také v novém věku.

Podle názorů katolických učenců středověkých tvoří všecky vědy přirozené jednotu a souvisí s mravností, jako rozum se svobodnou vůlí. K vědě nadpřirozené, bohovědě katolické mají se přátelsky, prokazující jí služby. Tato jed-

nota a souladnost jeví se také tím, že mnozí učenci středního věku spojovali důkladnou vědomost theologickou s filosofickou, jako Tomáš Akvin., Bonaventura; Albert Vel. spojoval filosofii a theologii se známostí přírody neobyčejnou; Jan ze Salisbury spojoval vzdělanost klassickou s filosofií a theologii; Isidor sevillský znal řeč a literaturu latinskou, řeckou a hebrejskou kromě theologie a filosofie a vydal nejen díla theologická a historická, ale také *Origines sive Etymologiae*, encyklopedii ve 20 knihách, jednající o mluvnicki, řečnictví, mathematice, hudbě, hvězdářství, geometrii, lékařství, právnictví, dějinách, theologii, přírodopise, námořnictví, stavitelství a průmyslu; františkán Roger Bacon znal řeč a literaturu latinskou, řeckou, hebrejskou a arabskou, znal vědu mathematickou, astronomickou a fysikální, zvláště mechaniku a lučbu; Vincenc z Beauvais byl spisovatelem paedagogickým, theologickým a vydal encyklopaedii všech věd svého času. Splodil věru střední věk mnoho velikých učenců.

Přikročme nyní ke školám středního věku!

Školy obecné jsou tak staré, jako církev katolická. Slova Kristova: »Nechte dítky ke mně jíti a nebraňte jim; neboť jejich jest království nebeské«, přiměla ji, aby uvedla dítky do školy. Učitelé církevní nestarali se toliko o odrostlé, ale také o mládež. Sv. Basil předepsal mnichům vychovávat chlapce, zvláště sirotky, a jim ponechati svobodnou volbu povolání. Na konci druhého století vyučoval v Edesse nábožný a učený kněz Protogenes chlapce čtení a psaní, a takové ústavy vyskytly se již ve třetím století na mnohých místech také na venkově. Na počátku 5. století vznikly školy klášterní, ve kterých se mládež učila a vychovávala; sv. Benedikt ustanovil, aby jeho řeholníci vychovávali nejen ty chlapce, kteří se chtěli věnovati životu řeholnímu. Brzy povstaly také školy farní, ve kterých mládež se učila čísti, zpívati, počítati, psáti a grammatice. Hlavním předmětem v těchto školách bylo náboženství. Církevními tresty již v 9. století hrozilo se těm, kteří své dítky do škol neposílali. Školy řídil duchovní; vrchní dozor měl biskup.

Vyššího učení předmětem byla v Římě v prvních stol.

po Kr. grammatika s četbou básníků, rhetorika a filosofie s vědami přírodními a matematikou; tyto předměty se rozšířily na sedmero svobodných umění, z nichž grammatika, rhetorika a logika (dialektika) tvořily trivium, ostatní části filosofie: hudba, aritmetika, geometrie a astronomie tvořily quadrivium. Takové nabývání vzdělanosti přešlo do křesťanské doby; přečkalo západní říši římskou a ve středním věku dále trvalo, jsouc pěstováno církví katolickou, která jediná po několik set let učenost a vědu zachovala, jsouc rozšiřováno a jinými naukami rozmnožováno: vědou přírodní, geografii, dějepisem, právnictvím, lékařstvím. Od 6. století byli triviem a quadriviem vyučováni klerikové od kněží v sídlech biskupských; od téže doby podobně vyučovala řehole benediktinská mládež, a jiné řehole následovaly. Za Karla Vel. a v dobách následujících byly 1. školy biskupské, 2. klášterní, 3. kanovnícké. V těchto školách se učilo tomu, co nyní jest předmětem gymnasií a fakulty filosofické. Rázu byly náboženského. Ze škol, které byly ve Francii, nebylo ani jedné, která by se nebyla po nějakou dobu vyznamenávala, jako škola v Paříži, Orleansu, Remeži, Clugny, Chartres, St. Remy, Toul, Bec, Corvey, Cambray. Slovní biskupové v nich vyučovali anebo učitelé těch škol stali se biskupy. Za Karla V. vyskytují se učitelé: Alkuin, Rhabanus Maurus, biskup Aldric z Mansu, Walafried Strabo, Bernard, opat v Hirsfeldu, Ludbert, opat v Hirsau, Alfred, biskup Hildesheimský, Haimon, biskup Halberstadtský, Lupus z Ferrieres, Frevulf z Lisieux. Ve Španělsku za čest si kladli šlechticové ve školách učiti anebo aspoň dáti na jevo přízeň ku vědám; také šlechtičny přednášely o řečnictví a klassické literatuře.

Když již tyto školy kvetly, vznikly zvolna university, na něž měla církev katolická, jejich zakladatelka, mocný, rozhodný vliv, jak vysvítá z těchto důvodů. 1. Také university, jež vznikly volným sdružením anebo ze školy kanovnícké se utvořily, byly podrobeny doзору kancléře biskupského; než brzy dostalo se jim přímé ochrany papežovy, jenž jim ustanovil kancléře, jemuž uložil bděti nad akademickými promociemi. 2. Založení university záviselo na po-

tvrzení papežově. 3. Cílem universit bylo nejen pěstovati vědu, ale také podporovati víru. 4. Nejstarší řády universitní byly rázu duchovního. 5. Mnohé university starší byly založeny duchovními statky. 6. Všecky university starší těšily se z výsad nejen světských, ale i duchovních. 7. Všecky university starší měly zvláštní konservatory papežských výsad, kteří byli buď od papeže ustanoveni anebo s povolením papežovým od universit svobodně voleni. 8. Reformatoři a visitatoři bývali od papežů anebo sněmů církevních posíláni na různé university. 9. Některé university měly právo papeži předkládati seznam hodných kandidátů pro církevní záduší. 10. Mnohé university radily a rozhodovaly v otázkách církevních. 11. Všem universitám starším bylo předepsáno vésti život podle učení církve katolické. Ve středním věku, který od nepřátel církve katolické se pokládá za věk temnosti, bylo založeno 66 universit; byly také četně navštěvovány, na př. pražská od 36.000 studujících a 700 docentů, pařížská od 20.000 stud. ještě roku 1538, boloňská od 10.000 stud., oxfordská od 30.000 stud. Všecky možné svobody a výsady byly udílány nejen od vrchnosti světské, ale také od církve katolické. Papež Urban V. vydržoval na různých universitách v téže době 1000 studujících.

Vzdělanost podávala církev katolická ve školách středověkých všem bez rozdílu, cílem nemajíc mrzký zisk hmotný, jako měli sofisté a rhetoři starého světa. Papež Innocenc III. prohlásil slavně a veřejně, že vzdělanost náleží každému člověku, a papež Alexandr III., že nemá býti prodáváno za peníze, co nám jest s nebes darováno, ale každému má býti darmo nabízeno.

A tak pečovala a pečuje církev katolická o školství *skrze své služebníky*, kteří své síly duševní nesobecky obětují k vyučování a vychování, jež odpovídajíc zdravé a rozumné paedagogice, na pravé filosofii založené, na zřeteli má blaho tělesné a duševní, blaho pozemské a záhrobní, dokonalost rozumu a svobodné vůle a blaženost, z této dokonalosti nutně vyplývající, *a skrze věřící katolíky*, kteří hmotné prostředky obětují ke zdárnému dosažení cíle, školám vytče-

ného. Dějiny nám vypravují, jak veliká byla obojí tato obětavost a jest, a s jakými výsledky se setkala a setkává. A kdykoli církvi katolické byly a jsou odňaty mnohé školy a kdykoli v nich zavládl a zavládá směr, církvi katolické, ano i náboženství vůbec odporný, směr nerozumný, vznikávaly a vznikají v církvi katolické řády a kongregace i mužské a ženské, jež opět zakládaly a zakládají školy, ve kterých by pravda a mravnost se pěstovaly, školy, jak obecné, tak střední a vyšší. Školy pak duchem církve katolické řízené obliby nalézají nejen u katolíků horlivých a vlažných, ale i u mnohých nekatolíků, kteří své děti do nich posílají vědouce, že jediné takové školy dobře vychovávají pro život lidský.

Než odpůrci církve katolické namítají, že spor Galileův s Římem viní církev katolickou z nesnášlivosti, jakou svobodné vědě v cestu se staví, z úsilí, jakým se snaží rozum lidský tmářstvím dusiti. Také prý z toho sporu vysvítá, že není církev katolická neomylnou, a že nelidsky bylo nakládáno s Galileem a nespravedlivý rozsudek byl nad ním vynešen a vykonán.

Zda odpovídají tyto žaloby a výtky historické pravdě?

V. Galileo Galilei.

Záležitost Galileova důkladně a opětně jest prozkoumána od badatelů rozličných názorů a různého vyznání. Soudní spisy z originálu vydal netoliko protestant Gebler, jemuž ochotně archiv vatikánský byl otevřen a jenž v mnohé příčině své smýšlení nepřátelské zkoumáním spisů změnil, nýbrž také katolík l'Epinois; mimo díla Galileova jsou také uveřejněny listy nejen Galileovy, nýbrž také mnohých mužů jiných, kteří účastenství měli v tom jednání buď přímé buď nepřímé. A tak vzrostla literatura o rozepři Galileově způsobem takovým, že možno pravdy se dopátrati a odmítnouti, co křivého proti církvi katolické se pronáší.

Pozorujme nejprve, kterak se vedla rozepře Galileova; pak vyznejme, čím soudní stolice Římská chybila, a hledejme

příčiny, kterými toto pochybení bylo nevyhnutelno; konečně dokažme, že platnosti nemají žaloby od nepřátel na soudce a papeže vrhané.

A)

Galileo Galilei, věhlasný astronom, jenž se narodil v Pise r. 1564, dán byv r. 1581 na universitu, by se připravoval k lékařství, přilnul více k mathematice a vědám přírodním, ve kterých tak prospíval, že maje 19 roků věku svého vyzkoumal stejnodobost kmitů kyvadlových; brzy na to sestrojil váhu hydrostatickou. R. 1589 stal se professorem matematiky na universitě Pisanské, kde proslul svými zákony o pádu těles; odtud r. 1592 povolán jest na universitu Padovskou, kde r. 1609 ze skel zvětšovacích, z Holandska donesených, sobě sestavil astronomický dalekohled, kterým uznámenal měnivou podobu Venuše, skvrny měsíce, čtyři trabanty Kralomoce, kruh Hladoletův atd. Od velkovévody Toskánského, Kosmy II., prvním filosofem jmenován a povolán byv do Pisy na universitu, dal tisknouti v Římě r. 1613 dílo astronomické o skvrnách slunečních, které zavdalo příčinu sporu s Římem vedenému.

Dříve než promluvíme o tom sporu, abychom všemu tím lépe rozuměli, tažme se, jací astronomové předcházeli, jaké byl Galilei povahy, jací byli jeho protivníci. V tom již obsaženo bude, za jaké doby žil.

Je-li hoden Galilei, aby nazván byl slavným astronomem, o čemž nikdo nepochybuje, nesmíme upříti slávy jeho předchůdcům. První, jenž ke konci středního věku počal se domnívati, že země kolem slunce se točí, byl Mikuláš Kusanský. Pro své zásluhy veliké stal se kardinálem a nepřestal požívati důvěry na dvoře papežském, jelikož mu bylo častokráte svěřeno vyslanectví důležité. Vydal spis, kterak by julianský kalendář důkladně byl opraven, a první vstoupil do řady těch astronomů, kteří Ptolemeovo učení o pohybech těles nebeských a o zákonech pohybu zvrátili. Vydatně působil na Jiřího Peurbacha i Jana Müllera, zakladatele přírodozpytu samostatného a pravé metody, astronomie mathematické a

zkoumající, kteří velice podporováni byli od hodnostářů církevních. Palma vítězství patří věrnému katolíku a kanovníku, Kopernikovi, jenž, an pracoval, podporován, povzbuzován a veleben byl od hodnostářův církevních. Tedy učencům katolickým, věrným synům církve katolické, povinni jsme vděčností za pravdivé učení o pohybu země. Nástupci papeže Pavla, jemuž Kopernik věnoval své dílo, r. 1553 Widmansstadt předložil svou theorii o pohybu země a ve druhé polovici 16. stol. učenci Celio Calganini, Wursteis a jiní v Itálii o pohybu země přednášeli nepotkávajíce se s překážkami; také v Římě astronomické a mathematické vědy pilně se pěstovaly, čehož důkazem jasným jest oprava kalendáře za Řehoře XIII. od Liglia a Clavia dohotovená. Církev tedy a stolice papežská netoliko nebránily astronomii a soustavě Kopernikově, nýbrž snažně podporovaly, kdežto v téže době novotáři protestantští, které nový věk náš nazývá osvoboditeli zdravého rozumu lidského, proti této vědě brojili.

Ačkoli Galilei vstoupil do šlepějí Kopernikových, přece nenásledoval jeho krásných vlastností, které nade všecko jiné zdobí pravého učenice; na dráze vědecké sobě překážel, povahu svou a slávu velice poskvrnil nemírnou ctižádostí, marnivostí, neústupností, domýšlivostí, sarkastickou uštěpačností, pomlčíme-li o souložnictví, ve kterém žil. Jakož od svých spolužáků nazýván byl haštěřilem, tak neústupně stál na svém a poučiti se nedal od Grassia, jenž správně soudil o kometách; od svého mínění nepravdivého o přílivu a odlivu mořském odvrátiti se nedal Kepllerem a jinými učenci, kteří je vysvětlovali zcela správně, nevšímal si zákonů o drahách oběžnic od přítele Kepllera vyzkoumaných a sám užíval výkladu fantastického. V polemice, jak praví Tiraboschi, slov užíval, jež mají býti vyloučena ze společnosti učenců. V odpůrcích viděl nevědomost, závist, bezbožnost, bál se tajných úkladů a spiknutí, domněnky a klepy měl za pravdu. Lstivým, neupřímným se objevil, jak později poznáme.

A jací byli jeho odpůrci? Jeden z nich Scheiner před Galileem důležitost skvrn slunečních poznal, první barevných skel užíval, zdokonalil metodu promitací při užívání daleko-

hledů potřebnou a stroj za tím účelem si sestavil atd. Grassi o kometách správně soudil první ze všech hvězdářů. S jinými učenici se setkáme později. Odpůrcové milerádi uznávali výtečnost Galileovu a jeho výzkumy přijímali, aniž byli neústupnými přívrženci soustavy Ptolemeovy, aniž se domnívali, že na soustavě Ptolemeově spočívá křesťanství; ale Galileovi odpírali proto, že jeho nedostatečné důkazy soustavy Kopernikovy, kterou považoval za dokázanou, nenutily, jak Galilei se domníval, aby písmo sv. jinak se vykládalo než slovně; odpírali také proto, že auktorita písmo sv. byla zlehčována od nepřátel křesťanského učení, nevěrců socinianských a bezbožců volnomyslných, kteří se chápali učení Kopernikova, aby vyvraceli učení křesťanské. Odpůrcové Galileovi vývoji vědeckému nepřekáželi; spíše žádali, aby důkaz platný byl podán, ale nikoli neplatný, jaký od Galilea byl podáván.

Až po r. 1613 Galilei nikdy, aspoň ve svých spisech, nemluvil určitě o učení Kopernikově, podle něhož země se otáčí kolem sebe a kolem slunce. Ve spise o skvrnách slunečních však rozhodně se zastával soustavy této heliocentrické, tak že se zdálo, že určitěji mluví než sám Kopernik, o němž se soudilo z předmluvy, od protestanta Osiandra ku spisu Kopernikovu podvržené, falsifikované a Kopernika nedůstojné, že své učení považoval toliko za pouhou domněnku, hypothesu. Proto s velikým důrazem opřeli se proti Galileovi mnozí učenici dovozující, že sluneční skvrny spíše potvrzují mínění Ptolemeovo a soustavu gaeocentrickou. Spor ještě více roznícen tím, že otázky náboženské s ním byly spojovány, jelikož mnozí přívrženci soustavy Kopernikovy tvrdili, že tato soustava s náboženstvím křesťanským srovnati se nedá, že tedy náboženství křesťanské jest nepravdivo. Tak se stalo, že mnozí theologové katoličtí připojili se k odpůrcům Galileovým a soustavu Kopernikovu zamítali. Ačkoli Galilei sám pevně se držel učení katolického a přesvědčen jsa, že není aniž býti může sporu mezi vědou a zjevením Božím, nikdy nebojoval proti církvi katolické za vědu svobodnou, jak neprávě hlásají nepřátelé této církve:

přece, poněvadž také v Itálii duch renaissanční, církvi Kristově odporný, s velikou dychtivostí se chápal soustavy Kopernikovy a mnozí o sv. Otcích a středověké teologii mluvili s nevelikou vážností, nelze se diviti, že Galilei, rozhodný obhájce soustavy Kopernikovy, zakusil následků, které později sám sobě ještě ztrpčil. R. 1615 předloženo jest kongregaci indexu (congregatio indicis librorum prohibitorum vel purgandorum t. j. sbor pro seznam knih zapověděných aneb opravy potřebujících) dílo Galileovo o skvrnách slunečních.

Což Galilei uslyšev, jako katolík svědomitý v uctivosti maje církevní auktoritu, uznáváje, že soud inkvisiční má právo souditi o pravověrnosti jeho spisu a že také k tomu schopen jest, a »chtěje raději vyvrhnouti oko než protiviti se vrchnosti,« z dobré vůle, v prosinci r. 1615 odebral se do Říma, aby soustavy Kopernikovy hájil. Brzy na to dne 23. února 1616 konána jest schůze kvalifikatorů a konsultorův o dvou předlohách, jim dne 19. února podaných, odnášejících se k poměru slunce k zemi: 1. Slunce jest středem světa a zcela nepohyblivé pohybem místním; 2. země není středem světa aniž nepohybliva, nýbrž kolem sebe se otáčí pohybem denním.

Nález jejich zněl v ten smysl, že první předloha ve filosofii nemá místa a formálně jest kacířskou, odporujíc několika místům Písma sv. a obecnému jejich výkladu, druhá že jest neplatnosti téže ve filosofii, ve víře pak aspoň mylná. Druhého dne ve středu tento nález předložen jest shromážděným kardinálům kongregace inkvisiční (inquisitio haereticae pravitatis) a do protokolu vzat a podepsán. Hned na to ve čtvrtek dne 25. února kardinálové sami bez ostatních úředníkův inkvisičních sešli se ve schůzi, které stál v čele papež Pavel V., a kdež nález onen byl přijat. Poradiv se Pavel V. s kardinály shromážděnými v téže schůzi, poněvadž nechtěl obtěžovati Galileia sama, nýbrž naložiti s ním šetrně, aniž přímo zapověděti jeho knihu o skvrnách, nařídil kardinálovi Bellarminovi, učenému, povážlivému a pobožnému knězi z Tovaryšstva Ježíšova, aby Galileia k sobě zavolal a jej napomenul, aby ustoupil od mínění Kopernikova;

pakli by se zdráhal poslechnouti, aby mu komisař inkvisice, P. Seghetius, před notářem a svědky udělil praeceptum, jímžto se přikazovalo Galileovi samému ustoupiti od onoho mínění, jeho nikterak se nedržeti, jeho nezastávati ani slovem ani písmem, nechce-li, aby proti němu zakročeno bylo úřadem inkvisičním.

Dne 26. února Galilei se dostavil ku Bellarminovi, jenž ho před knězem Seghetiem přátelsky napomenul, jak mu bylo ve schůzi oné rozkázáno. Ale poněvadž Galilei napomenutí přátelskému nevyhověl, udělil mu jménem papeže a kongregace komisař inkvisiční před Bellarminem, notářem a před svědky jinými ono praeceptum, jemuž Galilei se podrobil a *jehož uposlechnouti slíbil*.

O tomto ději úředním Bellarmin zprávu podal schůzi inkvisiční, od papeže dne 3. března konané. V téže schůzi předložen a přijat byl dekret kongregace indexu, kterým bez podmínky, (ovšem pokud písmu sv. by odporovaly), zakazovaly se spisy soustavě Kopernikově *učící*, zvláště spis Foscariniho. Dílo Kopernikovo bylo zakázáno toliko s podmínkou opravy (*suspensio, donec corrigatur*), poněvadž, jak čísti možno v dekretu kongregačním, ve spisech Mik. Kopernika, výtečného hvězdáře, mnohé jsou věci společnosti lidské nad míru užitečné. Dekret byl dne 5. března uveřejněn.

Poněvadž o Galileovi, jenž toho času v Římě meškal, ve Florencii se proslýchalo, že jeho smýšlení o církvi katolické za pochybné jest uznáno a že tedy kázni církevní se podrobiti a odpřisáhnouti musil blud, požádal sám Galilei kardinála Bellarmina, aby pověst tu vyvrátil; což tento velmi ochotně listem ze dne 26. května 1616 učinil.

S tímto vysvědčením Galilei Řím opustil.

R. 1620 naznačila kongregace indexu dekretem, který se nazýval monitum, místa ve spise Kopernikově, ve kterých spisovatel určitě a rozhodně vykládá své mínění, a změnila je ve smysl hypotetický. Z čehož vysvítá, že dovoleno bylo každému, také Galileovi mluvit o soustavě Kopernikově, avšak toliko hypotesou, domněnkou, nikoli jistým aneb ku pravdě podobným tvrzením.

Avšak Galilei slibu danému nedostál. Roznícen vědeckým sporem, zaslepen poctami, které mu vzdávali církevní hodnostáři, a povzbuzován svými přátely, nebyl s to, aby tak velikou oběť sebezapření přinesl, a v následujících spisech svých nedbal poslušnosti slíbené. V tom pak záležela vina, o které jednáno v pověstné jeho rozepři. R. 1623 vydal v Římě spis *Saggiatore* (zkoumatel), jehož obsahem byla skrytá obrana soustavy Kopernikovy a útok na Ptolemeovce, činěný ostrou ironií a kousavým posměchem.

R. 1632 lstivým způsobem zjednav sobě dovolení od censury římské a druhé dovolení obdržev od florenckého censora příliš povolného a neopatrného, tisknouti dal ve Florencii spis: *dialogo di Galileo Galilei sopra i due massimi sistemi 'del mondo, Tolemaico i Copernicano* (rozmluva Galileova o obou největších soustavách světových, Ptolemeově a Kopernikově), kterým patrně odporoval rozkazům sobě daným, mluvě o důkazech soustavy Kopernikovy jasných a zřejmých, ačkoli v předmluvě a závěrce předstírá, že mluví toliko hypotheticky, a kterým rozhodně zavrhuje důkazy strany protivné a kousavé satyry užívá proti odpůrcům. Tutéž určitost, s jakou mluvil o důkazech, nalézáme v listech Galilea a jeho přátel, v téže době s rozmluvou psaných. Na jisto jest postaveno, že tím spisem od začátku až na konec protivil se onomu příkazu, jemu zvláště danému, a dekretu ze dne 5. března 1616. Ačkoli vina Galileova byla patrna, sestavil přece z úcty ku věhlasnému astronomu papež Urban VIII. zvláštní kongregaci z učenců, aby před všelikým řízením soudním se vyjádřili o vině Galileově, má-li býti k soudu povolán čili nic. V pěti schůzích bylo shledáno, že Galile jest vinen.

Dlouho zdráhal se Galilei dostaviti se k soudu, k němuž způsobem právním byl pohnán dne 1. října 1632, jsa zdržován věkem a chorobou a obávaje se, že se jemu nepodaří z viny se vybaviti. Konečně byv častokráte vyzýván soudem a vybídnut dvorem toskánským, bez námahy a obtíže, vyjmeme-li karanténu nevyhnutelnou, zvolna v nosítkách arcivévodových přibyl do Říma dne 13. února 1633, na svém

zdraví žádné škody neutrpěv, a zavítal v palác toskánského vyslance Nicolliniho, u něhož bydlil jako host, jako člen rodiny, vyjmeme-li 22 dny, od 12. do 30. dubna a od 21.—24. června, které jsa vyslýchán strávití musil ve třech krásných světnicích budovy inkvisiční u fiskála inkvisičního, maje u sebe svého služebníka. Od 30. dubna do 20. června meškal v paláci vyslance toskánského jsa internován; o kteréžto internaci notář před dvěma svědky napsal registraturu.

V prvním výslechu dne 12. dubna, konaném od komisaře před fiskálem, který žaloval, a před notářem, když ze spisů soudních ono jednání Bellarminovo se přečetlo, pravil Galilei, že se pamatuje na zvláštní onen příkaz, *praeceptum*, jenž prý mu byl dán *viva voce*, ústně, od kardinála Bellarmina před dominikány, a kterým jemu kázáno bylo mínění Kopernikova se nedržeti, je nezastávati, snad také jemu neučiti, snad také nikterak neučiti, ale že sobě lépe pamatoval vysvědčení Bellarminovo, podle něhož prý nemá ono mínění ani zastávati ani jeho se držeti. Dále mluví nepravdivě a nepoctivě o dvojím onom povolení svého spisu a o zvláštním onom rozkazu se vyjádřil, že nepřekážel jeho dílu, aby nebylo vydáno *tiskem*. Konečně nepravdivě odpověděl, že ve svém díle, rozmluvě, mluví toliko hypoteticky, jako prý mluvil Kopernik sám, že dokazuje mínění soustavě Kopernikově právě protivné, že vyvrací důkazy Kopernikovy. P. Macolano ze řádu dominikánského, muž povahou a učeností velevážený, vzdělán theologií, filosofií a vědami matematickými, tento výslech konal klidně a velmi opatrně; načež když 14 dní uplynulo, vyzván byv úřadem inkvisičním mimo řád a obyčej soudní odebral se ku Galileovi, jemuž důvěrně a přátelsky přimlouval, aby přestal pošetile zapíratí, jelikož zbytečně jednání prodlužuje a postavení své obtížnějším činí. Galilei konečně svolil a lhůtu sobě vyžádal, aby přemýšlel, kterak by vyznání mohlo býti slušně vyjádřeno. Mezi tím zkoumali tři konsultoři »rozmluvu«, zdali Galileo mínění zakázanému učí, je zastává a jeho se drží. Společně ve svých úsudcích tvrdí, že mu učí určitě, a zastává je jako

nade vši pochybnost povýšené a že jest v podezření velikém, že tomu mínění přisvědčuje, tedy jeho se drží.

Ve výslechu druhém dne 30. dubna ono vyznání učinil způsobem podivným a neupřímným řka, že v době právě minulé prohlížeje svou »rozmluvu« shledal chybu bezděčnou, jelikož častěji ve svém spise tak se vyjadřuje, že čtenář, jeho mínění neznající, domnívati se musí, jakoby spisovatel důkazy soustavy Kopernikovy považoval za dokonalé; což prý se stalo z marné ctižádosti, nedbalosti a ukvapenosti; pročež prý jest hotov připojiti k »rozmluvě« dodatek, jímž by vyvrátil Kopernikovo mínění nepravdivé a odsouzené, a žádá soudce, aby jemu lhůta patřičná byla udělena. Dne 10. května předstoupiv Galilei po třetí před komisaře inkvisičního podal napsanou obranu, která se shodovala s druhým výslechem, a původní ono vysvědčení Bellarminovo.

Konečně sešli se kardinálové kongregace inkvisiční sami ve schůzi před papežem Urbanem VIII. dne 16. června. V této schůzi, když bylo od shromážděných hlasováno, do spisů soudních tato registratura vepsána jest, majíc podobu nařízení papežského: Papež nařídil, aby Galilei byl otázan o úmyslu, intenci a kdyby se vzpíral, aby jemu pohrozeno bylo torturou; trval-li by na svém zapírání, aby odpřisáhnul kacířství, pro které v podezření jest velikém, před veškerou kongregací inkvisiční a pak aby podle soudu kongregace odsouzen byl ku vězení. Také jemu budiž zakázáno jednati jakýmkoli způsobem o pohybu země a stálosti slunce i písemně i ústně a pakli by zákaz porušil, budiž trestán pro návrat ku kacířství. Jeho kniha, nadepsaná »rozmluva«, budiž zapověděna. Dne 21. června před soudem inkvisičním Galilei zapírati nepřestal řka: Mínění Kopernikova se nedržím, aniž jsem se držel, od té doby, co mi rozkazem bylo uloženo, abych jeho se vzdal, ani když nepřímo byl upamatován na torturu, ani když slovy bylo mu hrozeno torturou. »A když ničeho se nemohlo docílití,« čteme v soudních spisech, »podle nařízení papežského, když podepsal, odveden byl na své místo,« t. j. do svého příbytku v budově inkvisiční, který mu byl ustanoven, až by rozsudek byl vynes.

Pravdě naprosto odporuje, že by byl do mučírny veden a pohledem na nástroje děšen, anebo skutečně mučen. Bylo mu toliko hrozeno, aby vyznal, co každému do očí bilo; kterážto hrozba podle vůle papežovy neměla se státi skutkem, ani kdyby Galilei se nepřiznal.

Dne 22. června soudní jednání vynesemím a vykonáním rozsudku bylo ukončeno před kardinály a úředníky inkvišičními, skoro plným počtem shromážděnými. V prvním díle rozsudku historicky a právnicky vylíčeno jest soudní jednání, v druhém pak díle pro porušení zákazu učení Kopernikova r. 1616 uveřejněného, na základě důkazů z »rozmluvy« čerpaných a vyznání od Galilea učiněných jmenována jest vina, které Galilei se dopustil, an v příčině praktické se držel mínění nepravdivého a Písmu sv. odporujícího a v příčině theoretické, z příčiny oné praktické samoděk vyplývající, se domníval, že možno mínění se přidržeti a je zastávati, když o něm bylo prohlášeno, že odporuje písmu sv., čímž ve veliké podezření kacířství upadl; obtěžující okolnosti shledány jsou v porušení zvláštního rozkazu, jemu daného, ve vylákání tiskového dovolení, v laškovosti jemu dříve prokázané, ve vysvědčení jemu od Bellarmina uděleném, ve lstivém slohu »rozmluvy« a ve výsledku »rozmluvy«, auktoritě kongregace indexu škodlivém. Tresty nebyly neobyčejny, byly spíše mírné. Odsouzen byl ku vězení, nařízeno jemu modliti se po tři roky každý týden sedmero žalmů kajících, spis jeho »rozmluva« zapověděna.

Když byl Galilei v této schůzi nevzpíraje se aniž odporuje odpřisáhnul učení své, pokud shledáno písmu sv. odporujícím, jakož i všeliké kacířství jiné, učení církve katolické se protivující: nedupnul aniž zvolal: *E pur si muove* (a přece se pohybuje). Takové dupnutí a zvolání odporuje povaze Galileově, jeho výpovědem u soudu až do konce činným a mírnému způsobu, jakým bylo s ním naloženo od úřadu inkvišičního, když byl odpřisáhnul. Tato bajka o dupnutí, jakož i o tortuře vymyšlena byla v druhé polovici 18. stol.; neboť první zprávu o dupnutí čteme ve Steina-cherově knize »Lehrbuch der philosophischen Geschichte«,

ve Würzburku r. 1774 vydané. Zdá se, že odvolal upřímně, poněvadž nemohl býti nevědom nedostatků svých důkazů, kterýžto nedostatek byl nahrazoval prudkou hádkou. Také nelze zapřít, že pevně se držel víry křesťansko-katolické, jsa přesvědčen, že soustava Kopernikova neodporuje učení křesťanskému; zajisté mučeníkem vědy na úkor učení křesťanského a církve katolické nechtěl býti aniž byl, jak nepřátelé církve katolické říkají, aby potupili tuto církev.

Zdánlivým žalářem jemu v Římě určen jest palác velkovévody toskánského, jehož krásu, rozkošnost a polohu Galilei sám chválí. Odtud dne 2. července téhož roku 1633, obdržev dovolení v registratuře zaznamenané, odebral se k arcibiskupovi Sienskému, Piccolominimu, bývalému žáku svému, u něhož se těšil z pohostinství několika měsíců, až konečně mu bylo dovoleno meškati žalářem zdánlivým na svém statku v Arcetri. Nebyl zbaven dohlídky až do své smrti trvající, poněvadž ze Sieny bylo oznámeno, že auktority kongregací římských méně uctivě šetří. Nikterak mu bráněno nebylo obcovati na svém statku se žáky a přátely a zanášeti se astronomií; v Arcetri r. 1636 dokončil své dílo největší a v pravdě nesmrtelné: *Dialoghi delle nuove scienze*, které jedná o setrvačnosti a pohybování těles padajících a vržených a spisovatele učinilo tvůrcem dynamiky; r. 1637 vyzkoumal na měsíci libraci. R. 1638 oslepnul vědeckým namáháním a věkem; dna, bezesnost a hluchota ještě více ho trápily, až konečně r. 1642 dne 8. ledna Galilei, veliký matematik i astronom, věhlasný učenec a upřímný katolík, maje 78 roků, zemřel smířen byv s církví a obdržev požehnání od papeže Urbana VIII.

B)

Katolík věda, že mluvití pravdu přikázáno nám jest netoliko zákonem přirozeným, nýbrž také nadpřirozeným, a že, popírá-li kdo pravdu aneb klamně líčí, škodí spíše církvi katolické než prospívá, nemůže neuznati, že kongregace inkvisiční a indexu chybyly vykládající písmo sv. způsobem nesprávným, domnívajíce se, jakoby písmo sv. učilo, že

země stojí a slunce s celou oblohou kolem ní se otáčí. Tak píše katolický časopis římský *Civiltà cattolica* ser. 8. vol. 10. p. 70. *Qual maraviglia, che un tribunale siasi ingannato nel proferire una sentenza* (jaký div, že soudní stolice pronášejíc soud se zmýlila); taktéž ser. 8. vol. 6. p. 326. Katolický spisovatel l'Epinois: *Les juges se sont trompés, cela est évident* t. j. soudcové se zmýlili, toť patrno. *Pièces* p. XVIII. Podobně napsal katolík S. Pieralisi.

Než nechválíce rozsudek, o těch kongregacích mírně sudme, aby nevyplnilo se přísloví: *Summum jus summa saepe injuria*. Neboť jsou důvody, které rozsudek ten omlouvají, ano nevyhnutelnost a nezbytnost jeho dokazují.

Hledajíce tyto důvody nejprve se ťažme, jakým právem obě kongregace soudily.

Církev svěřeno majíc od Ježíše Krista pravé učení křesťanské, starati se musí pečlivě, aby tento poklad nade všecko vzácnější nebyl porušen, aby uchráněn byl zloby těch lidí, kteří podle svého rozumu vlastního, puzeni pýchou a opovážlivostí, víru křesťanskou dle choutek svých měniti chtějí. Proto svatá povinnost káže těm, kdož církvi svaté jsou představeni, aby bděli a pečlivě pozorovali, zdaž od věřících pravá víra se zachovává, aby, vyskytne-li se někde blud, jej zkoumali a vyvraceli z písma sv. a ústního podání, aby bludaře buď obrátili anebo zlovolné zatvrzelce ku spáse jejich a ostatních křesťanů stíhali tresty přiměřenými. A toto se zove *inquisitio pravitatis haereticae*. Proto však netrň, milý čtenáři, slyšíš-li pověstné slovo inkvisice; nediv se, že o přesné zachování víry pečlivě dbáno již od počátku církve Boží, která bez takové bedlivosti a pozornosti ani trvati by nemohla, že strážcové víry ustanovováni byli od biskupův a že papežové vysílali z příčin nutných po světě křesťanském zvláštní inkvisitory. Avšak není, čeho by zle nebylo užíváno, byť i nejsvětějším bylo; také inkvisice mnozí užívali způsobem nekřesťanským, mnozí panovníci z inkvisice církevní učinili inkvisici občanskou, aby způsobem nekřesťanským za cílem sobeckým jdouce prostředky inkvisiční obrátili proti občanům. Tu sv. stolice římská, nemohouc zameziti toto

užívání zlé a vidouc, kterak blud a rozkol protestantský se šíří, pro veškerý svět křesťanský právem ustanovila v Římě kongregaci inkvisiční (*congregatio sacri officii seu inquisitionis*). Od Pavla III. r. 1542 inkvisice byla založena občasná, od Pia IV. a Pia V. pravomocnost zvětšena, od Sixta V stálou jest učiněna. Kongregace tato sestává ze 12 kardinálů, doktorů theologie anebo kanonistů, zkušených mužů, moudrých a poctivých; jim přidělen jest komisař soudcem, assessor radou, theologové a právníci od papežů v případech jednotlivých zvoleni za konsultory a kvalifikatory, kteří mají mínění svá projevovati, advokát jako obhájce obžalovaného a jiní podřízení.

Jako řeč a písmo úzkým spojeny jsou svazkem, tak opět druží se ke kongregaci inkvisiční kongregace indexu, jež přihlížejíc k víře a mravům křesťanským knihy od žalobníků pro obsah kacířský anebo nemravný předložené posuzuje a buď dobrými je nazve, buď rozmanitou známkou z kacířství odsuzuje a do seznamu (*index*) klade. Kongregace indexu založena byla r. 1570 od Pia V., jenž jí také uložil, aby mimo repressivnou čili potomní censuru konala též praeventivnou čili předchozí; Benedikt XIV. censuru praeventivnou jí odňal r. 1753. Skládá se z kardinálů, přiděleni jsou magister sacri palatii assessorem, sekretář, konsultori a kvalifikatori. Takové jsou ony ústavy římské, inkvisice a *index*, posměchem a lžemi stíhané od protestantů a také-katolíků. Komu však záleží na přesnosti víry a mravů, ten jinak soudí o věci té, ač nezapomíná, že kardinálové také jsou lidé omylům podrobení.

Otázka vědecká, zdali země otáčí se kolem slunce či slunce s celou oblohou kolem země, zdali pravdiva jest soustava heliocentrická čili gaeocentrická, v 17. stol. za doby Galileovy spojována byla s písmem sv., které na některých místech mluví o slunci a zemi ve smyslu soustavy gaeocentrické: Josue 10. 12, 13; Žalm 18. 6, 7; Kaz. 1, 4—6; Sir. 48, 26. Známo sice bylo pravidlo, kterým písmo sv. má se vykládati. Známo tehdy bylo, že Duch sv. nás písmem sv. učí, kterak bychom do nebe se dostali, ale nikoli kterak

nebesa se pohybují, jak pravil učený a nábožný Baronius, superior kongregace sv. Filipa Neri a kardinál, jenž zemřel roku 1607. Známa tehdy byla slova sv. Jeronyma: »Mnohá místa písma sv. napsána jsou podle mínění onoho času, kdy příběhy se vypravují, a ne podle skutečnosti,« jakož i slova sv. Tomáše, jenž pravil písmo sv. vykládaje: podle mínění lidu 'mluví písmo. Tito tři mužové zastupujtež věk křesťanský nový, starý a střední. Než po celý čas, kdy lidé slunce viděli, až po Kopernika nikdo nepochyboval, že slunce se točí kolem země, že toto otáčení jest skutečné. Kterak tedy bylo očekávati, aby obratem rychlým ona místa písma sv. byla jinak vykládána, než podle mínění všeobecného? Chybeno bylo netoliko od přívržencův učení Kopernikova, že se ukvapovali, že klidně, trpělivě a důkladně badati raději nevolili, než horliti a vášnivě si vésti, nýbrž také od bohoslovců, kteří nájezdy, kterými bylo náboženství křesťanské zavrhováno podle soustavy heliocentrické, odrážejíce učení Kopernikovo zavrhovali, jakoby odporovalo písmu sv. Kromě toho měl Galilei jako bezmála každý neobyčejný muž celé hejno učených a závistivých kollegů, kteří ze všech sil se namáhali, aby soupeře svého co nejvíce ponížili, a proto jako zběsilí naléhali na úřady inkvisiční, aby proti Galileovi zakročily.

Jaký tedy div, že také římské kongregace trvaly na slovném znění oněch míst písma sv. a zapověděly učiti soustavě Kopernikově tak, jakoby najisto byla postavena? Vždyť bylo jim hájiti auktority písma sv. za oněch časů, kdy mnozí se zápalen mladickým a neopatrným stavěli vědu proti zjevení Božímu a nad ně. Mladicky a neopatrně, pravím, mnozí si počínali, neboť soustava heliocentrická nebyla ještě dokázána, byla pouhou domněnkou, hypotesou, která mnoho nalézala protivníků mezi učenici oné doby. V Pise současníci Galileovi: Chiaramonti, Boscaglia, Mazzoni dokazovali soustavu Ptolemeovu, kterou Tycho de Brahe, hvězdář pražský, byl zbavil nedostatků nejpatrnějších; Baco Verulámský, jenž zemřel r. 1626, pro vědecké, jak se zdálo, nerozřešitelné obtíže učení Kopernikovo přijati nechtěl, a jemu

vykazoval úlohu pouhé domněnky, která za pravdu nemůže býti přijata; astronom Magini, professor na universitě v Bologně, vrstevník Galilea a Bacona, také považoval soustavu heliocentrickou za domněnku, kterou lze zjevy nebeské vysvětliti a předpověděti; professor Juchofer, konsultor inkvisiční, učení Kopernikovu platnost přisuzoval toliko hypotetickou. Proti Kopernikově soustavě psali r. 1631 Lovaňský professor, Fromond, matematik a medik, Morin v Paříži, r. 1632 filosof Berigard v Pise a astronom Bartolinus, r. 1630 a 1632 astronom Scheiner v Římě, jenž pravil, že netřeba vykládati písmo sv. jinak než slovně. Ano, sami Kopernikovci, když r. 1609 vyzkoumal Kepler elliptické dráhy oběžnic, pochybovali o pravdě soustavy heliocentrické.

Abych se zmínil o důkazech a námitkách tehdy nevyvrácených, Galilei pohyb země dokazoval z přítoku a odlivu mořského, ze skvrn slunečních soudil o své soustavě, kteréžto důkazy oba potkaly se s odporem učencův; od Ptolemeovců namítáno, proč, pohybuje-li se země, nejsou ustavičné bouře, což Galileovci vysvětliti nemohli, neznajíce tíži vzduchu a zákon Mariottův. Proto astronomové Delambre, Arago, Lagrange důkazy soustavy Kopernikovy nedostatečnými shledali. Laplace důkazy Galileovy nazývá analogiemi. Znamení astronom milánský, Schiaparelli, pravil, že v 16. a 17. stol. obě soustavy, Ptolemeova a Kopernikova, stejně dostačovaly ku vysvětlení zjevů nebeských; P. Angelo Secchi, znamenitý hvězdář římský, tvrdí, že žádný důkaz za doby Kopernikovy a Galileovy neměl platnosti vědecké, objektivné, že důkazy Galileovy všechny za naší doby zavrženy jsou. Sig. Müller, pilný badatel za naší doby, praví: Kdo znal astronomii doby Baconovy v 16. a 17. stol., tomu neposkytovala soustava gaeocentrická tolik obtíží, aniž soustava heliocentrická tolik výhod, jaké shledává astronom doby přítomné. Uvažme dále, že mnozí Kopernikovci uctivě nemluvili o sv. Otcích a theologii scholastické, že Ptolemeovcům nadávali, že se posmívali Aristotelovi, že překrucovali písmo sv., aby odpor mezi vědou a písmem sv. odstranili, že Galilei vykládal zázrak, jímž slunce se zastavilo (Jos. 10, 12.)

způsobem astronomii odporujícím, že tvrdil ve své apologii: »*Musíme* tedy hledati bezpečný smysl písma sv. podle pravdy, která jest *dokázána*.« Konečně učení Kopernikovo považováno bylo vůbec za domněnku podle předmluvy, kterou protestant Ossianer dílu Kopernikovu předeslal bez vůle a bez vědomí spisovatelova, aby to dílo uchránil nájezdů horlitelů protestantských a o které tehdy se nevědělo, že jest podvržena, že není psána od Kopernika. Zdá se mi, píše Bellarmin v listě ze dne 12. dubna 1615, vy a Galilei měli byste býti opatrnými a mluvití hypoteticky, jak ustavičně se domnívám, že Kopernik mluvil. V této předmluvě čtete, že soustava heliocentrická jest domněnkou, a že domněnka nemusí býti pravdivou ani ku pravdě podobnou, jen když vysvětluje zjevy, že jest pouhou smyšlenkou, fikcí. Sedmdesát roků dílo Kopernika, hodnostáře církevního, věrného syna církve katolické, jenž byl od biskupa a kardinála pobádán ku pracím astronomickým a ku vydání svého díla, jehož dedikace byla od papeže přijata, žádného odporu nenalézalo u katolíků vzdělaných, jak laiků, tak kněží, kdežto protestant Melanchthon věty Kopernikovy nazýval mamidly, praestigia, kterými věda se mate, a Luther Kopernikovi takto spílal: Ten blázen převrátiti chce celé umění astronomické.

Když konečně s jistotou a určitostí začalo se mluvití o soustavě heliocentrické a brojiti proti písmu sv., tu ovšem věci se změnily, tu ovšem kongregace, povinnost svou konající, chyby se dopustily, ale chyby nevyhnutelné. A jakmile od kongregaci vyřčeno bylo, že soustava heliocentrická odporuje písmu sv., nastala povinnost učenci katolickému poslechnouti, nemluvití o pravdě, nýbrž o domněnce a vyčkati doby, kdy hypothesis bedlivým a klidným zkoumáním by se stala pravdou. Že však hodnostáři církevní nebyli nepřístupni důkazům vědeckým a jinému výkladu oněch míst písma sv., dokazuje Bellarmin v listě svrchu uvedeném: »Kdyby důkazy pravými dovozeno bylo, že slunce jest ve středu světovém a že země kolem slunce se otáčí, pak bychom s velkou opatrností vésti sobě musili, vykládající

místa, jež se mají za odporná vědě, a spíše bychom říci musili, že jim nerozumíme, než říci, že nepravdivo jest, co jest dokázáno.« Bellarmin zajisté se nedomníval, že křesťanství závisí na soustavě Ptolemeově; tuto závislost ne-
tvrdil ani rozhodný Ptolemeovec. Jako Bellarmin vyjádřili se též kardinálové del Monte a Conti; k nim se druží Grassi z Tovar. Jež., astronom římský r. 1624: »Kdyby onen pohyb země byl dokázán, jinak bychom vykládati musili ona místa písma sv., kde jest řeč o pohybu slunce; tak pravím podle mínění kardinála Bellarmina.« A když kongregace odsoudila soustavu Kopernikovu, katoličtí theologové Bellarmin, Fabri, Fromond, Caramuel, Riccioli, skoro všichni z Tov. Jež., doufati nepřestali, že onen rozsudek bude zrušen, což se stalo později. O protestantech však praví r. 1659 Caluvius vyznání lutherského, že soustavu Kopernikovu zavrhuji lutherští theologové všichni, kalvinští pak z největší části.

Což uvážíme-li rozumem zdravým, kterak bychom, nechválíce rozsudku, mírně neposuzovali muže, kteří rozsudek ten učinili, kardinály a jejich úředníky? Dopustili se chyby nevyhnutelné.

C)

Avšak této chyby nevyhnutelné dopustili se kardinálové kongregace inkvisiční a indexu, nikoli sv. církve katolická na sněmu obecném shromážděná, ani její viditelná hlava, papež, jakožto všeobecný učitel této církve.

Kongregaci ani v učení o víře ani v učení o mravech nepřisluší neomylnost, ani kdyby řekli, že tak neb onak jest věřiti, že to neb ono jest kacířské, ačkoli poslušností jim povinni jsou katolíci, poněvadž pravomocnost jest jim svěřena od papeže. Tak učí a učili v 17. stol. katoličtí učenci ve spisech od kongregací schválených. R. 1651 píše Riccioli takto: »Svaté kongregace kardinálů, jsou-li odděleny od papeže, platnosti dogmatické (věroučné) svým výrokům udělit nemohou. Onen dekret o poměru soustavy Kopernikovy ku písmu sv. pravdou víry nemůže býti.« Obě kongregace, inkvisiční a indexu, požívají pravomocnosti dozoru,

aby víra i mravy netoliko pohromy nevzaly, nýbrž také prospívaly, dílem stíhající hříchy proti víře páchané a zapovídající knihy víře nebezpečné, dílem vyměřující, pokud mínění neb učení víře a mravům odporuje, a tresty určující. Za takové dekrety odpovědny jsou kongregace, stolice soudní, od stolice apoštolské rozdílné; pravomoc jest od papeže svěřena, delegována a proto ve smysle tomto jediném dekretu jejich jménem i auktoritou papežskou se vydávají. Dekrety jejich podržují onu platnost providenční, i když, jak obyčejně se děje, o nich papež má vědomost a je schválí. Ale když přímo od papeže samého způsobem formálním nejvyšší auktoritou apoštolskou dekret kongregační potvrzen a prohlášen jest za tím účelem jasně vyjádřeným, aby veškeren lid věřící věděl, že jest povinen živou k němu přilnouti věrou: pak ovšem nabývá plné platnosti zákonité a vychází z neomylnosti, které netoliko všeobecné církvi katolické od Ducha sv. se dostává, aby učení křesťanské se zachovalo neporušené, nýbrž také papeži, mluví-li o víře a mravech *ex cathedra*, t. j. jakožto všeobecný učitel církve.

Ale takového potvrzení a prohlášení potomního onen dekret kongregační z 5. března 1616, v němž nikde není papež jmenován mluvícím aneb učícím, jakož ani v dekretu ze dne 22. června r. 1633, úplně postrádá. René Descartes praví: »Tento dekret, pokud se pamatuji, nebyl vynesěn ani od papeže ani od obecného sněmu církevního, nýbrž toliko od kongregace kardinálů; proto naděje se nevzdávám, že jedenkrát bude zrušen, jako dekret, který se týkal anti podů.« Ani v rukopise Juchoferově *Vindiciae sedis apostolicae* (Obrana stolice papežské), kde prý Berti našel, že onen dekret od papeže *ex cathedra* potvrzen byl, ono slovo *ex cathedra* ani jiné slovo jemu podobné se nevyskytuje, jak se vši jistotou a určitostí proti Bertimu tvrdí dějepisec Grisar, jenž ten rukopis zná. A kterak by mohl býti *ex cathedra* od papeže potvrzen? Vždyť jest platnosti úplně providenční, neodnášeje se k soustavě heliocentrické, otázce vědecké, přímo, nýbrž toliko k určitému tvrzení soustavy Kopernikovy a ke způsobu, jakým se jí užívalo proti písmu

svatému a proti katolickým pravidlům o výkladu písma sv. V dekretu tom nežádá se, abychom věřili důvodům, nýbrž abychom vyplnili, co se tam přikazuje nebo zakazuje; proč se nebrání, aby dále se badalo v astronomii, až by mínění Kopernikovo za hypotesu považované na jisto postaveno bylo důkazem platným, vědeckým.

Aniž zajisté kardinálové soustavu Kopernikovu samu prohlásili kacířskou, nýbrž pokud hledány byly důkazy této soustavy v písmě sv., pokud písmo sv. libovolně a násilně vykládáno bylo, pokud odporovala soustava, nejsouc dokázána, obyčejnému výkladu písma sv. tolik věků trvajícimu, pokud soustavy se užívalo k zapírání pravdy křesťanské; neboť náboženství křesťanské ani v učení ani v mravech nebylo závislým považováno na soustavě ani heliocentrické ani gaeocentrické, tak že křesťanem věřícím a mravným býti mohl jak Ptolemeovec tak Kopernikovec. Jest sice pravda, že papež Alexander VII. r. 1664 potvrdil seznam knih, od kongregace indexu vydaný, bullou, jež také se vztahovala k dekretu ze dne 5. března r. 1616; než toto potvrzení papežovo nikterak se neodnášelo k otázce vědecké, nýbrž toliko ku hájení víry. Zdali papež jest Ptolemeovcem či Kopernikovcem, na tom nezáleží neomylnost, která se týká toliko víry a mravův. Alexander VII., an potvrzoval seznam, v němž jest onen dekret, poněvadž potvrzoval toliko víru, chtěl asi říci ku věřícím: Nechybíte ve víře, řídíte-li se soustavou Ptolemeovou, vykládající písmo svaté; pakli jste Kopernikovci, nevykládejte písmo svaté tak, abyste víry porušili. Jiného smyslu ono potvrzení míti nemůže, jestliže zkoumáme, jak v 17. stol. učenci katoličtí a hodnostáři církevní soudili. Proto, když soustava Kopernikova byla dokázána vědecky a ona místa písma sv., ve kterých jest řeč o nepohyblivosti země, vykládána podle mínění obecného a ne podle skutečnosti, kterého výkladu se nebál již za doby Galileovy Bellarmin a jiní mužové: pak ovšem onen dekret kongregační ze dne 5. března 1616 pozbyl své platnosti, která již původem nebyla naprostá, nýbrž vztažná.

Tímto důkazem zdá se mi, že jsem dostatečně vyvrátil první výtku v úvodu jmenovanou. Přístupme nyní ke druhé žalobě, kterou církev katolická se obviňuje z opovážlivosti a tmářství.

»Kterak se může církev katolická opovážiti, aby kladla meze vědám svobodným? Zdaž jí přísluší poutati vědy okovy otrockými?« Tak mluví nepřátelé církve katolické. Na tato slova nehodlám odpověděti tak obšírně, jak možno, a jak věc by žádala, nýbrž toliko krátce. Poznávající vědami pravdu snažíme se z předmětů již daných vypátrati myšlenky, jež Bůh měl od věčnosti, dříve než ty věci z ničeho stvořil; pročez poznání naše jest podmíněno jsoucností předmětův a myšlenkami Božími, které od stvořitele takofka vloženy jsou do předmětův. Ale rozum lidský není s to, aby poznal pravdu celou a plnou, poněvadž jsa stvořen člověk toliko k obrazu Božímu nemůže míti rozumu, který by vystihnul moudrosti stvořitelovy, a poněvadž rozum lidský bývá zatemňován vášněmi a náruživostmi, kterým člověk mnohdy dostatečně neodporuje, ač odporovati má. Tohoto nedostatku jsa sobě dobře vědom upřímný učenec po vyšším světle touží, které by zaplašilo chmury nejasné vědomosti, a hledaje svědomitě nalézá zjevení Boží v učení křesťanském, z něhož poznává stvořitele a tvory, poměr Boha ke člověku a člověka k Bohu. Pramenem tedy poznání našeho jest ne toliko pouhý rozum lidský, nýbrž také zjevení Boží; a poněvadž rozumem svým podobni jsme Bohu, nemůže to, co rozum pravdou býti uznává neklamnou, zjevení Božímu odporovati, aniž může zjevení Boží učiti něčemu, co naprosto rozum zavrhuje. Pročez vědouce, že vespolek odporovati si nemohou ona světla, nižší a vyšší, učí-li věda, co přímo se protiví článku víry, od církve katolické výslovně vyjadřenému, takový poznatek klamným považujeme a doufejme, že se podaří vědě nahraditi onen poznatek klamný jiným poznatkem, který oné protivy prázden jest. A jako až po naši dobu s prospěchem učencové odstraňovali takovou protivu, tak se stane se všemi námitkami, které věda činí a činiti bude.

Pročež křivě vytyká se církvi katolické opovážlivost.

Než ani ze tmářství církev naši obviňovati není spravedливо, jakoby dusila poznání rozumové, jakoby tam nejlépe dařilo se učení křesťanskému, kde rozum hustou jest zahalen tmou. Jako církev katolická vzdělanost řeckou a římskou zachránila od záhuby, tak ji dále pěstovala na základě křesťanském, na základě jedině pravém. Rozum považujíc za dar Boží, kterým se podobáme Bohu, žádá od věřících, aby jej zdokonalovali a vedli ku poznání Boha, jenž jest první původ tvorstva, jenž jest posledním cílem, k němuž tvorstvo směřuje, a jemuž ostatní cíle podřaděny jsou. Metafysika jest středem filosofie a základem všech věd; jí však jest uloženo pátrati po prapůvodu a pracíli všech věcí. Proto církev katolická nás vybízějíc, abychom rozumem Boha poznávali, podporuje královnu všech věd světských, metafysiku, aby rozum náš nebloudil v temnostech, nýbrž krácel ve světle, jakého jest schopen při své obmezenosti.

Na kterémžto mínění o vědě a zjevení Božím stojíce učenci katoličtí také za doby Kopernikovy a Galileovy, jak nekněží, tak kněží, netoliko sami vědy pěstovali, nýbrž také velice sobě vážili pravých učenců, kteří vědu souladně snažili se spojovati s věrou. Kardinálové, kvalifikatoři a jiní mužové, kteří v rozepři Galileově měli nějaké zaměstnání, větším dílem byli vzděláni měrou znamenitou theologií, vědami přírodními, matematikou a filosofií. O jejich vzdělanosti svědectví dávají Quetif, Ossinger, Backer a Verzzosi, pišíce o dějinách literárních; o mnohém učenci katolickém zmínil jsem se v prvním a druhém díle tohoto pojednání; Niccolini, poslanec toskánský, praví o zvláštní oné kongregaci r. 1632 zvolené, že sestávala z theologův a jiných mužů, rozličnými vědami vzdělaných. Galilei sám uznává, jaké vážnosti a úcty požíval vždycky u vysokých hodnostářů církevních a u papežův: r. 1611 přibyv do Říma z veliké přízně a přátelského uvítání se těšil; r. 1615, když Galilei opět se objevil v Římě, dostalo se jemu pozornosti a účastenství patrného od knížat církevních, učenců a mužů vznešených; zvláště pak si vážili Galilea kardinálové Bellarmin,

del Monte, Bonzi, Bemerio, Orsini a Maffeo Barberini, jenž pode jménem Urbana VIII. r. 1623 dostoupil na trůn papežský. Tento muž, roznícen jsa velikými výzkumy astronomickými, které Galilei učinil a *vědecky dokázal*, r. 1620 Galileovi poslal odu latinskou, jížto dalekohled a výzkumy jeho opěvuje. Když pak Maffeo Barberini se stal papežem, Galilei navštívil svého příznivce, jenž jemu šestkrát udělil slyšení a rozmlouvaje s ním o učení Kopernikově, obtíže vykládal učení Kopernikovu odporující. Aniž Galileovi bráněno bylo před r. 1633 mluvit a psát o mínění Kopernikově; avšak od něho žádáno jest, aby mluvil toliko hypoteticky (podmínečně), nikoli apodikticky (rozhodně), kterážto žádost se shodovala s nedostatečnými důkazy, o něž se opírala soustava Kopernikova. Aniž konečně hodnostáři církevní a jiní učenci katoličtí hodlali zavrhnouti mínění Kopernikovo a Galileovo o poměru země k slunci, dostatečně a vědecky dokázané, a setrvati na slovním výkladě oněch míst písma sv., která jsouce napsána podle obecného mínění za oněch časů panujícího mluví ve smysle geocentrickém.

Uvážíme-li spravedlivě, co posud řečeno, nepřipustíme ani třetí výtku činěnou soudní stolicí římské, že se dopustila nelidskosti a nespravedlnosti. Soudní rozepře Galileova, pokud na soudce hledíme, nebyla vedena z osobní zášti ani z závisti; důvod spíše byl objektivný, založený na vztahu astronomie k písmu sv. Trpkosti a hořkosti prosta sice nebyla hádka učená mezi Ptolemeovci a Kopernikovci, a strana Galileova vtípem a sarkasmem o to se starala, aby rozhořčenosti mezi nimi neubývalo; avšak v soudním jednání samém u soudců této trpkosti neshledáváme, jelikož dělo se všecko vážně a důstojně a zachováno pečlivě právních forem a předpisův. A zajisté mnoho přátel měl Galilei mezi duchovními, kteří nejsouce jati žádnou nenávistí soudili a ku věci samé přihlíželi majíce na starosti, jak by uhájili auktority písma svatého, které ovšem bohužel mylně vykládali. Ani papež Urban VIII. žádnou nenávistí veden nebyl, aby Galilei r. 1633 souzen a odsouzen byl. Praví se ovšem, že Urban VIII. se domníval, jakoby Galilei v »rozmluvě« své s peripatetikem

čili Ptolemeovcem, Simpliciem, jej, papeže, byl představil ku posměchu a potupě, a že ten byl původ soudního jednání. Než Galilei maje v uctivosti svého příznivce ničeho zajisté nenapsal, co by papeže mohlo uraziti, aniž papež, muž vzdělaný, bez příčiny domnívati se mohl, že jej Galilei tupí. Když soudně nakládalo se s Galileem, papež ničeho neučinil, z čehož bychom souditi mohli o jeho hněvu; spíše mu stále projevoval, pokud bylo možno, svou přízeň dřívější. Nač se papež rozhorlil, bylo, že, jak protestant Gebler často tvrdí, spis Galileův »rozmluva« od začátku až ke konci se přičil dekretu ze dne 5. března 1616 a papežským rozkazům. Tak pravil Urban VIII. k poslanci toskánskému: Bůh jemu račiž odpustiti zaslepenost, kterou sobě připravil nepřijemnosti, ze kterých jsouce kardinálem jej jsme vysvobodili. R. 1633 napsal Galilei, že s ním jest nakládáno od papeže Urbana VIII. jako s mužem, jenž jeho vážnosti hoden jest. A když Galilei umíral, udělil jemu Urban VIII. papežské požehnání. Z těchto důvodů všech na jevo vychází, že papež na Galilea nikterak rozhořčen nebyl, jakoby od něho byl vydán v »rozmluvě« ku posměchu.

A konečně, čím lze dokázati nelidskost a nespravedlnost, které, jak nepřátelé tvrdí, soud se dopustil? Kongregace inkvisiční, o které, chce-li kdo souditi správně, říci musí, že vždycky s láskou křesťanskou sobě vedla, o které protestant Gebler vyznává, že velikou šetrnost a laskavost dokázala ku Galileovi, tato kongregace, pravím, od přísnosti inkvisiční z části upustila, ač Galilei patrně ve slově daném nestál a rozkazů soudních porušil; k důkazům této šetrnosti, které podány jsou v části prvé tohoto pojednání, připojuji, že toskánský poslanec píše Ciolimu o veliké přívětivosti, jakou Galilei při prvním výslechu přijat byl od P. Macolana, komisaře inkvisičního, a že proti Galileovi užito bylo toliko ústní zmínky o tortuře, tedy ani skutečné ani spatřené, dle lidskosti, jakou soudové římské torturu, za doby tehdejší prostředek právní a obyčejný, omezili mnohými výjimkami, podávající krásný příklad soudům světským a připravující pozvolna zrušení tortury. Aniž zanedbáno předpisů a forem.

kteřé ukládá právo cířkevní; o čemž každý přesevěďčiti se může, kdo práva zkušeno jest. Zvláštńí však zmínku činím o pořádku a čase jednání soudního, zvláštńím onom rozkaze registrovaném, vysvěďčení Galileovi od Bellarmina uděleném a dovolení tiskovém. Prvé jednání soudní, které se dělo r. 1616 o soustavě Kopernikově, v pořádku pravidelném odbýváno bylo, jaký až po tu dobu se zachovává; proto ničím ukvapeno nebylo. O zvláštńím onom rozkaze, který byl uložen Galileovi r. 1616 od komisaře P. Segethia před Bellarminem, notářem a jinými svědky, mnozí vykládají, že byl falsifikován teprv r. 1632, aby podle něho Galilei mohl býti žalován. Ale sám Gebler, protestant, dokazuje, že spis onen rozkaz obsahující padělán není, nýbrž že je psán týmže písmem a černidlem, jakým do protokolu jest zaznamenána zpráva o papežově nařizení, podle něhož onen rozkaz Galileovi měl býti dán, a že totéž písmo a totéž černidlo nevyskytuje se v pozdější rozepři nikde.

Než spisu tomu nelze upřítí úředního rázu, platnosti právní, poněvadž jest napsán od notáře do knihy soudní, když zvláštńí onen rozkaz Galileovi byl udělen před komisařem, Bellarminem od papeže a od kongregace k tomu zvláště zplnomocněným, a před svědky; proto není tato zpráva notářova soukromou poznámkou, nýbrž registraturou, podobnou oněm registraturám ze dne 30. dubna a 2. července r. 1633 v prvním díle tohoto pojednání podotknutým, o jejichž platnosti právní nikdo nepochyboval aniž pochybuje. Dále spis podle práva cířkevního platnosti nabývá soudní, je-li napsán od notáře, osoby úřední a veřejné a jsou-li udány věřně a úplně osoby, čas a místo; v této příčině pouhému písmu notářovu plná víra se dává. A tyto podmínky v registratuře vyplněny jsou. Aniž bylo potřebí mimo tuto registraturu zvláštńího protokolu; zajisté Galilei sám nežádal, aby mimo registraturu jemu předložen byl protokol, mluvě toliko o rozkaze registrovaném, aniž soudové sami z nedostatku protokolu byli na rozpacích. Dále v této registratuře ničeho není, co by pravdě se přičilo. Notář o přátelském napomenutí soukromém, které Bellarmin

před P. Seghetiem ve svém příbytku podle rozkazu papežova Galileovi byl udělil, stručnou zprávu podává, jakou jemu P. Seghetius, jsa komisařem inkvisičním a soudcem řádným, předříkával; že Galilei nepřijal onoho napomenutí, není výslovně podotknuto v registratuře, poněvadž tomu vyrozuměti možno z celého děje s nařízením papežovým se srovnávajícího. Teprv tehdy, když Galilei napomenutí odmítl, byl notář se svědky zavolán do příbytku Bellarminova, kde byli pospolu Galilei, Segheti a Bellarmin. O udělení zvláštního rozkazu napsal notář: *Successive ac in continenti praecepit et ordinavit . quovis modo verbis aut scriptis* Slova *successive ac in continenti* znamenají: načež a souvisle, aniž jim rozuměti jest dovoleno, jakoby mezi napomenutím a rozkazem Galileovi nebylo dáno dostatečného času, aby věc uvážil a své mínění projevil; neboť dle práva církevního obě slova znamenají dobu jednoho, dvou, tří dní, ano také deseti roků mezi dvěma ději sběhlých. *Quovis modo* jakýmkoli způsobem vztahuje se ke slovům *verbo aut scriptis* slovem anebo spisy; ani mluvit ani psát neměl o soustavě Kopernikově apodikticky rozhodně, jako by již byla pravdivou, dokázanou, avšak bráněno mu nebylo jednati o domněnce soustavy té. Co ta registratura obsahovala, na to Galilei se pamatoval jsa vyslýchán, aniž registraturu zapíral. Konečně zvláštní onen rozkaz v registratuře zaznamenaný nebyl hlavním důvodem, kterým Galilei r. 1633 byl odsouzen; podle obecného zákazu a dekretu inkvisičního ze dne 5. března r. 1616 byl souzen; zvláštní onen rozkaz byl toliko obtěžující okolností, jak patrně vysvítá z rozsudku. Dále vysvědčení od Bellarmina napsané Galilea ospravedlniti nemohlo před soudem, jelikož jím Bellarmin zamítá toliko odpřisáhnutí a pokání, nikoli udělení zvláštního onoho rozkazu, a jelikož jím uvádí obsah dekretu ze dne 5. března 1616, kterým také Galilei vázán byl; spíše bylo okolností obtěžující. Konečně tiskové dovolení spisu »rozmluvy«, která se stala základem soudního jednání, Galilei neobdržel způsobem poctivým. Riccardi, římský censor, učinil, co učiniti neměl, jak napsal toskánský poslanec Niccolini Ciolimu, an

knihu Galileovu tisknouti dovolil. Toto dovolení úřední závislým bylo učiněno od Riccardiho na podmínkách soukromě ujednaných a od Galilea přijatých, které však dostatečně vyplněny nebyly od Galilea. Kdežto Riccardi dal se ošáliti a přemluviti od velkovévody toskánského, poslance a jeho manželky, Riccardiho neteře aniž významu a smyslu oné »rozmluvy« dostatečně rozuměl, jednal ještě slepěji censor florentský Frallemente, jenž příliš jsa zaujat slávou Galileovou, tiskové dovolení udělil Galileovi; k tomuto dovolení florentskému dal připojiti Galilei ve svém díle dovolení římské, ač nižádného neměl práva tak učiniti. Mimo to Ciampoli, sekretář papežských listů, brevy zvaných, s Galileem spolčen jsa, Riccardiho klamal a ku shovívavosti sváděl; oba, jak Riccardi, tak Ciampoli zaslouženého trestu došli, když svých důstojností úředních zbaveni byli. Z těchto příčin ono dvojí tiskové dovolení vinu Galileovu nemohlo omluviti, nýbrž musilo býti považováno za okolnost obtěžující.

Tak probere-li kdo soudní jednání s Galileem, nepřihlížeje k osobám, přiznati musí, že nepravdivy a lživy jsou žaloby, kterými nepřátelé obviňují církev katolickou.

VI. Umění.

S pravdou přirozenou, kterou nám filosofie křesťanská, v církvi katolické pěstovaná, plnou měrou zabezpečuje, a jejíž vyhledáním a vyšetřením zabývají se vědy přirozené, od církve katolické podporované, souvisí dobro; neboť pravda odnáší se k rozumu a dobro k svobodné vůli, rozum pak a svobodná vůle jsou mohutnosti téže duše lidské. Pravdivo ve vědě jest, čehož poznáním se ukájí rozum; dobro v mravovědě jest, čehož dosažením ukájí se svobodná vůle. Tyto dvě ideje jsou doplněny ideou třetí, krásou, jež s pravdou a dobrem úzce souvisí, poněvadž krásno v aesthetice jest, čehož poznáním rozumovým ukájí se svobodná vůle, a jež pro tuto souvislost s pravdou a dobrem nevyžaduje žádné třetí nadsmyslné mohutnosti duše lidské. Tak učí filosofie křesťanská, v církvi katolické panující, o pravdě, dobru a kráse.

Měli bychom tedy po pravdě jednati ihned o dobru. Než, poněvadž obyčejně se spojují vědy s uměními, kterými krása na jevo nám vychází, promluvíme dříve o umění.

Zdali podporuje církev katolická umění?

Chceme-li na otázku tuto odpověděti, uvažme dříve, co soudí filosofie křesťanská o kráse, jež uměním na jevo vychází, co jest krásno?

Filosofie křesťanská zamítá trojí výstřednosti o kráse, a sice: názor *pantheistický*: Krásno jest Bůh sám vyvinující se a světem se stávající, a *naturalistický*: Krásnou je toliko příroda, co bije do smyslu; názor *epikurský* Krása jest dokonalost těles smyslně pochopitelná, která působí smyslnou příjemnost a smyslnou rozkoš, a *liberalistický* Není cíle, k němuž by umění krásné směřovalo, jsouc samo sobě cílem; *čirý realismus*, jenž si v umění krásném všímá holé skutečnosti nepřihlížeje k hlubšímu významu, který se skrývá za zjevem skutečným, zanedbáváje idejí, které jsou anebo mají býti nitrem skutečnosti, pokládáje umění za pouhou techniku, a *mlhavý idealismus*, jenž umělecké dílo povznášeje do výšin ideálních ideály klade do říše stínů a snů, jako předměty pouhé fantasie, nikoli také rozumu a svobodné vůle, jenž neuznává souvislosti krásy s pravdou a mravností. Proti pantheismu tvrdí filosofie křesťanská: Bůh jest krásný sám o sobě, sám od sebe, dokonale, svrchovaně, nutností naprostou, skutečností naprostou, dostatečností naprostou, krása bytostí stvořených jest konečná, vztažná, podmíněčná, částečně skutečná, na kráse Boží účastenství mající. Proti naturalismu: Krása přírody, člověka, děl přírody, děl lidských není úplně nezávislá a samostatná; jsou také věci krásné, jež nepadají do smyslů; krása nechápe se smyslem, ale rozumem, proto jsou též věci krásné, jež toliko rozumem jsou poznány; jako se odnáší krása hlavně a především k rozumu, tak opět zaměstnává hlavně a především, ne smyslnou snaživost, ale svobodnou vůli, jež jest předmětem rozumně poznaným ukájena; tělo lidské jest krásné, ale jeho krása, postrádá-li krásy duševní, jež podstatou jest krásy lidské, a jež záleží v dokonalosti rozumu a svobodné vůle, nemá

žádné ceny; není krása toliko přirozená, nýbrž také nadpřirozená, v náboženství křesťanském vykládaná. Proti epiku-reismu: Krása plodí hlavně a především rozkoš nadsmyslnou, toliko po případě smyslnou; ale rozkoše nemá hledati, kdo krásný předmět pozoruje anebo vytváří, nalézá ji a ochotně přijímá jako přirozený účinek zalíbení, kterým svobodná vůle jeho se ukájí. Proti liberalismu: Člověk, an dílo krásné vytváří anebo pozoruje, má míti účel, jaký měl Bůh, když stvořil krásné věci; Bůh stvořenou krásou chtěl dáti na jevo svou krásu, chtěl jí vzdělati rozum a svobodnou vůli lidskou; člověk tedy, když pozoruje krásu stvořenou, má z ní souditi na krásu Boží, na této má míti zalíbení a tak rozum a svobodnou vůli vzdělávati; podobně, když krásu vytváří, má si za cíl vytknouti velebiti slávu Boží a rozum a svobodnou vůli lidskou vzdělávati; podle toho posuzuje se cena díla uměleckého, jak směřuje k tomuto cíli, zda přímo či nepřímou, bezprostředně či prostředně, přirozeně či nadpřirozeně, v jaké míře; krása jest pro vzdělání mocným prostředkem, jsouc klíčem, kterým se otvírá srdce lidské, jsouc perutí, kterou člověk se povznáší z realistické nízkosti do výšin ideálních. Proti realismu čirému Umělec má si všimati skutečnosti, jaká se naskytuje v přírodě a životě lidském, má vládnouti dovedně prostředky uměleckými, má si přisvojiti techniku toho neb onoho umění; ale nemá přestat na pouhé skutečnosti, nemá pokládati prostředek, kterým je technika, za cíl, za věc hlavní. Proti mlhavému idealismu: Krása má ideály, předměty rozumu a svobodné vůle; není povznesena nad pravdu a mravnost. Krása tedy věci, obecně pojatá, jest její vniterná добрta, skrze kterou věc probuzuje v rozumné bytosti, ji jasně a živě poznávající, dokonalou lásku a této bytosti zjednává nehledanou rozkoš duchovou.

Umění krásná, jimiž člověk díla krásná tvoří, rozeznává filosofie křesťanská v aesthetice 1. náboženská, jež slouží přímo k oslavě Boží a náboženskému vzdělání člověka, 2. občanská, jimiž přímo se udržuje a roste smýšlení, na němž závisí život občanský, 3. rozkošná, jež mají přímo svým cílem připraviti člověku požitky aesthetický. Všeliké umění

krásné vzešlo z náboženství, jak mnozí dokazují. Tak praví Burke: Víme, ano i cítíme ve svých útrokách, že náboženství jest základem vzdělanosti, jakož jest zdrojem všeho krásného a dobrého. Josef Fick: Všechna umění k tomu směřují od počátku, aby velebila božstvo, nejprve básnictví, pak ostatní umění výtvarná. Lasaulx: Všechna umění mají svůj kořen v náboženství, jež jest duší veškerého konání praktického, podstatnou stránkou života národního, společným trvalým základem všeliké pravé humanity. Podobně soudí Moric Carriere, Schnaase, Lübke, Herder, Ed. Müller, Ans. Feuerbach, Bedřich Schlegel, Herm. Ulrici. Na nejvyšším stupni krásy stojí umění náboženské, jak potvrzuje filosof a protestant Leibnitz: »Všech věcí a všech umění prvotní plod, skoro bych řekl všeho květ nejkrásnější náleží Pánu Bohu. Veškeré básnictví, jakési nebeské umění řeči, řeč andělů nemá vznešenější úlohy, než aby zpívalo hymny, jak jenom krásně umí, aby slávu Boží hlásalo. Tak smýšlelo lidstvo, když umění bylo ještě v kolébce; a v tomto přesvědčení musí setrvati. Totéž platí o hudbě. Aniž jest dílo, při kterém by stavitel měl více příčin všech prostředků svého umění upotřebiti a svému umění pomoci ke stupni vyššímu, než když, staví basiliky a příbytky Boží; žádným podnikem nezůstaví po sobě kníže slavnější památky své velikosti, než když postaví budovy, jejichž cílem jest oslavovati Boha a život křesťanský udržovati.«

Církev katolická těšila se po všechny doby, také ve středověku a těší se i za naší doby z náboženských děl, jež náležejí k umění stavitelskému, řezbářskému, malířskému, řečnickému, básnickému a hudebnímu, jak minulost a přítomnost patrně dokazují; a jsou to díla právě umělecká, krásná, předmětům pojednaným přiměřená, cíle svého docházející. Liturgie, přesně provedená podle předpisů církevních, jest umění nejkrásnější, jež zahrnuje v sobě umění veškerá; je to dramatické umění dokonalé, jež nepředstavuje toliko život dokonalý, nadpřirozený, ale jest životem samým.

Uměním občanským přeje církev katolická, poněvadž přirozené poměry života lidského jsou podkladem nadpři-

rozeného života, od církve katolické zjednávaného; ale žádá zcela rozumně, aby umění občanská neodporovala pravdě filosofické a mravnosti. Aniž překáží uměním rozkošným, poněvadž rozkoš aesthetická, ku které přímo směřují, nemusí a nemá se protiviti ani přirozenému životu lidskému ani nadpřirozenému; ovšem žádá opět zcela rozumně církev katolická, aby umění rozkošná, jejichž oprávněnost uznává, neodporovala pravdě filosofické a mravnosti. A netoliko přeje církev katolická uměním občanským a rozkošným. Vývoj umění náboženských působí blaze na umění občanská a rozkošná a pomáhá jim k větší dokonalosti. Proto pěstovali a pěstují, podporovali a podporují dobří synové a služebníci církve katolické se zdarem také umění občanská a rozkošná. To dokazují dějiny, také středověké.

VII. O vzdělanosti kněží katolických.

Církev katolická vždycky, také ve středním věku žádala a žádá, aby její služebníci byli řádně vzdělaní podle potřeb a okolností časových. O způsobě vzdělávání jejich v době minulé nechci promluvit, pouze o nynějším; z přítomnosti souditi lze analogicky na minulost, poněvadž pečlivost, kterou má církev katolická nyní, jest pokračováním pečlivosti dřívější.

Kdo chce za naší doby se vzdělati na kněze, musí míti takové vzdělání všeobecné, na gymnasiích nabyté, jaké má budoucí právník, lékař, professor; musí tedy znáti literaturu národů staroklassických a národa svého, musí býti vycvičen gramatikou, stylistikou a slovesností, musí býti zkušen dějin všeobecných a dějin svého národa, jakož i přírodních věd a matematiky, musí znáti logiku a psychologii. A věru nelitoval toho žádný kněz, že jeho vzdělání theologickému předcházelo vzdělání gymnasiální; jenom někdy těžce nese kněz, že někteří professoři nevzdělávají mládež gymnasiální podle pravdy a k životu mravnému. Lásku, kterou měl kněz na gymnasiu k vědám světským, podržuje a rád si něco z nich přečte, pokud jest možno a pokud

vyžaduje povolání kněžské; ano někteří kněží věnují čas, který po vyplnění povinností kněžských zbývá, vědě přirozené a umění.

Vědy theologické, kterými se vzdělává kněz katolický, jsou:

1. Filosofie křesťanská, jediná pravdivá, aristotelicko-thomistická, která slouží za přípravu ke studiím právě theologickým a která v sobě drží logiku formálnou a kritickou, metafysiku obecnou, metafysiku zvláštní o Bohu, člověku a přírodě, etiku a právo přirozené. Na některých ústavech katolických věnují se filosofii plné tři roky.

2. Bohověda základní čili obranná čili dogmatika obecná. Tato nauka filosoficky a historicky dokazuje, že náboženství křesťanské jediné jest pravé a dokonalé, že jest od Boha nadpřirozeně zjeveno a církvi katolické svěřeno, od které je lidé věrou přijímají. Na ni připadá důkazy jistotnými položiti nezvratné základy náboženství křesťanského, námitky, jež zavrhuji veškeré náboženství, odrážeti týmiž zbraněmi, jakými se činí, a bohovědce připraviti k dogmatice samé, která jednotlivě vykládá, čemu věřiti třeba. Za tím účelem přechází bohověda základní od filosofie, která v bohovědě přirozené vrcholí, a od dějin obecných, ze kterých poznáváme život všelidský a prozřetelnost Boží o lidstvo pečující, k bohovědě nadpřirozené a dokazuje, že nadpřirozené zjevení Boží jest možné, nutné, prospěšné a skutečné, že víra, kterou přijímá člověk toto zjevení, není nerozumná.

3. Vědy, které zjednávají známost písma sv. Starého a Nového Zákona, vědy biblické: Řeči semitské, zvláště hebrejská, řeč řecká a latinská, starožitnosti židovské, dějiny biblické, úvod do knih biblických, ve kterém se dokazuje jejich věrohodnost, výklad písma sv. sám.

4. Věda patristická. Jedná o spisech sv. Otců, kteří svědectví vydávají o víře Kristově, o víře, kterou předkládá církev katolická.

5. Hermeneutika. Vykládá methodu, kterou se učení Kristovo o víře a mravech čerpá z tradice ústní a napsané.

6. Dogmatika. Podle hermeneutiky čerpá s jistotou z obojí tradice články víry, vyjadřuje je patřičnými a jasnými pojmy a slovy analogickými, vykládá smysl článků víry, dokazuje o pravých tajemstvích víry s pravděpodobností, že, jakkoli o nich nevysvítá pro nás, pokud na zemi meškáme, nutnost logická, zřejmost vniterná, přece nejsou nerozumny, činíc důkazy z obdoby čili analogie, čerpané z věcí přirozených, a ze srovnalosti jednoho článku s ostatními a s posledním cílem člověka, vyvozuje z článků víry nové pravdy úsudkem a vyvrací námitky proti tajemstvím činěné. Dogmatika ve své části spekulativné víře se nestává nevěrnou, vycházejíc od víry a k víře se vracejíc.

7. Morálka křesťanská, od Boha nadpřirozeně zjevená, postavená nad morálkou filosofickou, naukou, jež jedná o přirozeném způsobu, kterým život lidský má býti uspořádán. Tato 7. nauka nadpřirozená, dogmatiku a morálku filosofickou předpokládajíc, učí, kterými zákony má se člověk řídit, aby došel cíle svého nadpřirozeného, vniká hluboko do života lidského a zjednává člověku dokonalost a blaženost nejen přirozenou, ale i nadpřirozenou. Největším dobrodincem společnosti lidské jest kněz katolický, jenž sobě a jiným morálku křesťanskou činí pravidlem života.

8. Dějepis církevní. Vykládá veškerý život církve katolické a souvisí s dějinami občanskými, kterých nemůže býti nevědom kněz.

9. Právo církevní. Souvisí s právem občanským, kterého nemůže býti nevědom kněz.

10. Bohověda pastýřská. Učí, jak si má vésti kněz ve všech poměrech, okolnostech a potřebách života lidského, aby řádně konati mohl úřad svůj učitelský, kněžský a pastýřský. Zvláštními naukami jejími jsou řečnictví, katechetika, paedagogika.

11. Umění církevní.

Uvážíme-li, co všecko vykládá budoucímu knězi bohověda katolická, jak na fakultě theologické, tak i na biskupském ústavě, zda nenazveme studia theologická universitními,

zdaž neřekneme, že kněz naukami theologickými dochází vysokého stupně vzdělanosti?

Doktorát theologický jest ze všech doktorátů nejtěžší.

Vzdělávání vědami theologickými je takové, že podává příležitost důkladněji se zabývati vědami přirozenými a vyniknouti hlouběji do všech poměrů života lidského. Není tedy divu, že mnozí kněží katoličtí se obírali a obírají také vědami přirozenými, ku kterým je vybízejí vědy theologické, jakož i umění občanskými a rozkošnými, a že nabyli a nabývají o životě lidském známosti obsáhlejší.

Slyšme jména některých kněží katolických nečeských, přirozenými vědami a umění vynikajících, také řeholníků a biskupů, vybraných z *Allgemeine Realencyclopaedie Regensburg Manz 1846—1850*, a *Herders Conversations-Lexicon, Freiburg in Baiern 1876—1879*, o jejichž vzdělanosti a činnosti theologické budiž pomlčeno:

Absalon, zemř. 1201, proslul uměním státnickým a válečným, některými odbory věd. — Ado sv. v 9. stol. proslul dílem učeným: *Chronicon de sex aetatibus mundi*. — Aegidius Colonna, filosof. — Agobald v 9. stol. proslul učeností. — Agustin, zemř. 1586, náležel mezi nejučenější filosofy a právníky. — Albertrandi, zemř. 1808, znamenitý učenec, dějepisec, znatel starých a nových jazyků, starožitností. — Amiot A., zemř. 1794, spisovatel o Číně. — Amiot J., zemř. 1573, překladatel klasiků řeckých. — Amort Eus, zemř. 1775, professor filosofie, člen vědecké akademie Mnichovské. — Amoretti C., zemř. 1816, věnoval svůj život vědám přírodním a umění. — Andres don Juan, zemř. 1817, knihovník krále Neapolského, sekretář akademie, spisovatel. — Aquila P. v 17. stol. malířem a rytcem. — Arevalo R. S., zemř. 1470, dějepisec. — Arias B. v 16. stol., znatel mnohých jazyků východních a evropských. — Attiret Dion., Castiglione, Damascenus, Sickelbart, malíři v 18. stol. — Aubert J. L., básník. — Audiffredi Giov. Batt. v 18. stol., bibliograf, matematik, astronom a přírodopysmec. — Auger Athan., zemř. 1792, důkladný znatel starožitností, člen akademie pařížské. — Avrigny H. R., zemř. 1719, dějepisec. — Acosta

Jos., dějepisec a zeměpisec, v 16. stol. — Albani Hannibal, učenec a znatel umění, 18. stol. — Aleander, učenec, zvláště filolog, bibliothekář vatikánský, diplomat, 15. a 16. stol. — Aler P., učitel a ředitel různých ústavů, filolog klassický, 17. a 18. stol. — Alibrandi Ger., malíř, 15. a 16. stol. — Alioli J. Fr., znatel východních jazyků, 19. stol. — Altum B., professor zoologie, spisovatel, 19. stol. — Anchieta J. sepsal první mluvnicki domorodců brasílských se slovníčkem, nad kterou posud není lepší, 16. stol. — Andrada Ant., spisovatel o Tibetu, 16. a 17. stol. — Annegarn J., dějepisec, 19. stol. — Avanzini J., matematik, fysik, professor, 19. stol. — Avila G. G. de, dějepisec, 16. a 17. stol. — Abbo z Fleury, v 10. stol., vynikal v exaktních vědách, mathematice, astronomii a ve filosofii, zůstavil díla biografického, apologetického, astronomického obsahu.

Balde Jac. v 17. stol., básník. — Baldi Bern., zemř. 1617, básník, matematik. — Bandke J. S., zemř. 1835, dějepisec a filosof. — Baluze Et., zemř. 1718, dějepisec. — Bartoli D., zemř. 1685, fysik. — Baruffaldi Gir., zemř. 1755, básník, dějepisec, starožitník. — Beauchamp Jos. de, astronom a geograf, zemř. 1801. — Beda Venerabilis, zemř. 735, matematik, fysik, filosof, dějepisec, paedagog. — Bembo, zemř. 1547, znatel řeckých a latinských klassiků, historiograf a bibliothekář knihovny benátské. — Bentivoglio G., zemř. 1644, napsal vzácné dějiny občanských válek ve Flandrech. — Bentivoglio Corn., zemř. 1732, básník. — Berg Fr., zemř. 1821, universitní professor všeobecných dějin. — Bergier N. S., zemř. 1790, vyvracel ve svých spisech námitky od franc. a angl. filosofů proti náboženství křesťanskému činěné. — Bernis, zemř. 1794, básník, člen franc. akademie, státník. — Bernward v 11. stol., přítel a znatel malířství a stavitelství. — Bessarion, zemř. 1472, filolog řecký a filosof. — Bessel G., zemř. 1749, zabýval se dějepisem a diplomatikou. — Bianchini Fr., zemř. 1729, matematik, hvězdář a starožitník. — Bibbiena B. D., zemř. 1520, básník, diplomat, přítel uměn a věd. — Blanc Ant. de Quillet le, zemř. 1799, básník, professor starých jazyků. — Blank J. B., zemř. 1827,

professor přírodních věd a filosofie, malíř. — Böhm Ph. A., zemř. 1839, professor přírodních věd, orby a lesnictví na rytířské akademii ve Vídni. — Borelli Giov. Alf., zemřel 1679, matematik, astronom, theoretický lékař. — Boskovich, zemřel 1787, professor matematiky, astronomie, optiky. — Bouvet, zemř. 1732, matematik, geograf, znatel čínské literatury. — Boym M., zemř. 1659, botanik, znatel čínské země. — Bradwardinus, zemř. 1349, proslul vědomostmi mathematickými a filosofickými. — Braun Plac., zemř. 1829, dějepisc. — Brunner Šebast., nar. 1814, básník a spisovatel ve mnohých oborech. — Balmes J., filosof, matematik, politický publicista, 19. stol. — Barzena Alph., vydal grammatiky a slovníky jazykův amerických, 16. stol. — Bautain L. dr. všech fakult, professor filosofie, 19. stol. — Beccaria G. B., fysik, professor, 18. stol. — Behrle R., básník, 18. stol. — Berthier Vil. Fr. psal proti Voltairovi a encyklopedistům, 18. stol. — Berus L., filosof, filolog klassický, professor a rektor university, 16. stol. — Bettinelli S., spisovatel, ředitel šlechtické koleje v Parmě, 18. stol. — Bock Fr., výtečný znatel umění, 19. století. — Bolanden K. von, spisovatel, 19. stol. — Borgia Steph., šlechtný příznivec věd, archaeolog, dějezpytec, 18., 19. stol. — Bossuet J. B., znamenitý řečník, znatel filosofie a dějin, 17. stol. — Bourdaloue L., professor filosofie, slavný řečník, spisovatel, 17. stol. — Bourguignon J. C., malíř, 17. stol. — Brasseur de Bourbonn Ch. Et., výborný znatel Mexika a střední Ameriky a spisovatel, 19. stol. — Braun St., spisovatel, hudebník, řečník, 19. stol. — Bresciani Ant., spisovatel, 19. stol.

Calcagnini Cael., zemř. 1541, učenec, básník, professor řečnictví. — Calderon, zemř. 1681, dramatický básník. — Casa Giov. della, zemř. 1556, učenec, básník, řečník, znatel literatury klassické. — Cavanilles A. J., zemř. 1804, botanik. — Cesarotti M., zemř. 1808, učenec, básník, professor řecké a hebrejské řeči na universitě Padovské, paedagog. — Cesi Innoc., zemř. 1704, napsal: *Tractatus de antiquis Romanorum ritibus*, *Eclogae scientiarum*, *Meteorologia artificialis et naturalis*, *Universalis harmonia mundi etc.* — Ceva Tom., zemř.

1736, básník, matematik, spisovatel životopisů. — Charron P., zemř. 1603, filosof, právník. — Caramuel Jan, zemř. 1682, učenec všestranný a spisovatel plodný. — Crescimbeni Giov. M., zemř. 1728, básník a literátor. — Cusa Nic., zemř. 1464, všestranný učenec a spisovatel. — Cysat Jan, zemř. 1657, hvězdář. — Cavalieri Fr. B., matematik, 17. stol. — Cavendoni Don C., bibliothekář, numismatik, starožitník, orientalista, 19. století. — Cazalès Edm. de, filosof, 19. století. — Chmel J., dějezpytec, 19. století. — Cibot P., matematik, spisovatel o Číně, 18. století. — Clavius Chr., matematik, 17. stol. — Clemens, filosof, professor, 19. stol. — Czajkowski J., malíř a lékař, 18. stol.

Dalberg, biskup, zemř. 1817, Dalberg, kanovník, zemř. 1812, oba učení příznivci věd a umění. — Dmochowski, zemř. 1808, založil ve Varšavě společnost přátel věd, překládal řecké, latinské, anglické spisy, vydával časopis a díla Krasického a Karpinského. — Dobmayr Marian, zemř. 1805, professor filosofie a rektor lycea. — Dreves Gu. M., básník, 19. stol. — Droste J., spisovatel, 19. stol. — Drexelius Jer., zemř. 1638, slavný professor rhetoriky. — Dupanloup, biskup, zemř. 1878, veliký učenec, paedagog a spisovatel. — Daniel Ch., znatel filologie, filosofie, dějin, 19. stol. — Dantiscus, básník, 16. stol. — Denis J. M. C., professor na ústavě Theresianském ve Vídni, správce c. k. dvorní bibliotheky, spisovatel bibliografický, básník, 18. stol. — Desbillons F. J., professor při kolleji »Louis le Grand« v Paříži, 18. stol. — Diamante, malíř, 15. stol. — Dieringer Fr. X., filosof, 19. stol. — Dillis G., malíř, znatel umění, 18. a 19. stol. — Dluhoš, dějepisec, 15. stol. — Drey J. S., professor matematiky a fysiky, 18. a 19. stol. — Dzierzon J., včelař, spisovatel, 19. století.

Egger K. v 19. stol., professor filosofie, spisovatel. — Pět Ekkehardů od 10.—13. stol., benediktinů v klášteře svatého Havla, učeností proslulých. — Epée Ch. M., zemř. 1789, zakladatel prvního ústavu hluchoněmých. — Erthal, zemř. 1795, podporoval školství, průmysl, soudní řízení, chudobinství, vědy a umění. — Espinel V. zemř. 1634, básník

a hudebník. — Ecchellensis Abr., professor jazyka syrského a arabského, 17. stol. — Eckhel J. H., professor universitní a ředitel c. k. kabinetů mincí ve Vídni, spisovatel, 18. stol. — Egger K. v 18. a 19. stol., professor zasloužilý o školství.

Faber F., zemř. 1502, dějepisec a spisovatel svých dvou cest do Palestiny. — Facciolati, zemř. 1769, pěstoval studie staroklassické a filosofii, professor universitní. — Manoel de Faria Sev., zemř. 1655, dějepisec. — Fea, zemř. 1836, právník, filolog, starožitník. — Fénelon, biskup, zemř. 1715, filosof, filolog, řečník, spisovatel. — Fixmillner Pl., zemřel 1791, astronom. — Flechier Es., zemř. 1710, professor rhetoriky, básník. — Fleury Cl., zemř. 1723, člen franc. akademie. — Forster Fr., zemřel 1791, universitní professor filosofie. — Fra Bartolommeo di s. Marco, zemř. 1513, malíř. — Freudenberg B. H., v 19. stol., professor filosofie a dějin. — Frodoardus, v 10. stol. dějepisec. — Froissart, ve 14. století básník a dějepisec. — Furlanetto Gius., v 19. stol. professor universitní, psal o starožitnostech. — Felbiger J. J., paedagog, 18. stol. — Feller Fr. X., znatel filosofie, politiky, dějin literatury, plodný spisovatel, 18. stol. — Ferreras J. de, člen akademie, královský bibliothekář, spolupracovník při španělském slovníku, od akademie vydávaném, dějepisec, 17. a 18. stol. — Feyjóo y Montenegro Fr. B. J., doktor všech fakult, 17. a 18. stol. — Florez H., numismatik, 18. stol. — Frayssinous D. hrabě, ministr, pair, akademik, velmistr university, 18. a 19. stol. — Freppel Ch. E., člen francouzské sněmovny, muž velice vzdělaný vědami světskými, 19. stol.

Gabler M., zemř. 1805, doktor theologie a filosofie, člen mnoha společností učených, učil filosofii, znal důkladně vědy přírodní a psal o nich. — Gerbert M., zemřel 1793, professor filosofie, vypsál své cesty vědecké, dějepisec, psal o hudbě, kterou znal theoreticky a prakticky. — Gerson v 15. stol., pěstoval vědy. — Greith K. J., zemř. 1882, učenec všestranný, spisovatel — Gruber G., zemř. 1805, pěstoval řečnictví, dějepis, matematiku, lékařství, hydrau-

liku, stavitelství, malířství. — Guibert, zemř. 1124, dějepisc. — Gallego don J. N., básník, tajemník královské akademie, 18. a 19. stol. — Galura B., paedagog, 18. a 19. stol. — Gams P., professor filosofie, 19. stol. — Gangauf Th., znatel filosofie, 19. stol. — Garnet H., professor matematiky, 16. stol. — Giulini Giamb., znamenitý vykladatel Danteho, 19. stol. — Gongora y Argote, právník, později kněz, básník, 16. a 17. stol. — Gratry Au. J. Al., filosof, ředitel kolleje Saint-Stanislas v Paříži, akademik, 19. století. — Gregor de St. Vincen, professor matematiky, 16. a 17. stol. — Greil Fr. X., professor při lyceu Pasovském, člen bavorského sněmu a říšského sněmu německého, 19. století. — Greuter J., professor gymnas., znamenitý řečník, člen sněmu tyrolského a říšského sněmu rakouského, 19. stol. — Grieshaber Fr. K., professor při lyceu Rastattském, 19. stol. — Grimaldi Fr. M., fysik, 17. stol. — Grisar Hartm., dějepisc, 19. století.

Häffelin Kas., zemř. 1827, člen dvou vědeckých akademií a jedné učené společnosti, podporoval vědy, psal zvláště o starožitnostech, pečoval o školství. — Hardouin, zemř. 1729, pěstoval filosofii, starožitnosti a numismatiku. — Hauy R. J., zemř. 1822, pěstoval staré jazyky, přírodní vědy, zvláště mineralogii, professor, člen akademie vědecké. — Herrgott (Marquard), zemř. 1762, skutečný rada a dějepisc cís. Karla VI., spisovatel historický. — Hildebert z Toursu, zemř. 1134, filosof a básník. — Horanyi, zemř. 1809, dějepisc. — Huet P. D., zemř. 1721, pěstoval řeči, vědy přírodní, starožitnosti, belletristiku, filosofii. — Hupfauer P., zemř. 1808, professor filosofie, matematiky, dějin literatury, encyklopedie, universitní knihovník. — Haffner P. L., professor filosofie, spisovatel, 19. stol. — Hasslacher P., učený muž, výtečný řečník, 19. stol. — Haynald L., milovník botaniky, 19. stol. — Herrera Hern., básník, dějepisc, 16. století. — Hettinger Fr., muž všestranně vzdělaný, kritik Danteho, 19. stol. — Heyne J., dějepisc, 19. stol. — Hülskamp Fr., publicista, 19. stol. — Huttler M., publicista, professor filosofie, 19. stol. — Holzwarth, dějepisc, 19. stol.

Jaeck J. J., zemř. 1847, bibliothekář, spisovatel v mnohých oborech. — Jagemann Ch. Jos., zemř. 1804, ředitel katolického gymnasia v Erfurtě, rada a bibliothekář ve Weimaru, šířil vlašskou literaturu, získal si zásluhy o dějiny umění, vydal několik spisů svých a překládal na jazyk německý a na jazyky cizí. — Jungmann Jos., aesthetik, professor rhétoriky, spisovatel, 19. stol.

Kistemaker J. H., zemř. 1834, prof. gymn., ředitel gymnasia, bibliothekář, člen učené společnosti, znatel mnohých jazyků jak starých, tak i živých, universitní professor, doktor filosofie a theologie, vydal mnoho spisů. — Königsdorfer C. B., zemř. 1840, učil jazykům klassickým, universitní professor fysiky a matematiky, znal filosofii. — Kopernik, zemř. 1543, znatel lékařství, matematiky, astronomie. — Kornmann Rup., zemř. 1817, pěstoval filosofii, matematiku, dějepis, fysiku, východní řeči, astronomii, člen učené akademie Mnichovské, pečoval o sbírky vědecké. — Krasicki Ign., zemř. 1801, věhlasný spisovatel belletristický. — Kremsmünsterští opatové mnozí podporovali vědy a umění ve svém klášteře, jsouce sami zkušení věd a umění. — Kronecker Günther, zemř. 1847, hudebník. — Kurz Fr., zemř. 1843, hudebník, dějepisec. — Katona St., dějezpytec, professor, kustos bibliotheky, 18. a 19. století. — Kircher Ath., spisovatel a professor velice učený a všestranně vzdělaný, 17. stol. — Kleutgen Jos., filosof, professor rhetoriky, spisovatel, 19. stol. — Kögler Ign., matematik a astronom, od císaře čínského vyznamenaný, 17. a 18. stol. — Kojalowic A. W., dějepisec, 17. stol. — Kuhn J. von, kněz filosoficky vzdělaný, 19. stol. — Kalinka Valer., dějepisec, 19. stol. — Koller Mar., professor a ředitel hvězdárny, přírodopysce, 19. stol. — Kozenn Bl., gymn. professor fysiky, přírodopisu a zeměpisu, kartograf, 19. století.

Labat J. B., zemř. 1738, pěstoval filosofii, matematiku, ethnografii. — Lacordaire H., zemř. 1861, filosof, člen akademie, spisovatel. — Langhayder Sil., zemř. 1795, professor práva na rytířské akademii, učenec a znatel stavitelství a malířství, spisovatel. — Langhayder Konst., zemř. 1787, spiso-

vatel, professor téže akademie, od r. 1766—1787 rektor magnificus university Solnohradské. — Leunis, v 19. stol., botanik. — Lindemayr Maur., v 18. stol., pěstoval vědy, básnictví, hudbu. — Lingard J., zemř. 1851, dějepisec. — Liutprand, zemř. 970, dějepisec. — Lamennais J. M. de, o školství velmi zasloužilý, 18. a 19. století. — Lamy B., matematik, 17. a 18. stol. — Landois H., přírodopisec, 19. stol. — Landriot, přírodopyscec a jazykozpytec, 19. století. — Landsteiner K., básník a spisovatel, 19. století. — Lanzi L., předseda akademie della Crusca, starožitník, 18. a 19. stol. — Legrand P., literární historik, 18. století. — Le Long J., bibliograf a historik, 17. a 18. stol. — Lescot P., architekt, 16. stol. — Liberatore M., filosof, 19. století. — Liguori A. M., svatý, advokát, později kněz katol., 18. stol. — Lindenbrug Erp., dějepisec, 16. stol. — Lorinser Fr., spisovatel, 19. stol. — Lütolf Al., dějepyscec, 19. stol. — Lasalle J. B. de, paedagóg, 17. a 18. stol.

Maffei J. P., zemř. 1603, dějepisec. — Maffei Josef, v 19. stol., universitní professor vlašské řeči a literatury, spisovatel. — Mai Ang., zemř. 1854, filolog, bibliothekář ve Vatikáně, spisovatel. — Mariana J., zemř. 1624, dějepisec. — Marianus Scotus, zemř. 1086, dějepisec. — Martini Giamb., zemř. 1784, hudebník. — Mayrhausen Am., zemř. 1839, nabyl jsa professorem a ředitelem studijním o vyučování a vychovatelství zásluh, za které byl od vlády odměněn záslužnou medailí. — Mayrlechner Seb., zemř. 1759, universitní professor filosofie, spisovatel. — Mezzofanti Jos., zemř. 1849, znal 58 řečí, mnohými mluvil plyně. — Molitor V. v 19. stol., básník. — Muratori L. A., zemř. 1750, dějepisec, badatel starožitností, člen mnohých společností učených. — Mabillon J., dějepisec, 17. stol. — Mably G. B. de, spisovatel historický a politický, 18. stol. — Majunke P., publicista, člen říšského sněmu německého, 19. stol. — Mariotte E., matematik a fysik, 17. stol. — Masen J., básník, paedagóg, 17. stol. — Meichelbeck K., historik, bibliothekář, professor, 17. a 18. století. — Misson, professor gymnas., básník, 19. stol. — Molinet J., zemř. 1507, dějepisec, básník.

— Montalvan J. P. de, dramatik, 17. stol. — Montfaucon B. de, dějepisec, 17. a 18. stol. — Moigno Fr. N. M., všestranně vzdělaný spisovatel, jeden z prvních učenců, 19. stol. — Morales A. de, dějepisec, professor, 16. stol. — Morcelli St. A., professor, bibliothekář, paedagog, archaeolog, 18. a 19. století. — Morel G., učitel a ředitel školy klášterní, básník, dějepisec, 19. stol. — Moreto y Cavanna, dramatik, 17. století. — Moufong Chr., spisovatel sociologický, člen říšského sněmu německého, 19. stol. — Movers Fr. K., orientalista, spisovatel zvláště o Foenicii, 19. stol. — Müller Ed., publicista, člen říšského sněmu německého, 19. století. — Muretus M. A., filolog, 16. stol. — Murner Th., theolog, právník, spisovatel, 16. stol. — Muzzarelli A., filosof, paedagog, 18. a 19. stol. — Mollevaut G., bývalý professor staro-klassické literatury, 18. a 19. století.

Nestor, ve 12. stol., dějepisec. — Niceron J. P., zemř. r. 1738, dějepisec. — Nieremberg J. E., zemř. 1658, psal o vědách přírodních a filosofii. — Notker Physicus, v 10. stol., básník, lékař, malíř, krasopisec. — Notker Labeo, v 11. stol., spisovatel. — Nüsslein Jiří, zemř. 1842, professor filosofie, matematiky. — Nack K. Al., paedagog, spisovatel, 18. a 19. stol. — Naruszewicz Ad. St., básník, dějepisec, 18. stol. — Nausea Fr., rada a vyslanec císaře Ferdinanda I., 16. stol. — Neugart Tr., dějepisec, 18. a 19. stol. — Niedermayr Andr., spisovatel, 19. stol.

Oetl Oldř., zemř. 1795, professor práv na rytířské akademii Kremsmünsterské, ředitel studií, spisovatel právníký. — Otfried, v 9. stol., básník. — Overberg, zemř. 1826, paedagog. — Ocampo Fl. de, dějepisec, 16. stol. — Ohler K., paedagog, ředitel semináře učitelského, professor věd paedagogických, 19. stol. — Overhage H., dějepisec a spisovatel, 19. století.

Pacca Bart., zemř. 1844, dějepisec. — Pachmayr Mar., v 18. stol., professor matematiky, fysiky a dějepisu na rytířské akademii Kremsmünsterské, pečoval o sbírky přírodovědecké, psal o dějinách. — Pallavicino Sforza, zemř. 1667, dějepisec. — Pamphilus, zemř. 309, založil v Caesareji velkou

knihovnu a školu. — Panvinio Onofrio, zemř. 1569, dějepisec a starožitník, bibliothekář ve Vatikáně. — Parini Gius., zemř. 1799, básník. — Pasterwitz Jiří, zemř. 1803, professor filosofie a práv na rytířské akademii, ředitel studijní, hudebník. — Petavius Dion., zemř. 1659, znal filosofii, dějiny, literatury, byl bibliothekářem, učil a psal mnoho. — Piazzì Gius., zemř. 1826, professor matematiky a astronomie, paedagog, spisovatel. — Prechtl Max., zemř. 1832, znalý práva církevního a světského, professor řečnictví, spisovatel. Prudentius, zemř. 405, básník. — Pyrker, zemř. 1847, básník. — Pachtler Mich., professor gymnas., publicista, spisovatel o socialismu, 19. stol. — Pagninus S., orientalista, 16. stol. — Pez Bern. a Hier., bratři, dějepisci, 17. a 18. stol. — Pfister Ad., paedagog, spisovatel, školdozorce, 19. stol. — Pighius Alb., matematik, astronom, 16. století. — Piringer B., básník, 19. stol. — Pitra J. B. Fr., dějepisec, archaeolog, 19. stol. — Plassmann H. E., filosof, 19. stol. — Ponce de Leon Fr. L., lyrik, 16. stol. — Ponholzer B., dramatik, 19. stol. — Possevini Ant., diplomat, spisovatel, 16. a 17. stol. — Proske K., hudebník, 19. stol.

Quirini A. M., zemř. 1755, zasloužilý o umění a literaturu, knihovník vatikánský.

Rabanus Maurus, v 9. století, vzdělával a šířil řeč německou, paedagog, vydal obecnou encyklopaedii. — Regnier Fr. S. Desm., zemř. 1713, člen franc. akademie, spisovatel, básník. — Rettenpacher Sim., zemř. 1706, učil jazykům východním a novějším, dějinám, byl bibliothekářem, spisovatelem. — Ricci M., zemř. 1610, sinolog. — Richer, v 10. století, vzdělán literaturou klassickou, kosmografií, dějepisem, dějepisec. — Riffel K., zemř. 1856, dějepisec. — Ritter J. I., zemř. 1856, dějepisec. — Rader M., výborný znatel latinské a řecké literatury. 15. a 16. stol. — Ram P. Fr. X., professor filosofie, člen akademie v Bruselách, spisovatel, 19. století. — Ravnigan J. A. de la Cr. de, dříve právník, státní úředník, stal se knězem, spisovatel a řečník velice vzdělaný, 19. stol. — Reichssiegel Fl., professor gymnas., básník, 18. století. — Reinerding Fr. H., professor filosofie, 19. stol. —

Remling Fr. X., historik, 19. stol. — Reslhuber Aug., spisovatel astronom., meteorolog., fysik., 19. stol. — Reuter W lyrik, historik literární, 19. stol. — Revai N., básník, filolog, professor, 18. stol. — Ribadeneira P., diplomat, professor řečnictví, odpůrce macchiavelismu, klassický spisovatel latinský a španělský, 16. a 17. stol. — Riccioli G., astronom, 17. stol. — Richter Fr. X., znamenitý znatel jazyka čínského, 76 řečí dílem mluvil, dílem znal, 19. stol. — Riess Fl., filosof, publicista, 19. stol. — Rolfus H., paedagog, spisovatel, 19. století. — Romer Fr. Fl., professor univers., archaeolog, přírodopzpytec, 19. stol. — Rossi G. Bern., professor orientálních jazyků, 18. a 19. stol. — Ruccellai G., básník, 15. a 16. stol. — Rütjes H. G., spisovatel, 19. stol. — Ruland Ant., vrchní bibliothekář, dlouhá léta poslanec na sněmu, spisovatel, 19. stol. — Russwurm Fr. A., poslanec na sněmu bavorském a na říšském sněmu německém, 19. stol. — Romain Fr., slovutný stavitel mostů, 17. a 18. století.

Sailer J. M., zemř. 1832, paedagog, spisovatel. — Saint-Pierre Ch. Ir., zemř. 1743, člen akademie, filosof, spisovatel politický. — Sanadon N. Et., zemř. 1733, professor klassických řečí, knihovník, básník. — Sandbichler A. A., zemř. r. 1820, čestný doktor filosofie a theologie, professor východních řečí, filosofie, knihovník. — Sander A., zemř. 1664, dějepisec. — Sarbiewski M. C., zemř. 1640, básník. — Scharz Otto, zemř. 1749, doktor práv, rektor university Solnohradské, její reformátor, spisovatel právnický. — Schirman Coel., zemř. 1793, důkladný učenec a hluboký myslitel, učil na rytířské akademii Kremsmünsterské filosofii, ředitel fakulty filosofické v Linci, censor. — Schmid Kr., zemř. 1854, paedagog, spisovatel. — Schmidt M. I., zemř. 1794, dějepisec, knihovník universitní, universitní professor, paedagog, člen akademie vědecké, c. k. dvorní rada, ředitel archivu státního. — Schölliner Herm., zemř. 1791, professor universitní, dějepisec; spisy jeho svědčí o rozsáhlém vědění, neunavném badání, bystrém úsudku. — Schrettinger M., v 19. století, velmi zasloužilý správce dvorní knihovny Mnichovské, spisovatel o řízení knihoven. — Schulstein Ferd., zemř. 1801,

paedagog, spisovatel. — Schwarz Bart., ve 14. stol. vyzkoumal prach střelný. — Schwarz Ildef., zemř. 1794, knihovník, professor filosofie a matematiky. — Schwarzenbrunner Bonif., zemř. 1830, ředitel hvězdárny Kremsmünsterské. — Siccard R. A., zemř. 1822, ředitel ústavu hluchoněmých, vyznamenán od krále Švédského řádem Wasa. — Sigebert, zemř. 1113, dějepisec. — Smets, zemř. 1848, básník. — Solis y Ribadeneira, zemř. 1686, dějepisec. — Spee Bedřich, zemř. 1653, učil grammatice, filosofii, básnil, psal a jednal proti odsouzení čarodějnic. — Stadler N., zemř. 1783, zakladatel filosofického ústavu, akademie rytířské, hvězdárny, kapely akademické v Kremsmünsteru. — Stadler M., zemř. r. 1833, hudebník. — Staudenmaier, zemř. 1856, filosof. — Steiglehner Coel., zemř. 1819, professor fyziky, matematiky, astronomie, hudebník. — Sterzinger Ferd., zemř. 1786, professor filosofie, člen bavorské akademie věd. — Strasser G., zemř. 1814, professor, archivář, dějepisec. — Streber I., numismatik, spisovatel, konservator mnichovské sbírky penězů a medailí. — Sadoletti J., filosof, řečník, básník, 15. a 16. století. — Saffenreuter G. J., professor, ředitel ústavu učitelského, ústavu hluchoněmých, spisovatel, 19. stol. — Salzmann J., o školství velmi zasloužilý, 19. stol. — Sanseverino, filosof, professor, spisovatel, 19. stol. — Santes Pagninus, professor východních jazyků, 15. a 16. stol. — Santini G., professor matematiky, astronomie, ředitel hvězdárny, 18. a 19. stol. — Sautier H., professor gymnasia, 18. a 19. stol. — Schall Ad., učenec v Číně velice vážený, 17. století. — Scheiner Chr., astronom, matematik, 16. a 17. století. — Schermer Fr. J., básník, 19. stol. — Schings J., redaktor, spisovatel o socialismu, 19. stol. — Schmeisser J. N., paedagog, filolog, rhetorik, 19. stol. — Schmid Al., professor filosofie, 19. stol. — Schneemann G., professor filosofie, publicista, 19. stol. — Scholz Ant., universitní professor východních jazyků, 19. stol. — Schott A., professor filologie, spisovatel, 16. a 17. stol. — Schrank Fr., professor a ředitel botanické zahrady, spisovatel, 18. a 19. stol. — Schreiber Fr., školdozorce, 19. stol. — Schrott J., lyrik, 19. stol. —

Schwäbl Fr. X., spisovatel, 18. a 19. stol. — Schwarz Fr. J., znatel umění, 19. stol. — Schweitzer J., hudebník, 19. stol. — Scouville Ph., dříve advokát, později kněz katol., zasloužilý o školství, 17. stol. — Secchi A., astronom, ředitel hvězdárny, spisovatel, 19. stol. — Segneri P., spisovatel klassický, jehož sloh vlašský od akademie della Crusca za vzor doporučen, 17. stol. — Sighart J., spisovatel o umění, professor, člen akademie věd, 19. stol. — Simon R., professor filosofie, 17. a 18. stol. — Smet P. de, spisovatel o Indianech severní Ameriky, 19. stol. — Sprenger Pl., historik literární, 18. století. — Stadler J. Ev., univers. professor východních jazyků, 19. stol. — Stamminger J. B., univers. bibliothekář, publicista, 19. stol. — Steinhausen J. H., básník, 19. stol. — Steinhuber Andr., professor filosofie, 19. stol. — Stentrup F., professor filosofie, 19. stol. — Stöckl Alb., professor filosofie, spisovatel, člen říšského sněmu německého, 19. stol. — Stolz Alb., paedagog, ředitel spolků katol. tovaryšů, plodný a výtečný spisovatel lidový, 19. stol. — Suarez Fr., filosof, spisovatel, 16. a 17. stol.

Tardieu Fr., v 18. stol., hudebník. — Tritheim, zemř. 1516, filosof, matematik, dějepisec, básník. — Turselinus Hor., zemř. 1609, filolog, dějepisec. — Taparelli d'Azeglio, filosof, právník, spisovatel, 19. stol. — Tellez G., převor milosrdných bratří, dramatik, 16. a 17. stol. — Thissen E. J. Th., člen říšského sněmu německého, publicista, 19. stol. — Tieffenthaler J., pečlivý zkoumatel fysikálních a sociálních poměrů zemí, které jsa missionářem procházel, 18. stol. — Tiraboschi G., bibliothekář, historik literární, 18. stol. — Toaldo G., meteorolog, professor fysiky a astronomie, spisovatel, 18. stol. — Toletus Fr., professor filosofie, 16. stol. — Tournemone R. J., redaktor, archaeolog, historický spisovatel, 17. a 18. stol. — Trissino G. G., básník, 15. a 16. stol.

Uhlich Gottfr., zemř. 1794, universitní professor numismatiky a diplomatiky, dějepisec.

Vega Lopez de, zemř. 1635, básník. — Veith J. E., zemř. 1876, filosof, všestranný učenec, spisovatel. — Vida

M. H., zemř. 1566, básník. — Vieira A., zemř. 1697, učil rhetorice, výtečný řečník. — Vierthaler M., zemř. 1827, paedagog, ředitel sirotčince ve Vídni, filosof, dějepisec. — Vigerus Fr., zemřel 1647, filolog, professor řečnictví. — Vischl Gotth., zemř. 1745, universitní professor filosofie, spisovatel. — Vogl Berth., v 18. stol., universitní professor filosofie. — Vogt M. J., zemř. 1730, hudebník. — Voigt Ad., zemř. 1787, universitní professor dějepisu, učil též básnickému umění, rhetorice, filosofii, mathematice. — Vasquez G., filosof, 16. stol. — Vico Fr. de, astronom, 19. stol. — Vigouroux F., archaeolog, spisovatel, 19. stol. — Villanueva J. L., spisovatel filologický a historický, 18. a 19. stol. — Vitelleschi M., professor filosofie, 16. a 17. stol.

Waller Benno, zemř. 1833, professor věd politických, později věd přírodních na rytířské akademii Kremsmünsterské, archivář, pečoval pilně o sbírky přírodovědecké. — Weber Josef, zemřel 1831, universitní professor filosofie, později matematiky a fysiky, doktor theologie a filosofie, člen mnohých společností věd, plodný spisovatel v oboru fysiky. — Weber Beda, zemř. 1858, spisovatel a básník, člen vědecké akademie vídeňské a mnichovské. — Wibmperger Řehoř, zemř. 1705, byl 24 léta rector magnificus university Solnohradské, spisovatel filosofický. — Wallraf F. Fr., aesthetik, archaeolog, dějepisec, 18. a 19. stol. — Wasmann E., přírodopýtec, spisovatel, 19. stol. — Weiss Alb. M., filosof, universitní professor, 19. století. — Weissbrodt J., básník, 19. stol. — Wenig J., orientalista, spisovatel, 19. stol. — Werfer Ad., básník, 19. stol. — Werner K., filosof, spisovatel, člen akademie, 19. stol. — Westenrieder L. von, dějepisec, člen akademie, aesthetik, professor, spisovatel, 18. a 19. stol. — Westermayer Ant., člen sněmu bavorského a říšského, spisovatel, 19. stol. — Wimpheling J., paedagog, právník, professor krásné literatury a jazyka řeckého, 15. a 16. stol. — Wimpina K., filosof, spisovatel, 15. a 16. stol. — Windischmann Fr., orientalista, 19. stol. — Wiseman N., znatel filosofie a přírodních věd, spisovatel, 19. stol. — Witt Fr., hudebník, 19. stol.

Ximenes de C. Cons., právník, státník, učený příznivec věd a umění, 15. stol.

Zaccaria Fr. A., zemř. 1780, slovníkový badatel starožitností. — Ziegler Ambr., zemř. 1727, profesor filosofie na universitě Solnohradské. — Zigliara Th., filosof 19. stol. — Zingerle P., ředitel gymnasia, universitní profesor jazyků východních, výtečný znatel zvláště jazyka syrského a literatury, 19. stol. — Zingerle Jos., germanista, 19. stol. — Zukrigl J., profesor filosofie, 19. stol.

Také národ český honositi se může kněžími katolickými jak vědecky tak umělecky vzdělanými, ku kterým se mohou počítati *z nežijících* podle Riegrova a Ottova Slovníku Naučného:

Adam z Nežetic v 15. stol.; Albert ve 12. a 13. stol. opat; Arnold probošt ve 13. stol.; Arnošt z Pardubic ve 14. stol.; Arsenius v 17. stol.; Balbin v 17. stol.; Barner Jan v 17.; Beckovský v 17. a 18.; Bendl V v 19. Benedictus z Louky v 15.; Beneš kanovník ve 14.; Berger K. v 18.; Berghauer J. Tom. V v 18.; Bezděka Fr. R. v 19. Borový Kl. v 19.; Boušek K. J. v 18. a 19.; Božetěch v 11.; Bradáč V. v 19.; Císař K. v 19.; Čeněk J. z Vartemberka v 18. a 19.; Čermák F. v 19.; Černý D. v 18.; Černý J. v 19.; Daneš Fr. v 19.; Daníček Vít v 18. a 19.; David M. Al. v 18. a 19.; Desolda Fr. v 19.; Diviš Pr. v 18.; Divok Václ. v 18. a 19.; Dlabač Boh. v 18. a 19. Dlask A. L. v 19. Dobner J. F. v 18.; Dobrovský v 18. a 19. Doucha Fr. v 19. Drbohlav J. v 19.; Dudík Beda v 19. Durych Fort. v 18. Dušek V. v 19.; Ehrenberger J. v 19. Entlicher V v 18.; Falk J. v 17.; Filipec Jan v 15.; Flesar A. v 19. František Pražský ve 14.; Frey Pav. v 19.; Fritz Sam. v 17. a 18. Fromm M. v 18. Frost V v 19.; Fryčaj T. v 18. a 19. Gervasius probošt ve 12.; Godešalk opat ve 12.; Günther Jak. v 18.; Haan Jan v 18.; Hancke J. v 17.; Hanzely J. K. v 18.; Havelec J. v 19. Havránek Eust. v 18.; Haza J. v 18.; Hejnisch Jak. v 17. a 18.; Hnojek A. V v 19. Hoffmann Fr. v 18.; Holubek M. v 13. a 14. stol.; Hyna K. F. v 19. Chládek Jil. v 18. Chmelíček Jos. v 19. Chodníček

Jul. v 19.; Chvojka Ad. v 18. Jandera J. St. v 18. a 19.; Jablonský Eug. v 19.; Jarloch ve 12. a 13.; Javornický J. v 18. a 19. Javůrek J. v 18.; Jedlička Aug. v 19.; Jelínek Tob. v 17. a 18.; Jelínek Heřm. v 18; Jelínek Fr. v 18. a 19.; Jan z Jenštejna ve 14.; Ješina Jos. v 19.; Jindřich Zdík v 11. a 12.; Jirsík J. V. v 19. Just A. J. L. v 19.; Kadlinský Fel. v 17.; Kamaryt J. V v 19.; Kamaryt F. D. v 19.; Karlík H. J. v 19.; Kirwitzer V. v 16. a 17.; Klein J. v 17. a 18.; Kobliska F. v 19. Körber J. v 18.; Kolárský A. v 19.; Kolbe Fr. v 17. a 18.; Kořínek J. v 17.; Kosmas v 11. a 12. Kofátko V. v 19; Kouble J. A. v 19.; Kratochvíl V. J. v 19.; Krbec J. v 19.; Kreibich F. J. J. v 18. a 19.; Kříž Isfr. v 18. a 19.; Křížkovský v 19.; Kuneš V. V. v 19.; Kynský D. F. v 18. a 19.; Langer Ath. v 17. a 18.; Lemnichen Z. v 17. Lenhard V. v 18. Likavec F. J. v 18. a 19.; Liška A. v 19.; Lohelius J. v 16. a 17.; Lublinský M. A. v 17.; Ludvík J. M. v 19.; Macan J. R. v 19.; Macarius z Merfelic J. v 16. a 17.; Malobický J. v 17. Mára Kaj. v 18.; Marek A. v 18. a 19.; Marek J. J. v 19.; Martinovský J. P. M. v 19.; Milčinský Dan. v 18.; Milde V. Ed. v 18. a 19.; Millauer Fr. M. v 18. a 19.; Modestin O. v 16.; Molitor J. v 17. Moravec F. A. v 18. a 19.; Moretus Theodor v 17.; Mühlwenzel Hyn. v 18.; Napp C. Fr. v 19.; Nastoupil V. D. ze Šifenberku v 17.; Nejedlý V v 18. a 19.; Neubauer Innoc. v 19.; Neumann P. v 19.; Novák J. F. v 18. a 19.; Novotný Fr. v 18. a 19.; Ondrák Pr. v 19.; Pařízek A. V. v 18. a 19.; Pávek Th. v 18.; Pavla J. v 19. Pešina z Č. J. T. v 17., V. M. v 18. a 19. století; Petera Fr. B. v 19.; Petr Žitavský v 13. a 14.; Pfeiffer B. N. v 18. a 19.; Pilař Ad. v 18.; Pirmus A. v 17. a 18.; Pistorius Pav. z Lucka v 16. a 17.; Pištěk Fr. v 18. a 19.; Piter B. J. v 18.; Pixa Fr. v 19.; Plachý Jiří v 17. Plánek J. V. v 18. a 19.; Pokorný Št. J. v 18.; Pontanus Jak. v 16. a 17.; Pontanus J. B. z Breitenberka v 16. a 17.; Přikryl K. v 18.; Procházka Fr. F. v 18.; Procházka Matěj v 19; Proche Verem. v 18.; Pubička Fr. v 18. Puchmajer A. J. v 18. a 19.; Questenberg K. v 16. a 17.; Rautenkranc J. F. v 18.

a 19.; Raymann Fr. v 18. a 19. Reginhardus opat v 12.; Regner J. v 19.; Řehák A. A. v 19. Řezáč F. J. v 19.; Richter J. V. v 17.; Rojek J. K. v 19.; Rokos V. M. v 18. a 19.; Rokos F. A. v 19.; Roštlapil v 19.; Rotter J. N. I. v 19.; Růžička E. T. v 18.; Růžička Alois v 19.; Rychlovský J. v 18. a 19.; Salius M. v 16.; Sázavský mnich v 12.; Scribonius J. v 16.; Sedláček J. V. v 18. a 19.; Seidl J. A. v 18. a 19.; Setelain T. v 18. a 19.; Scherschnik L. J. v 18. a 19.; Schiffner E. v 18. a 19.; Schmidinger J. v 19. dva Schmidlové Janové v 18.; Schneider Kr. v 18. a 19.; Schneider Fr. v 19.; Schön J. v 18. a 19.; Schultheiss Cyr. v 18. a 19.; Schwamberger L. v 18.; Schweiger T. v 18. Sichrovský v 17. a 18.; Sirůček Flor. v 18. a 19. Sixt J. v 16. a 17.; Sláma Fr. v 18. a 19.; Slavíček K. v 17. a 18.; Smetana Jos. Fr. v 19.; Sokol Bedř. v 18. a 19. Solař Jer. v 19.; Solimanus Jul. v 17.; Soukop Jan N. v 19.; Stansel Val. v 17.; Stárek Jan v 19.; Stašek H. F. v 18. a 19.; Stehlík z Č. a Tr. Mat. Boh. v 18.; Steinbach T. N. B. v 18.; Straus B. D. v 17. a 18.; Středovský J. J. v 17. a 18. Sušil Fr. v 19.; Šimerka V. v 19.; Šindelář Karel v 19.; Šindler Dan. v 18.; Škoda J. K. v 19.; Škorpík Fr. v 19.; Šlosar V. v 19.; Šmídek K. v 19.; Špachta D. v 19.; Šrámek R. v 18.; Štulc V. v 19.; Šturm V. v 16.; Švenda Fr. v 18. a 19.; Švihlík A. v 19.; Táborský I. v 18.; Tanner Jan v 17.; Tanner Mat. v 17.; Tesánek J. v 18.; Tomek M. v 19.; Toupalík J. v 18. a 19.; Ungar K. v 18.; Vacek F. A. v 18. a 19.; Vacek F. J. v 19.; Václaviček V. v 18. a 19.; Veselý F. v 17. a 18.; Vetešník F. v 17. a 18.; Větrovský M. v 17.; Vinařický Karel v 19.; Vít, děkan v 13.; Vlček J. v 19. Voigt Mik. v 18.; Volný Ř. T. v 19.; Votýpka J. v 19.; Vrána Š. v 18. a 19.; Vydra St. v 18. a 19.; Weininger K. V. v 19.; Wendler A. v 18.; Weyrauch E. A. v 19.; Zahradník V. v 19.; Zauper J. St. v 19.; Zeidler Jer. v 19.; Zeno Fr. v 18.; Ziegler J. L. v 19.; Zikmund V. v 19.; Zindel Šeb. v 18.; Zoubek z Bilenberka M. F. v 17. Zrzavý T. J. v 19.; Žák V. P. v 19.

Podotknouti sluší, že nejsou všichni uvedeni ze slovníků,

kterých jsem užil. Mezi jmenovanými jsou někteří řeholníci Želivští, kteří nejsou ve slovnících zmíněných. Skoro všichni jmenovaní zůstavili po sobě památky písemné buď ponejvíce české anebo latinské anebo německé.

Kromě těchto kněží katolických mimo zemi českou a v zemi české bydlivších jsou ještě jiní kněží přátely věd a umění, o kterých byla již dříve ode mne zmínka učiněna.

Jsou-li však kněží katoličtí přátely věd a umění, zdaž bychom mohli opak tvrditi o papežích, kteří jsou nejvyššími jejich představenými, a které mají v úctě a vážnosti? Výmluvným svědkem učenosti a uměleckosti papežů, kteří sami vědám a uměním rozuměli a je také podporovali, jest Vatikán, který v sobě chová bohaté památky věd a umění. Aby Řím byl sídlem věd a umění, o to se starali papežové. Jsou sice papežové od mnohých pomlouváni, jako by byli tmáři; avšak dějepisec Böhmer, protestant, praví: Nejlepší obranou papežů jest odhalení jejich skutků dle pravdy historické. Kdo chce se tedy přesvědčiti, jak byli papežové vzděláni vědecky a umělecky, ať čte díla historická: Cesare Cantù Storia universale 1864; Prof. Dr. J. B. v. Weiss, Weltgeschichte 1896; zvláštní dějiny o papežích v řeči německé od Grönea a Pastora; Reumont, Geschichte der Stadt Rom, 1870; Hurter, Innocenc III.; Gfrörer, Řehoř VII.; Hübner, Sixtus V.; Höfler, Adrian VI. Grisar píše o papežích věku středního. O vznik a rozkvět universit, jak jsme slyšeli, získali si papežové velikých zásluh. Jak vroucím přítelem věd a umění jest papež Lev XIII., víme ze zkušenosti.

VIII. Učenci a umělci nekněží, oddaní církvi katolické.

Že církev katolická přeje vědám a uměním, dokazuje hojné množství vzdělanců, státníků, učenců a umělců nekněží, kteří netoliko neshledali církev katolickou býti nepřátelskou pravým vědám a uměním, ale spíše příznivou. Slyšme *některé* z nich, buď že se narodili v církvi katolické, buď že ze židovství anebo z protestantství se k ní obrátili, buď že setrvali ve stavu nekněžském anebo kněžími katolickými se

stali; známost mužů těchto jsem čerpal (ovšem nevyčerpal) z Herders Conversations-Lexikon, Freiburg in Br. 1876—1879: Die Convertiten seit der Reformation von Dr. Andr. Räss, Freiburg in Br. 1880; Convertitenbilder aus d. 19. Jahr. von D. Aug. Rosenthal, Schaafhausen 1870. Neuvádím ženy vzdělané, věd a umění milovné, církvi katolické oddané, jichž také jest velké množství.

Abel K. von, státník, v 19. stol. — Acidalius Val., filolog a kritik, lékař, z protestanta katolík, v 16. stol. — Adolf Gustav hr. Nassau-Saarbrücken, z protestanta katolík, v 17. stol. — Agricola G., mineralog, lékař, v 16. stol. — Ahlborn W., malíř, z protestanta katolík v 19. stol. — Achenbach Andr., professor akademie Düsseldorfské, 19. stol. — Achtermann W., sochař v 19. stol. — Akers G. z anglického duchovního kněz katolický v 19. stol. — Alberding-Thijm J. A., professor akademie Amsterodámské, v 19. stol. — Alberding-Thijm P., professor na universitě Lovaňské v 19. století. — Albert Laur. z luteránského kazatele katolík, v 16. století. — Alegre z kalvinského kazatele katolík, v 18. stol. — Allan W., z anglického duchovního katolík v 19. stol. — Allatius L., z pravoslavného stal se katolíkem, filosof, lékař, theolog, knihovník, v 17. stol. — Allies Th. W., z anglického duchovního stal se katolíkem v 19. stol. — Ampère A., professor polytechniky, fysik, v 19. stol. — Anderdon H. W., z angl. duchovního kněz katol., spisovatel v 19. stol. — Andlaw H. von, státník, vůdce něm. katol., spisovatel, v 19. stol. — Andrews Septimus, z angl. duchovního katolík, v 19. století. — Angelus Silesius (Joh. Schäffler), lékař, básník, z protestanta kněz katolický, v 17. stol. — Arbussy, z reformovaného kazatele katolík v 19. stol. — Arendt W. Am. z theologa a professora protestantského katolík, professor církevní archaeologie na universitě Lovaňské, spisovatel v 19. stol. — August Bedřich, volební kníže Saský a král Polský, z protestanta katolík v 17. stol. — Augustin P. (Herman Cohen), hudebník, z israelity kněz katolický 19. stol. — Allen Eb. z protest. kazatele v Americe, katolík, 19. stol. — Allen G. z protest. kazatele katolík v Americe 19. stol., univ. pro-

fessor filologie. — Arrington Alfr., advokát a soudce, stal se katolíkem 19. stol. — Algar J. C., z anglického kazatele katolík, 19. stol. — Abbatini Gu. U., malíř, 17. stol. — Abbiati Fil., malíř, 17. a 18. stol. — Agostino P., hudebník, 19. stol. — Agresti Civio, malíř, 16. stol. — Albrechtsberger J. C., hudebník, 18. stol. — Alessi Gal., stavitel, 16. stol. — Allegri Greg., hudebník, 17. stol. — Ammanati B., stavitel a sochař, 16. stol. — Angelo Mich. Buonarotti, stavitel, sochař, malíř, 15. a 16. stol. — Anich P., prostý, nábožný sedlák, vyučen od kněze, znalý matematiky a mechaniky, 18. stol. — Animuccia, hudebník, 16. stol. — Assmayer Ign., hudebník 19. stol.

Bacoue Leo, básník a právník, přijal víru katolickou v 17. stol. — Badeley W. H., z angl. duchovního kněz katolický, 19. stol. — Baden Gustav Adolf markrabě, z protest. katol. v 17. stol. — Bader K., ředitel polytechniky, spisovatel, 19. stol. — Bach M., přírodovědec, 19. stol. — Bachovius von Echt, Reinh. právník, z protest. katol. 17. stol. — Baker Fr. A. z anglik. duchovního katol. v 19. stol. — Ballard Ed. z anglik. duchovního katol. v 19. stol. — Ballestrém Frant., hrabě, politický vůdce německých katolíků, 19. stol. — Balston Fr. z anglik. duchov. katol. v 19. stol. — Balzam, šlechtická rodina, z luteránství přešli k církvi katol. v 17. stol. — Bampfield G. z anglik. duchov. kněz katol. v 19. stol. — Barberové, otec a syn, z protest. kazatelů katolíci v 18. stol. — Barber dor. z anglik. duchov. katolík v 19. stol. — Barbier, právník, obrátil se k církvi katolické v 17. stol. — Barff F. z anglik. duchov. katolík v 19. století. — Barrande Joach., geolog, 19. stol. — Barrow J. C. z anglik. duchov. katol. v 19. stol. — Bartenstein J. Chr. von, diplomat, 18. stol. — Bartholmae dor. J. G. z protest. duchov. katolík, spisovatel, 19. stol. — Bathurst St. Eyre, z anglik. duchov. katolík v 19. stol. — Baudri Fr., malíř, 19. stol. — Bauer, P. Bernhard M., akademicky vzdělaný, hudby znalý, z israelity a atheisty kněz katol. v 19. stol. — Bauhinové, 2 bratři z Basileje, z protest. katol. v 17. stol. — Baumblatt Luitpold, učitel jazyka franc. z israelity katol. v 19. stol. — Baumker Cl., filosof, professor universitní,

19. stol. — Baumstark Herm., z theologa protest. katolík, publicista v 19. stol. — Baumstark Reinhard, z protest. kazatele katol., právník v 19. stol. — Bayne A. C., soudce, z protest. katolík v 19. stol. — Berger, právník, přijal víru katol. v 17. stol. — Bertius P., filolog, starožitník, přijal víru katol. v 17. stol. — Besold Kr., právník, dějepisec, přijal víru katol. v 17. stol. — Beneden P. J. van, professor zoologie a palaeontologie na universitě Lovaňské, člen akad. belgické a ředitel jejího oddílu vědeckého v 19. stol. — Beneden Ed. van, professor universitní v Lutychu, ředitel vědecké třídy akademie belgické v 19. stol. — Beckedorf Lud. von, dor. lékařství, znalý theologie protest., filosofie a paedagogiky, vysoce postavený úředník, spisovatel, přijal víru katol. v 19. stol. — Berends, doktor práv, přijal víru katol. v 19. stol. — Berbhard Fr. L., svobodný pán, professor práv, ministerský referent, přijal víru katol. v 19. století. — Berthold Theod., spisovatel, 19. stol. — Bethlen hrabě Dominik, přijal víru katol. v 19. stol. — Bedford H., z anglik. duchovního katol. v 19. stol. — Belaney R., z anglik. duchovního katol. v 19. stol. — Bellew J. M. z anglik. duchovního katol. v 19. stol. — Bellasis Ed., právník, přijal víru katol. v 19. stol. — Bernard Th. J., soudce, přijal víru katol. v 19. stol. — Bethell J., advokát, přijal víru katol. v 19. stol. — Binder dor. Fr., publicista, 19. stol. — Biester K., professor filologie staroklassické, přijal víru katol. v 19. stol. — Bippart G., professor universitní, přijal víru katol. v 19. stol. — Birkenhauer Fr., učitel, přijal víru katol. v 19. stol. — Birks B. H., z anglik. duchovního katolický kněz v 19. stol. — Bittleston H., z anglik. duchovního kněz katol. v 19. stol. — Blume H. J., dějepisec, starožitník, přijal víru katol. v 17. stol. — Blackert G., professor universitní, přijal víru katol. v 19. stol. — Blome hrabě G., diplomat, přijal víru katol. v 19. stol. — Blücher G. L. von, potomek polního maršálka Blüchera, přijal víru katol. v 19. stol. — Bluntschli K. J., dějepisu znalý, velice vzdělaný, přijal víru katol. v 19. stol. — Blom dor., lékař, z israelity katol. v 19. stol. — Blythe dor. Ed.

Cl., lékař, z nevěrce katolík v 19. stol. — Bocquet P., z kalvinského kazatele, katolík v 17. stol. — Boels Fr., malíř, přijal víru katol. v 16. stol. — Boineburg J. Ch., právník, přijal víru katol. v 17. stol. — Bonne Fr. de, vévoda Lesdignières, z protest. katol. v 17. stol. — Borde Laur. de la, šlechtic Ženevský, přijal víru katolickou v 17. stol. — Bouillau Ism., astronom, přijal víru katol. v 17. stol. — Bourguignon Dan., z kalvinského kazatele katol. v 17. stol. — Bock svobodný pán E. von, diplomat, stal se katolíkem v 19. stol. — Böhl von Faber J. N., důkladný znatel a kritik španělské literatury, čestný člen akademie Madridské, stal se katolíkem v 19. stol. — Böhm J. D., ředitel akademie rytecké, stal se katolíkem v 19. stol. — Börsch V., publicista, adjunkt ve Strassburku, stal se katolíkem v 19. stol. — Bodley W. H., z anglik. duchov. katolík v 19. stol. — Bowles Fr., z anglik. duchov. katolík v 19. stol. — Bodfis, ředitel vyšších škol, z protest. duchov. katolík v 19. stol. — Bowden J. W., z anglik. duchov. katolík v 19. stol. — Bowdenové J. E. a Ch., synové anglik. duchov., přijali víru katol. a stali se kněžími v 19. stol. — Braunschweig-Lüneburg, Ant. Ulr. vévoda a Friedrich Joh. vévoda, z protestantů katolíky, onen v 18., tento v 17. stol. — Bregeut Steph., z reformovaného kazatele katolík, 17. stol. — Brueys Dav. Aug. de, advokát, theolog, básník, stal se katolíkem v 17. stol. — Bruys Fr., literát, stal se katolíkem v 18. stol. — Braunschweig Edm. von. práva znalý, z protest. duchov. kněz katol., 19. stol. — Braunschweig Max von, vojenský důstojník, stal se katolíkem v 19. stol. — Brasnell H. G., z anglik. duchov. katolík v 19. stol. — Brooke z anglik. duchov. katolík v 19. stol. — Brown J., z anglik. duchov. katolík v 19. stol. — Browne E. G., z anglik. duchov. katol. v 19. stol. — Bridges Br. Ch. z angl. duchov. katol. v 19. stol. — Bridges G. T., advokát, stal se katolíkem v 19. stol. — Brownson dr. H. F., spisovatel, stal se katol. v 19. stol. — Brownson Or. Aug., filosof a theolog, stal se katolíkem v 19. století. — Brissac, ředitel arsenálu, z israelity katol. v 19. stol. — Brownlow W. R., z angl. duchov. katol. v 19. stol. — Bramston J. Y., právník, stal se knězem katol. v 19. stol.

— Buckisch und Löwenfeld Gottfr. Fr. von, právník, dějepisec, v 17. stol. stal se katolíkem. — Butschky Sam., básník a spisovatel, stal se katolíkem v 17. stol. — Buss Fr. J. von, doktor filosofie, lékařství a práv, universitní profesor, zástupce katol. strany ve sněmu, spisovatel, 19. stol. — Butler Ch., právník, spisovatel, 18. a 19. stol. — Bülow Th., architekt, stal se katolíkem v 19. stol. — Bülow svobodný pán von, z protest. kněz katol. v 19. stol. — Bunger K. W. dr., z protest. kazatele katol. v 19. stol. — Buschard. Aug. H., právník, stal se katol. v 19. stol. — Burder G., z anglik. duchov. katol. v 19. stol. — Burtonové Ed. a Th. z anglik. duchov. katol. v 19. stol. — Butler Rob. z anglik. duchov. katol. kněz v 19. stol. — Bussière M. Th. R. vicomte de, diplomat, z protest. katol. v 19. stol. — Butler dr. Sam. stal se katol. v 19. stol. — Buckingham Leic., spisovatel, stal se katol. v 19. stol. — Buckle W. Esq, člen kolleje oxfordské, úředník vládní, přijal s rodinou víru katol. 19. stol. — Burgh H. de, z anglik. duchov. kněz katol. 19. stol. — Burns J., knihkupec v Londýně, s rodinou přijal víru katol. v 19. stol. — Badalocchio S., Rosa, malíř a kovorytec, 16. a 17. stol. — Baldung H., Grün, malíř, 15. a 16. stol. — Beethoven L. van, hudebník v 18. a 19. stol. — Belliniové Giac. a Giov., malíři, 15. a 16. stol. — Béranger P. J., jenž zemřel podle víry katolické a litoval, že napsal básně frivolné a nemravné »Chansons«, 19. stol. — Bernini G. L., malíř, sochař, stavitel, 17. stol. — Blome G. hr., diplomat, vůdce rakouských katolíků, 19. stol. — Boccaccio Giov., jenž 14 let před svou smrtí litoval, že vedl život lehký a nemravné povídky psal a si přál, aby mohl všechny své povídky nemravné zničit, jenž potom žil a psal jinak, 14. stol. — Bock Cornel, znatel starožitností, profesor universitní, člen belgické akademie, 19. stol. — Boisseréeové S. a M., kulturní historikové němečtí, 18. a 19. stol. — Bonald Ambr. vic. de, spisovatel politický, 18. a 19. stol. — Bone H., lyrik a aesthetik, ředitel gymn., 19. stol. — Bosio Ant., advokát, znamenitý archaeolog, 16. a 17. stol. — Boticelli Sandro, malíř, 15. a 16. stol. — Broglio Alb., diplomat, publicista,

19. stol. — Bute markýz, člen vyšší sněm. angl., stal se katolíkem v 19. stol. — Stali se katolíky v 19. stol.: Bachus H. Esq., člen koleje Cambridgeské; Baines H. T., důstojník vojenský; Baker H. Sh., člen koleje Oxfordské, advokát; Bakewell Fr., kupec a B. Rob., publicista znamenitý, bratři; Ballard, kapitán; Bary Charles de, bohatý statkář s chotí; Bastard, poručík; Bathurst, poručík lodní; Beaumont H. St., lord; von Berlichingen svob. pán Bedřich s chotí; syn jeho Adolf stal se knězem katol.; Bickell dr. Gustav, slavný orientalista, professor universitní, knězem katol.; Blake A. Esq., soudce; Blennerhasset sir Ar, baronet; Bosanquet H., advokát; Boteler, kapitán; Bowden J. E., stal se knězem katol.; Bowden Ed. Esq.; Boyhmie T. A., duchovní anglik.; Boyle lord; Brandes K., kupec velice vzdělaný a zkušený, stal se knězem katol., učitel a spisovatel; Burgoyne Osb., kapitán; Burke major; Burnett kapitán.

Calandra G. B., umělec mosaiky, 16. a 17. stol. — Camuccini V., malíř, 18. a 19. stol. — Canova Ant., sochař, 18. a 19. stol. — Cantarini S., malíř, 17. stol. — Cantù Cesare, dějepisec, 19. stol. — Caracciové L., Ag., Ann., malíři, 16. a 17. stol. — Cardi L., stavitel a malíř, 16 a 17. stol. — Carducho B., malíř, 16. a 17. stol. — Carissimi G. G., hudebník, 17. stol. — Carpaccio V., malíř, 15. a 16. stol. — Cauchy A. L., matematik, astronom, 19. stol. — Cellini Ben, kovolitec, sochař, 16. stol. — Cervantes Saviedra, spisovatel výtečný, 16. a 17. stol. — Chambord, jako praetendent trůnu franc. Jindřich V., 19. stol. — Chateaubriand, spisovatel a státník, 18. a 19. stol. — Cicognara L. hrabě, ředitel vatikánských sbírek, 19. stol. — Colin Al. sochař, 16. a 17. stol. — Conscience H., spisovatel, 19. stol. — Coppée Fr., básník, z nevěrce katolík v 19. stol. — Costa Achille, přírodopyscec, 19. stol. — Correggio Ant., malíř, 16. stol. — Créteineau-Joly, professor filosofie, básník a dějepisec, 19. stol. — Obrátili se k církvi katolické: Cabiac, Claudius de Bane, francouzský šlechtic v 17. stol.; Calvinus Justus, reformovaný theolog v 17. stol. Campen Jac. van, architekt v 17. stol.; Campian Edm. z anglik. duchov. kněz katol. v 16. stol.; Cante, kalvin.

kazatel v 17. stol.; Carier dr., dvorní kazatel krále angl. Jakoba I. v 17. stol.; Cassander G. z protest. theologa v 16. st.; Challoner R. z presbyteriana kněz katol. v 18. stol.; Cheney R. z anglik. biskupa katolík; Cheyron, z kalvin. kazatele katolík v 17. stol.; Christian IV. vévoda ze Zweibrücken v 18. stol. Christian L., vévoda z Mecklenb. v 17. stol.; Christian Wilh., vévoda z Brandenb.; Coras J. de, kalvin. kazatel v 17. stol.; Cottibi S., kalvin. kazatel v 17. stol.; Crashaw R., angl. básník v 17. stol.; Crescentian, kalv. kazatel; Cressy H. P. de, anglik. děkan v 17. stol.; Crotus J. Cr. Rubeanus v 16. stol. Cudsemius, kalv. theolog v 17. stol.; Cypraeus J. Ad., dějepisec v 17. stol. — Z anglik. duchovních stali se v 19. stol. katolíky: Campbell H.; Case G. Fr.; Cavendish W.; Chesnuth H. C.; Chirol Al.; Clarke H. D.; Cocks J. S.; Coffin R. A.; Coffin E. A.; Coghlan Th. Ll.; Coleridge J. H.; Collins J.; Collins H.; Collyns Ch. H.; Coombes H.; Coope H. G.; Cox C. Ed.; Crawley G. J. L. — Mužové různých stavů obrátili se v 19. stol. k církvi katolické: Calcut Fr. Mac Namara, člen parlamentu; Calman J. T., Esq., advokát; Campden lord, Earl of Gainsborough; Capes M. J., prokurátor duchovního soudu; Carden, kapitán; Carné de, dějepisec; Case F., kapitán; Castle-Stuart, Earl of, Edward-Stuart; Cavendish F., šlechtic; Chambers F., doktor lékařství; Chanter J. M. Esq.; Crofton M. W., Esq., professor přírodní filosofie; Cabele W. L., generál; Cooper Sam. z bohaté a vznešené rodiny, vzdělanosti velmi milovný, stal se knězem katolickým; Caswall Ed., anglik. duchovní, básník, stal se knězem katol.; jeho bratr, Tomáš, stal se katolíkem; Cavendish Ch., anglik. duchov.; Chamberlayne G., člen university Cambridg., stal se knězem katol.; Chambers B., anglik. duchov.; Chirol Al., anglik. duch.; Chitty Edm., soudce; Comberbach Rob., anglický důstojník vojenský s 24 členy jeho rodiny; Coope H. G., anglik. duchovní; Crawley G. J. St., anglik. duchovní, stal se knězem katol. Castelberg B. von, protest. antistes a děkan, stal se katol., jakož i jeho syn, Valentin s rodinou; Christfreund Aug., protest. farář.

Dandalo Tullio, dějepisec, 19. stol. — Dante Alighieri,

básník, znatel dějin, filosofie a theologie katolické, 13. a 14. stol.; Dechamps Ad., publicista, právník, ministr belgický, 19. stol. — Dedecker P. J. Fr., advokát, vůdce katolíků belgických, 19. století. — Defregger Fr., malíř, 19. stol. — Deger Ernst, malíř, 19. stol. — Deschwanden P. von, malíř, 19. stol. — Didron Ad. N., archaeolog, 19. stol. — Domanig K., spisovatel, 19. stol. — Donatello sochař, 15. stol. — Donoso Cortes, markýz, professor, vyslanec, publicista 19. stol. — Droz Fr. X. J., filosof, historik, znatel národního hospodářství, professor řečnictví, předseda akademie věd, sepsal filosofická díla, v nichž z přívržence sensualismu se stal zastancem katolictví, 18. a 19. stol. — Ducpetiaux Ed., spisovatel, generální dozorce belgických trestnic a dobročinných ústavů, 19. stol. — Dürer Albrecht, malíř, matematik, spisovatel 15. a 16. stol. — Obrátili se k církvi katolické od reformace až ke konci 18. stol.: D'Abra Nic., stal se knězem katol.; Dacier And., filolog klasický, člen a stálý tajemník akademie, přijal s chotí víru katol.; Dach Chr., syn básníka S.m. Dacha; Dalechamps J., lékař, přírodovědec, spisovatel; Damler J. G., protest. farář; Dangeau Ph. de Courcillon, markýz, důstojník vojenský, velice nadaný, člen akademie; jeho bratr, filolog, heraldik a diplomat; Daures L., učenec, stal se knězem katol.; David V. J., hrabě z Villemontade, stal se knězem katol.; Davidson V., tajemník královny Kristiny Švédské; De Fresne de Canaye Fil., státník a vyslanec; Diesbach N. J. A. von, důstojník vojenský, stal se knězem katol.; Digby Kenelm, angl. šlechtic, syn spiklence Digbyho, vítěz na moři nad Benátčany a Alžírskými; Doschius Kon., protest. kazatel; Duderé de la Borde, šlechtic franc.; Du Moulin K., právník; Du Perche, reformovaný kazatel; Du Perron J. Davy, obrátil se se svou matkou a stal se knězem katol.; Durand de Ville-gagnon N., viceadmirál bretaňský; Durfort Gu. Al. de, vévoda z Lorges, maršálek; Durfort J. H. de, vévoda z Duras, maršálek; Durfort hr. L. de, lord, vicekrál Irlandský, generalissimus. — V 19. stol. obrátili se k církvi katolické tito vzdělaní Němci: Daumer G. F., filosof, básník; Degenfeld hrabě Ferdinand; Degenfeld hrabě Götz; Dreves Lebrecht,

advokát, spisovatel básnický, právnícký a historický; Durst B. A. doktor, professor gymnas.; Dieffenbach Albert, protest. farář; Dreyer Herm dr., spisovatel; Dübner Fr., filolog. — Angličané: Dalgairns J. B., publicista, stal se knězem katol.; Darnell N., právník, stal se knězem katol.; Denbigh W. B. Earl of, akademicky vzdělaný; Dickson Hugues, důstojník vojenský; Dixon Joshue, z anglik. duchovního knězem katol. Dodsworth W., z anglik. duchov. katolík; Domville Sir Ch., baronet, vrchní soudce; Douglas Edw.; Drummond Stewart, baronet; Dunraven Edw. Rich. Earl of, viscount Adare, velice vzdělaný muž; Dykes Th., z anglik. duchov. knězem katol.; D'Albiac Sir Ch. Dale J. H., anglikánský duchovní; Deane E. B., dr. obojího práva, anglik. duchovní; Douglas Sir Ch., vysoký úředník, člen dolejší sněmovny; Douglas Ed., urozený Skot; Dubois N. W., protest. duchovní; Duke W., lékař s chotí a rodinou. — Francouzi: D'Aldebert J. P., soudce tribunálu v Nimes; Delon, generální sekretář praefektury; Donnadiou, generál; Drach D. P., židovský rabín. — Amerikáni: Dillon dr, lékař, s chotí; Doane G. H., z anglik. duchovního knězem katolickým. — Rus: Djunkovski hrabě Štěpán, stal se knězem katol.

Eichendorff J., právník, básník 18. a 19. stol. — Elgger Fr. von, vojenský generál, 19. stol. — Encina J. del, hudebník, básník, 15. a 16. stol. — Entres J. O., sochař, 19. stol. — Eustachio B., anatom, lékař, professor, 16. stol. — Eybler J., hudebník, 18. a 19. stol. — Obrátili se k církvi katolické od reformace až do konce 18. stol.: Eckhardt J. G. von, historiograf, professor; Eichler K. Fr. von; Eilbracht, kalvinský kazatel F.; Eisengrein M., professor, rektor universitní, stal se knězem; Enge'raeve P., protest. kazatel; Erbermann V., kontroversista, professor, filosof, stal se knězem; Eremita (L'Eremita) D., literát; Essing M. Th. von, říšský rada; Ewald J., básník, dvorní rada, stal se knězem. — V 19. stol. obrátili se k církvi katolické Němci: Ebeling A. H., spisovatel; Eckstein Ferd. svobodný pán, jenž zastával různé úřady, publicista; Eisenbach H., professor universitní; Ernst Fr. von, generalmajor; Esslinger J. G., protest. duchovní, stal se

knězem katolickým. — Angličané: Earle, angl. duchovní; Estcourt Edw. Edg., z anglik. duchovního knězem katol.; d'Eycourt Ch. T., člen parlamentu, s rodinou; Ellis J. Esq.; Elwell Fr., anglik. duchovní; Ensor, kapitán. — Francouz: Edwards, doktor, čestný člen akademie věd morálních a politických, dopisovatel akademie věd, předseda vědeckého spolku ve Versailles, s bratrem Bedřichem. — Amerikán: Everett W. E., anglik. duchovní, vynikající vědami a povahou.

Falkenhayn Jul. hrabě, ministr, 19. stol. Falkenstein J. von, prodirektor rytířské akademie, dějepisec, starožitník, 17. a 18. stol. — Falloux Fr. A. P. de, státník deputovaný, člen akademie, dějepisec, 19. stol. — Fassbaender Fr. dr., professor gymn., 19. stol. — Fergola N., přírodopyscec v Neapoli, professor universitní. — Ficker Julius, doktor filosofie a práv, dějepyscec, 19. stol. — Fioravanti V., hudebník, 18. a 19. stol. — Franckenstein svobodný pán Jiří, člen německého sněmu říšského, 19. stol. — Frankenberg svobodný pán Fr., člen říšského sněmu německého, 19. stol. — Fugger H. hrabě, člen říšského sněmu německého. 19. stol. — K církvi katolické se obrátili od reformace až ku konci 18. stol.: Fechten P., tajemník krále švédského, Jana III.; Ferrier Jer., reformovaný kazatel; Fersius J., doktor lékařství; Filch W., puritán, stal se knězem katol.; Flamare von, kandidát kalvinského kazatelství; Flasch Seb., protest. kazatel; Florimond z Römondu, rada parlamentní, básník, spisovatel; Forbes J. hrabě; Forestier Ondřej, kalvinský kazatel; Frank Kas., protest. kazatel, s bratry se obrátil, stal se knězem katolickým, rektor magnificus, doktor; Franz Chr., právník; Franz Karel vévoda Sachsen-Lüneburg; Friedrich, dědičný princ Hessen-Kassel; Friedrich, princ Hessenský; Friedrich landkrabě Hessen-Darmstadt, stal se knězem; Friedrich Michael, vévoda Zweibrücken; Friedrich August, vévoda Saský, král v Polsku; Friedrich August III., král Polský; Fromm Andr., protest. probošt, stal se knězem katolickým. — V 19. stol. obrátili se k církvi katolické: Uher: Farkas J., reformovaný kazatel, stal se knězem katolickým. — Němci: Fehrental Ed. von, vojenský důstojník; Fr. Ferd. vévoda Anhalt-Cöthen

s chotí; Ferdinand princ Sachsen-Coburg-Gotha; Florencourt Fr. von, publicista; Forcade de Biaix, rada appellačního soudu; Freudenberg Burkhardt, universitní profesor dějepisu a filosofie; Friedrich IV., vévoda z Gothy; Friedrich August Karl, vévoda Hessen-Darmstadt. — Angličané: Faber Fr. W., anglik. duchovní, básník, výborný řečník, spisovatel prosaický, stal se knězem katol.; Ffoulkes Edm. L., anglik. duchovní; Fiddes M., ředitel ústřední školy ve Westminsteru, s chotí a rodinou; Finlason W. A., právník znamenitý, spisovatel; Formby H., z anglik. duchov. knězem katol.; Fox L. G., stal se knězem katol.; Fullerton A. G., kapitán, s chotí; Faber, major; Felgate H. N., anglik. duchovní; Fenwick V. J., Esq.; Floyer Burnes, anglik. duchovní; Foley H., Esq., advokát; Forster C. D. P., anglik. duchovní; Fothergill A. C. F., anglik. duchovní; Freeman W. G., anglik. duchovní. — Američané: Foote C. F., anglikánský duchovní; Forest W., kazatel unitářů.

Gabrieli Andr., hudebník, 16. stol. — Gänsbacher J. B., hudebník, 18. a 19. stol. — Garcia Moreno, praesident republiky Ecuadorské, 19. stol. — Gautier E. Th. L., profesor palaeografie, nejdůkladnější znatel středního věku, spisovatel dějepisný, 19. stol. — Göbel Ant. doktor, ředitel gymn., školní rada vládní a provincialní, 19. stol. — Görresové, otec J. J., syn Guido, oba znamenití publicisté, 18. a 19. stol. — Grazia bar. di, filosof, 19. stol. — Guicciardini Fr., dějepisec, státník, 16. stol. — K církvi katol. se obrátili od reformace až ku konci 18. stol.: Georg, landkrabě Hessen-Darmstadt, s dvěma bratry; Georgi J. de, šlechtic švýcarský; Gerault K. H. von, rada justiční; Gerlach Theob., kazatel protest.; Gervase G., anglický šlechtic; Giffen Hub. van, filolog a učitel práva; Gilbert, reformovaný kazatel; Gilbert G., anglický šlechtic; Gilly a Courdil, reform. kazatelé; Clareanus H. Loriti; Godefroy Theod., historik a právník; Götze J. Ch., bibliothekář; Goodman G., anglik. biskup, Gordon of Huntly Andr., škotský šlechtic; Grillus J. M.; Grimmelshausen J. J. Ch. von, Schultheiss a romantik; Grissold a Sugar J., anglik. duchovní; Grotius Hugo, státník; Gudenus M., kal-

vinský kazatel; Günzer Chr., král. syndikus a ředitel kanceláře ve Strassburku; Guibert Josue, kalvinský kazatel; Guiffart P., doktor lékařství; Guilot, kalvinský kazatel, theolog. — V 19. stol. obrátili se k církvi katol. a sice: Hollandan: Grovestins Ed. svobodný pán Sirtema, vyslanec, s bratrem a synovcem. — Němci: Gagern K. von, plukovník, spisovatel; Gagern Max, rada ministerský, diplomat; Gfrörer Fr. Aug., dějepisec; Giese Bernhard Martin, protest. duchovní; Glöden Ivan von, doktor práv, universitní docent, publicista; Gossler Theodor, stal se knězem katol. — Uher: Gyuserek Andr., protest. kazatel. — Angličané Gainsborough Ch. G. N., Earl of (lord Campden); Garside Ch. Br., z anglik. duchov. knězem katolickým; Glenie J. M., z anglik. duchov. knězem katol.; Goldsmith Nath., advokát; Gordon J., z anglik. duchov. knězem katol.; Gordon W. Th., z anglik. duchov. knězem katol.; Gibson J. M., Esq.; Gilbert J., s chotí a rodinou; Gill H. G., anglik. duchovní; Goldstone W., anglik. duchovní; Goltz doktor W., anglik. duchovní; Gooch, kapitán; Granard, G. A. H. F., Earl of. — Francouzové: Giral P. A.; Glory P., učený muž, stal se knězem katol.; Gorret J., doktor lék.; Goseler Isid., z israelity knězem katol., professor a ředitel kolleje St. Stanislas v Paříži. — Amerikán: Gregory El., doktor lékařství. — Rusové: Gagarin kníže Jan, stal se knězem katol.; Galicyn kníže Alex., kníže Augustin, kníže Demetrius.

Hautt Al., vládní rada švýcarský, 19. stol. — Hayden Jos., hudebník, 18. a 19. stol. — Heis Ed., matematik a astronom, 19. stol. — Helfert J. Al., svobodný pán, právník a historik, 19. stol. — Hertling Jiří von, filosof, professor, 19. stol. — Höfler Konst., dějepisec, 19. stol. — Hompesch hrabě, vůdce katolíků německých, 19. stol. — Hübner J. Al., diplomat, 19. století. — Hüffer Herma., právník, dějepisec, 19. stol. — K církvi katolické se obrátili od reformace až ku konci 18. stol.: Hahn baron Cuno von, dědičný maršálek provinciální, s bratrem; Haner J., protest. theolog; Harding Th., angl. theolog; Haren J., reformovaný kazatel; Harlay de Sancy N., státní rada a finanční ministr; Harteneck, generál von; Heath H., stal se knězem katol.; Heeser J., právník;

Jindřich IV., král francouzský; Helwich Ch., literát a lékař; Herwig J. J., protest. kazatel; Hessen-Homburg L. G., landkrabě, s dcerou; Hessen-Rheinfels E., landkrabě; Höfer J., protest. theolog; Hörnigk L. von, právník a státník; Holstenius L., kritik, geograf a bibliothekář vatikánský; Horn F. W., hrabě, diplomat; Huguenin D., kalvinský kazatel; Hunnius H. U., právník. — V 19. stol. obrátili se k církvi katol.: Němci: Haas K., doktor, protest. pastor; Haber, důstojník vojenský, stal se knězem katol.; Hager Arthur, protest. pastor, publicista; Hahn-Neuhaus F., hrabě, s chotí a rodinou; Haller K. L. von, právník, člen veliké rady bernské, professor státního práva, s chotí a dvěma syny, z nichž Albrecht, důstojník vojenský se stal knězem katol.; Hansen J. L. W., protestantský pastor, spisovatel, s chotí a rodinou; Hardenberg Ant., hrabě, vyslanec; Hasenclever Rich., doktor lékařství, hudebník, poslanec na sněmu pruském; Hasert R., pastor protest., s chotí; Haza-Radlitz Alb. von, kabinetní tajemník hraběte Ingenheima; Henckel von Donnersmark hrabě G. Herbst Ferd., protest. theolog, stal se knězem katol.; Hetsch Alex., doktor lékařství, stal se knězem katol.; Hohberg svobodný pán M., stal se členem řádu Milosrdných Bratří; Hübsch H., architekt, spisovatel; Hugues M. A., stal se knězem katol.; Hurter Fr. von, protest. antistes duchovenstva a děkan protest. synody, dějepisec; Harrer Fr., gymnas. professor, stal se knězem katol.; Henrici Sig., pastor protest., stal se knězem katol.; Hermes, sochař. — Angličané: Hanmer A. J., anglik. duchovní; Harper L. B., anglik. duchovní; Harrison J., ředitel král. školy ve Westminsteru; Hathaway J., professor, stal se knězem katol.; Heathcote W. Esq., důstojník vojenský; Herbert J., malíř; Hill Mr., liteutenant, stal se knězem katol.; Holland lord, s chotí; Hope Scott J., jeden z nejvýtečnějších právníků; Horne Edw., angl. duchovní; Hutchinson J., bohatý velkostatkář, právník; Hutchinson W., anglik. duchovní; Hewit J., stal se knězem katol.; Hunnybun W. M. a Husband Edw., oba anglik. duchovní. — Amerikáni: Hecker J. T., bohatý kupec, stal se knězem katol. Hewit A. F., Howell E., Huntington J. V., anglik.

duchovní, stali se kněžími katol.; Huntington Josh., puritán.

Joannes Vicente, malíř, 16. stol. — Jörg Edm., politik a spisovatel, 19. stol. — Jouvenet J., malíř, ředitel akademie, 17. a 18. stol. — Ittenbach Fr., malíř, 19. stol. — K církvi katolické se obrátili od reformace až ku konci 18. stol.: Jakob III., markrabě Badenský; Janozki čili Jänisch J. D., literát; Jan III., král švédský; Jan mladší, hrabě Nassau-Siegen; Jan, volenec saský. — V 19. století obrátili se k církvi katol.: Němci: Jarcke K. E., právník, publicista, rada dvorní kanceláře; Jeiteles A. L., univers. professor lékařství; Ingenheim hrabě Gustav; Isenburg-Birstein, princ Karel; Julius doktor N. H., z israelity katolík, lékař, právník, spisovatel. — Angličané: James H., anglik. duchovní, stal se knězem katol.; Jerrard J. H., anglik. duchovní, doktor práv, člen senátu a examinátor při universitě v Londýně, s chotí a rodinou; Jerret, plukovník, bohatý statkář, soudce; Johnston A., anglik. duchovní; Judge J. R., advokát; Jervis J. W., anglik. duchovní; Innis, lieutenant; Johnson H., kapitán námořní. — Francouzové: Jayet, advokát; Joux P. de, kalvínský kazatel, předseda protest. konsistoře; — Amerikán: Ironside G. E., protest. kazatel.

Kehrein J., paedagog a spisovatel, 19. stol. Kellner Lor., paedagog a spisovatel, 19. stol. Kersten P., publicista, 19. stol.; Knabl J., sochař, professor, 19. stol.; Kreuser J. P., professor gymnas., filolog, spisovatel, 19. stol.; Kupelwieser L., malíř, 19. stol. — K církvi katolické se obrátili od reformace až ke konci 18. stol.: Karel II., král anglický; Khlesl M., stal se knězem katol.; Kircher J., protest. theolog; Krüger Dan., doktor, stal se knězem katol.; Küster Lud., filolog. — V 19. stol. obrátili se k církvi katol.: Němci: Kahl J. K. G., důstojník vojenský; Karup W. G., spisovatel; Kehler Fr. von, rada legační; Kerst Th., protest. theolog, stal se knězem katol.; Kettenburg svob. pán Aug. Kuno, s rodinou; Kiefer Fr., umělec; Klinkowström Fr. Aug., malíř a paedagog; Klein J. L., dramatik a literární historik, z israelity katol.; Klitsche de la Grange, diplomat, generál

vojenský, spisovatel; Klopp Onno, dějepisec; Koch E., doktor, professor německé řeči a literatury, básník; Kosegarten W., doktor, universitní professor státních věd; Krafft K. G., z protest. theologa kněz katol.; Krüger L. A. C., professor východních řečí; Kuh Em., professor německé řeči a literatury, básník, z israelity katolíkem; Kuchler Alb., umělec, stal se knězem katol. — Angličané: Kelke W. H. H., anglik. duchovní; King Thomas Harper, B. A. kolleje Exeterské; Kingdon G. R., kandidát lékařství, stal se knězem katol.; Knowles R. B., syn slovutného herce a básníka Sheridana Kn.; Knox J. A., B. A. koleje Cambridge-ské; Karlslake-ové bratři, Ch. a H., stali se kněžími katol. Kennard Ch. H., anglik. duchovní; Kennedy Nigel, lord; Kenney Courtney Birmingham, Esq.; anglik. duchovní Kenrick H., Kerr lord H., Kirk J. H., Kirke Ch. H., Kynaston L.; Kerr-ové: lord J., lord Ralph Drury, lord Walter Talbot; Kirvan J. St., Esq.; Kissock, lékař; Knox Th. Fr., stal se knězem katol.; Kuttner Sam., rabín, s rodinou. — Rus: Kozlovský P. Bor., kníže, státní rada, vyslanec. — Amerikán: Kewley, protest. duchovní. — Francouzové: Keys R. H., professor; Kolb, praesident protest. konsistoře.

Lamartine Alph. Prat de, básník, dějepisec, státník, jenž svá díla 8 roků před svou smrtí prohlédl a vše zavrhl, co se nesnášelo s učením katolickým, 18. a 19. stol.; Lamoricière, generál, ministr války, 19. stol.; Landois Leonh., fysiolog, 19. stol. Landsberg-Velen Ign., právník, 19. stol.; Lang Lud., spisovatel, 19. stol.; Lasaulx Ern., starožitník, filosof, 19. stol.; Lasso Orlando di, hudebník, 16. stol.; Laurentie, publicista, dějepisec, 19. stol.; Lebeau J. L. J., advokát, publicista, 19. stol.; Lefranc J. J., markýz de Pompignan, básník, 18. stol.; Leonardo da Vinci, matematik, fysik, anatom, architekt, hudebník, básník, 15. a 16. stol.; Linde J. T. B., právník, 19. stol.; Lingens P. J. H., právník, 19. století; Liszt Fr., hudebník, 19. stol.; Löwenstein kníže Karel, 19. stol.; Louvigni J. de Bernières, král. rada, spisovatel, 17. stol. Luini B., malíř, 16. stol. — K církvi katol. se obrátili od reformace až ku konci 18. stol.: Laignerot Fr.,

kalvinský kazatel; Lambeck P., bibliograf a archaeolog; Lancicius Nic., stal se knězem katol. Laubenberger Tim., protest. kazatel; Laudon Ern., svobodný pán, polní maršálek; Launoy M. a Pennetier H., protest. kazatelé; Le Blanc, kalv. kazatel; Leiningen K. L., hrabě; Lesley G., skotský šlechtic, stal se knězem katol.; Limbourg L. de., kalv. kazatel a professor filosofie; Lipsius J., publicista a filolog; Ludvík Jan, hrabě, kníže Nassau-Hadamar; Lepner doktor, professor lékařství; Linde Andr. von, stal se knězem katol.; Linde K. von, komandant v Jülichu; Linde Kas. von; Lützow baron von. — V 19. stol. obrátili se k církvi katol.: Němci: Laacke Fr. X., protest theolog, stal se knězem katol. Lämmer H., theolog protest., docent universitní, stal se knězem katol.; Lasinsky A. G., malíř; Lesage Ten-Broech J. G., syn kalv. duchovního, spisovatel; Leutrum von Ertringen hrabě Rudolf, s dvěma sestrami; Lewald Aug., belletrista; Limburg-Styrum hrabě B. W.; Lippe-Biesterfeld-Weissenfeld hrabě Octavio; Löwe H., israelita, doktor, univers. professor filosofie; Löwenstein-Wertheim princ Leopold; Löwy doktor Ad., z israelity katolíkem; Lütkemüller L. P. W., doktor, protest. pastor; Lange R., protest. pastor, stal se knězem katol.; Lemcke H., z protest. duch. knězem katolickým. — Angličané: Laing Fr. H., stal se knězem katol.; Law W. T., anglik. duchovní, s chotí a synem, jenž se stal knězem katol.; Leigh W.; Lewis D., anglik. duchovní; Lewthwaite W. H., z anglik. duchovního knězem katol.; Lisle Ambr. Ph. de, lord; Lloyd W. H., anglik. duchovní; Lockhart W., anglik. theolog, stal se knězem katol.; Logan H., doktor práv, matematik, stal se knězem katol., Love W., advokát; Lucas Fr., právník; La Feld hrabě J. L. C., rektor; Laprimaudaye C. H., anglik. duchovní, s chotí; Law Aug. H. Towry, syn anglik. duchovního, s 8 bratry a sestrami; Law Th. Graves, Esq., stal se knězem katol. Leeds Fr. G., vévoda, s chotí; Lichfield C. F. anglik. duchovní; Lindsay Colin, hrabě skotský, právník; Littleboy, anglik. duchovní; Louth R. P. O. Pl., lord, s chotí. — Francouzové: Lacoste, president protest. konsistoře; La-

tour P., pastor protest.; Laval M., pastor protest.; Level J., advokát, s bratrem Nestorem, jenž se stal knězem katol. Léveque N., rabín; Libermann-ové, synové rabína Lazara, David, Felkel, Jakob, Samuel, Samson; Littré M., lékař, linguista, filosof atheista, vstoupil r. 1881 do církve katol. — Amerikáni: Lane, generál, guvernér státu Oregonu a senátor; Lauriston, protest duchovní; Leach G. protest. duchovní; Lyman Dw. Edw., protest. duchovní, stal se knězem katolickým. — Rus: Lunin Mich., vojín udatný, státní úředník.

Maistre Jos M., hrabě, diplomat a spisovatel, 18., 19. stol. — Mallinckrodt H., právník, 19. stol. — Malou J., právník, 19. stol. — Malpighi M., anatom a fyziolog, professor, 17. stol. — Manutiové, otec, syn a vnuk, učenci a tiskaři, 15., 16. stol. — Manzoni Al., básník, 19. stol. — Merz L., professor filosofie, 17. stol. — Mettenleiter J. G., hudebník, 19. stol. — Michael Angelo, stavitel, sochař, malíř, 15. a 16. stol. — Mickiewicz Ad., básník, 19. stol. — Miramon Mig., praesident republiky Mexické, 19. stol. — Möller J., professor dějepisu, 19. stol. — Mone Fr. J., dějepisec, 19. stol. — Montalembert Ch. F., státník, spisovatel, 19. stol. — Morus Th., státník, 16. stol. — Moy Ern. von, professor práva, publicista, 19. stol. — Muelenaere F. Ar., hrabě, ministr, člen belgické sněmovny, 19. stol. — Murillo B. Est., malíř, 17. stol. — K církvi katol. se obrátili od reformace až ke konci 18. stol.: Mahis des, kalvinský kazatel; Maine Cuthbert, anglik. kazatel; kalvinští kazatelé: Marcha de Pras, Marion J., Martin Hil a jeho otec, Molines J. Flechier, Montagnes J. de; Martin Arn., reform. kazatel; Martin Wilh., reform. kazatel; Martineau de la Jalque, důstojník námořní; Medaillan, hrabě; Meelführer R. M., kazatel protest.; Mengs A. R. malíř; Merz M. Ph. P., theolog protest.; Mettayer, kalv. kazatel; Metternich Ern. hrabě, diplomat; Meyer An., theolog; Milletière de la, právník a theolog; Miltenberger S. S., právník; Minutoli J. Fr., theolog protest.; Mongommery hrabě de Lorges; Montausier Ch. de St. Maure, vévoda, pair, gouverneur; Morin J., orientalista a theolog;

Moulin Ch. de, advokát, professor. — V 19. stol. obrátili se k církvi katol.: Němci: Maassen Fr. von, univers. professor práv; Maltitz Fr. Fr., svobodný pán, císařský tajný rada, vyslanec, básník; Martens W., právník, stal se knězem katol. a doktorem katol. theologie; Martius Ant., doktor filosofie, pastor, znatel přírodních věd, se synem; Meinhold Is. W., pastor, znamenitý spisovatel, s třemi syny, muži velice vzdělanými; Meysenbug O. Riv., svobodný pán, právník, ministerský tajemník; Mohr Th. von, švýcarský státník a místodržitel, praesident reformované synody, dějezpytec; Möller Nic., univers. professor filosofie; Möglich, doktor, protest. pastor; Mülinen Rud., hrabě, rada legační; Müller von Nittersdorf A. H., právník, znatel filosofie a přírodních věd, dvorní rada vévody Weimar., spisovatel; Müller Fr., professor akademie malířské; Mussafia Ad., univers. professor románské literatury, z israelity katolík; Muns K. Höffding, doktor. — Angličané: Maclaurin W., protest. farář a děkan, s chotí; Macmullen R. G., farář protest., stal se knězem katol.; Malony J., Esq., soudce; Mann M., stal se knězem katol.; Manning H. E., slovutný a vysoce postavený anglik. duchovní, stal se knězem katol.; Marshall H. J., anglik. duchovní; Marshall Th. W., anglik. duchovní, s chotí; Maskell W., učený a nábožný anglik. duchovní, spisovatel; Mathews M. C., anglik. duchovní; Mills H. A., stal se knězem katol.; M' Nab Allan Napier sir, státník, ministr; Monsell W., král. tajný rada, člen parlamentu, ministr; Monteith R., šlechtic skotský; Montgomery G., anglik. duchovní, stal se knězem katol.; Morlay, z anglik. duchov. kněz katol.; Morris J. B., Morris J., anglik. duchovní, stali se kněžími katol.; Macdonald Arch. K., sir, baronet; Mackenzie L. M., skot; Mankinson H. R., anglik. duchovní; Manning Ch., Esq., s chotí, 4 syny, z nichž jeden se stal knězem katol., a 3 dcerami; Marcus Benj., israelita, učený spisovatel; Marshall A., Marshall J., anglik. duchovní; Maturin Edm., anglik. duchovní; Maude W. A., Esq.; Maurice Robert A. R., důstojník námořní, Esq.; Mayo Arth., anglik. duchovní; McEvan W. G., učitel; McLeod J. D., anglik. duchovní, stal se knězem katol.; Millar,

kapitán; Mills J., Esq., Molesworth P., sir, baronet, anglik. duchovní; Monk, soudce; Moody R. S., Morton H., Mostyn W., Moyston D., anglikánští duchovní; Moore, kapitán. — Amerikáni: Macleod Don., protest. duchovní, stal se knězem katol.; Mac Mahon, plukovník; Mac Master, publicista; Mayor S. A., protest. duchovní. — Francouzové: Maffre, protest. kazatel; Marcel L. J., kalv. učitel; Martinov J., učenec, stal se knězem katol., publicista.

Nannini G. M., hudebník, 16. stol. Navarete J. F., malíř, 16. stol. Nevr J. B. J., univers. professor orientálních jazyků, znamenitý indolog, 19. stol. Nicolas J. T. Aug., právník, filosofický spisovatel, 19. stol. Norfolk H. F. H., vévoda, vůdce anglických katolíků, 19. stol. Nothomb Alph., právník, ministr, člen belgické sněmovny, 19. stol. Nussbaum J. N., lékař, 19. stol. — K církvi katol. se obrátili od reformace až ke konci 18. stol. Nasuš J., stal se knězem katol. Nester J. S., protest. kazatel; Neuburg Wolfg. Wilh. von, falckrabí; Nihus, theolog a kontroversista; Niviandt Fr., knihkupec. — V 19. stol. se obrátili k církvi katol.: Němec: Niedergesäss Rob., učitel, spisovatel. — Angličané: Neligan W., doktor práv, stal se knězem katol.; Neve Fr. R., z anglik. duchov. knězem katol.; Neville W. P., stal se knězem katol.; New. Fr., anglik. duchovní; Newman J. H., doktor, z anglik. duchov. knězem katol.; Northcote J. S., doktor, z anglik. duchov. knězem katol., archaeolog; Norman G., anglik. duchovní; Norton Mr. Norreys, lord. — Amerikán: Nichols T. M., lékař. — Rus: Nikolaj, baron, generál a gouverneur.

O'Connell, právník, 18. a 19. stol. Orfila J. M. B., lékař a lučebník, zemřel smrtí křesťana katolického. Orti y Lara, filosof, znatel věd přírodních, professor univers, 19. stol.; Ossat Hier., advokát, státník, stal se knězem katol.; Ozanam Ant. Fr., dějepisec, filosof, professor, 19. století. — K církvi katol. se obrátili od reformace až ke konci 18. stol.: Oberkirch J. W., baron, von; Obrecht Ulr., professor a král. praetor; Otter J., filolog, diplomat, bibliothekář, professor, akademik. — V 19. stol.: Němci: Oertel J. J. M.,

protest. duchovní, publicista; Olszewski A. Ch. D., právník, vysoký král. úředník soudní; Ott K., pastor protest.; Overbeck Fr., malíř, professor. — Angličané: Oakeley Fr., z anglik. duchovního knězem katolickým; Ornsby Rob., angl. duchovní, professor univers.; Orr J., anglik. duchovní; Oxenham H. Nutcombe, z anglik. duchov. znamenitý theolog katol., učenec a básník; O' Connor, M., Oldham G. R., oba anglik. duchovní; Oldfield J. R.; O' Reilly, doktor lékařství.

Palestrina G. P., hudebník, 16. stol. Pastor L., doktor, dějepisec, professor univers., 19. stol. Pasteur L., lučebník, 19. stol. Pellegrini malíř a architekt, 16. stol. Pendl J. B., sochař, 19. stol. Pergolese G., hudebník, 18. stol. Périn H. X. Ch., právník, professor univers., 19. stol. Pfeilschifter J. B. von, publicista, 19. stol. Pflanz J. A., spisovatel 19. stol. Pirkheimer Willib., velice vzdělaný, o školství a typografii velice zasloužilý, 16. stol. Piroux J., vychovatel hluchoněmých, 19. stol. Planer J. B., publicista, 19. stol. Pope Al., básník, 17. a 18. stol. Proschko Fr. Is., básník, 19. stol. Pütz W., dějepisec, 19. stol. Prudentius, právník a básník, 4. a 5. stol. — K církvi katolické se obrátili od reformace až ke konci 18. stol.: Pacius Jul. a Beriga, právník. Kazatelé dílem kalv., dílem reformov., dílem luter.: Palma-Cayet P. V., Papin Is., Parre Cl. de la, Paulhan, Perez P., Plantavit de la Pause, Praetorius Matouš. Dále Pastorius von Hirtenberg Joach. a jeho syn G. Ad. Pazman P., stal se knězem katolickým. Pelisson P., básník a literát; Perth mylord de, velkokancléř skotský; Pereire Is. de la, historik a theolog; Pfeiffer J. Ph., univers. professor; Philipp G. Fr. von Griesheim; Pistorius J., lékař, stal se knězem katol.; Pithou P., právník; Plaet Ant., mennonit, Pöllnitz K. L., baron von, spisovatel cest; Pounce Th., anglický šlechtic. — V 19. stol. se obrátili ke katol. církvi: Němci: Paul, Prinz von Württemberg; Petersen Hier. professor gymnas., stal se knězem katol.; Pfeil hrabě Fr. a jeho bratr, hrabě Traugott, oba důstojníci vojenští Phillips G., doktor, právník, univers. professor, s chotí; Pilgram Fr., nejprve filosof a právník, pak theolog, pak katolík, publicista; Platner E. Z., malíř, theoretik o umění,

literát, starožitník, čestný doktor filosofie, člen akademie Mnichovské a Drážďanské, diplomat krále saského; Probst J., paedagog; Pahl K. L. W., král. rada appelačního soudu; Platen zu Hallermund hrabě Gustav. — Angličané: Packerham Ch. Reg. z rodu hraběcího, kapitán, stal se knězem katol; Paley Fr. A., doktor a professor univers.; Palmer J. B., stal se knězem katol; Parsons D., anglik. duchovní; Penny W. G., anglik. duchovní; Parry M., anglik. duchovní; Patmore Mr., bliothekář britského musea, básník; Pearsall of Willsbridge R. L., baron, vědou a uměním velice vzdělaný; Philipps R. B., sheriff; Plumer J. J., anglik. duchov.; Pollen J., umělec, theoretik o umění, professor; Poole J. Ruscombe, advokát; Pugin Aug. Welby Northmore de, slavný obnovitel křesťanského umění v Anglii; Palmer J., advokát; Parkinson J. D., anglik. duchov.; Purbrick Edw., stal se knězem katol.; Parry Ch. E., anglik. duchov.; Patterson J. L., stal se knězem katol. z anglik. duchov.; Philipps, major; Pilton W., kapitán; Pollen J. H., anglik. duchovní; Pollen R. H., sir, baronet. Anglik. duchovní; Pope J. A., R. V., W., Pye H. J. — Amerikáni: Duchovní: Parsons H., Pitman Edw., Pollard W., Pritchard G. P., Porter Th., Preston Edw. Posléze Pollack, doktor lék. — Rus: Petcherin Vlad., univers. professor, stal se knězem katol.

Quick J., stal se knězem katol., Angličan, 19. stol.

Radecký J. V., hrabě, polní maršálek, 18., 19. stol.
Radowitz J. M. von, generál, státník, ministr, spisovatel, 19. stol. Rafael Sanzio, malíř, 15., 16. stol. Reichensperger Aug., právník, spisovatel o umění, 19. stol. a jeho bratr, P. Fr., právník. Reni Gu., malíř, 16., 17. stol. Reumont Alf. von, diplomat, dějepisec, 19. stol. Ringseis J. N., lékař, professor, spisovatel, 18., 19. stol. Rio A. F., diplomat, dějepisec, 19. stol. Rittner Ed., doktor, právník, ministr, 19. stol. Robertson J. B., právník, professor, spisovatel, 19. stol. Rondelet A. Fr., professor národního hospodářství, 19. stol. Roselly de Lorgues A. Fr. F., advokát, filosof, 19. stol. Rossbach J. J., právník a spisovatel o socialismu, 19. stol. Rossi G. Bapt., archaeolog, professor, spisovatel, 19. stol.

Ruckstuhl K., spisovatel, 18., 19. stol. — K církvi katolické se obrátili od reformace až ku konci 18. stol.: Rabus J. J. Radziwil Nic. Chr., vévoda; Räsowitz von, slezský šlechtic; Ramsay A. M., skotský učenec; Ranzau Chr., hrabě; Reboul, filosof a kritik; Recke Johannes von der, šlechtic; Reynolds W., filolog; Rindtfleisch Theodor a Daniel, učenci; Roderich, vévoda z Würtemberku; Rondeck G. von, diplomat; Romillon J. B., stal se knězem katol.; Rudolf Max., vévoda Sachsen-Lauenburg; kazatelé různí: Renard J. G., Rossel Th., Rouvrai J. L. von, Rüegg J. J. — V 19. stol. se obrátili k církvi katol. Němci: Rahke J. H., stal se knězem katol.; Ratisbonne Alf. a Theodor, bratři israelité, stali se kněžími katol.; Richter Aug. F., protest. theolog; Richthofen K. von, baron, jehož syn jeden se stal knězem katol. Riedel Fr. W., protest. kazatel; Riepenhauser Fr. a J., umělci; Rocca Moses, doktor lék., s chotí a dcerou; Rochow Rochus von, důstojník vojenský; Rüdli J. E., doktor, protest. theolog; Rumohr K. Fr., znatel umění, spisovatel; Rummy K. von, doktor, kazatel protest., professor filosofie, subrektor evangelického lycea, spisovatel; Rassmann Fr., spisovatel. — Angličané: Renouf P. le Page, učený znatel starožitností pohanských a křesťanských; Robertson J. B. anglik. duch., universitní professor dějin, spisovatel, básník; Rodwell J., anglik. duchov., spisovatel; Rooke Leton, z anglik. duchov. knězem katol.; Rowe J. B., stal se knězem katol. Russel M. W., anglik. duchov., s rodinou; Ruder G. D., anglik. duchov., s rodinou; Ryder H. I. D., stal se knězem katol.; Ryley E., redaktor. Anglikánští duchovní Randolph E., Ratcliff W., Rawes H. A., Ribaud W. J. B., Rooke S., Rowlatt Ch., Rule M. Randolph, lieutenant; Robertson Al., Esq. Roche, člen parlamentu; Rogers T. G., anglik. duchovní; Roscommon Earl of. Rose G., anglik. duchovní; Rumbold A. Ch., sir, baronet, vládní praesident anglických ostrovů. — Francouzové: Richard David, doktor lékařství, Roissel H. a Fr. W., oba bratři důstojníci; Roque-Martin, advokát a notář Randon, maršál, ministr. — Američtí duchovní: Richard, Robinson W., Rushton Edw. —

Rusové: Razumovský Ondř., kníže; Rossadovský Ant., hrabě.

Sansovino, sochař a stavitel, 15., 16. stol. — Savigny K. Fr. von, diplomat, vůdce katol. strany v říšském sněmě německém, 19. stol. — Schannat J. Fr., advokát, později kněz katol., dějepisec, 17., 18. stol. — Scheffel J. V von, právník, básník, bibliothekář, 19. stol. — Scherer-Boccard Th., hrabě, právník, publicista, vůdce katolických Švýcarů, 19. stol. — Schlüter A., sochař a stavitel, 17., 18. stol. — Schlüter Chr. B., professor filosofie, básník, 19. stol. — Schorlemer-Alst B., svobodný pán, vůdce německých katolíků, 19. stol. — Schraudolph J., Cl., bratři malíři, 19. stol. — Schwind M., malíř, 19. stol. — Seitz L., malíř, 19. stol. — Senestrey K. J. právník, člen sněmu bavorského a říšského německého, 19. stol. — Sfondrati Fr., professor občanského práva, guvernér Sieny, stal se knězem katol., 16. stol. — Shakespeare W., básník, katolík, jak dokazují literární historikové, Rio a Villemain. — Sheil R. L., právník, 18., 19. století. — Smet J. J., archaeolog, dějepisec, professor řečnictví, člen král. akademie, poslanec národního kongresu, stal se později knězem katol., 19. stol. — De Sonis L. G. generál, 19. stol. — Statz V., stavitel, 19. stol. — Steinbach Em., doktor práv, ministr, spisovatel, 19. stol. — Steinle J. Ed., rytíř, malíř, 19. stol. — Stelzer R., paedagog, ředitel gymnas, spisovatel, 19. stol. — Stölzel G., redaktor, publicista, člen říšského sněmu německého, 19. stol. — Stölzle R., filosof, 19. stol. — Storck W., básník, professor německé literatury a řeči, 19. stol. — Stoss V sochař, malíř, 15., 16. stol. — K církvi katolické se obrátili od reformace až ke konci 18. stol. Sachsen-Zeitz Aug. Chr., Mor. Wil., Mor. Ad., vévodové; Samuel Gust., vévoda Zweibrücken; Scheffler J. Silesius, lékař a básník; Schönburg Alb. Chr. Ern., hrabě; Scioppius (Schopp) Cas., filolog, historik, kritik; Scot W., stal se knězem katol.; Scultetus Andr., básník; Seghers Dan., malíř; Seguier P., stal se knězem katol.; Silberling G. S., měšťan ve Strassburku; Spangenberg G., svobodný pán, státník, ministr; Sponde H. von, právník a dějepisec; Spondanus J.,

právník; Sponeck G. L., hrabě; Stanyhurst Rich., filosof, právník, stal se knězem katol.; Staphylus Fr., professor, císařská rada; Steno Nic., anatom, stal se knězem katol.; SURIUS L., stal se knězem katol.; Sutholt Bernh., právník; kazatelé různí: Salomo, Saumery P. L., Saurin J., Schacht H., Selhorst M., Sorbiere S., Stobaus Ad. Ign. — V 19. stol. se obrátili k církvi katol.: Němci: Salis-Saglio Ul. Ant., svobodný pán, plukovník; Schadow-Godenhaus W. von, obnovitel umění právě křesťan., ředitel akad. malířské; Schäzler Const., svobodný pán, doktor práv, lieutenant, stal se knězem katol.; Scheby Ed. právník, stal se knězem katol.; Schenk Ed. von, král. státní rada, ministr, básník; Schimper W., přírodopysk a cestovatel; Schmetz W., professor protest. kollegia, doktor; Schlegel Fr. von, filosof, básník, historik literární; Schlitz von Görtz Fr. W., hrabě; Schlosser J. Fr. H., právník, básník; Schmidt Fr., vrchní dvorní stavební rada, architekt; Schnorr L. von Karolsfeld, malíř; Schnurrer pastor; Schönburg-Hartenstein H. Ed. von, c. k. skutečný tajný rada, kníže; Schröder K., pastor, stal se knězem katol.; Schulenburg hrabě Hermann von der, pruský důstojník, stal se knězem katol.; Schütz W. von, právník, filosof, básník; Seidell Aug., právník, důstojník vojenský, stal se knězem katol.; Senfft von Pilsach Fr. L., hrabě, diplomat; Smid-Bürgler J. K. von, redaktor, protest. duchovní; Snell Chr., tajemník při válečném ministerstvu, generální konsul; Solms-Braunfels Alex., princ, generálmajor; Sorg, malíř; Stein Lor., doktor, univers. professor práv; Streit von, pruský komandant pevnostní; von Stein, lieutenant; von Suckow, právník, assessor, vstoupil do řehole Jesuitů; Stolberg Fr. L., hrabě, muž výtečně a všestranně vzdělaný, básník, dějepisec, kritik; Sachs R. israelita, stal se knězem katol.; Steinhäuser K., sochař, professor akademie umělecké; Schimmel, protest. kazatel; Schönberg Ernst., svobodný pán, s matkou; Schönburg-Hartenstein Ed., kníže; Schönburg-Wechselburg K., hrabě; Schulthess-Rechberg K. G., rytíř, podplukovník, člen akademie, výborný znatel dějepisu a numismatiky; Schwendfür J., sochař a professor; Schwenck, protest. du-

chovní, stal se knězem katol.; Signer, doktor, protest. kazatel; Stainlein von Saalenstein L., hrabě, výtečný hudebník; Steinbrück Ed., malíř. — Uher: Sabo Sam., reformovaný duchovní. — Angličané: Simeon J., sir, baronet; Simpson Jos., stal se knězem katol., Rich., Rob., Will. Smith John C. Stanfield Cl., malíř; Stewart Th. Stoddard Jam. Stokes Scott N., archaeolog, školdozorce; Stuart, lord; Suffield Rob., stal se knězem katol.; Sutton J., sir, baronet; Saint J. J., Esq.; Shaw Fr., státní úředník; Smithzice, plukovník; Spranger H. W., Esq.; Stockes Ch. N., Esq. Anglik. duchovní: S. John A., Sconce R., Scott E., Scratton J., Scratton Th., Seager Chr., Shapcote Edw. G., Shortland J. R., Sibthorp R. W., Simpson J. P., Smith B., Spencer G., Stanton R., Stewart J., Stewart J. A. — Francouzové: Sarrasin, kazatel; de Serre Ar. Her., vicomte, diplomat. — Amerikáni: Stevens Th., tribun Pennsylvanie, advokát. Duchovní: Shane O. A., Steward Andr., Stewart Ambr., Stoughton N. C. — Rusové: Šuvalov Gr., hrabě; Šublenikov, hrabě, stal se knězem katol.

Taccone Gallucci, filosof, 19. stol. — Talhouet Au. E. J. B., markýz, právník, ministr, senátor, 19. stol. — Tasso Torqu., básník, 16. stol. — Tepe Leo (L. v. Heemstede), básník, 19. stol. — Theux de Meyland, hrabě, ministr, 19. stol. — Thonissen G. Fr., advokát, univers. professor, 19. stol. — Tizian, malíř, 15. a 16. stol. — Trabert Ad., básník, 19. stol. — Thierry J. N. Au., dějepisec, jenž před svou smrtí s Bohem po katolicku se smířiv, dal veřejně prohlásit, že ve svých spisech z nevědomosti se protivil víře křesťanské a církvi katol. a že by to rád napravil, 19. stol. — Tocqueville H. Al. hrabě de, státník a spisovatel, jenž před svou smrtí svého neznabožství litoval a jako katol. křesťan zemřel, 19. stol. — K církvi katol. se obrátili od reformace až ku konci 18. stol.: Tenzel J. Fr., doktor práv; Teuffel svobodný pán; Thamer Theobald; Thayer J., protest. kazatel; Turenne H. de la T. d Auv., maršálek; Thomas von Friedberg. — V 19. stol.: Němci: Trebisch Ferd. a Leop., bratři israelité, lékaři; Türkheim zu Altendorf Chr. Fr., svo-

bodný pán. — Angličané Talbot de Malahide George; Talbot Gilbert Chetwynd; Talbot Bridges George, advokát; Tarleton F. William, advokát; Taylot W., theolog anglik., stal se knězem katol.; Tickell George, stal se knězem katol.; Toogood M., redaktor; Turnbull W., advokát, archaeolog, dějepisec; Tylee George, generálmajor; Tucker, kapitán. Anglik. duchovní: Thomas Rob., Thomson Edw. Healy, Till J. Trelawny H. sir, baronet, Trenow Fr. W., stal se knězem katol., Thynne Ch., lord. — Francouzové: Tourn J. D., syn maire-a v Piemontu; Terquem, doktor lékařství, israelita; Tracol V., kazatel protest.; Thomas Herc. de Petras de Compaigno; Thayer Nath., protest. duchovní; Tillotson R., anglik. theolog, stal se knězem katol.; Thompson Th., anglik. duchovní; Tyler W., doktor, anglik. duchovní, stal se knězem katol.

Ugolini F., hudebník, 17. stol. — K církvi katol. se obrátili od reformace až ku konci 18. stol.: Ulrich vévoda Württembergský, se svou dcerou; Ulrich hrabě von Helfenstein; Ulemberg Casp., z luterána stal se knězem katol. — V 19. stol. se obrátili k církvi katol.: Uher: Ujhelyi M., israelita, učitel lučby, důkladný znatel jazyků východních. — Němci: Urach W., vévoda; Usteri Em., reformovaný pastor.

Vaders J., doktor, professor gymnas., 19. stol. — Vasari G., malíř, stavitel, historik, 16. stol. — Vega Car. Lopez de, básník, po smrti své druhé choti stal se knězem katolickým, 16., 17. stol. — Vesalius Andr., anatom, professor, lékař, 16. stol. — Veuillot L., právník, publicista, 19. stol. — Vicari H., z právníka knězem katolickým, 18., 19. století. — Volta Al., fysik, 18., 19. stol. — K církvi katolické se obrátili od reformace až ke konci 18. stol.: Vallié de, šlechtic; Vane Th., anglik. duchovní; Veith Th., luteránský kazatel; Versé Nat. Aub. de, kalv. kazatel; Videl Al., doktor očního lékařství; Vidouze J., kalv. kazatel; Vigne, reform. kazatel; Vignier N., lékař a právník, se synem a vnukem; Voigt von Elspe, právník; Volusius A. G., kalv. kazatel; Vondel Jost van der, básník; Votons Piquerin, šlechtic. — V 19. stol. se obrátili k církvi katol.: Němci: Van der Smissen E. L.

Aug. Veit Ph., malíř, ředitel obrazárny; Veith J. E., doktor lékařství a professor, stal se knězem katol. a proslavil se spisovatelstvím; Vogel von Vogelstein K., malíř, ředitel akademie umělecké; Vögele L., protest. pastor; Vogelsang von K., publicista; Voltz M., protest. theolog, stal se knězem katol. — Angličané: Vere Aubr. de, básník, Vere Edm. de, sir. baronet, a třetí bratr Stephen Ed., advokát.

Wackernell J. Ed., doktor, germanista, professor univers., 19. stol. — Wänker Otto von Dankenschweil, právník, člen říš. sněmu něm., spisovatel, 19. stol. — Wallon Al. H., dějepisec, ministr, člen akademie, spisovatel, 19. stol. — Walter Ferd., právník, univers. professor, spisov., 19. stol. — Warnkönig L. Aug., právník, professor, 19. stol. — Wedewer H. A., paedagog, spisovatel, 19. stol. — Weber Fr. W., doktor lékařství, básník, 19. stol. — Weiss J. B., dějepisec, professor univers., 19. stol. — Wildermann M., doktor, ředitel realných škol, fysik, spisovatel, 19. stol. — Windischmann K. J. Hier., rada medicínální, professor filosofie, 18., 19. stol. — Windthorst L., státník, vůdce německých katolíků, 19. stol. — Wolf J. W., germanista, 19. století. — K církvi katol. se obrátili od reformace až ke konci 18. stol.: Wagner J., paedagog; Walenburch Hadrian a Petr von, právníci a theologové; Walsingham Fr., anglik. duchovní; Wandermann Gottfr. stal se knězem katol.; Wansleb J. M., filolog; Weininger J., generální superintendent; Wetzhausen Erh. Ferd., hrabě. zemský hejtman slezský; Wilhelm Ernst, hrabě Bentheim-Steinfurt, se synovcem; Willmann M. L. L., malíř; Winckelmann J. J., archaeolog; Windischgrätz, říšský hrabě; Winslów J. B., anatom; Wohlrab M., stal se knězem katol.; Wouw P. van, šlechtic; Württemberg K. Al., vévoda; Wuytiers J. Banningh, šlechtic. — V 19. stol.: Wassmann R. Fr., malíř; Weickum K. Fr., medik, stal se knězem katol.; Weier Ph. Aug., král. policejní ředitel; Werner Fr., Zach., básník, stal se knězem katol.; Wetzl K. Fr. Gottl., doktor lékařství, básník, publicista; Wilke Chr. Gottl., protest. pastor, doktor filosofie, spisovatel; Willmann Otto, doktor filosofie, univers. professor filosofie a paedagogiky,

spisovatel; Winkler G., učitel; Witt D. L., král. pruský tajný vrchní rada finanční; Wrschowitz-Sekerka von Sedzitz Alex., hrabě, s bratrem; Wuster H. von, král. major pruský; Wossidlo R., doktor theologie, krajský sekretář. — Angličané: duchovní: Wackerbath A. D.; Walford E.; Walker H.; Walker J.; Walker W.; Ward R. Ward W. G., Weguelin H.; Wells W. Wenham G. Wilberforce H. W.; Wilberforce J. R.; Wilson B.; Wilson J. A.; Wingfield W. F.; Winchester D.; Wood H.; Wood F. P.; Woodhall E. H.; Woodward H. Woodward T. H. Wormall S. P.; Wright J. P.; Wynne J. H. Světští: Walford J. B., s bratrem A. B., advokátem; Ware de la, lord, s chotí; Wetherell Fr., spisovatel a redaktor; Wetherfield G. M., advokát; Winderger Edw., stal se knězem katol.; Wright Leop. sir. — Američané: Washington, vnuk velikého Washingtona; Wood Fr. J., stal se knězem katol. Duchovní: Weekawken, Wheaton, White Elliot, Wilkes Ed. a Fr., Witcher Will.

Xylander Nic., filolog, professor, stal se katolíkem v 16. stol.

Yarwood J. V., anglik. duchovní, dor. J. F. Younge se synem, ruský hrabě Yermolov Petr — obrátili se v 19. stol. k církvi katol.

Zampieri Dom., malíř, stavitel, 16., 17. stol. — Zell K., professor univers., obhájce církve katol., spisovatel, 19. století. — Zöpfl H., právník, professor univ., spisovatel, 19. století. — K církvi katol. se obrátili od reformace až ke konci 18. stol.: Zasius Ulrich; Zehender J.; Zschlin J., kancléř; Zitzwitz Nic., šlechtic; Zoëga G., archaeolog; Zweibrücken Fr. M., falckrabí. V 19. stol. rusínský kněz Zsaskiewicz; Angličan Chevalier di Zulueta s rodinou; Němci Zander Ern, publicista, Zandt L., architekt, Zeller, protest. kazatel, Zetter M., protest. pastor.

Mezi Čechy nežijícími shledáváme nekněze katolíky vědou a uměním vzdělané, ze kterých buďtež někteří jmenováni a sice. Aulík Š. P. z Třebenice, 17. stol. Bartošek z Drohonic, 15. stol. Baum Ant., 19. stol. Beneš z Loun, 15., 16. stol. Boček Ant., 19. stol. Brandel P. J., 17., 18. stol.

Brokoff J., 18. stol. Cosmanecius Čáslavský, 17. stol. Dietzenhofer K. Ign., 18 stol. Flaška Smil z Pardubic, 14. stol. Führich Jos., 19. stol. Had Voj. z Proseče, 17. stol. Heintsch J. J, 18. stol. Hellich J., 19. stol. Holan V. K., 17. 18. stol. Hořčický J. z Tepence, 16., 17. stol. Jeníšek Přibík z Újezda, 17. stol. Jireček Jos., ministr, 19. stol. Kalina Jan, malíř, 17., 18. stol. Karel IV otec vlasti české. Kavka Jan z Říčan, 17. stol. Kolovrat Libšteinský Václav a Zdeněk, oba v 17. stol. Kolovrat Krakovský M. N., 18. stol. Kyblín Kr. z Waffenburgu, 17. stol. Lažanský K. M., hrabě, 17. stol. Lobkovic Bohuslav na Hasištejně, 15., 16. stol. Marcus Marci, 17. stol. Martinic Jar. Bořita, 16., 17. stol. Matoušek Fr. H., professor gymn., 19. stol. Max Em., 19. stol. Mitrovic Vratisl., 17. stol. Mocker Jos., 19 stol. Nožička z Votína Bl., 16. stol. Palko Fr. X., 18. stol. Platzner F., 18. stol. Praefát Oldř. z Vlkanova, 16. stol. Pulkava Přibík, 14. stol. Putz J. z Adlerthurnu, 17., 18. stol. Reiner V., 18. stol. Sequens Fr., 19. stol. Slavata Vilém, 16., 17. stol. Smolík Bened., 17. stol. Svoboda V Al., 18., 19. stol. Šimek L., 19. stol. Škreta K., 17. stol. Ze Šternberka V. V., 17., 18. stol., Ad. Vrat, 17., 18. stol., Fr., 18., 19. stol., Kašpar, 18., 19. stol.; ze Švábenova Vilém, 19. stol., Thun Leo, hrabě, 19. stol., Thun Mat., hrabě, 19. stol., Tkadlík Fr., 18., 19. stol, Turek M. Fr. 17. stol., Vojáček V 19. stol., Vrbna J. z Freudenthalu 18. stol., z Vřesovic Vil. 17. stol., Vunšvic Gottfr., baron, 18. stol., Zatočil J. N. z Löwenbruku, 17. stol. a jiných více, také někteří králové, kteří smýšlení katolické s pravou vzdělaností spojující vlasti české velice prospěli. Gírkev katolická vzdělala také v Čechách mnoho nekneží vědami a uměními.

IX. Mravnost.

Církev katolická žádá a podporuje nejen vzdělanost rozumu a uměleckost aesthetickou, ale také mravnost, a tu obzvláště, poněvadž mravnost ovocem jest, jež každý vydávati má. Nemusí každý býti učencem anebo umělcem, ale má býti každý mravným, tak že učenost anebo uměleckost

bez mravnosti nemá pravé ceny, tak že mravný, byť i nebyl učeným anebo umělcem, může býti dokonalým, kdežto umělec anebo učenec nemravný jest nedokonalým člověkem. Mravnost přístupna jest podle církve katolické každému, byť i neučenému, neumělci. Ovšem uznává církev katolická rozumové poznání základem mravnosti, avšak nemusí býti základem tímto rozumová vzdělanost hluboká a rozsáhlá. Také má každý míti zalíbení na kráse; otupělost proti kráse zvrhůje církev katolická; než ku požívání krásy není nevyhnutelně potřebí vytrýbenosti umělé, a dokonalá krása jest rázu duchového, záležejíc v moudrosti a mravnosti. Proto může každý, byť neumělý, krásy požívati a má býti umělcem vytvářeje na sobě dílo umělecké, a to mravní.

Hlásá sice církev katolická podle návodu a rozkazu Ježíše Krista mravnost nadpřirozenou, jež úzce souvisí s náboženstvím nadpřirozeným; tato však chová v sobě mravnost přirozenou, z přirozenosti lidské samé nevyhnutelně vyplývající, a spočívá na ní. Nemůže tedy býti nedbalou mravnosti přirozené, ano musí jí učiti dokonale, aby mohla na ní postavena býti mravnost nadpřirozená. Učí však jí v ethice přirozené, části filosofie křesťanské, náuce s psychologii a theologií přirozenou souvislé, která přirozeným světlem rozumu lidského poznává poslední cíl, činům právě lidským vytknutý, která činnost právě lidskou, k cíli poslednímu skrze cíle prostřední směřující, rozebírá, která vyšetřuje zákon přirozený, od Boha člověku vštěpený, jenž k dosažení cíle posledního jako nějaká cesta vede. Zákon přirozený uvažuje filosofie křesťanská nejen obecně, pokud vyměřuje jeho pojem a dokazuje jeho jsoucnost, pokud jeho bytnost určuje v příčině všeliké, pokud o jeho zásadě první a hlavní bádá, pokud o svědomí mluví, kterým člověk zákon přirozený obrací ke svým činům; uvažuje také, co ze zákona přirozeného vyplývá, práva člověku udělená, jakož i povinnosti člověku uložené, přihlížeje k lidskému životu jedinečnému, společenskému a mezinárodnímu. Na základě ethiky filosofické buduje církev katolická morálku nadpřirozenou, od Ježíše Krista, Syna Božího vtěleného, spolu s věroukou

zjevenou, vykládajíc tři Božské ctnosti a čtvero ctností stejných, jakož i ctnosti jednotlivým stavům lidským příslušné a majíc na zřeteli prostředky, od Boha poskytnuté, jimiž nadpřirozený život mravný se vede.

Morálka, kterou církev katolická hlásá, těší se z takové výbornosti, že i sami odpůrcové církve katolické ji uznávají a si toliko přejí, aby nebyla postavena na věrouce o Bohu, od církve katolické předkládané; kteréžto přání nemůže býti splněno, jelikož činnost svobodné vůle, která povinnosti plní, jest podmíněna činností rozumu, jenž povinnosti chápe, jako vyplývající z nauky o Bohu a člověku a o poměru člověka k Bohu.

Církev katolická, ana mravnost nadpřirozenou, od Ježíše Krista lidem zvěstovanou a uloženou, na mravnosti přirozené zakládá, ana takovou mravností přirozenost lidskou ochraňuje, léčí a na vyšší, nadpřirozený stupeň života povznáší, ana ve své morálce činy právě lidské řídí dokonalou, dobrotivou láskou a spravedlností, milosrdenstvím mírněnou, ana slabosti lidské pomáhá, sil dostatečných skrze milost Boží udílejíc, ana poučuje, vybízí, napomíná, chválí, kárá, slibuje a hrozí: velikých dobrodiní pokolení lidskému prokazuje. Z nich buďtež uvedena tato:

1. Církev katolická nás učí způsobu, kterým bychom Boha ctili, způsobu, jenž jediný jest Boha hoden a nám prospěšen. Služby Boží katolické jsou v pravdě Božské. Sloužití Bohu jest povinností netoliko jednotlivce, ale i společnosti a zjednává požehnání Boží, bez něhož se nedaří nic.

2. Udílí člověku pravou důstojnost a pravou dokonalost, ze které vyplývá pravá blaženost. Svobody lidské, vzácného statku lidského, hájí, jelikož ani sama nenutí nevěřících, kacířů, židů, aby se stali jejími členy. Ale zavrhuje nucenost, která násilí činí svobodné vůli, zavrhuje také libovůli, nevázanost, nepatřičnou nazávislost. Hlásá také rovnost, jelikož všichni lidé jako jednotlivci mají jistá práva společná, ale v poměrech rodinných, občanských a církevních uznává a zastává nerovnost t. j. nadřizenost a podřizenost, kteroužto nerovností podmíněno jest blaho společnosti lidské.

3. Statků duchových, nehynoucích, jež se týkají přímo lidské duše nesmrtelné, káže si osvojiti jako předních a hlavních, statků hmotných, pomíjejících jako prostředků, jež slouží k dosažení statků duchových. Překáží nemírně hromaditi a zle užívati statků hmotných.

4 Za povinnost svatou nám ukládá vzdělávati svůj rozum a šlechtiti svobodnou vůli, pravdu poznávati a dobré činiti a sice podle stavu, možnosti a okolnosti. Vykládá pravý cíl vzdělávání rozumu a svobodné vůle, jakož i patřičné prostředky a patřičný způsob. Svobodu zjednává, svévolnost a nevolnost vzdaluje.

5. Stanoví, jakou cenu a důležitost má život pozemský, jak pečovati máme o jeho zachování, kterak máme nemoc a smrt snášeti, kdy máme život svůj obětovati.

6. Určuje, kterak a pokud máme bažiti po své cti, kterak a kdy máme snášeti urážek anebo hledati dostiučinění, kterak máme se snahou po cti spojovati upřímnou pokoru.

7. Uznává a chrání majetek osobný, podle práva přirozeného a daného nabytý, a vykládá způsob, kterak se má ho užívati.

8. Zakazuje brániti bližnímu, byť i nepříteli, po statcích duchových a hmotných, nehynoucích a miznoucích spravedlivě bažícímu; ano i rozkazuje jemu z lásky pomáhati, aby jich došel. Účinkem tohoto rozkazu jsou díla milosrdenství, z lásky k Bohu a bližnímu konaná nejen od jednotlivců, ale i od klášterů a zvláštních kongregací a spolků, pod záštitou církve katolické založených a chráněných, podle charity, lásky, charitativními zvaných. Veliký jest v církvi katolické počet spolků, jež z lásky k Bohu a bližnímu vydatně pečovaly a pečují o potřeby tělesné a duševní, a sice o hladové, nahé dívky pohanské, muže a ženy v konkubinátě žijící, trestance propuštěné, učeníky, tovaryše, kojence, vojáky, služby Boží, nemocné, cestující, dlužníky, starce, neduživé, choromyslné, duchovní správu, exercicie, missie mezi pohany anebo křesťany, rozšíření dobrých knih, vyučování, zaopatřování práce a navádění ku práci, mrtvé, zpustlou mládež, slepé, sirotky, chudé, vězně, hluchoněmé, zajaté, ženy padlé, malé dívky

nalezené, služebné, cizince, malomocné, otroky a t. d. Není věru potřeby, o kterou by láska, od církve katolické hlásaná, se nestarala. Jak veliký jest počet těchto charitativních spolků, patrně z kongregací školních sester, jichž se počítá více než 70 a jež jsou rozvětveny v četných filiálkách, anebo z kongregací, nemocné ošetřujících. Mužové a ženy svatou horlivostí mezi sebou závodějí. Kdo by mohl spočítati všecky oběti, jež v těchto kongregacích a spolcích se přinášejí, oběti hmotné a duševní? O lásce, skutky milosrdenství konající, stanoví církev katolická pravidla, jimiž by cíle bylo dosaženo.

9. Pečuje o nešlechtné, zarmoucené, nešťastné, aby ze zla byli vyvedeni, kterým jsou stížení; což se děje často s dobrým výsledkem. Slzy stírá, zoufalost mírní, zatvrzelost vrahovu měkčí. Jediné učení od církve katolické hlásané.

10. Uděluje stavu manželskému důstojnost, různíc jej podstatně od pohlavního spojení zvířecího, stanovíc mu cíl vznešený, jej posvěcujíc a manželům poskytujíc pomoc, aby tohoto cíle došli. Vrací ženě důstojnost, která jí náleží, zamítajíc porobu a emancipaci, dva stavy výstředné. Upravuje nejen poměr manželů, ale i poměr rodičů k dítkám a dítek vespolečný. Ujímá se manželky, vdovy, sirotků. Žádá, aby poměr pánů k čeledi, mistrů k tovaryšům a učeníkům byl laskav, aby služební po jistou míru náleželi k rodině, aby o jejich blaho tělesné a duševní bylo pečováno.

11. Ukládá čistotu pohlavní, stavu svobodnému anebo manželskému přiměřenou, a překáží nezřízenému požitkářství, jež zdraví tělesné a duševní podkopává, jež jednotlivcům a společnosti škodí.

12. Odporčuje těm, kteří po vyšší dokonalosti běží, rady evangelické: dobrovolnou chudobu, ustavičnou čistotu, dokonalou poslušnost duchovnímu vrchnímu prokazovanou, jež mnohonásobný prospěch poskytují nejen těm, kteří je zachovávají, ale i jiným. Zachovávati rady evangelické jest povinností řeholů, od církve katolické potvrzených, jež vedle duhovenstva neřeholního slouží k rozmnožení obecného blaha jak hmotného tak duchového.

13. Řídí láskou a spravedlností vespolné obcování občanů. Jednotlivým stavům občanským ukládá přiměřené povinnosti, aby řádně a prospěšně svému povolání žili.

14. Utvrzuje a oblažuje svými názory, z filosofie křesťanské a náboženství křesťanského vzatými, společnost občanskou, čímž ji závislou na zákoně přirozeném a nadpřirozeném.

Neboť *a*) správně soudí o původu státní moci, jak dokazuje následující stať:

Je-li původ státní moci atheistický?

Liberálové naší doby, chtějíce stát učiniti nezávislým na Bohu, Jehož neuznávají, následují Hobbesa, anglického filosofa 17. století, a Rousseau-a, francouzského filosofa 18. století, kteří pokládají vůli lidu za nejhlubší základ moci státní a ji ze smlouvy odvozují. Moc státní vznikla prý spojením či sečtením práv soukromých; lidé opustivše stav přírodní, vzdali prý se smlouvou moci, která každému přísluší, aby ve státě založili moc obecnou, anebo vynesl každý všechna práva svá na celou společnost a čeho se vzdal, toho opět nabyl od společnosti; tak prý člověk, spojiv se s ostatními, poslouchá jenom sebe, trvá svobodným, jakým dříve byl.

Tento názor atheistický o svrchovanosti lidu, jehož se přidržují liberálové naší doby, pravdě odporuje. Neboť Hobbes a Rousseau hlásají, že smlouvě o moci státní předcházela stav přírodní, ve kterém člověk řízen byl silou hmotnou a instinktem, neznaje rozdílu mezi dobrým a zlým, právem a křivdou. Avšak takového stavu nebylo a není, jak dokazují v této »Obraně« sv. 2. d. 1. str. 75, 76. Pročťž postrádá onen názor pravdivého základu. Ani však sám v sobě není pravdiv. Neboť odkud se dostalo smlouvě, kterou Hobbes a Rousseau kladou, moci závazné? Snad tím, že každý sám sebe zavázal, sám sobě povinnost uložil? Než sám sobě neukládá člověk povinnosti, povinnost jest mu uložena; musí tedy někdo býti mimo lidi a nad lidmi, jenž jim povinnost ukládá. Dále kterak se stalo, že v lidech, kteří po dlouhý čas žili

bez povinnosti, uzrál úmysl, aby sami sobě povinnost uložili, a to ve všech lidech? Dále kde povinnost, tam právo. Jestliže tedy všichni sami sobě povinnosti uložili, kdo jest, jenž práva nabyt? Či snad všichni lidé zároveň a v téže příčině sami sobě povinnost uložili a práva sami sebou nabyli? V tom spočívá odpor. Kromě toho jako mi někdo povinnost ukládá, tak opět mi někdo právo uděluje; musí tedy někdo býti mimo lidi a nad lidmi, jenž jim právo uděluje. Dále povinnost a právo již předpokládají smlouvu, vznikají smlouvou, nemohou tedy býti příčinou smlouvy. A jestliže každý člověk sám sobě povinnost ukládá, zdaž nemůže povinnost zrušiti tímž právem, jakým ji sobě uložil? Jestliže tedy není práva a povinnosti, jestliže není zásad právních před smlouvou: nevznikne nikdy smlouva.

Dejme tomu, že státní moc má svůj základ nejhlubší v lidské smlouvě, od Hobbesa a Rousseau-a předstírané. Co však nás nyní zavazuje, abychom tuto smlouvu uznávali a moci státní sebe podrobovali? Zda nemůžeme tuto smlouvu zrušiti tímž právem, jakým byla uzavřena? A přece nemůžeme nám nikdo, není-li oddán revolučním snahám, práva toho připustiti. Buď že lidé chtějí, buď že nechťejí, musí žíti ve společnosti, ve státě, musí tedy uznávati moc státní, bez které nelze žíti ve společnosti spořádané. Trvá-li však moc státní, nezávisíc na vůli lidské, nemá vůli lidskou, smlouvu od lidí uzavřenou, svým původem, svým nejhlubším základem.

Kdo tvrdí, že pravá a poslední příčina moci státní jest smlouva, musí nutně klásti buď absolutismus nesnesitelný anebo svrchovanost lidu nejnebezpečnější. Neboť buď odevzdá každý jednotlivec moc svou celku tak, že jí více nenabude; pak máme státní moc absolutní, neobmezenou, nesdílnou, která vládne vším, moc, o které mluví Hobbes. Anebo odevzdá moc svou každý jednotlivec celku tak, že jí opět od celku obdrží, že tedy stav pozdější úplně se rovná stavu dřívějšímu; pak máme vládu lidovou nevázanou, která nebezpečně hrozí společnosti lidské, moc státní, o které mluví Rousseau.

Ostatně tažme se, v čem záleží všeobecná vůle lidu,

svrchovanost lidu? Od lidu politicky svrchovaného musíme odečísti veškeré ženy, moci státní neúčastné, tedy polovici obyvatelstva, dále chlapce a jinochy po jistý věk, zločince, bezectné, choromyslné a ty, kteří nevyplňují podmínek ještě jiných, ku požívání politických práv oprávněujících. Zbývá tedy malá část obyvatelstva. Avšak ani z těchto nesestává lid svrchovaný. Neboť nestává se, aby všichni, moci státní účastní, byli v záležitostech politických jedné mysli; z nich tedy musí se vyloučiti menšina. Je-li více stran politických a rozhoduje-li vztažná většina, stává se, že menšina všech politicky oprávněných rozhoduje. Tento zbytek jest lidem svrchovaným, který svou vůli ukládá všem obyvatelům. Kdo zavazuje veškerenstvo občanů, aby se podrobili malému zlomku? Odkud má tento zlomek malý svou svrchovanost? Možno-li říci, že se mu jí dostává od vůle lidu? Kdybychom přisvědčili, točili bychom se v kruhu. Neboť obecná vůle lidu jest vůle malého zlomku občanů. Odkud má tato menšina právo všem ostatním poroučeti?

Nemůže-li rozumná moc státní se zakládati na vůli lidu, musíme nejhlubší základ hledati ve vůli Boží, která přirozeně se zjevuje v rozumu lidském, a sice z těchto důvodů :

Bůh chce, aby lidé žili ve společnosti, poněvadž je toho potřebí, aby se náležitě zachovala a vyvinula přirozenost lidská. Přirozeností svou je člověk společnosti občanské schopen a má jí potřebí. Proto chce také Bůh to, bez čeho jest společnost lidská nemožná, moc státní; neboť kdo chce cíl, musí také chtíti prostředek nutný.

Avšak moc státní má Boha svým původcem bezprostředním; původce přírody ji udílí bezprostředně, neužívaje vůle lidské za prostředek.

Neboť jakmile se utvoří stát, jest již moc státní, aniž může rušena býti od členů státu, chtějí-li tito zůstati členy státu. Buď že chtějí anebo nechtějí, aby byla moc státní, moc státní býti musí. Ze spojení více rodin, společné dobro na zřeteli majícího, vyplývá nutně moc státní. Kdo jest jejím podmětem, není předmětem této úvahy.

Dále nelze práva v moci státní obsažená měniti, kterážto neměnitelnost svědčí o bezprostředním Božském původu jejím. Spojí-li se svobodně více lidí, aby utvořili spolek obchodní anebo průmyslový, mohou podle své vůle rozsah auktority společenské omeziti anebo rozšířiti, aneb auktoritu zcela zrušiti a spolek rozpustiti. Ale stát jest ústav od Boha ustanovený, nutný a má cíl sobě od přirozenosti vytknutý a proto musí požívatí práv, za tou příčinou nevyhnutelných. Bůh by zajisté nemoudře jednal, kdyby chtěl, aby byl stát, avšak neudělil by moci potřebné. Z těchto práv moci státní nevyhnutelných nemohou občané, i kdyby chtěli, všichni, nic odníti, má-li společnost občanská trvati.

Mohou tuto moc na více podmětů rozdělití a jednomu větší, jinému menší svěřiti, ale státní moc sama trvá vždy beze změny.

Konečně mnohá práva v moci státní obsažená nemohou nemíti Boha původcem bezprostředním, a sice právo vypověděti válku, smrti trestati, nálezy soudní vydávati, kterých šetřiti povinnost káže.

Na otázku o přirozeném původu moci státní odpověděli jsme, vedeni jsouce přirozeným světlem rozumu lidského, jenž přirozenost lidskou vyšetřuje. Odpověď tato nejedná o formě a podmětu moci státní; tím méně činí z tohoto podmětu poloboha, jenž nad pokolení lidské jest povznesen a jednati může libovolně; naopak Božský původ moci státní ukládá jejímu podmětu povinnost, užívati jí podle přirozeného zákona, jenž přirozenosti lidské od Boha, původce přirozenosti, vštípen a uložen předpisuje, co jest řádu přirozenému přiměřeno, a jehož hlasatelem jest rozum lidský.

b) Církev katolická právem zavrhuje politický liberalismus, státu velice nebezpečný, jak dokazuje následující úvaha:

O liberalismu.

Liberalismus, latinské slovo, znamená smýšlení muže svobodného, šlechtného, štědrého. Kdo by nechválil takové smýšlení? Kdo by si nepřál býti takového smýšlení? Takové

smýšlení jest právě lidské, jest znakem, který nás odděluje od zvířete. Než, nicméně na ty otázky dvě nelze odpověděti: každý, poněvadž mnohý člověk hledá svobodu v nevázanosti, libovůli. A tu ovšem nevede člověka takové smýšlení nevázané k činům šlechtným, aniž mu dovoluje šetřiti svobody jiných, ale činí jej sobeckým, despotickým. To neplatí pouze o člověku, pokud jest jednotlivcem, ale také pokud jest členem společnosti, pokud žije život veřejný. A takové veřejné smýšlení muže nevázaného, nešlechtného a sobeckého zove se liberalismem lživým či zkrátka liberalismem s příhanou. O tomto liberalismu promluvíme, abychom jej dobře poznali.

S liberalismem setkáváme se sice ve všech dobách dějin lidských, ale první počátky politické strany, liberalismem řízené, sáhají do první revoluce francouzské, která nevázanosti se domohla násilným převratem, která náboženství zavrhlá a mravnost dusila, která právo jiným brala. Když v druhém desetiletí našeho století byla revoluce povalena a Burbonové se spojili s ostatními mocnáři, aby chránili monarchii, shromažďovali se zbytkové strany revoluční v tajných spolcích, aby opět vydobyli, čeho revoluce vyzískala, tiskem, ozbrojeným povstáním, pouličním srocováním.

Z hesla revolučního: »Svoboda, rovnost, bratrství« vypustili oni zbytkové »bratrství«, poněvadž se obávali, aby bratrem nenazýval dělník, halenou špinavou oděný, advokáta, vkusně podle módy ošaceného, chudšas boháče. Podrželi tedy svobodu a rovnost, jež odnášeli k postavení politickému a občanskému, a žádali, aby všichni jednotlivci státu příslušní byli měrou největší svobodni a před zákonem zcela mezi sebou rovni, aby v politickém životě nebylo rozdílu žádného mezi občany, aby šlechta a duchovenstvo pozbylo všech výsad svých, aby veškerý lid účastenství měl na zákonodárství a správě státní. Proto byla repraesentativní ústava prvním jejich požadavkem. Dále poněvadž ve státě katolíci, kalvinisté, hugenoti, židé a neznabohové vedle sebe žijí, mají-li katoličtí duchovní svých výsad pozbyti a mají-li všichni bez rozdílu vyznání před zákonem býti mezi sebou

rovni, nesmí zákon k žádnému vyznání, k rozdílům náboženským přihlížeti, t. j. musí náboženství býti vytlačeno z veřejného života, musí se státi soukromým zájmem jednotlivého člověka. Zásada této rovnosti, kterou již Rousseau hlásal, neznamenalala u těch, kteří proti monarchii bojovali, nic jiného, než svrchovanost lidu. Poněvadž tato strana politická za prostředek užívala tisku, schůzí lidu a spolků k dosažení cíle svého, žádala neomezenou svobodu tiskovou a spolkovou. Nad každým pokusem sesílití moc monarchickou strana tato bděla, jej nazývala ohrožením svobody lidu a jej měla záminkou, působíc pouliční srocování a revoluční hnutí.

Když strana tato r. 1830 vypudila oprávněnou dynastii z Francie, bylo na místě království z milosti Boží dosaženo království občanské, království z milosti lidu. Stoupenci této strany sebe nazvali liberály, kteréžto jméno podrželi; své odpůrce buď nazvali reakcionáři, zpátečníky anebo konservativci všemu pokroku odporujícími. Podobné strany liberální vznikly skoro ve všech státech evropských.

Liberálové náležejí většinou ke stavu měštanskému; obor jejich jest veřejný život společenský. Cílem jejich jest vrchovatá svoboda, samostatnost, neodvislost jednotlivých občanů v poměrech společenských úplně stejná bez rozdílu stavů a náboženství. Liberalismus sáhá svými kořeny do oboru náboženského a proniká svými větvemi všecky ostatní obory. Podle důslednosti, jakou zásady liberální se uskutečňují, rozeznáváme různé stupně liberalismu.

Liberalismus, plnou důsledností provedený, vyskytuje se ve Francii, Belgii a Itálii a záleží v autonomii jednotlivých občanů, v životě občanském a politickém plnou důsledností provedené. Každá vyšší auktorita, která nemá základu v jednotlivci, se zamítá; státní pak auktorita vzniká, jak Rousseau pověděl, tím, že každý jednatel část vlády, kterou má nad sebou, přenáší na celek a proto uznává státní auktoritu, sám sebe poslouchá. Čirému rozumářství anebo neznabožství neodporuje tento liberalismus, ano on je ze života soukromého přenáší do života společenského, veřejného. Každý liberál důsledný musí býti buď rozumářem

a neznabohem, anebo agnostikem, t. j. musí aspoň říci, že o Bohu nelze nic věděti, ani že jest, ani jaký jest, že jest nejlépe na Boha ani nemyslit, o Bohu ani nemluvit.

Důsledky tohoto liberalismu jsou tyto :

Život společenský nezná Boha, nezná náboženství; stát jest úplně neznabožský. Stát od církve a církev od státu se musí úplně odloučiti; každý člověk má plnou volnost, vlastně nerozumnou nevázanost ve příčině náboženství; vyučování školní jest úplně neznabožské, kněží musí býti ze škol vyloučeni, jakož i řeholníci, katechismus náboženský musí býti nahrazen katechismem světským, ve kterém se vykládá morálka světská, neznabožská, na Bohu úplně nezávislá, morálka, která nespočívá na příkázáních Božích, která nezná povinností náboženských, která mluví pouze o povinnostech ke státu a spoluobčanu, která svědomí nahrazuje citem cti, anebo prospěchem vlastním, soukromým.

Liberalismus zavádí nucené manželství občanské, trhá manželství od církve a zbavuje rázu náboženského. Nemocnice, chudobince, sirotčince a jiné ústavy dobročinné musí býti církvi, která je založila, odňaty, musí pozbyti rázu náboženského. Ve Francii začali liberálové křest křesťanský nahrazovati křtem občanským, parodií a komedií. Konečně musí býti církvi odňata mrtvola zařizováním hřbitovů všeobecných a spalováním mrtvol.

V politice jest důsledný liberál republikánem anebo žádá konstituční monarchii, jejíž vladař od liberálů jest řízen jako loutka; král má býti pouhým stínem krále. Ve Francii dospěl v politice liberalismus krajnosti nejzažší; v Belgii, Itálii, Španělsku a Portugalsku jsou snahy liberálů republikánské patrný; v jiných zemích domnívají se liberálové, že není ještě radno své cíle politické dáti na jevo. Liberální zásady volnosti a rovnosti vedou posléze k demokracii; demokracie však důsledně provedená jest nepřítelkyní stavu měšťanského, k němuž liberálové náležejí, a uděluje čtvrtému stavu, socialistům, veškeru moc. Proto strachují se své důslednosti liberálové a lpějí houževnatě k monarchii konstituční, kterou podle své libosti řídit usilují a ve které pa-

novník má býti jejich loutkou. Monarchie má liberály chrániti před socialisty, aby je tito nezbavili moci, jako se stalo ve Francii. Ač tedy liberálové důslední monarchii nenávidí a rádi by ji proměnili v republiku plutokratickou, v které občané majetní vládou, utlačující ostatní třídy lidu, přece jest jim monarchie vítaným prostředkem proti demokracii. A tak se staví otec proti svému dítěti, neboť liberalismus splodil socialismus.

V národním hospodářství hlásá liberalismus důsledný tuto zásadu: Každý občan jednotlivý ať si dělá, co chce, jenom když přímo jinému škodlivě nesáhá do práva. Proto přísluší státu býti toliko policejním strážníkem anebo pohnocným, aby bděl nad bezpečností. Jestliže někteří liberálové sociálních reforem se chápají, činí tak, poněvadž se bojí socialismu, ne proto, že by chtěli bídu sociální odstraniti. V národním hospodářství se rozcházejí liberalismus a socialismus, ačkoli oba v oboru náboženském a politickém jsou téhož smýšlení. Socialisté, kteří tvoří čtvrtý stav, odporují kapitalistům, kteří náležejí ku třetímu stavu a kteří z řemeslníků udělali dělníky, socialisty, anarchisty, bídáky.

V tom záleží rozhodný a důsledný liberalismus. Liberalismus nerozhodný, jenž koketuje na všechny strany, jenž si sedá mezi dvě židle, jest chameleonem a pro svou polovičatost jest ode všech opovrhován, jak od mírných konservativců, rozumně si vedoucích, pokroku žádoucího a prospěšného milovníků, tak od radikálů, násilných pokrokářů vše bourajících a nic pevného a dobrého nestavějících.

Může-li tedy liberalismus, jenž si přivlastňuje právo svrchované a neomezené, ale katolíkům odjímá svobodu, po právu jim náležející a rozumnou, přinést státu blaho a štěstí? Nikoli. Proto mají od něho se odvrátiti, kteří poctivě a upřímně smýšlejí, a řídit se v politice zásadami křesťanskými, jež hlásá církev katolická za našich časů skrze sv. Otce Lva XIII.

A co mají činiti panovníci? Mají snad se báti liberálů, aby nepřišli o trůn? A zdá se, že mnohý panovník z této bázně se k nim přidává. Ať se jich nebojí. Hrozby liberálů

jsou bez výsledků, postaví-li se jim důrazně na odpor mocnář, přilne-li ke straně, která v politice se řídí zásadami církve katolické, bude-li věrným synem této církve a pečlivým otcem svého lidu. My pak držíme se Boha, plňme Jeho přikázání; a Bůh nedopustí, aby vítězila zloba liberálů. Pamětlivi budme zásady církve katolické, která poměr mezi králem a poddanými stanoví podle zlatých slov sv. Augustina: »Představeného buďte poslušni jako otce. Kdo vámi vládne, nepovažujž se šťastným proto, že pánem jest a rozkazy dává, ale že vám z lásky slouží. Úctu prokazujte představenému, představený ať se bojí Boha, vám ať jest ke službám ochoten.«

Proti mocnáři a poddaným, spojuje-li tyto s oním páská náboženská, ničeho nesvedou liberálové.

c) Upravuje poměry mezi vládnoucími a občany tak, aby nebylo ani žádné krutovlády ani žádného odboje, aby vládnoucí byl jaksi otcem, občané syny. Povinnosti ukládá podle zákona přirozeného, od vladaře všech vládnoucích, Boha, rozumu všech lidí vštěpeného, a podle zákona nadpřirozeného, od téhož Boha daného, jak vládě absolutní, konstituční, republikánské, úředníkům a vojákům, tak lidu a jeho zástupcům, aby svorným působením obou stran vládl ve státě pořádek, jenž přináší státu blaho společné.

d) Odporuje tvrdošijnému lpění na dosavadním řádu a ukvapenému pokrokářství a doporučuje ve státním řízení střední cestu, rozumný a zdravý konservatismus, poměrů a potřeb dbalý.

e) Různé formy vládní, spočívají-li na zákonitosti, uznává a posuzuje; stránky jejich, zákonu přirozenému a nadpřirozenému odporující, vytýká žádajíc, aby, co chybné, bylo napraveno patřičně.

f) Žádá, aby rozsah, cíl a prostředky moci státní tak byly určeny, aby nebyl porušen zákon přirozený a nadpřirozený.

g) Zmírnila pohanské právo římské. Její právo v mnohých příčinách působilo na právo občanské. Podle její řádů se upravily v mnohých příčinách státy křesťanské.

h) Poskytuje nejlepší a nejpevnější zákony národnímu hospodářství. Neboť národní hospodářství jest podmíněno mravností, tato však náboženstvím. Čím tedy dokonalejší náboženství, tím lepší mravnost, tím lepší národní hospodářství. Avšak církev katolická hlásá nejlepší náboženství a nejlepší mravnost. Tedy poskytuje národnímu hospodářství základy nejlepší a nejpevnější. Zavrhuje bídné, sobecké prospěchářství, které podkopává národní hospodářství, byť i na čas zjednávalo jednotlivcům hmotný blahobyť.

i) Vychovává kněze tak, že kněží jednotliví, spojují-li s učeností a svatostí života státnickou moudrost a znalost, mohou s výborným prospěchem bráti podílu na státní správě. Abych uvedl příklad, byli mnozí papežové velikými státníky, jakož i někteří biskupové, mezi nimiž jest Ximenes, Arnošt z Pardubic, sv. Engelbert.

k) Zamítajíc náboženskou lhostejnost a prostředky mravnými se snažíc přivésti do svého lůna nekatolíky, přeje občanské snášlivosti, jenom když nekatolíci nekřivdí katolíkům, ve kterémž případě právem se dovolává pomoci státní. Sama křivdy nekatolíkům nečiní aniž chválí ty, kteří by činili. Obcování občanů vespolečné řízeno budiž zákony spravedlivými.

l) Otevírala asyl nevinným, mírnila tresty odsouzených, domáhala se toho, aby s uvězněnými bylo nakládáno křesťansky. Smýšlení křesťanské, od církve katolické ryzé hlásané, překonalo torturu, gladiatorské hry, otroctví a čarodějství, zbytky pohanské.

m) Vykládá, kterak by stát bránil chudinství a otázku sociální rozřešil.

15. Pořádati vybízí poměry národů a říší vespolečné zákonem lásky a spravedlnosti, aby mezi nimi panoval pokoj patřičný a blahý, aby se vespolek podporovali nezištně, aby k společnému cíli všichni směřovali. Různice a války ukončiti napomíná podle zásad křesťanské lásky a spravedlnosti, hrůzy válečné mírniti, jakož i nepřátelům, zajatým a přemoženým neodpíratí lásky, kterou jsme povinni ke každému člověku. A jest zajisté církev katolická svazkem, který spo-

juje nejen členy rodiny, obce, státu, ale také národy a státy. Jako dějiny všeobecné, tak i právo mezinárodní vzniklo křesťanstvím, od církve katolické hlásaným. Nehlásá však církev katolická názor kosmopolitický, jelikož šetří zvláštností národů a říší a souladně lásku všelidskou spojuje s láskou, která spojuje členy jednoho národa, jedné říše.

Péče církve katolické o lidskou vzdělanost
přirozenou dokázána svědectvími.

Abegg (Die verschiedenen Strafrechtstheorien p. 106): Církevní právo trestní bylo zvláště v středověku velice důležité a prospěšně působilo na stát, jeho poměry a zákonodárství; tento vliv musí ještě nyní býti uznán pro své následky, aniž může býti odbyt poznámkou, že theoretický ráz je t. j. církevní právo trestní činí pro nás nepotřebným:

Ancillon (Tableau des révolutions. Introd. p. 133. 157): Ve středním věku uchránilo Evropu snad jediné papežství úplné sveřeposti. Vytvořilo vztahy mezi národy nejvzdálenějšími, bylo všeobecným středem, jenž spojuje státy osamocené. Bylo nejvyšší stolicí soudní, ve středu všeobecné anarchie postavenou; bránilo a překáželo despotismu císařů, nahradilo nedostatek rovnováhy a zmírnilo nehody vlády feudální.

Arnold (Das Aufkommen des Handwerkerstandes im Mittelalter p. 16): Pod berlou se ode dávna dobře bydlilo. Biskupové nebyli pány, kteří by zamýšleli utlačovati, ale otci měst, kteří všemi způsoby pečovali o jejich blaho.

Bako Verulamský: Školy Jesuitů převyšují všecko svým účelným zařízením. Týž učenec chválí je, že pečlivě pěstují vědy, mravy vzdělávají a charaktery tvoří.

Bancroft (Geschichte der Vereinigten Staaten Amerika's 1861. 2. 703) tvrdí, že dějiny prací Jesuitů v annalech francouzské Ameriky úzce souvisejí s počátkem každého města znamenitého, a že žádný mys nebyl obeplut, žádná řeka prozkoumána, aby nebyl Jesuita cestu ukázal.

Bayerische Zeitung (Morgenblatt 1866, 346): Nesmíme

nikdy zapomenouti na zásluhy, jichž si vydobyli synové sv. Benedikta o blaho člověčenstva nemocemi ohavnými trpícího.

Beer (*Allgemeine Geschichte des Handels* 1860) uznává zásluhy řeholníků o hmotný blahobyt zemí, ve kterých žili.

Benfey (*Geschichte der neueren Sprachwissenschaft*, p. 172): Jelikož křesťanství (t. j. církve katol.) na počátku svých dějin se mohlo šířit toliko mocí slova, zvláště písma sv., musilo písmo sv. přeložit na jazyky národů, ku kterým vniklo. Takto obdrželi národové ve svých jazycích knihy, které skrze jednotu obcí křesťanských jak nevzdělaným, tak vzdělaným členům jejich byly stejně posvátny. Jako všichni lidé, tak i všechny řeči stejného práva dosáhly býti křesťanskými; a tak se rozvázalo pouto, jež dalšímu vývoji vědy jazykové hrozilo býti tak záhubným.

Bensen (*Die Proletarier* 1847, p. 172): Křesťanská zásada, že v zapírání spočívá největší síla, ba že před Bohem jest zapírání jediné čestné, těší se ve středověku z platnosti. Vidíme, kterak nejurozenější a nejmocnější dobrovolně vedou život chudobný, nepozbývajíce u nikoho své cti a důstojnosti. A opět vidíme, kterak synové otců nejsprostších, ano i nevolníků dosahují hodnosti církevních knížat a často se svou hodností dobrovolnou chudobu spojují, která je otcům činí rovny. Takoví mužové nebyli věru ochotni aristokracii rodové anebo majetkové přáteli, jako přejí biskupové a správce církve anglikánské, kteří jsou ovšem mladšími syny vysokorodé šlechty, s kterou sdílejí náklonnost ke psům honickým a koňům závodným. Toto smýšlení německého duchovenstva katolického bylo mocnou protiváhou politického sobectví, jež mohutněním národů rostouc, důstojnosti lidské upírá neurozenému a chudobnému a jeho zle užívá jako prostředku bídného k dosažení svých cílů. Kázání udílelo nejsprostšímu pokornou spokojenost, a duchovní vyžadovali ve zpovědnici a při soudech vyslaných (*Sendgerichte*) pokání a dostiučinění za urážky proti lidskosti, které nebyly zákonem občanským zakazovány. — A na konci své knihy dokládá: Až křesťany skutečnými se stanou, kteří křesťany se zovou, až základem našich snah a tužeb skutečně se stane učení Kristovo, jež

přílišnému bohatství škodlivému odporuje, ale chudobu cení a lásku bratrskou přikazuje, vzroste německý dub novými, mohutnými větvemi.

Blanqui: Jsou v oekonomii politické otázky, jež zůstanou bez odpovědi, pokud jimi se nebude zanášeti náboženství katolické.

Böhmer (Janssen, Böhmers Leben 1868 l. p. 88): Pošetilé jest se domnívati, že německá filosofie teprv Kantem v pravdě počala, že veliká století středověku, jež se honosí v oboru umění a literatury plody velkolepými, nic velkého nesplodila v oboru věd spekulativných. Jako před nedávnem mnozí neuznávali dřívější literaturu, malířství, stavitelství a sochařství a jimi pohrdali, tak pohrdá se ještě stále středověkou filosofií scholastickou, kterou by měli dříve bedlivě studovati, než by o ní soud učinili. Napřed zkoumejte, a pak suďte; mně aspoň, pokud jí rozumím, líbí se mi stará methoda filosofická lépe, než nadutost filosofů našich. — Tamtéž p. 98: Böhmer se přesvědčoval během času vždy více, že celá vzdělanost novější má své kořeny v křesťanství a že proto vrátiti se musíme k základům křesťanským. — Tamtéž p. 215: Mezi květiny této zahrady (církve katolické) počítáme díla umělecká, kterých si váží za našich časů také ti, kteří by rádi zničili kmen, jenž je přinesl, k němuž lnou, s kterým vadnou. Je to sukně Josefova, kterou mu bratři závidějí, jejíž majitele bratři spoutají a prodají nepamětlivi slibu, jemu daného. — Tamtéž p. 279: Stará církev (t. j. církev katol. oproti novotářství protestantskému) ještě nikdy šiji nesklonila před caesarismem (t. j. násilnictvím mocnářů světských) a vždycky zvítězila jemu odporujíc. — Tamtéž p. 319: Proti barbarismu světské vlády stála církev rozmanitě. Skoro vždy ona jediná jevila rázovitou povahu, přehlednost a pořádek, kdežto u světských knížat vidíme dětinskou vrtkavost, krátkozraké sobectví a surovou prodejnost. Vzdělání jsouce zapíráním sebe a pravidlem, vychování jsouce uvažováním dějin náboženských, od pastýřského života patriarchů až po osudy apoštolů a svatých sáhajících, jsouce zkušení životních pravidel, od Ježíše Krista podaných, denně

cvičení jsouce bohoslužbou nejvýznamnější, vyšínuli se vysoko nad muže světské, jejichž silu překypující krotiti měli příkladem a slovem, opatrností a vytrvalostí. Byla to zajisté úloha velice nesnadná. Jí dostáti se snažice nabývali více sil. Tuto velikost nám připomínají církevní a státní listiny dvora papežského, posud velmi málo povšimnuté, jež formou a obsahem všecko překonávají, co kdy v tomto oboru se vyskytlo. — Tamtéž p. 284: Bez církve nemůže náš život národní uzdravěti, a nebude-li národ v ní žíti, nebudou uspokojeni, kteří poznávají a cítí, co schází, ale nemají té odvahy, aby se chopili toho, co jediné jest jim potřebno. — A byl Böhmer, dějepisec, protestantem.

Böttiger (Geschichte des deutschen Volkes): Chrámy biskupské, ve středním věku vystavené, předpokládají množství vědomostí a výpočtů, kterým se musíme diviti. — Tamtéž: Doba, která tak veliké věci mohla vytvořiti (doba středního věku), byla zajisté také sama veliká a bohatá.

Brownson Or. Aug., filosof a theolog, konvertita: »Nikdy ani v jediném případě nenalezl jsem jediného článku víry, který by mne, filosofa, do rozpaků přiváděl Nikdy jsem nepozoroval, že by rozum můj odporoval náuce katolické, že by byl omezen, že bych uveden byl do myšlenkového otroctví. Jako katolík pocítoval jsem a požíval jsem duševní svobody, kterou jsem nikdy nepovažoval za možnou, pokud jsem byl nekatolíkem.« Ve svém spise »Convert.«

Buckle (History of civilisation): Nelze zapřiti, co je skutečno, že katolíci na počátku 17. stol. ducha lásky projevovali, jakého neprojevovali protestanti.

Caesar Balbo (De la destruction du pouvoir temporel des Papes p. 11): Naše vzdělanost jest vzdělanost křesťanská, dcera náboženství křesťanského. Co náboženství křesťanské oslabuje, překáží naší vzdělanosti. — To platí o náboženství, církvi katolickou hlásaném, poněvadž náboženství křesťanské protestantstvím důsledným pozbývá svého rázu křesťanského.

Canova napsal v listě Napoleonovi I.: Všecka náboženství živí umění, ale žádné tou měrou, jako naše (t. j. katolické).

Carlyle: »V universitách středního věku vzaly svůj původ a zdokonaleny jsou skoro všechny nálezy a ústavy občanské, skrze něž ještě nyní žijeme jako lidé vzdělaní.«

Champagny (La charité chrétienne dans les premiers siècles de l'Église) líčí lásku k bližnímu, kterou hlásá církev katolická.

Cauchy (Ordres religieux): »Jsem křesťanem; t. j. věřím v božství Ježíše Krista s Tycho-Brahem, Koperníkem, Descartesem, Newtonem, Fermatem, Leibnizem, Pascalem, Grimaldim, Eulerem, Guldinem, Boscovičem a Gerdilem; dále se všemi velikými astronomy, fysiky a geometry věků minulých. A s větší částí z nich jsem zároveň katolíkem; a kdyby někdo tázal se mne na důvod, rád jemu odpovím. Poznal by, že mé přesvědčení není plodem předsudků pochodících od narození, nýbrž výsledkem hlubokého badání. Viděl by, jak vryly se navždy v ducha mého a v srdce mé pravdy, které jsou pro mne ještě jistější, než čtverec podpory neb zásada Maclaurinova. Jsem upřímný katolík, jako byl Corneille, Racine, La Bruyère, Bossuet, Bourdaloue a Fénelon; jakými byli a jsou mnozí z nejznamenitějších mužů našich dnů, kteří jsou ke cti vědě, filosofii a literatuře a dodali lesku našim akademiím více, než všichni jiní. Sdílím hluboké přesvědčení, vyjádřené ve spisech, přednáškách a životech mnohých učenců prvního řádu: Ruffinů, Haüyů, Laënneců, Ampèreů, Peiletierů, Freycinetů a Carioliů. A nejmenuji-li těch, kteří ještě žijí, obávaje se, abych neurazil jejich skromnosti, mohu aspoň říci, že bylo mi vždy nanejvýše milým, že shledal jsem se u svých slavných přátel se vši vznešeností a šlechtností křesťanské víry, u vynálezce krystalografie, u objevitele chininu, u vynálezce stethoskopu a u nesmrtelného autora dynamické elektřiny.«

Contzen (Geschichte der volkswirtschaftlichen Literatur im Mittelalter, 1869) líčí spisovatele středního věku, o národní hospodářství zasloužilé, mezi nimiž jsou zvláště Tomáš Akvinský, Franciscus Patricius, Nicolaus Cusanus, Gabriel Biel, Joannes Mariana.

Coquerel (Histoire du Christianisme p. 73): Moc pa-

pežská jediná způsobila, že despotismus nevybočil z mezí. Proto neshledáváme v nejbouřlivějších dobách středního věku krutovládu, která by se rovnala krutovládě Domitianově ve starém Římě. Tiberius stal se nemožným, Řím (t. j. moc papežská) by jej byl zničil. Velikými despotami stávají se králové, domnívají-li se, že nestojí nad nimi žádná moc; jsou schopni největších zločinů, jsou-li opojeni domněnkou moci zcela neomezené.

Cousin (Feugère, Erasme, 1874, p. 208): Nemůže nikdo míti více ducha než scholastikové, rozvinouti více bystrosti, více souladu, více důvodů, více rozboru, jenž rozděljuje, více souboru, jenž pořádá.

Dahlmann (Politik 1847, p. 343): Veškeré vyšší vzdělanosti a zvláště pokroku uvědomělejšího výtvaru státního dostalo se Evropě skrze křesťanství (t. j. skrze církve katol., křesťanství hlásající) a s křesťanstvím.

Daniel (Theologische Controversen 1843 p. 73) ač protestant vyznává, že křivě a nepravdivě se vytýká středověku temnost.

Daumer G. Fr. (Rosenthals-Convertitenbilder): Právě proto jsem vstoupil do církve katolické, že jsem v protestantismu a novověké vzdělanosti negativně ničeho neshledal, čím bych se mohl zaměstnávat, poněvadž v oboru, kde jenom povrchnost ducha a obsahu zcela prázdná, jakož i sobeckost vládne, byl bych musil býti duchem mrtev, k tomu však neměl jsem žádné chuti. V katolicismu otevírá se mi však pole snahy a činnosti, jež nemůže býti bohatším, tak že toliko jde o to, zdali mé síly a prostředky stačí, abych aspoň poněkud vykonal, co jsem si umínil.

Deluc (Précis de la philos. de Bacon II. p. 288) nazývá zjevení Boží nadpřirozené přístavem všech snah ducha lidského. Toto zjevení však předkládá církve katolická.

Deutsche Vierteljahrsschrift 1868 Nr. 21, p. 271: Dějiny vědy dokazují jasně a nezvratně, že pozorování přírody, od Němců konané od Alberta Velikého až po naši dobu, svůj počátek a své zřídlo má v náukách tohoto Alberta. Týž časopis mluví o vlivech Alberta Velikého a žáků jeho na

vědy přírodní a na vědu evropskou a porovnává jej s Al. z Humboldtů. — Týž časopis 1869 Nr. 119 p. 55 uznává vliv církve katolické na právo občanské.

Donoso Cortes (Essai sur le Catholicisme 1851 p. 24): Křesťanství t. j. učení církve katolické jest úplnou soustavou vzdělanosti, která obsahuje všecko: vědu o Bohu, vědu o světě a vědu o člověku. Zde poznáváš, jak a kdy tyto věci počaly, jak a kdy přestanou. Zde se ti zjevují podivná tajemstva, kterých stará filosofie neznala a jež zakryta byla zraku její mudrců. Zde poznáváš cíl všeho, co jest, bytnost těles a přirozenost duchů, cesty, kterými lidstvo kráčí, cíl, k němuž spěchá, význam útrap, význam života a smrti. Kdo se napil z tohoto pramene moudrosti, ví více než Plato, jest moudřejší než Sokrates.

Euler J. A. vydal spis: Rettung der göttlichen Offenbarung gegen die Einwürfe der Freigeister. Syn slavného matematika, sám všech věd výborně znalý, váží si písma sv. a hájí pravdu jeho proti námitkám; avšak písmo sv. jest jedním z pramenů, ze kterých církev katolická čerpá učení křesťanské. Zda může tedy býti učenec nepřítelem církve katolické?

Fallmerayer J. Ph., historik a cestovatel (Gesammelte Schriften 1862 2. p. 202): Buď jak buď, na jakoukoli stranu věc obracíme, jisto jest a jisto zůstane, že západní Evropa vniterně a podstatně jest výtvorem církve latinské, svaté stolice, římského pontifikátu. Veškeré myšlení, pohybování a jednání, ano veškerá bytnost států latinsky vzdělaných projevuje od počátku své jsoucnosti až po naši dobu, odkud jsme přišli. Papežství duševně přeměnilo všechny národy, kterými vládlo, a je v jeden celek spojilo, který nelze více rozvázati. Řehoř VII. a Innocenc III. byli podmaniteli mocnějšími a větší než sám Karel Velký a Napoleon. Jediný Řím křesťanský vytvořil monarchii všeobecnou v pravém smyslu, a společná myšlenka evropská vznikla státnickým uměním římských papežů. Tato myšlenka evropská jest nesmrtelná. Ani reformace jí neudusila, roztrhla společný svazek pouze zevně a hmotně; vniterně a duševně zůstali jednotliví

národové západní přece příbuznými, t. j. pojem zákonitého, byť i trpného odporu moci duchové proti hmotné libovůli byl těmto národům nejprve od sv. stolice vštěpen, a tímto darem byl do srdcí všech národů latinských vložen zárodek občanské svobody a mravního pořádku. Ideje, které Řehoř VII. a jeho velicí nástupcové na stolicí Petrově o původu, přirozenosti a účelu všelike moci světské národům evropským ve svých státnických listinách předložili, žijí a trvají až po dnešní dobu. Přes všecka kacířstva, přes všecku nerovnost duchovou, přes všecku pýchu vědeckou a všecko nepřátelství společným zůstal směr duchový a pojem mravnosti všem národům dříve a nyní katolickým. Nemůžete více udusiti potřebu, vniterný pud, se vzepříti byzantinismu, postavití proti hmotě ducha, proti ledové ztuhlosti pohyb, proti temnotě světlo, proti surovosti vzdělanost, proti sveřepé libovůli zákon.

Fichte J. G., filosof a professor (Anweisung zum seligen Leben): Postavení jsme se všemi statky své doby na půdu křesťanství a od křesťanství jsme vyšli; křesťanství nejrozmanitějším způsobem na naši vzdělanost působilo, a nebyli bychom nikterak takovými, jakými jsme, kdyby nebyla tato mocná prvot v čase předcházela.

Gfrörer A. Fr., dějepisec, vypravuje (Zur Geschichte deutscher Volksrechte), jakými zákony církev katolická chránila otroky a nevolníky.

Giesebrecht Fr. W. B., dějepisec, vypravuje (Geschichte der deutschen Kaiserzeit), že u Franků nejen zastupovali duchovní vzdělanou třídu v nejvyšších kruzích života státního, ale také do nejnižších vrstev života lidového sestupovali, aby lid nejen naučili křesťanskému životu, ale také povznesli k vyšší vzdělanosti a mravnosti.

Gladstone W. E.: »Od prvních tří století pronásledování kráčela římská katolická církev po 15 století v čele lidské vzdělanosti a řídila hlavní duševní i hmotné síly světa, jež jako oři zapřaženi byli k jejímu vítěznému vozu; její umění stalo se uměním celého světa, její genius geniem

světa; její velikost, sláva, velkolepost a vznešenost byla nejpřednější, ne-li jedinou chloubou celého vzdělaného světa.«

Göthe. Viz této Obrany svazek 1. O neznabožství, povaha č. 4.

Gregorovius F., dějepisec, velebí (*Geschichte der Stadt Rom* 2. 11—12) řeholi sv. Benedikta a praví o jeho synech, že byli učitelé orby, řemesla a věd ve mnohých zemích západních. Velebí též papeže: Lva Vel. a Řehoře VII.

Guizot F. P. G., spisovatel a státník, ministr, praví (*Cours d'histoire moderne*): Veškerý vývoj Evropy rozumový a mravný spočívá podstatně na theologii, která duchy ovládá a řídí; všechny názory mají ráz theologie, všechny otázky filosofické, politické a historické se chápou s hledišťe theologického. Duch theologie jest jakousi krví, která probíhá žilami světa až po Bakona a Descartesa. Tento vliv byl velice blahý; neboť neživil a neúrodnil toliko duchový život v Evropě, ale dal také vznik soustavě, která nekonečně výše stála než všecko, co starý svět znal. — Patnácté století bylo stoletím cest, podniků, objevů, nálezů všeho druhu. — Všecky otázky veliké, které jsou lidstvu důležitý, probuzovala (totiž církev katolická), starala se o všechny záhady jeho a všechny střídy jeho osudu. Proto byl její vliv na novější vzdělanost velmi veliký, větší, než jej vylíčili její nejkrutší odpůrcové a její nejhorlivější ochráncové. — Synové sv. Benedikta Evropu učinili úrodnou. — Rozdělení moci duchovní a světské bylo pramenem svobody svědomí velmi vzácné a velmi rozsáhlé. Mocný původ této svobody byl vložen do kolébky vzdělanosti evropské; církev křesťanská jej položila a udržovala. — Kdyby nebylo církve křesťanské, celý svět by byl podlehl moci hmotné. Ona jediná prokazovala vliv ušlechťující a vzdělávající. Ona učinila ještě více: rozvinula všude myšlénku zákonitosti, pravidla, jež nade všemi lidskými nálezy stojí, brzy rozumem Božím, brzy zákonem zvané, jež bylo všude týmž pravidlem při různých jménech. — Církev vyslovila zásadu a při ní také setrvala, že všichni lidé, budiž jejich původ jakýkoli, mají přístup ke

všem úřadům a důstojnostem. — Protestantství přineslo spíše porobu než svobodu občanskou.

Hamilton vypravuje (*Leben und Sitten von Nordamerika*), že v protestantských chrámech buď nesměli se objeviti lidé pleti ne bílé, anebo zaujímali kouty odlehlé, ohrazení od ostatních prostorů oddělené, kdežto katolické chrámy otevřeny byly stejně všem pleti jakékoli.

Hartpole Lecky, anglický spisovatel dějin vzdělanosti evropské, píše: Změny, kterými křesťanství působilo na vedení války, byly velmi důležité a trojího druhu. Nejprve potlačilo hry gladiatorské a uchránilo tisíce zajatých smrti krvavé. Po druhé povzbuzovalo vítěze prodati zajaté za otroky a vykoupilo pak penězi darovanými četné tlupy otroků, kráčeji zvolna cestou dobročinnosti, až zavládla obecně zásada, že zajatí nemají býti do otroctví prodáni. Po třetí vlivem nepřímým, ale mocným způsobilo, že vznikl nový ideál vojenský, který spojoval sílu starého vojína s laskavostí a pokorou světce.

Haulleville (*De l'avenir des peuples catholiques*) dokazuje historicky a statisticky, že obecný blahobyt hmotný vyplývá z náboženství křesťanského, jaké k věření předkládá církev katolická.

Haureau líčí ve svých dějinách scholastiky živé vědecké snahy středověku takto: Kdykoli mladý duchovní na nejzazším konci Britanie anebo Německa anebo Polska anebo Kalabrie pocítil touhu po vyšších studiích a způsobilost k nim, byl poslán do Paříže. Načež odcestoval sám pěšky, přeplul řeky a moře, přestoupil vysoké hory; klášter mu dal nocleh a jsa žákem cestujícím setkal se všude s laskavým pohostinstvím.

Hellwald (*Culturgeschichte* 1875 p. 579): Ani Řekové ani Římané, ač ve filosofii a politice valně pokročili, přece věc velice důležitou nevymyslili, hodiny kolečkové. Je-li pravda, že první hodiny kolečkové vymyslel v 11. století Vilém, opat kláštera benediktinského Hirschau, diviti se musíme vynalézavosti středověku.

Herder (*Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit* 1827 2. p. 108): Právem může papež k nám všem volati: Beze mne byste nebyli, čím jste se stali. — Jinde píše takto: Přemnohé ústavy věd a umění živí se drobčky toho, čeho kdysi mužové legendy pracně se dodělali, co zbožně založili, svatě zachovali a potomkům vroucně zůstavili. Kdyby nebylo nábožných mužů a žen legendy, žebraly by snad nyní všecky musy v Evropě, anebo by jich ani nebylo.

Hettinger (*Apologie d. Christenthums* II. B. 3. Abth. 1880. str. 173—180) uvádí výroky protestantů, kteří porovnávajíce missionáře katolické a protestantské naší doby uzavírají, že jediní katolíci, ač ze skrovných prostředků se těší a často pronásledováni jsou, se zdarem šíří víru Kristovu.

Hugo Grotius dokládá, že veliký byl vliv Jesuitů na lid, poněvadž byl život jejich svatý a poněvadž zdarma mládež vyučovali vědám.

Holberg (*Dänische Reichsgeschichte* 1. p. 272) vypravuje, že některé kláštery Absalon, arcibiskup Lundský, výslovně za tím účelem založil, aby byly útlukem vědy.

Humboldt (*Kosmos* 2. 26) chválí některé Otce a spisovatele církevní, že přírody si všímali a ji milovali. — Vypravuje (*Reise in die Aequinoct. des neuen Cont.* 1860 4. p. 61), že katolický kněz a missionář Roman přešel od poříčí Amazonu k poříčí Orinoka, čímž spojení obou řek bylo nalezeno. — Musíme uznati a pochváliti šlechetné a srdnaté snahy, které na konci středověku, jako v prvních dobách křesťanských duhovenstvo hojně prokazovalo, aby hájilo práva, která člověčenstvo od přírody má. — Týž tvrdí (*Relation historique* 1. p. 373), že španělské osady svým blahobytem povinny jsou velice Jesuitům.

Hume (*Richard III.* cap. 23.: Vyniká-li národ anglický nad ostatní množstvím annalistů a historických památek, povinen jest tou předností výhradně duhovenstvu církve katolické.

Hurter (*Innocenz III.* p. 651 et sqq.) dokazuje, že řeholníci zdokonalovali průmysl.

Jessen (Botanik der Gegenwart und Vorzeit 1864 p. 143) vypisuje zásluhy Alberta Velikého, scholastika, o botaniku.

Jouffroy (Mélanges philosophiques p. 424): Církev katolická se táže mladého křesťana, odkud jest, a on to ví; kam jde, a on to ví; kterak k svému cíli přijde, a on to ví. Táže se ubohého dítěte, jež ve svém životě ještě mnoho nepřemýšlelo, proč je zde a co z něho po smrti bude, a ono dává odpověď vznešenou. Táže se, kterak svět povstal a proč. Bůh jej stvořil, byliny a zvířata. Kterak byla země lidstvem obydlena, kterak vznikly řeči různé, odkud naše útrapy, toto všechno ví. Vznik světa, vznik pokolení lidského, cíl člověka pozemský a záhrobní, poměr člověka k Bohu a bližnímu, jakož i ku přírodě, všechno toto jest mu známo. A když dospělo, zná zásady práva přirozeného, mezinárodního; neboť toto vše vyplývá samo z katechismu, kterému se v mládí učilo. Věru, veliké jest náboženství, jež odpovídá na každou otázku, kterou člověk činí.

Lalande, astronom, učinil veliký seznam znamenitých astronomů, kteří vyšli z Tovaryšstva Ježíšova.

Leibniz (Opp. 65): Chceme-li opět míti dobu zlatou, musíme v Římě postavit soudní stolicí, která by pře vladařů rozhodovala, a papeže učiniti předsedou; a byl také již papež soudcem křesťanských vladařů. — Jindy pravil týž: Řím hájí práva rozumu lidského.

Lindemann (Deutsche Literaturgeschichte) vypisuje vlivy křesťanského náboženství, od církve katolické hlásaného, ve středověku, kterými se vyvinula prosa a poesie německá, jakož i řeč německá.

Löbe (Geschichte der deutschen Landwirthschaft) uznává zásluhy církve katolické o zemědělství.

Lotze (Mikrokosmos 3. p. 162): V životě světském byla duševní vzdělanost pěstována dlouho pouze od církve. Bez organizace církevní nebylo by křesťanství přečkalo dob bouřlivých, bylo by málo blahých vlivů prokazovalo, kterých zažil od něho také život světský. Vzdělaností přijatou, prostředky sobě vlastními a prostředky cizími, jež sobě získala

svou vážností, dovedla církev odvrátiti barbarství vnikající a ku předu postupujíc naplnila severní krajiny ještě temné četnými chrámy, kláštery, sídly biskupskými a osadami rolnickými; tak podporovala stavitelství a sadařství, vědu a technickou zručnost, obchod, ošetřování nemocných a občerstvování zemdlených. V mnohých příčinách stála církev v čele pokroku.

Luden (*Geschichte des deutschen Volkes* 8. p. 566): Bezženství duchovních prospělo tomu, pro co žijeme a jsme: duchu, péči o ducha, vzdělanosti pokolení lidského. Ten účinek podstatný mělo, že se těšila církev z jednoty a moci, které potřebovala, aby se postavila proti surovému násilí meče, aby zmírnila dusivý tlak, kterým tížil feudalismus. Také uhájilo svět germanský dědičného kněžství.

Macaulay dosvědčuje (*History of England* chap. 1.), že církev katolická se postarala o zrušení otroctví, že v katolických státech amerických otroctví nebylo nikdy tak kruté, jako v protestantských.

Margraf (*Christenthum und Sklaverei* 1865) líčí, jakými prostředky pečovala církev katolická o zrušení otroctví.

Marsilius Ficinus praví, že kdo zkoumá znamenité vynálezy tohoto století (t. j. 15.), nebude nikterak o tom pochybovati, že toto století jest zlaté.

Mascher (*Das deutsche Gewerbwesen* 1866 p. 33): V klášteřích se pěstovala pilně umění; tam se vyvinula z řemesel. — Tamtéž p. 160: Cechy oné doby velmi úzce byly spojeny s církví a sledovaly cíle nejen hospodářské, ale i společenské, lidské a zbožné. Jako duchovní a rytíři, stavěly cechy nemocnice, jež přijímaly členy cechů chudobné, nemocné, ku práci neschopné. Cech byl bratrstvem, jež o svátcích se scházelo, mrtvé pohřbívalo a služeb Božích zádušních bylo účastno.

Maistre (*Večerní hodiny Petrohradské* 2. p. 224): Náboženství jest matkou vědy. Žezlo vědy náleží proto Evropě, že jest křesťanská. Proto jenom dostoupila takového stupně vzdělanosti a vědomostí, že bohovědou počala, že university na počátku nic jiného nebyly než školami bohovědeckými

a že vědy vroubené na tento kmen Božský jeho šťávu Božskou do sebe vssály a plodnými se staly.

Maitre (Les écoles de l'Occident depuis Charles-Magne jusque à Philippe Auguste) líčí zásluhy církve katolické ve středověku o školství.

Merz dr. Heinrich (Armuth und Christenthum): Také kdo není katolíkem, musí se pokloniti před Vincencem z Pauly. Všecky paprsky účinné lásky, jež církev katolickou ozařují, sbírají se jako v ohnisku v podivuhodném obraze muže z lidu, jenž byv kdysi otrokem v Tunisu všechnu tělesnou a duševní bídu lidstva na srdci svém nosil.

Mignet a Cibrario nazývají kláštery velikými republikami zemědělnými, průmyslnými a vědeckými.

Moigno Fr. N. M. v autobiografii: »Jsem stár 73 léta; četl jsem všechno, rozuměl jsem všemu a nikdy jsem nebyl znepokojen nejmenší pochybností anebo pokušením proti víře. Vždy jsem věřil a věřím více, než kdy jindy, všem pravdám katolické, apoštolské římské církve věrou klidnou, jasnou, živou, pevnou, a není ani jediného mráčku mezi článkem víry a duchem mým. Zkoumal jsem, pokud jsem toho byl schopen, všechna tajemstva náboženství a vědy a má víra nikdy nebyla zviklána; můj hlas je tedy hlas osvíceného, přesvědčeného a věrohodného svědka.«

Montalembert (Mnichové Západu 1.): Mnichové se prokázali nejméně bázlivými proti přesile. V nejhlubším pokoji klášterním a při poslušnosti tvořili se ustavičně mužové pevní, k boji proti nespravedlnosti odhodlaní, bojovníci pro právo a pravdu neohrožení. Velcí charakterové, srdnatí, nezávislí mužové nevyskytují se nikde čteněji, než v rouchu mnišském. — Tři osminy měst a městysů svým vznikem povinny jsou mnichům. — Mnich jest křesťan, jenž se světa vzdaluje, aby s větší jistotou pracoval o svém spasení věčném, aby Bohu a bližnímu lépe sloužil s duší dokonalejší, jenž z evangelia přijímá, nejen co se přikazuje, ale i co se radí, jenž nejen toho se varuje, co se zakazuje, ale i se zříká dobrovolně toho, co jest dovoleno, jenž nad tělem čistotou, nad duší poslušností, nad světem chudobou vládne, jenž celý

se odevzdává Bohu a náleží k jádru vojska, církví nazývaného.

von Müller Joh. (Schweizergeschichte 3. 1.): Všechno světlo nynější, jež skrze evropského ducha podnikavého všem dílům světa nesmírně prospívá, vzniklo tím, že při pádu římského císařství byla hierarchie, která svět řídila. Tato povzbudila evropského ducha v těsném kruhu bídne uzavřeného náboženstvím křesťanským, jako elektrickým proudem, kterým tento oživen a pohnut přes mnohonásobné překážky a po mnohých pokusech takovým se konečně stal, jakým jej vidíme.

Neander (Kirchengeschichte 2. 2. p. 536 et seq.): Vše-liká řemesla, jež se srovnávají s klidem a jinými okolnostmi života řeholního, v klášteřích se pěstovala a to takovým duchem, jenž by měl všechny práce křesťanské oživovati. Modlitba, četba písma sv., zpěv duchovní střídaly se s prací tělesnou a provázely ji. Duch mnišský zvláštní důraz kladl na křesťanskou zásadu o všeobecné původní rovnosti všech lidí před Bohem a knížatům, občany potlačujícím, na pamět uváděl, že každý člověk jest k obrazu Božímu stvořen. — V pohrdání zevnějším leskem nicoty pozemské, v prokazování obecné lásky k bližnímu jevil se čistý duch mnišský a činnost z něho vycházející. — Kláštery byly také ústavy vyučovacími, jež se vyznamenávaly tím více péčí o vzdělání náboženské a mravní, čím více vychovávání v té době se zanedbávalo. — Kláštery vyznamenávaly se pohostinstvím a dobročinností. Kláštery egyptské opatrovaly neúrodné pustiny Libycké potravinami, posílaly lodi s obilím a oděvy, aby mezi chudé byly rozdány.

Nettement (Littérature de la Restauration 2. p. 181): Zdaž králové a národové něčeho získali tím, že světská soudní moc papežů přestala? Jsme oprávněni o tom pochybovatí, poněvadž po papežích nastoupila dědictví revoluce.

Novalis: Byly to krásné časy, kdy Evropa byla jednou zemí křesťanskou. Jeden zájem velký společný spojoval nejdlehlší kraje. Jedna hlava (papež), ač neměla velkého majetku světského, řídila a spojovala mohutné činnosti. — Jak

prospěšná, jak přiměřená byla vláda jeho (papežova), dokazuje mohutné napjetí všech sil lidských, harmonický vývoj všech vloh, vysoký stupeň, jehož dosáhli jednotliví lidé ve všech oborech věd, života a umění, a kvetoucí obchod zbožím duchovným a hmotným, do Indie sáhající.

Ozanam (Kterak bylo křesťanství v Německu založeno): Byl-li episkopát úřadem vrchnostenským, bylo duchovenstvo vojskem, jemuž kázně bylo potřebí, a touto kázní bylo bezženství, coelibát. Kněžství křesťanské vyžadovalo plné síly panictví a plné nezávislosti života osamocené.

Pelletan (Profession de foi et c. p. 293): Křesťanství hlásalo národům severním zapírati sebe a střídým býti a nevědouc přispělo k tomu, že národové se naučili šetrnosti a blahobytu pozemského nabyli, který co den rosti.

Périn (De la richesse 1. p. 240 et seq.) velebí kláštery církve katolické, že zjednaly lidu blahobyt hmotný. — Křesťanství nás pozvedlo na takovou výši života mravního, že nemůžeme ani žiti bez svobody. Svoboda však jest chráněna před zlým užitím a zvrhnutím zásadou zapírání sebe (od církve katolické hlásanou a v církvi katolické prokazovanou).

Peschel (Geschichte der Erdkunde 1865 p. 200, 204, 205, 208) uznává zásluhy scholastiků o známost naší země tvrdě, že neprávem se hanobí a tupí, jelikož bystře o přírodě badali, ač neměli tolik a takových prostředků, jakých máme my. — Týž líčí na jiném místě, kterak již v 16. stol. se přičiňovali řeholníci církve katolické v Americe, aby otroctví bylo odstraněno.

Proudhon (Confessions d'un révolutionnaire) maje zření ke způsobu, jakým král francouzský, Filip Krásný, nakládal s papežem Bonifácem VIII., píše takto: Králové tak daleko dospěli, že papeže svou rukavicí železnou týrali. Domnívali se, že nyní nemusí se na nic jiného spoléhati než na svůj meč a své dobré právo. Od té doby však spěla královská důstojnost ku své zkáze. Snížením církve byla zásada auktority otřesena ve svém základě. Nyní mohl každý občan se postaviti proti svému králi a volati: Kdo jsi, abych tebe poslouchal?

Pückler-Muskau (Briefwechsel 1873, 1. p. 330): Kato-
licismu (t. j. církvi katolické) náleží navždy sláva nesmrtelná,
že on první založil na zemi viditelnou, makavou a přece
ve svých základech duchovou říši, a bez něho nebylo by
snad nyní ani pravého liberalismu ani veřejného mínění.
Byli bychom ještě stále pod surovou mocí hmotnou. Sám
boj papežů s Hohenstaufci není snad posud řádně uznán,
co do ideje v něm nejhloběji spočívající.

Ratzinger (Geschichte der kirchlichen Armenpflege)
vypisuje, kterak církev katolická pečovala o chudobné.

Ritter (Geschichte der Erdkunde und Entdeckungen
p. 141): Nyní rozšiřuje obchod a vědecký zájem známost
naší země, dříve náboženství a církev. K tomu sluší dodat,
že i nyní totéž činí misionáři.

Ritter H. (Geschichte der Philosophie 5. p. 7) doka-
zuje, že církev katolická národy přetvořila a z nich jeden
celek učinila; tím vznikl dějepis všeobecný.

Roscher W. (Zeitschrift für die gesammte Staatswissen-
schaft 1863 p. 305) připisuje šťastnou vládu Karla V krále
francouzského, vlivu Oresmia biskupa, jenž byl vychovatelem
Karloým, a praví, že Oresmius vyvinul theorii mincovní,
která jest podle názorů 19. stol. zcela správnou, tak stručně,
jasně, určitě a prostě, že se jemu diviti musíme. Této chvály
účastnými činí Roscher scholastiky vůbec, že ve příčině ná-
rodního hospodářství mnohem dále pokročili, než se mnozí
domnívají. — Na jiném místě píše: Umělá orba vyšla z klá-
šterů, jež byly školami jak blahobytu duchovního, tak hmot-
ného. V Norsku bylo zavedeno z klášterů všeliké ovocnářství.
Lombardské zavlažování zavedli nejvíce duchovní. — A opět:
Ničí-li se poměry pracovními osobnost pracujícího, je ztráta
pracujícího na lidskosti větší, než hmotný výdělek, touto
ztrátou nabytý, byť i byl sebe větší, poněvadž celý člověk
jest důležitější, než hromady jeho prací a rozkoší těmi pra-
cemi získaných; neboť pravdu řekl Pán: Co prospěje člo-
věku, kdyby celý svět získal, na své však duši škodu vzal?
Kdežto bohatství sobecky nabyté a sobecky užitě národ sni-
žuje, ožebračí a kazí, jest bohatství, duchem křesťanským

spravované, velikým dobrodiním pro všechny ve všech poměrech a potřebách. A tohoto ducha křesťanského udílí církev katolická. Tak asi píše Roscher ve svých spisech o národním hospodářství.

Rousseau (Émil 4.) doznává, že naše vlády jsou náboženství křesťanskému povinny auktoritou, které požívají, že totéž náboženství učinilo revoluce řidčími a méně krvavými. Porovná-li kdo naše vlády s vládami věku starého, přesvědčí se o tom.

Ruskin John, angl. spisovatel o umění v 19. st., nazývá střední věk »věkem v nejvyšší míře tvůrčím pod výborným vedením a vůdcovstvím mužů obdařených nejrozsáhlejšími a nejzářivějšími schopnostmi, konstruktivními a spekulativními, jichž činy staly se romány, myšlenky moudrostí, umění pokladem tisíciletí.

Sacy (Jour. des debats 11. Jan. 1866): S křesťanstvím souvisí veškerá naše vzdělanost. Změní-li se poměr náš ku křesťanství, změní se všecko, filosofie, politika, morálka, umění, literatura, průmysl.

Savigny (System 1. 53): Křesťanství není toliko pravidlem života, jelikož také svět přeměnilo, tak že všechny naše myšlenky, byť i byly jemu cizími a protivnými, přece jím jsou ovládány a proniknuty.

Schlosser, dějepisec, praví na jednom místě: Z Vincence z Beauvaisu poznáváme, jak rozsáhlé byly v klášteřích studie.

Schnaase (Verhältnis der Kunst zum Christenthum): Toliko na předmětech církevních může umění se domoci uspokojivého rázu (Stil) pevného; bez nich stává se nejistým a vrtkavým a klesne posléze k marné hře talentů, k ničemnému dráždidlu smyslů. Toho jsou si vědomi umělci také ti, kteří málo jsou dojímaní náboženskými předměty.

Schröckh, protestantský spisovatel (Geschichte der christlichen Kirche): Katolickému Německu slouží ke cti, že v něm již v první polovici 17. stol., mnohem dříve než protestanti na odstranění pověry čarodějnické pomýšleli, statečný obhájce pravdy (Fr. Spee) proti ní se postavil.

Schücking Levin (Augsb. Allgem. Zeitung 1855 Beil. 360) dokazuje, že duchovenstvo katolické, strážce duchového živlu, přítel vědeckého pokroku, obhájce dějepisných tradic, v nejstarších dobách svými názory obecnými německé kmeny přivádělo k politické jednotě, aby duchovně se spojili. Církev katolická nepřeje partikularismu.

Sprengel (Geschichte der wichtigsten geographischen Entdeckungen 1842): Vše, co nyní víme o Číně, došlo nás ze dvoustoletých zpráv misijnářů Jesuitů.

Svěčinova Sofie (Lettre à M. de la Bourdonnaye): Divím se, vidouc muže pevnou víru katolickou mající všechny otázky podle této víry rozhodující, kterak se vždy srovnávají s obecným rozumem, tak že jejich spravedlnost uznání dochází u těch, kteří zamítají její pramen. Víra by měla osamocovati ve století, kdy jest víra řídká; než pravý opak se stává. Všecky sympathie platí těm, kteří věří.

Thierry A. (Essai sur l'histoire du tiers état. Ch. 1): Opatství bylo nejen místem modlitby a rozjímání, ale také otevřeným asylem proti moci barbarské. Toto útočiště knih a věd drželo v sobě dílny všeho druhu, a jeho polnosti svědčily o vzorném hospodářství.

Tocqueville, státník a spisovatel: Restaurace vědy historické jest restaurací velikosti katolické. — Divil jsem se, že na sněmích provinciálních biskupové a opati, ze kterých mnozí vynikali svatým životem a učeností, moudře a rozumně mluvili o vhodnosti nějaké cesty anebo kanálu, že velmi obezřetně a dovedně naznačovali nejlepší prostředky, aby se zvýšil výnos zemědělství, aby se blaho obyvatelů zabezpečilo, aby průmysl se zvedl. Ve všech těchto věcech se rovnali neknežím, kteří se takovými věcmi zabývali, ano často nad ně vynikali. — Národ, který chce býti svobodný a mocný, musí věřiti, a národ, který nechce věřiti, musí sloužiti.

Villemain, professor rhetoriky, tvrdí, že francouzská řeč jest scholastice povinna svou jasností a určitostí. — Duchovenstvo katolické ujímalo se výmluvností svou pronásledovaných a tísněných, byť i tito byli sprostí a opovrhovaní.

Volta v poslední vůli své píše: »Vždy jsem považoval katolické náboženství jako jediné pravé a neomylné a děkuji milému Pánu Bohu vždycky, že mi vnukl víru, v níž žítí a umřítí jsem si pevně umínil, v naději, že dosáhnu života věčného. Uznávám katolické náboženství jako dar Boží, jako nadpřirozenou víru. Já jsem mimo to nenechal nepoužít žádný prostředek, abych se v ní posilnil a přemohl každou pochybnost, která by ve mně mohla povstati, že jsem pozorně studoval její zásady a o nich bádal čtením mnohých knih, jak obranných, tak i nepřátelsky smýšlejících. Důvody pro a proti jsem dobře uvážil a jsem přesvědčen, že katolické náboženství i pro lidský rozum zcela hodnověrně jest, a že každý správně myslící duch se musí k němu přiznati a si je zamilovati.«

Voltaire (*Essai sur l'histoire générale* 2. 60): Prospěch pokolení lidského vyžaduje uzdy, která by mocnáře krotila a život národů bezpečila; tato uzda náboženská mohla býti vložena obecným dohodnutím do rukou papežů.

Walter (*Naturrecht und Politik*) líčí a chválí způsob, kterým církev katolická přispěla k utvoření státu, pravdě a právu odpovídajícího, vladaři a ovládaným stejně prospěšného, jakož i k utvoření práva mezinárodního spravedlivého, kterak pečovala o to, aby ve příčině obojí práva se šetřilo.

Wedewer (*Das Christenthum und die Sprache*) líčí zásluhy církve katolické o utvoření řečí jednotlivých národů, řečí živých.

Weber (*Lehrbuch der Weltgeschichte*): Kassiodor založil klášter, jehož obyvatelé se zabývali věcmi duchovními a pracemi užitečnými, jenž se měl státi vzorem školy duchovní. Proto jim rozkázal obecnou vzdělanost tehdejší spojovati se životem asketickým a pracemi tělesnými, vyučovati ve školách, knihy opisovati, orbu, chov dobytka a ovocnářství pěstovati. — Kláštery byly lidu dobrodiním; proměnily lesy a vřesoviště v úrodná pole, poskytovaly pronásledovaným a utiskovaným ochranu, ušlechtily surové mysli, vzdělávaly školami mládež, zachovaly zbytky klassické literatury a základy věd. V klášterních budovách se pěstovaly

vědy a umění. Že se zachovaly starobylosti germanské, skandinávské a britské, za to jsme vděčni pilným a pečlivým mnichům.

W. Whewell, historik věd induktivních, velikou chválu vzdává Rogeru Baconovi, mnichu věku středního, že užíval ve 13 století metody induktivné, a uvádí následující místo z jeho díla »Opus magnum« »Věda zkušební, jediná učitelka věd spekulativních, má tři velké přednosti před ostatními částmi vědění: předně zkouší pokusem nejvznešenější vývody všech jiných věd; za druhé odhaluje velkolepé pravdy, ku kterým by jiné vědy samy sebou nemohly žádným způsobem dospěti, přihlížeje k pojmům, s kterými jiné vědy pracují; její třetí důstojnost záleží v její vlastní moci, že bez ohledu na jiné vědy zkoumá tajemství přírody.«

Witt D. L., učený a vysoký úředník pruský (Rosen-thals-Convertitenbilder): Křesťanství (t. j. církve katolická, křesťanství hlásající, ku které se byl z protestantství a nihilismu obrátil) nezamítá žádné formy myšlenkové, ale zamítá převrácené směry jejich; zavrhuje ve víře pověru, v myšlení všetečnost a v kontemplaci libovůli a fantastičnost; o těchto směrech rozhodovati může majíc v sobě pravidlo určité.

Zahm dokazuje dějepisně v cit. spise »Věda a učenci katoličtí« 109—124, že reformace protestantská hubila vědu, od církve katolické ve středním věku vzdělanou a v novém věku od ní dále pěstovanou. K důkazu Zahmovu dokládám: Protestanti pěstují vědu jenom tehdy, jsou-li nevěrní zásadám reformace protestantské a nevrhají-li se do propasti ateismu, který jenom filosofií křesťanskou, v církvi katolické pěstovanou, může býti přemožen. Musí tedy učenec protestant, chce-li býti pravým učencem, se státi katolíkem. A skutečně stali se někteří z nich katolíky, ku př. Daumer, Stolberg, jak dokazuje abecední seznam konvertitů, kteří v církvi katolické našli ukojení své touhy po vzdělanosti přirozené.

Zöckler (Geschichte der Beziehungen zwischen Theologie und Naturwissenschaften 1877) dokazuje, kterak církve katolická jest přírodě nakloněna, kterak přeje vědám přírodním.

Zurla (*Dei vantaggi della religione cattolica alla geografia e le scienze annesse*) líčí prospěchy, které poskytla církev katolická geografii a vědám příbuzným.

Sem náležejí také četné výroky a spisy, kterými konvertitové odůvodňují krok svůj, kterým se obrátili k církvi katolické z protestantství, židovství, neznabožství, mužové učení, vysoce postavení, duchovní a světští. Viz citovaná již díla: *Räss-Convertiten*, a *Rosenthals Convertitenbilder*.

Sem náležejí též řeči, které se konaly a konají na sjezdech katolíků ve všech zemích a ode všech národů o všech potřebách společnosti lidské a dávají svědectví o péči, kterou církev katolická má o všechny potřeby. Z těch řečí možno seznati, že jedině duchem církve katolické možno vyhoviti neduhy, kterými trpí společnost lidská ve všech poměrech. O sjezdu katolickém, v Praze r. 1898 konaném, sepsána kniha, ze které jako nějakého příkladu seznati lze, jak církev katolická prospívá přirozené vzdělanosti a že protivníci její tuto vzdělanost hubí.

Kterak škodí vzdělanosti přirozené odpadnutí od církve katolické?

Odpadnutí od církve katolické jeví se neposlušností proti nejvyšší hlavě církve katolické, papeži, poblouzením ve víře křesťanské, nevěrou.

1.

Neposlušnost proti nejvyšší hlavě církve katolické, papeži, má následkem poslušnost, světskému vladaři ve věcech náboženských prokazovanou, caesaropapismus, o němž jedná stať následující.

O caesaropapismu.

Církev Kristova jest společnost oprávněná, poněvadž ji Bůh sám bezprostředně založil; jest společnost dokonalá, poněvadž má svůj vlastní cíl, své vlastní prostředky, své vlastní představené, a sice od Boha samého; jest společnost

nadpřirozená, poněvadž její původ, cíl, prostředky a pravomoc jsou nadpřirozeny; jest společnost všeobecná, poněvadž odnáší se k celému pokolení lidskému.

Z toho následuje, že jest ve svém oboru samostatná, na státě nezávislá. Tomuto názoru odporuje caesaropapismus, jenž státu přivlastňuje vládu nad církví Kristovou a jemu 1. právo dozoru uděluje, 2. právo se brániti proti její »přehmatům«, jak bývají nazývány od nepřátel oprávněné výkony její, 3. právo dovolovati anebo zakazovati uveřejňování nálezů církevních, zcela oprávněných podle církevního práva, 4. právo přijímati apellace proti církevní vrchnosti, 5. právo církev opravovati a napravovati.

Caesaropapismus jest původu starého. Na Východě způsobil byzantinismus rozkol; na Západě také útočil proti církvi katolické, ovšem bez výsledku, jak patrně ku př. ze života Ludvíka Bavorského a z pragmatické sankce francouzského krále, Karla VII. Pravou teorií se stal caesaropapismus protestantstvím, jež vrchní vládu církevní svěřilo světským knížatům a tak správu záležitostí církevních učinilo výkonem světské vlády státní. Z kruhů protestantských přešel caesaropapismus do zemí katolických, nazývá se ve Francii gallikanismem, v Německu febronianismem, v Rakousku josefinismem.

Avšak caesaropapismus, který zvítězil v odštěpené rozkolnické církvi a v kacířských sektách, nikdy však nezvítězil a nezvítězí v církvi katolické, odporuje vůli Krista Pána, jenž církev založil. Syn Boží, jemuž dána jest všeliká moc na nebi a na zemi, měl zajisté moc a právo církev učiniti na státě nezávislou.

On také ji učinil nezávislou. Neboť jenom k apoštolům a jejich nástupcům, ne k světským mocnářům pravil tato slova: »Jděte a učte všecky národy«; jenom Apoštolům a jejich nástupcům udělil pravomoc církevní. Bez dovolení státního, ačkoli Jemu odporovali vůdcové národa židovského, hlásal Svě učení a ustanovil svátosti. Ano, poněvadž založil říši nadpřirozenou, proto byl od židovské nejvyšší vrchnosti k smrti potupně odsouzen.

Kterak tedy mohl Kristus Pán říši Svou podříditi libovůli státní vrchnosti? Zdaž nepředpověděl, že učení Jeho protivenství trpěti budou od králů a knížat pro evangelium? Zdaž nechtěli po tři sta let mocnáři světští církev Kristovu v krvi utopit? Kterak tedy mohli se opovážiti proti vůli Kristově rozkolníci a protestanté církev podrobiti vrchnosti státní? A co by se bylo stalo, kdyby také církev katolická byla nad sebou uznala světskou vrchnost? Církev rozkolnické a sekty protestantské udržuje prospěch který má světský panovník z vlády církevní, kterou si proti právu přivlastnil, jakož i nenávisť, která přední rozkolníky a protestanty naplňuje proti církvi katolické, kterou neuznávají za svou matku, bludným učením lid zavádějící. Církev katolická, věrna jsouc Kristu Pánu, Jež považuje svým zakladatelem, nikdy se nepodrobí nadvládě světské, poněvadž církev Svou samostatnou učinil Syn Boží v oboru, který jí právem náleží. A v této snaze po samostatnosti doufá, že podporována bude od Něho, jenž předpověděl: »A brány pekelné jí nepřemohou.«

Také povaha církve nám zakazuje se domnívati, že jest podrobena moci státní. Neboť nelze tvrditi, že Kristus Pán, Bůh nejmoudřejší, Svou říši, které nadpřirozené poklady Své milosti udělil a ve které mají lidé vedeni býti k věčné blaženosti, podrobil státu, jehož cílem jest pozemské blaho, že vyšší podřídil nižšímu.

Dále caesaropapismus přispěl k tomu, že náboženstvím se pohrdá. Neboť je-li církev podříděna moci světské, zle se jí užívá od této k účelům politickým; proto pozbývá své důstojnosti a vážnosti, které požívati má vedouc k Bohu.

Konečně caesaropapismem přestává býti církev Kristova, jakou ji Syn Boží chce býti, všeobecnou, katolickou, pro celý svět ustanovenou; jako má každá říše svou vládu světskou, tak má svou vlastní církev, poněvadž světská moc ji promění v národní církev. Ale pak jest veta po církvi jedné, všeobecné, po církvi Kristově.

Z těchto důvodů nepřestane církev katolická nikdy hájiti samostatnosti a nezávislosti, která jí náleží právem v oboru příslušném.

A který jest obor, církvi příslušný, ve kterém jest na moci státní nezávislá ?

Církvi přísluší ve všech záležitostech náboženských moc zákonodárná, jí náleží udělovati sv. svátosti a jiné prostředky posvěcující, hlásati učení křesťanské. Představení církve mají právo ustanoviti, od koho, kterak a za jakých podmínek mají se sv. svátosti (a mezi nimi je též svátost stavu manželského) udělovati a učení křesťanské hlásati.

Aby církev vyhověla povinnostem, jež jí uložil Kristus Pán, má potřebí služebníků, kteří od ní jsouce ustanoveni a na ní závisíce nemají od státní moci doznávati překážek v záležitostech náboženských. V těchto záležitostech jest představeným kněží biskup, představeným biskupů papež; není tedy dovoleno světské moci rušiti spojení kněze s lidem, biskupa s kněžími, papeže s biskupy.

Má-li církev svého účelu dosíci, jest jí potřebí majetku pozemského, jehož nabyti, spravovati a užívati Církvi náleží ne po právu, jí z milosti od moci státní uděleném, nýbrž po právu, jehož jí Bůh sám poskytl, když jí sám založil a cíl vytkl, podle zásady: »K dosažení cíle jest nevyhnutelně potřebí prostředků příslušných«. Není tedy státní moci dovoleno církvi bráti majetek; a tak se dopouští stát nejen krádeže, ale spíše svatokrádeže, která také chudé okrádá a která státu žádného prospěchu nepřinesla.

Jako představení církve jsou povinni lid k Bohu vésti, tak opět povinen jest lid církve poslouchati v záležitostech náboženských a cestou, od církve vykázanou, k Bohu se bráti. Této poslušnosti lidu brániti nemá světská moc práva. A jestliže světská moc dovoluje spolky občanské, nemá utvoření spolků církevních učiniti závislým na svém dovolení, aniž má práva je nepouštěti do země, je ze země vyháněti, je ožebračiti, jim překážeti, když konají svou povinnost. Šetří-li státníci svobody, která církvi náleží, přispějí velice státu k blahobytu pozemskému.

Rozdělení moci světské a náboženské, od Ježíše Krista ustanovené a státu velmi prospěšné, jest uhájeno v jediné

církvi katolické, slouží jí ku zachování sebe a jest důkazem, že jest církev katolická církev Kristova.

Vzdělanosti přirozené jest caesaropapismus nebezpečný. Neboť poslouchati vladaře světského nejen v oboru světském, příslušném, ale i v oboru náboženském, do svědomí sahajícím, nepřislušném, jest jednou výstředností, která se zove servilnost; jedna však výstřednost provázena jest výstředností druhou, v našem případě revolučností. Tato revolučnost má svou příčinou vládu světskou neomezenou, svobodu svědomí ohrožující, vládu, která z vladaře činí tyrana, jenž nadpřirozeného a přirozeného zákona Božího, jakož i lidského nešetří, a má následkem mnohé strasti, jimiž trpí stát, jimiž se podkopává vzdělanost přirozená a blahobyt časný. Že to je pravdivo, dokazují dějiny ku př. byzantské.

Účinkem tedy caesaropapismu jest jednak servilnost, poněvadž podrobuje se svědomí vladaři světskému proti právu a pravdě, jinak revolučnost, poněvadž rozum lidský nepochopuje, že by měl vladař světský moci nad tím, co není světské. Oba účinky, jak servilnost, tak revolučnost, překážejí vzdělanosti přirozené, blahobytu časnému. Revoluce občanské dalek jest, kdo věrně stojí při církvi katolické, jako dalek jest servilnosti; kdo však se dopustil na církvi katolické revoluce, jest náchylným také k revoluci občanské.

II.

Neposlušnost proti nejvyšší hlavě církve katolické, papeži, může býti samotna, t. j. bez kacírství, a nazývá se pouhým rozkolem. Bývá však spojena s kacírstvím, poblouzením ve víře křesťanské, jež buď neposlušnosti předchází anebo ji provází. Z té příčiny škodí kacírství, jež jest vždycky spolu rozkolem, právě tak vzdělanosti přirozené, jako pouhý rozkol. Avšak kacírství provázeno jest neblahými účinky zvláštními.

Kacírství odporuje hlavně a především některému článku víry církve katolické, některé pravdě od Boha nadpřirozeně zjevené. Avšak pravda nadpřirozeně zjevená spočívá nad

pravdou od Boha přirozeně zjevenou, ve filosofii křesťanské vyšetřovanou. Proto kdo zamítá pravdu nadpřirozeně zjevenou, musí také důsledně odporovati pravdě přirozeně zjevené. A tak se stává, že kacír podvrací pravou filosofii, základ vzdělanosti vědecké, umělecké a mravní. Abych příklad uvedl, Viklif přeje pantheismu, filosofii nepravdivé, rozumu odporné, svobodě a mravnosti nebezpečné. Jan Hus učil zásadě, která společnost lidskou činí nemožnou: Nikdo není pánem světským, je-li ve hříchu smrtelném. Luther napsal: Bůh působí v nás činy dobré a zlé, my čirou nutností trpnou jsme Bohu podrobeni působícímu; filosofii nazval vynálezem ďáblovým týž Luther. Také Viklif tvrdí: Vysoké školy, studie, kolleje, povyšování na mistrovství povstaly z pohanské pošetilosti a prospívají církvi tolik jako ďábel. Dále učí Viklif: Bůh stvořil svět a všechno tvorstvo v něm od věčnosti nutně a nevyhnutelně a musil je tak stvořiti, jak je stvořil, tak že tento svět jediný jest možný. V té příčině liší se Bůh a svět mezi sebou jediné tím, že byl svět stvořitelný, Bůh však jest nestvořitelný. Bůh vnitřně nutí a pudí člověka ku kterémukoli skutku. Anthropologie Viklifova plna jest bludů; Viklif přijímá vedle duše nesmrtelné v těle lidském také duši zvířecí, ano tvrdí, že jest v těle lidském duší nesmírné množství, že má každá část těla lidského svou duši. A takového filosofa následoval, chválil a velebil Hus!

Druhým účinkem pohloupení ve víře jest poškození mravnosti. Neboť jako z pravé víry vychází pravá mravnost, tak opět z nepravé víry vychází mravnost nepravá, čili nemravnost. Avšak nemravnost jest skvrnou člověka, byť i vědecky a umělecky sebe vzdělanějšího, skvrnou, která člověka hanobí, vzdělanosti přirozené brání a společnosti lidské škodí. Tato nemravnost jeví se u kacírů pýchou, smyslností, ukrutností. Dějepis nám líčí nemravnost ku př. gnostiků, albigenských, valdenských, adamitů.

Po třetí, jak neblahým vlivem škodí kacíři přirozeným poměrům společnosti lidské, dokazují Viklif a Hus učíce: Nikdo nenabývá spravedlivé državy ani dědictvím ani darem

ani koupením ani zaměněním, leč by Bůh držení toto schválil; a tohoto schválení nedostává se nikomu, leč by byl v milosti Boží. Hříšník ztrácí smrtelným hříchem všechno právo na svůj majetek a na všechny dary od Boha obdržené, právo na pokrm, zdraví, světlo, povětrí, také na panství, na državy panství svých, na králování. Než spravedlivý člověk má nárok na všechny věci vidomé, spravedliví mají všechny věci vidomé do spolku. Zda nepodvracejí Viklif a Hus takovým učením řád společenský? Podobný účinek má podle Viklifa a Husa hřích smrtelný u biskupa a kněze, kteří prý, jsou-li ve hříchu smrtelném, nesvěti, neposvěcují, neobětují, nekřtí. Zdali nečiní Viklif a Hus tímto učením veškerý život křesťanský nemožným?

Po čtvrté původcové kacířství a vůdcové kacířů podléhají fanatismu a také lid svedený naplňuje fanatismem, který boří všelikou vzdělanost. A věru hroziti se musíme fanatismu ku př. arianských Vandalů.

Význačným příkladem následků pro vzdělanost přirozenou neblahých, kacířstvím způsobených, budiž dílo Luthe-rovo, reformací křivě zvané. Tyto následky líčí Janssen ve svém díle *Geschichte des deutschen Volkes* a sice ve sv. 6., 7. a 8. a klade je vedle stavu, ve kterém bylo Německo na konci 15. stol., ve sv. I. vylíčeného. Také dějiny země České dokazují, jak škodlivě působilo na vzdělanost přirozenou dílo Husovo.

III.

Kacířství jest částečná nevěra, která skrze náboženské rozumářství vede důsledně k úplné nevěře a dále k neznabožství, atheismu. Za důkaz slouží život Dav. Strausse, theologa protestantského, jenž končil neznabožstvím. Neznabožství našeho věku opírá se o filosofické soustavy Kantovské; filosofie však Kantova vyšla z ducha protestantského, jak tvrdí Überweg, Menzel, Kuno Fischer.

Že má neznabožství pro vzdělanost přirozenou neblahé následky a jaké, o tom jedná I. díl této Obrany ve stati o neznabožství.

Rozkolníci, kacíři, nevěrci, k nimž se druží Židé, Mojžíšovi nevěrní, bojují proti církvi katolické lži a násilím. Avšak užívání lži a násilí svědčí o nedostatku vzdělanosti přirozené a rozmnožuje tento nedostatek. A toto užívání prostředků nemravných se zahaluje licoměrně a rouškou pravdy a spravedlnosti se zakrývá.

Škodí tedy velice odpadnutí od církve katol. lidské vzdělanosti přirozené, což jest nepřímým důkazem prospěšnosti církve katolické ve příčině vzdělanosti přirozené.

Mnozí sice říkají: Církev katolická prospěla vzdělanosti přirozené. Ale dodávají Vykonala svou úlohu, nyní jest neschopna dále prospívati; aniž jí dále potřebujeme, budeme sami pečovati o vzdělanost přirozenou. Avšak neprávě soudí. Neboť církev katolická podržela svou sílu a moc; a co bylo vystavěno přispěním církve katolické nezbytným, to se může zachovati a zdokonalovati jedině přispěním téže církve. A dějiny dokazují, že bez tohoto přispění vzdělanosti se nedařilo. Proto se vracejí mnozí k církvi katolické.

§ 6.

Poměr církve Kristovy ke státu.

Mluvíce v § 5. o caesaropapismu přesvědčili jsme se, že církev Kristova se liší od státu a že jest na něm nezávislá ve svém oboru, který jí přináležejí jako společnosti nadpřirozené. Avšak není od něho naprosto odloučena, poněvadž tíž lidé jsou členy církve Kristovy a státu, poněvadž církev Kristova a stát jsou od téhož Boha, poněvadž cíle nadpřirozeného, církvi Kristově zvláště a přede vším vytknutého, nelze plně dojíti bez cíle přirozeného, státu zvláště a přede vším vytknutého. Nemůže věru býti církev Kristova na zemi bez státu. Ale ani stát, jakkoli jest ve svém oboru samostatný, nemůže bez církve Kristovy cíle svého dojíti dokonale, jak jsme se v § 5. přesvědčili; a byly a jsou zajisté státy pohanské velmi nedokonalé, a větší ještě nedokonalostí trpí stát, jenž církev Kristovu zavrhuje.

Z nezávislosti církve Kristovy a státu, ze vzájemnosti jejich, z nadřaděnosti zájmů náboženských, od církve Kristovy obstarávaných, nad zájmy světskými, od státu obstarávaných, cíle nadpřirozeného, církvi vytknutého nad cílem přirozeným, státu vytknutým, vyplývají tyto zásady, kterými lze určit poměr církve Kristovy ke státu:

1. Dvojí moc ustanovil Bůh, kterou by pokolení lidské bylo řízeno, církevní a občanskou, církevní, která by spravovala záležitosti náboženské, občanskou, která by spravovala záležitosti občanské.

2. Obě jsou nejen od sebe různé, ale také každá ve svém oboru nezávislou a svrchovanou.

3. Církev a stát mají svorně se vespolek snášeti a podporovati. Zájmy společné ať obstarávají tak, aby vyhověno bylo jak zákonu nadpřirozenému od církve zastoupenému, tak přirozenému, státem zastoupenému.

4. Církvi poddáni jsou ve věcech víry a mravů nejen občané, ale také vladaři občanů.

5. Církvi přísluší míti statků časných a hmotných, kterými by směřovala ku statkům věčným, duchovým.¹⁾

Výklad bližší podává nauka o církevním právu.

HLAVA ČTVRTÁ.

O příčině církve Kristovy látkové.

V každé společnosti, sestávající z lidí, kteří k společnému cíli spojenými silami směřují, rozeznávají sluší příčinu látkovou t. j. členy, kteří k cíli směřují, kteří společnost tvoří, od příčiny údobné, skrze kterou k cíli směřují, která

¹⁾ Viklif, jehož následoval Hus, práva toho neuznával. Viklif a Hus učí: Duchovenstvo jest vázáno zákonem Božím k evangelické chudobě, nemá míti žádných držav, žádných praebend, žádných obročí, žádných fundac, žádných stálých platů. Velmožové jsou zavázáni zákonem Božím zboží mrtvé ruky zabrati; také lidu obecnému dávali statky duchovenské v plen. Takto učíce požívali oba obročí: Viklif jako farář a Hus jako mistr vysokého učení a jako kazatel.

je ve společnosti spojuje. Než, poněvadž také církev jest společnost, musíme v ní rozeznávati obě tyto příčiny souvztahné. Podobně rozeznávati dlužno tělo a duši církve. Neboť členy společnosti lidské, příčinu látkovou, nazýváme tělem, tělesem, prvoť pak je spojující, jim život udělující duší. Je tedy v církvi Kristově, těle Kristově živém, jeden živel zevnější, viditelný, t. j. tělo, druhý vnitřní, neviditelný, t. j. duše, která církev proniká, údobní, oživuje, pohybuje, do činnosti přivádí. Cokoli tedy bije do očí, náleží k tělu církve; a to se neliší od církve samé, pokud jest společnost zevnější, viditelná. Duše však církve záleží v tom, čím se stává, že údové církve žijí život hlavy, Krista Pána, život duchovní, nadpřirozený; záleží jednak v působení Krista Pána a Ducha sv., konu prvé, jinak v životě věřících samém, konu druhém.

Látkou církve vzdálenou, ze které sice církev skutečně nesestává, ale která jest v mohoucnosti, aby z ní církev sestávala, jest veškeré pokolení lidské; neboť Bůh chce, aby všichni lidé spásy došli, Kristus Pán pro všechny lidi zemřel, mimo církve Kristovu není spásy.

Zbývá tedy pojednati, kteří lidé jsou látkou církve nejbližší, látkou církve skutečně tvořící?

1. Není pravda, že k duši církve náležejí přímo a vlastně všichni a jediní předurčení.¹⁾ Neboť nikdo nenáleží skutečně k duši církve, nežije-li život církve, není-li údem Krista Pána živým. Avšak státi se může, aby kdo jest předurčen, bezbožně po jistou dobu žil, aby byl nepřítelem církve, aby nežil život církve. Není tedy pravda, že každý předurčený přímo a vlastně přináleží skutečně k církvi. Kromě toho, kdyby předurčení náleželi k duši církve skrze své předurčení samo, zbytečno by bylo býti volánu do církve, přijímati svátosti, sebe posvěcovati. Aniž jediní předurčení náležejí

¹⁾ Viklif a Hus učí: Církev Kristova, i bojující, sestává toliko z předzřízených; Kristus Pán zemřel pouze za předzřízené; nepředzřízený nemůže býti papežem, biskupem, knězem, jáhnem. Viklifova a Husova nauka o předzřízených a předzvěděných jest hrobem veškerého života mravního a rouháním se proti Bohu svatému a spravedlivému. Také dogmatika katolická vyvrací tuto jejich nauku.

k duši církve. Neboť jisto jest, že všichni spravedliví, poněvadž žijí život církve, náležejí k duši církve; avšak spravedlivý může těžce hřešiti a v hříchu smrtelném zemřít; takový tedy spravedlivý není předurčen, ale před svou smrtí náležel k duši církve.

Tím méně náležejí všichni a jediní předurčení k tělu církve. Neboť kdyby náleželi, přestala by býti církev viditelnou, poněvadž my nejsouce vševědoucí nemůžeme věděti, kdo jest předurčen.

2. K duši církve náležejí vlastně a údobně spravedliví, počátečně a přípravně ti, kteří se těší, byť i ne ze spásy plné, tož aspoň z nějakého daru milosti spásu připravujícího, jako katechumeni, kteří k tělu církve nepřináležejí. Sáhá za jisté duše církve dále, než tělo. Může tedy člověk přináležeti k duši, nepřináležeje k tělu, ale k tělu nemůže přináležeti, aby nepřináležel k duši, poněvadž by přináležel k tělu mrtvému, jakým tělo církve není.

3. Nepřináležejí k tělu církve Kristovy toliko spravedliví, ale také hříšníci. Neboť a) církev se přirovnává k síti, která chová v sobě také ryby špatné, k hostině svatební, ku které přistoupil člověk také svatebním rouchem neoděný, k ovčinci, v kterém jsou také kozlové, k domu velikému, v kterém jsou i nádoby zlaté, stříbrné, i dřevěné a hliněné, některé ke cti, jiné k potupě, k arše Noemově, v které jest netoliko Sem a Jafet, ale i Cham. b) Sv. Pavel kárá údy církve Korintské, bratry své, že jsou mezi nimi různice; odsuzuje hanebného smilníka, který byl údem církve; napomíná Korintské, aby sebe zkoušeli dříve, než požívají těla Páně; svátost posledního pomazání má se udíleti také těm, kteří jsou v hříších; kněz má obětovati za hříchy; zhřešil-li by bratr tvůj proti tobě, protresci ho mezi sebou a jím samým; modlitbu Páně se modlí člen církve, také hříšník; pro hříšníky v církvi se nalézající jest ustanovena moc odpouštěti hříchy. c) Sv. Otcové napomínali údy církve, hříšníky ku pokání; svátost pokání jest ustanovena pro hříšníky, kteří jsou v církvi; mše sv. obětuje se také za hříšníky, údy církve. d) Nepatří-li také hříšníci k církvi, přestává býti církev viditelnou; neboť je-

likož člověk nemůže říci ze sebe s plnou jistotou, je-li kdo spravedlivým, nemůže ani od člověka podle lidské nedostatečnosti býti řečeno, je-li spolek lidí spravedlivým. Ovšem spravedlivý jest údem těla zdravým, hříšník nemocným.

4. Nevěřící, kacíři a rozkolníci formální t. j. vědomí a úmyslní jsou naprosto mimo církev t. j. vně i těla i duše. Neboť k tělu a duši církve náleží, kdo 1. učení Kristovo a to veškeré skrze víru přijal, 2. církev učící slyší, 3. křtem sv. do církve jest přijat, 4. týchž svátostí od církve s ostatními přijímá a církevnímu úřadu od Krista ustanovenému jest podroben. Tyto 4 podmínky klade Duch sv. podle písma sv. Avšak nevěrci formální zavrhnou víru Kristovu. Kacíři formální nepřijímají víru Kristovu celou a neslyší církve Kristovy. Rozkolníci formální trhají jednotu církve aniž poslouchají úřadu církevního od Krista ustanoveného. A proto nenáleží tito všichni ani k tělu ani k duši církve Kristovy, poněvadž sami sebe odloučili od těla církve a vědomě a úmyslně se vzdalují vlivu duše církve Kristovy.

Nevěřci, kacíři a rozkolníci materiální, t. j. kteří církve Kristovy vzdálení jsou nevědomě a neúmyslně, nenáleží sice k tělu církve, ale k duši náležitě mohou; jim neodpírá Bůh své milosti, které užívají-li řádně, ku poznání pravdy přijdou a tělu církve připojeni budou.

Nevěřci, kacíři a rozkolníci tajní skutečně nenáleží k tělu církve, ale zdají se toliko náležitě; proto, pokud jsou tajnými, za údy církve sluší je považovati.

Kdo jest spravedlivě a veřejně z církve Kristovy vyobcován, jest naprosto mimo církev. Kdo však jest nespravedlivě vyobcován anebo kdo byv spravedlivě vyobcován před odpuštěním viny pokání činí, k duši církve náležitě může, ne však k tělu, pokud není vyobcování řádně zrušeno.

HLAVA PÁTÁ.

O údobné příčině církve Kristovy.

Příčinou církve údobnou jest, co lidi, příčinu látkovou, činí údy církve živými, jest život nadpřirozený, k němuž lidé od Boha jsou povoláni. Tímto životem v konu prvním čili prvotí života jest milost nadpřirozená, od Boha za podmínkou smrti Kristovy udělená; jest vliv hlavy církve, Krista Pána, jenž milost Boží, smrtí svou zaslouženou, tělu svému, církvi, skrze Ducha sv. vlévá; jsou dary, jimiž Duch sv. církev obohacuje a v ní přebýváje takofka ji oduševňuje. Tímto životem v konu druhém jest víra, skrze kterou údové církve jak jednotliví, tak spojení, jsou k témuž cíli, Bohu nadpřirozeně zjevenému, obrázení, jest naděje, skrze kterou k dosažení cíle jsou řízení a vedení, jest láska, skrze kterou cíle skutečně docházejí. Tento život v druhém konu jest působen od Boha, života v prvním konu, své prvotě, od Boha, jenž nejen rozumu a svobodné vůli člověka nečině žádného násilí, ale také spolupůsobení člověka za podmínku klada stanoví, co se má věřiti a činiti, milost svou nadpřirozenou ku věření a činění toho uděluje a člověka k sobě vede. Za tím účelem užívá Duch sv. prostředku, příčiny nástrojné, a sice služby církevní.

HLAVA ŠESTÁ.

O nástrojné příčině církve Kristovy.

ČLÁNEK PRVÝ.

O ustanovení služby církevní.

Kristus Pán neudělil moc učiti, posvěcovati a říditi spolku všech věřících, který by služebníky delegoval a na ně tuto moc přenesl, nýbrž ustanovil sám zvláštní služebnictvo

církevní, které by různě se od sboru ostatních věřících a na nich nezávisle z moci církevní, od Krista Pána sobě přímo udělené, se těšilo.

Tato věta jest pravdivá z následujících důvodů:

1. Kristus Pán sám vybral ze svých učeníků jisté muže, které nazval apoštoly, opatřil je pravomocí a právě tak poslal, jako On sám poslán byl od Otce nebeského, posléze obmyslil je úřady a výsadami, jež nebyly ostatním společny, Luk. 6, 12. Jan 20, 21. Mat. 28, 18. 19. 20. Sk. Ap. 1, 8. Luk. 10, 16.

2. Ustanovení služebnictva církevního se připisuje brzy Bohu Otci I. Kor. 12, 28, brzy Kristu Pánu Efes. 4, 11, brzy Duchu sv. Skut. 20, 28.

3. Sv. Pavel učí, že jako rozdíl údů těla ústrojného a rozmanitost výkonů tělových vychází z vůle Boha stvořitele, tak i v církvi, těle Kristově tajemném, rozdíl údů a rozmanitost výkonů spočívá na vůli Boha, církev zakládajícího. I. Kor. 12, 12—30.

4. Sv. Otcové církevní považují za původ služby církevní vůli Boží. Proto nikdy nepokládali se biskupové za delegáty lidu, nikdy nebylo dovoleno se odvolávat od biskupů a jejich sborů ke sboru věřících, nikdy nesoudil lid o biskupech, nikdy nerozhodoval lid o rozepřích víry, nikdy nedával zákonů církevních aniž jich potvrzoval a moci jim udílel, a nikdy po právu biskupy s úřadu neskládal.

5. Apoštolové služebníky církevní ustanovovali anebo ustanovovali rozkazovali; o delegaci lidu není řeči. Skut. 14, 22. Tit. 1, 5.

ČLÁNEK DRUHÝ.

O nutnosti služebnictva církevního.

Nutností na vůli zakladatelově a na poměrech viditelné společnosti lidské závislou jest zvláštní služebnictvo církevní nutno.

Neboť 1. není společnosti lidské, aby nebyli v ní jedni, kteří v pravdě jsou představení, jiní, kteří v pravdě jsou podrobení.

2. Jestliže v církvi Starého Zákona, místem a trváním obmezené, od Boha mimořádnými prostředky podporované, zvláště proroctvím, ze zákona se těšící, jenž jasně určoval, čemu věřiti a co činiti třeba, nutno bylo zvláštní služebnictvo, kněží a levité: tím více vyžaduje církev Kristova podobného služebnictva, jelikož trvati má povždy, rozšířiti se má po celé zemi v národech přerozmanitých, jelikož Bůh neslabil užívati prostředků mimořádných, proroctví, jelikož v Písmě sv. Nového Zákona není jasně určeno, co věřiti a co činiti třeba.

3. Sv. Pavel užívaje obdoby těla lidského učí, že jest služebnictvo církevní nevyhnutelno, aby nebyl rozkol. I. Kor. 12, 25.

4. Výroky ku př. Mat. 28, 18 a události Skut. Ap. kap. 8., kap. 9., kap. 10. dokazují, že řád nadpřirozený podobně od Boha jest spravován, jako řád přirozený t. j. ne bez příčin druhých, zvláštních služebníků církevních.

Výroky u Is. 54, 13: A učiním — — všecky syny tvé vyučenými od Hospodina, jakož i u Jer. 31. 34; Jana 10. 27; Jak. 1. 5; 1. Jan 2. 20 a 27 nedokazují, že služebnictvo církevní není nutno, aniž odpůrcové služebnictva církevního k nim se odvolávati mohou, poněvadž je neprávě vykládají, odchylující se od všech theologů, kteří byli po 16 set let, a od obecné víry té doby, a nešetříce pravidel hermeneutických. Výroky tyto znamenají, že věřící jsou proto vyučenými od Boha, poněvadž Bůh, první příčina, lidí, příčin druhých užívá, tak že co lidé činí, Bohu může býti připsáno.

ČLÁNEK TŘETÍ.

O ustavičnosti služebnictva církevního.

Služebnictvo církevní nejen bylo nutno za časův apoštolských, ale musí trvati vždycky až do skonání světa.

Neboť 1. je-li církev Kristova ustavičnou, jest ustavičné služebnictvo nutno, jež by ji šířilo a zachovávalo.

2. Písmo sv. praví Mat. 28. 20, že služebnictvo církevní podle vůle Páně bude trvati až do skonání světa, že 1. Kor. 11. 26 bude trvati, dokavad Kristus Pán nepřijde podruhé.

3. Jak praví sv. Pavel Efes. 4. 11—14, jest služebnictvo církevní proto ustanoveno, abychom nebyli zmítáni každým větrem učení, aby nebyla rušena jednota víry, aby vzděláváno bylo tělo Kristovo. Avšak tento účel vyžaduje ustavičného služebnictva.

4. Jak dějiny dokazují, nebyla nikdy církev bez služebnictva; o této souvislosti církve se služebnictvem vždycky se soudilo, že nezávisí na vůli věřících, nýbrž na ustanovení Kristově.

ČLÁNEK ČTVRTÝ.

O vážnosti čili moci služebnictva církevního.

Služebnictvo církevní zastává místo Krista Pána, pročež jest od Krista Pána účastným učiněno Jeho moci trojí: prorocké, kněžské, královské. Rozeznáváme tedy trojí službu církevní: učitelství, svátostní posluhování, království. V Obraně čili Bohovědě základní stačí mluvití toliko o učitelství, moci učitelské; neboť tato moc jest základem svátostního posluhování a království. Svátostní posluhování se vyšetřuje v dogmatice ve stati o svátostech, království v právu církevním. Jednajíce tedy o moci učitelské, jež v tom záleží, aby církev byla svědkyní, učitelkou, soudcem pravdy, dokážeme, že církev učící jest neomylnou.

§ 1.

Co jest neomylnost?

Neomylnost jest nadpřirozená vlastnost, skrze kterou církev poklad víry opatrujíc za přispění Ducha sv. povždy a nutně jest zachovávána prostou všelikého bludu.

Údoba čili forma neomylnosti záleží v tom, že nemůže církev ani býti klamána ani klamati. Předmětem neomylnosti jest zjevení Boží, podmětem církev Kristova; obojí bude později vyšetřeno. Příčinou její vzornou jest neomylnost Boží. Účel její záleží v tom, aby slovo Boží zachováno bylo bez pohromy, aby k němu nic nového nepřistoupilo, aby nic v něm nebylo změněno, aby bylo střeženo. Příčinou její účinnou není práce lidská, t. j. modlitba a vědecké badání, jež sice se předpokládají jako podmínky, ale poskytují jistotu pouze morální, ne naprostou; není inspirace Boží, skrze kterou jest Písmo sv. i v celku i v jednotlivostech neomylné, majíc původcem nejen člověka, ale i Boha; příčinou její účinnou jest přispění Ducha sv., kterým ve výrocích, jež od učitelství církevního pocházejíce lidi mají svým původem, všeliký blud jest vyloučen, pokud obsahují, co věřícím se předkládá od církve ku věření.

Neomylnost jest vlastnost církve z její bytnosti a účelnosti nutně vyplývající, jimi nutně vyžadovaná; jest vlastnost stvořená, účastenství mající na neomylnosti Boží, omezená, nadpřirozeně od Boha církvi udělená, aby byla obrazem neomylnosti Boží nestvořené, účastenství udílející, ale účastenství nemající, neomezené; jest při vyučování milost učícímu poskytnutá, ne ku spasení jeho, nýbrž učícího se, při věření milost spásu působící; jest dar držebný, pokud pravé učení a pravá víra vždy a nutně jsou majetkem církve, dar skutkový, pokud církev učitelství prokazuje mimořádné.

§ 2.

Neomylnost církve dokázána.

Církev jest od Krista, svého zakladatele, obdařena mocí učiti.

Neboť 1. učitelství církevní nevyhnutelným jest prostředkem ku rozšíření a zachování učení Kristova.

2. Kristus založil církev proto, aby v ní a skrze ni pokračoval v díle Svém, jež záleží také ve vyučování.

3. Apoštolové učíce a rozkazující přivlastňují sobě

vážnost poslanců Kristových; podle nich se v té příčině řídila církev.

4. Jak praví sv. Pavel Řím. 10, 13 sq., víra slyšením vzniká, slyšení pak se děje skrze slovo Kristovo, od poslanců po právu vypravených hlásané.

5. Poněvadž zjevení přímé a soukromé se neděje jednotlivcům řádným způsobem aniž jest přislíbeno: pokolení lidské nemůže bezpečně pravdy nadpřirozeně zjevené dojíti, leč vážností poslanců Božích, církve učící.

6. Jednota víry nemůže býti zachována bez oprávněného a živého učitelství.

K tomuto právu, jež není podrobena moci světské, státní, přidržuje se nutně a) právo pečovati o víru a mravy mládeže křesťanské a brániti, aby tyto dary vzácné porušení nebraly ve škole vyučováním, b) právo zavrhovati učení od zjevení Božího rozdílné a právo brániti, aby knihy učení od Boha zjevenému odporné se nečetly, c) právo žádati, aby aspoň theologové nevydávali knih bez schválení učitelství oprávněného.

Tato moc učitelská, církvi od Krista udělená, jest neomylnou.

Neboť 1. církev Kristova jest nezaniknutelná.

2. Cíl, církvi vytknutý, který záleží ve spasení, na víře spočívajícím, nutně vyžaduje neomylnosti církve učící.

3. Kristus Pán církvi skutečně udělil neomylnost, jak dosvědčuje Písmo svaté: Mat. 16, 18; 28. 19; Jan 14. 16, 26; 16. 13; Mat. 18. 17.

4. Sv. Pavel nazývá církev Kristovu sloupem a základem pravdy. I. Tim. 3. 15.

5. Sv. Petr (2. list 1. 20, 21) tvrdí, že výklad Písma sv. se děje skrze Ducha sv.

6. Věřící nechtějí-li pozbyti spásy a z církve býti vyobcováni, musí církvi učící uvěřiti tak pevným souhlasem, že, kdyby anděl s nebe jinak učil, nesměli by církvi odporovati. Gal. 1. 8. Tato povinnost jest nerozumnou, není-li církev Kristova neomylnou.

7. Epiphanius nazývá církev jakousi královskou cestou cestou pravdy. Lactantius ji nazývá zřídlem pravdy, domovem víry. Augustinus radí, aby, kdo se chce uvarovati bludů kacířských, se utíkal ku stánku Božímu, církvi, aby se držel církve katolické, aby od jejího učení se neodchyloval.

8. Kdykoli se pochybovalo o pravdě nějakého učení, netoliko Písmo sv. bylo zkoumáno, ale také podání celé církve; kacíři pak byli vyvráceni tímto důvodem: Tak věří církev všeobecná, katolická. A všechny sněmy obecné předkládají své nálezy o víře slovy těmito anebo jim podobnými: Tak jsme s Duchem sv. uzavřeli.

9. Bez neomylnosti církve učící hyne jednota víry.

§ 3.

Kdo v církvi se těší z neomylnosti učitelské?

Neomylnost učitelská přináleží toliko učícím, a těm ne všechněm. Odkládajíce na dobu pozdější otázku o biskupu římském dokážeme, že neomylnost učitelská přísluší biskupům buď na sněmu obecném shromážděným anebo po světě rozptýleným.

a) Neomylnost přísluší biskupům. Neboť od Krista Pána jest pro celou dobu až do skonání světa apoštolům slíbena neomylnost, kterou po apoštolech dědí ti, kdo jsou jejich nástupci oprávněnými zvláště v úřadě učitelském. Avšak za souhlasu veškeré starobylosti křesťanské jsou biskupové na prvním takofka stupni a svým právem vlastním nástupci sv. apoštolů. ¹⁾ *Tedy biskupům přísluší neomylnost.* Tuto svou neomylnost nesdílejí biskupové s kněžími, kteří od nich jsou svěcení a posílání a proto na druhém takofka stupni a právem sobě od biskupů uděleným po sv. apoštolech ná-

¹⁾ Viklif, jehož stoupencem jest Hus, bludně učí: »V staré církvi byli jediní kněží a jáhni, ostatní stupně jsou pozdějším vynálezem na zkázu církve, a papež jest ohavností spuštění a antikristem. Kněží a jáhni mohou kázati slovo Boží bez svolení apoštolské stolice nebo biskupa.«

sledují.¹⁾ Neboť přemnozí sněmové, na kterých se rozhodovalo o víře, byli konáni od biskupů bez kněží. Kněží pak byli voláni do sněmu, ne že by jim náleželo právo, ale že jim udíleli biskupové výsadu. Jestliže kněží podpisovali nálezy sněmovní, nečinili tak proto, že by jim samým jako kněžím náleželo právo rozhodovati, ale proto že zastupovali své biskupy, anebo aby od sebe odvalili podezření kacířské, anebo aby svůj souhlas dali na jevo.

b) Neomylnost přísluší biskupům *na sněmu obecném shromážděným*. Ovšem apoštolové, poněvadž měli učení sobě od Krista Pána samého svěšené světu hlásati celému a proto jednotliví se těšili z obecné a svrchované moci nad veškerou církví, byli jednotliví obdařeni neomylností. Biskupové však mají zjevení od apoštolů přijaté opatrovati a jednotliví jsou v jednotlivých církvích ustanovováni, aby pásli část stáda Kristova; proto jednotliví nejsou neomylni, ale spojeni, a sice když na sněmu obecném po právu představují celou církev Kristovu. Sněm však onen po právu jest církevní a obecný, který jest od biskupa římského svolán buď přímo aneb nepřímo t. j. s jeho přivolením, jemuž předsedá biskup římský buď sám anebo skrze své vyslance, jehož nálezy biskup římský potvrdil, k němuž jsou pokud možno voláni biskupové všech krajů, k němuž se sešlo tolik biskupů, aby se mohlo říci, že zastupují celou církev.

Církevní sněmy obecné jsou neomylny. Neboť církev buď není nikdy neomylnou, anebo aspoň tehdy, když co nejslavněji učí. Avšak nejslavněji učí na sněmu obecném. Tedy jsou sněmy obecné neomylny. Tento závěr vyplývá také z ústního podání a života církevního. Athanasius: Slovo

¹⁾ Viklif a Hus učí: Kristus Pán ustanovil služebnictvo církevní, hierarchii z posvěcení, která sestává pouze z kněží a jáhnů, ne z biskupů. Kristus Pán neustanovil v církvi Svě hierarchii z pravomoci; není žádné pravomoci ani zákonodární, ani soudní, ani výkonné. Zákon Boží, Písmo sv., dostačí ku správě lidu Božího; zákony církevní, jsouce lidskými, jsou zbytečny, ano i škodlivy; veškerý život církevní, na základě zákonů církevních založený, je z ďábla. Tento anarchistický, nesmyslný názor Viklifův a Husův vyvrací se nejen v »Obraně základů víry katolické«, ale i v dogmatice a církevním právu.

Boží trvá skrze obecný sněm nicejský na věky. Ambrosius: Poslouchám výroku sněmu nicejského, od něhož mě neodloučí ani smrt ani meč. Církev pokládala vždy za kacíře ty, kteří ve věcech víry a mravů neposlouchali výroků sněmů obecných. Leo Magnus: Nebuďtež mezi katolíky nikterak počítáni, kteří nejsou poslušni výroků ctihodného sněmu nicejského anebo chalcedonského.

Neomylnost sněmu obecného nezávisí na souhlase a následujícím přijetí věřících. Neboť 1. církevní moc není od Krista přímo udělena sboru věřících, od něhož by přešla na služebníky církevní. 2. Právo soukromé zkoušky a následujícího přijetí podvrací ústavu církevní, činíc církev se učící soudcem církve učící. 3. Církev vždycky věřila, že nálezy sněmu mají moc závaznou, dříve než je věřící přijali, aniž se domnívala, že potřebí by bylo, aby teprv je věřící potvrdili svým souhlasem. 4. Souhlas a následující přijetí věřících vyvrací jako podmínka platnosti nálezů sněmu obecného všeliký prospěch jeho a neomylnosti církve; neboť vždy potrvá pochybnost o tom, jaký a jak velký souhlas jest potřebný, jak dlouho by se mělo čekati, až by ten souhlas dostatečně vešel ve známost, jakým způsobem by měl ve známost přijíti.

c) Neomylnost přísluší biskupům, *po zemi rozptýleným, učí-li něčemu o víře jednomyslně*. Neboť 1. neomylnost slíbena jest sboru pastýřů od Krista, An nečiní zmínky ani o místním shromáždění ani rozptýlení. 2. Starobylost křesťanská o tom byla přesvědčena, že kacířskými jsou nauky, jež s jednohlasným učením pastýřů se nesrovnávají, i po zemi rozptýlených. Před sněmem nicejským byla mnohá kacířstva souhlasem biskupů po zemi rozptýlených, církev učící představujících zavržena; po něm podobný osud stihl kacířstvo Pelagiovo. Sv. Otcové církevní tvrdí, že k zavržení kacířstev dostačil a dostačuje souhlas biskupů po zemi rozptýlených. 3. Kdyby biskupové, kteří církev učící představují, jsouce po zemi rozptýlení, postrádali neomylnosti, nedostávalo by se církvi prostředku působivého a vždy hotového, kterým by mohla býti kacířstva potlačena, kterým by mohly spory

o víře býti rozhodnuty. Neboť obecné sněmy shromážditi, jest velmi nesnadno, jim se mohou klásti obtíže nepřekonatelné.

§ 4.

Předmět neomylnosti.

Neomylnost učitelství církevního se vztahuje:

A) ku trojímu úřadu svědka, učitele, soudce: a) Neboť může-li se svědek mýliti, může jeho svědectví býti mylné; a proto by mohla církev, kdyby postrádala neomylnosti, mylné svědectví vydávati a do bludu by uváděla věřící. Avšak Kristus Pán praví: »Přijmete moc Ducha sv. přicházejícího na vás a budete mi svědkové.« Skutk. Ap. 1. 8. b) Poklad víry svaté střežiti je totéž co víru správně vykládati, poklad víry ztratiti totéž co víru špatně vykládati. Kdyby tedy církev jako učitelka byla bez daru neomylnosti, vykládati by mohla špatně víru a tak pozbyti pokladu víry. Avšak to se státi nemůže; neboť sv. Pavel dokládá Efes. 4. 13, 14, že církvi od Boha dáni jsou učitelé proto, aby jednota a pevnost víry zachována byla, aby bludy byli odvracováni. Také sv. Otcové ukazují k ochraně Boží a darům Ducha sv., skrze které, jak praví sv. Irenaeus, písmo sv. vykládají nám bez nebezpečí ti, kteří se těší v církvi postupnosti apoštolské. c) Kdykoli církev o víře koná úřad soudní a výrok rozhodný pronáší, zavazuje věřící, aby ve své mysli a svém srdci přisvědčili, nechtějí-li přestati náležeti k církvi. Pročež kdyby tyto soudy nebyly neomylny, do bludu by uvedena byla netoliko církev učící, ale také slyšící; čímž by veškerá církev Kristova záhubě podlehla.

B) Neomylnost učitelství církevního se vztahuje

a) ke všem jednotlivým pravdám, jež přímo náležejí k obsahu zjevení Božího. Neboť 1. Kristus Pán pravil Jan 14. 26: Utěšitel Duch sv., kterého pošle Otec ve jmenu mém, tentě vás naučí *všem* věcem a připomene vám *všecko*, cožkoli jsem mluvil vám. Mat. 28. 20. Učte je zachovávat *všecko*, cožkoli jsem přikázal vám; a aj, já s vámi jsem po všechny dny až

do skonání světa. 2. Učitelstvu církevnímu jest uloženo veškerý poklad zjevení zachovávat, hlásati, všecky pře o víře vzniklé konečně rozhodovati, abychom se sešli všichni v jednotu víry, abychom každým větrem učení o Kristu zmítání nebyli. Efes. 4. 13, 14.

Pročež z neomylnosti se těší církev, 1. když uznává, vypočítává, vykládá zřídla zjevení Božího, 2. když předkládá vyznání víry a dogmatické nálezy, vztahující se ku pravdám jak přirozeným, tak nadpřirozeným, ve zjevení Božím obsaženým, 3. když ukládá příkazy mravní, vztahující se k zákonům jak přirozeným, tak nadpřirozeným, ve zjevení Božím obsaženým, a rady evangelické, 4. když označuje děje, ve zjevení Božím přímo obsažené, 5. když ustanovuje obřady, od Boha přímo zjevené, 6. když určuje ústrojí církevní, od Boha přímo zjevené.

b) Neomylnost učitelství církevního se vztahuje ke všem jednotlivým pravdám, jež nepřímou náležejí k obsahu zjevení Božího. Neboť 1. kdyby se nevztahovala, nebyl by poklad zjevení zachován bez pohromy a víra by porušení vzala. 2. Církev sobě vždycky vlastnila právo a moc také o těch pravdách rozhodovati soudem konečným, tedy neomylným, soudem, o kterém nelze pochybovati. 3. Pravdy zjevené mají proniknouti a nakvasiti veškerý život pomyslný a morální. Lidé však žijí ve světě, kde se dovídají názorů bezčetných z jiných pramenů; pročež vzniknouti může buď shoda anebo neshoda mezi těmito názory a oněmi pravdami. Aby tedy neshoda víru nekazila, musí přináležeti církvi právo o této neshodě platně rozhodovati. Což jest nemožno, nevztahuje-li se neomylnost netoliko ku pravdám od Boha přímo zjeveným, ale také a) ku posouzení bludů, pravdám těmito odporujících, b) k závěrům, jež z těchto pravd vyplývají, c) ku pravdám, jež kdo zamítá anebo v pochybnost uvádí, pravdy od Boha přímo zjevené vyvrací, d) ku stanovení poměru, jakým se má zjevení nadpřirozené ku vědám přirozeným, dílem poznání, dílem jednání lidské vyšetřujícím.

Proto jest církev neomylna

v závěrech, které sama činí o víře a mravech, o pravdách a zákonech buď přirozených, buď nadpřirozených.

2. ana posuzuje závěry, jež činí theologové o nadpřirozených pravdách k víře a mravům se vztahujících, filosofové o přirozených pravdách vědeckých a morálních. Neboť církve, ana ponechává theologům o bohovědě spekulativní volnost, která víře není na úkor, hájí sobě moci, od Krista Pána poskytnuté, neomylně souditi, zdali důkazy a závěry theologů se srovnávají se zjevením Božím, čili nic. Též církvi, která světským vědám nejen přeje volnost jim příslušnou, ale jí také hájí, poněvadž zjevení nadpřirozené spočívá na přirozeném, dána jest od Krista Pána moc neomylně souditi, zdali názory světských věd, zvláště vědy filosofické se zjevením Božím se srovnávají čili nic, zdali jsou pravdivy čili nepravdivy. Neomylnost církve, závěry posuzující, vztahovati se musí k dogmatickým textům lidského původu, jež od člověka neinspirovaného složeny a napsány jednájí o zjevení Božím. Že církve objektivný smysl, který podle pravidel správného výkladu ze slov a souvislosti vysvítá a o kterém se právem soudí, že jej měl spisovatel v úmyslu, neomylně chápe a neomylně o něm soudí, vysvítá z těchto důvodů: a) Církev jest neomylna, když oznamuje pravost překladu Písma sv., když předkládá vyznání víry, když slovy vyjadřuje články víry. Avšak překlad, vyznání, slovní vyjádření článků víry jsou dogmatické texty původu lidského. b) Kdyby nebyla neomylnou, nebyl by konec rozepří. c) Církev musí býti neomylnou, když soudí, zdali nějaký názor odpovídá učení zjevenému čili nic. Avšak každé kacířství, buď slovy pronesené, anebo napsané, musí se pokládati za text dogmatický.

3. ana uznává děje dogmatické, jež sice od Boha přímo zjeveny nejsou, ale se zjevením tak souvisejí, že, pochybuje-li se o nich, zjevená pravda sama se viklá a jest ohrožena. Tato souvislost nutně vyžaduje, aby byla církve neomylnou.

K dějům těmto dogmatickým náleží život, na kterém spočívá slavná kanonisace svatých, od církve neomylně provedená.

Je-li církev Kristova neomylnou, když někoho svatým prohlašuje?

Církev má tu moc, aby někoho svatým prohlásila.¹⁾ Neboť v Písmě sv. Starého Zákona mnohé osoby se nazývají spravedlivými, Bohu milými, svatými; také Kristus Pán a sv. apoštolové prohlašovali mnohé osoby jak starého, tak nového zákona svatými. Co tedy se dělo v Starém Zákoně, tím spíše dítí se může a má v Novém, kterým je Starý vyplněn a zdokonalen; a co činil Kristus Pán a sv. apoštolové, to má právo a povinnost činiti také Církev katolická, jelikož jí náleží náboženství křesťanské, od Krista Pána a sv. apoštolů založené, zachovati a šířiti a jelikož prohlášení za svatého úzce souvisí s náboženstvím křesťanským.

Toto právo náleží v Církvi katolické těm, kterým jest od Krista Pána a sv. apoštolů uloženo pečovati, aby náboženství křesťanské zůstalo bez pohromy, tedy biskupům a biskupovi biskupů, papeži, poněvadž prohlášení za svatého úzce souvisí s náboženstvím. Má ovšem lid věřící právo, žádati, aby někdo byl svatým prohlášen, a potvrzovati, že podmínky prohlášení jsou vyplněny. Avšak stanoviti podmínky, za kterých prohlášení státi se může, jakož i řád, podle kterého se má vyšetřovati, zdali vyplněny jsou podmínky, dále vyšetřování toto vykonati, posléze o svatosti platně rozhodnouti a svatým prohlásiti přísluší oněm strážcům náboženství. A také skutečně biskupové a papež tohoto práva užívali od prvních dob křesťanských nedoznávajíce ani odporu ani překážek; jenom ti, kteří odpadli od učení Krista Pána a sv. apoštolů, zavrhuji toto prohlášení.

Za jakých podmínek a podle kterého řádu děje se toto prohlášení? Zda jeho pravda jest nám dostatečně zaručena?

Mlčením mineme způsob prohlášení, kterým dostatečně požadavkům rozumným vyhověno bylo od počátku až po r. 1634. a vyložíme způsob, který panuje od r. 1634., byv po právu zaveden od papeže Urbana VIII., a o kterém bližší

¹⁾ Viklif, jehož následuje Hus, bloudí řka: ani vyobcování ani svatořečení nejsou dovolena bez zvláštního zjevení Božího.

vysvětlení podává Prosper de Lambertinis, později papež Benedikt XIV. ve spise »De servorum Dei beatificatione et beatorum canonisatione«.

Rozeznává se beatifikace čili blahořečení, pro jistou zem nebo jistý řád platné, kterým papež dovoluje, aby někdo byl pro své ctnosti hrdinské a zázraky skrze něj učiněné blahoslaveným považován, veřejně vzýván a veřejně po jistou, určitou míru ctěn, a kanonisace čili svatořečení, pro celou Církev platné, kterým papež rozkazuje, aby někdo byl pro své ctnosti hrdinské a zázraky skrze něj učiněné svatým považován, veřejně vzýván a veřejně plnou měrou ctěn. Nyní předchází vždycky beatifikace kanonisací.

Beatifikace jest podmíněna 1. ctnostmi hrdinskými, přirozenost lidskou a obyčejnou míru křesťanské dokonalosti převyšujícími a sice všem křesťanům uloženými: vírou, nadějí a láskou a čtyřmi stežejnými, plnou měrou konanými a těmi, jež jistému povolání příslušejí, ctnostmi, stále, vytrvale, ochotně, snadně a radostně konanými; 2. pravými zázraky, patřičně dokázanými, aspoň dvěma, kterými Bůh beatifikovaného, zvláště po smrti oslavil. Byl-li beatifikovaný spisovatelem, musí jeho spisy býti shledány úplně souhlasnými s vírou katolickou. Mučnictví, pro Krista Pána podniknuté, se považuje právem za největší důkaz požadovaných ctností hrdinských; mučnictví musí spočívat na základě křesťanské dokonalosti, musí míti příčinu patřičnou a musí býti provázeno ději zázračnými, jež dokazují, že Bohu jest mučnictví příjemno.

Nejdříve musí dotyčný biskup přísně podle práva církevního zavést soudní řízení, aby se dokázalo, že beatifikovaný se pokládá pro své ctnosti a svou moc zázračnou blahoslaveným, a že jemu nebyla žádná veřejná pocta náboženská prokazována, kterou nepřipouští papež Urban VIII. Vše musí býti stvrzeno patřičným svědectvím a přísahou. Spisy o tomto soudním řízení jednající se zašlou do Říma, kde podle práva církevního soudní vyšetřování se vede tak přísně a bedlivě, že větší přísnost a bedlivost nelze si ani mysliti; ovšem na modlitbu za dar osvětlení Ducha sv. není

nikterak zapomenuto, aby pravda byla poznána a aby vše se dělo k slávě Boží. Mezi soudními osobami vyskytuje se procurator causae, který beatifikaci podporuje, a promotor fidei, který musí všechny možné námitky činiti proti beatifikaci. Když kongregace obřadů se přesvědčila, že pečeti oněch spisů jakož i podpisy jsou správné a že spisy beatifikovaného se srovnávají s vírou katolickou, musí uplynouti deset roků, aby se potvrdilo, že proti beatifikaci není žádné závady a že v žádosti o beatifikaci se pokračuje od osob vážených, jež zastupují také mínění lidu. Po deseti letech když papež své svolení dal, vede se soudní řízení v kongregaci obřadů 1. o tom, zdali beatifikovanému nebyla již prokazována veřejná pocta nezákonná, 2. zdali mínění o svatém životu a zázračné moci beatifikovaného spočívá na pravdě, 3. zdali ctnosti a zázraky samy jsou pravé. Když bylo všechno shledáno v pořádku, rozhoduje o beatifikaci papež sám ze své moci apoštolské, která jemu jako nejvyšší hlavě Církve katolické přísluší. Slavnost beatifikační důstojně se koná ve vatikánském chrámu sv. Petra.

Soudní řízení o kanonisaci jest kratší, jelikož se opírá o beatifikaci a vyžaduje, aby Bůh po beatifikaci na přímělu blahoslaveného učinil aspoň dva zázraky. Po kanonisačním vyšetřování, jež podobně jako beatifikační se koná přísně, řadí papež sám blahoslaveného do seznamu svatých ke cti nejsvětější Trojice Boží, k oslavě víry katolické, k rozšíření náboženství křesťanského, ve jménu Pána našeho Ježíše Krista, sv. apoštolů Petra a Pavla a ze své vlastní moci. Slavnost kanonisační důstojně se děje ve vatikánském chrámu sv. Petra.

Kanonisační prohlášení papežovo jest neomylné, jelikož se týká celé Církve, jelikož úzce souvisí s náboženstvím křesťanským, jež má býti zachováno bez pohromy, jelikož jest potřebné, jelikož se děje velmi přísně, k slávě Boží svrchovanou mocí apoštolskou, jelikož jest spojeno s modlitbou, a hlavně proto, že se opírá o slíbené přispění Ducha sv., jenž nemůže dopustiti, aby papež, hlava Církve Kristovy, této Církvi svaté někoho předložil ke ctění, následování a vzývání, jenž buď nežil anebo od Boha jest zavržen anebo

svatostí se nestkví. Tato neomylnost se netýká všech okolností jednotlivých, jež se čtou v papežově bulle kanonisační a jež důvody kanonisace toliko provázejí.

Je tedy beatifikace a kanonisace Církve katolické uhájena proti námitkám odpůrců.

4. Církev jest neomylna, ana stanoví obřady a ústrojí církevní na základě hlavních rysů od Boha přímo zjevených. Zvláště však podotknouti sluší, že církev Kristova se nemůže mýliti, když potvrzuje nějakou řeholi.¹⁾

Co v oddělení třetím řečeno jest o bytnosti čili příčinách církve Kristovy, tvrdí o sobě církev katolická jediná právem.

ODDĚLENÍ ČTVRTÉ.

O vlastnostech církve Kristovy.

Z bytnosti církve Kristovy, kterou jsme určili příčinami jejími, vycházejí nutně její vlastnosti: z příčiny účinné jednota, ze vzorné, účelné, údobné svatost, z látkové obecnost, z nástrojné apoštolství.

HLAVA PRVÁ.

O jednotě církve.

Nemůžeme přisvědčiti protestantům, kteří kladou dvě církve: viditelnou a neviditelnou; pokrokářům, kteří mluví o třech formách církve podstatně různých, po sobě následujících, Petrově, Pavlově, Janově; anglikánům, kteří říkají, že jest jedna církev, sestávající ze tří společností, římské, anglikánské, východní; fundamentalistům čili latitudinářům, kteří se domnívají, že jest jedna církev sestávající ze všech sekt kteréhokoli vyznání, jenom když se shodují ve člancích základních. Tvrdíme však, že

¹⁾ Viklif, jehož stoupencem jest Hus, ďábelskými nazývá řehole, jejich zakladatele, potvrzovatele, členy a podporovatele.

A) církev jest jedna počtem. Neboť 1. Bůh, který ji založil, jest jeden a pokolení lidské, pro které jest založena, jest druhu jednoho. 2. Kristus Pán a apoštolové mluví toliko o jedné církvi: Mat. 12. 25; 16. 18; Jan 10. 16; Efes. 5. 23—27; Řím. 12. 5. 3. Sv. Otcové ji nazývají jedinou archou spásy, jedinou nevěstou Krista Pána.

B) jest jedna sama v sobě, jednotná. Neboť 1. se zove královstvím, ovčincem, městem, tělem. 2. Kristus Pán byl poslán, aby všecky v jedno shromáždil. Jan 10. 16; 11. 52. 3. Bůh, Jenž ji založil, jest původce pořádku, jenž vyžaduje jednotu, sjednocenost.

Jest však církev sama v sobě jedna 1. vnitřně a sice jednotou víry Efes. 4. 5; Fil. 2. 2; Řím. 12. 16; Gal. 1. 7; Tit. 3. 10, jednotou naděje, kterou že všichni téhož cíle dojdeme, doufáme, totiž života věčného a milostí k dosažení tomuto nutných, jednotou lásky, kterou máme my všichni milovati Boha nade všecko a bližního jako sebe samy; 2. zevně a sice jednotou vyznání víry, kterou žádá a) Kristus Pán Mat. 10. 32, 33, b) sv. Pavel Řím. 10. 10; 1. Kor. 1. 10, c) církev, která vždycky zavrhovala ty, kdož zevně tutěž víru nevyznávali, jakou ona, která nikoho nepřijala, neměl-li tutěž víru, jakou ona, d) viditelnost církve a přirozenost lidská — jednotou prostředků spasení t. j. svátostí a bohoslužby, kterou vyžaduje jednota víry, naděje a lásky, jednota původce, cíle společnosti — jednotou vlády, kterou vyžaduje jednota společnosti a svorný souhlas sv. Otců, z nichž pravil Irenaeus: Kdo působí rozkoly .., trhají velké a slavné tělo Kristovo a pokud na nich jest, vraždí, a Cyprianus: Prchající odvrátiti se musíme od toho, kdožkoli od církve by byl odloučen; převrácen jest člověk takový a hřeší a jest sám sebou odsouzen. Tyto všecky podmínky jednoty těsně mezi sebou souvisejí, tak že, schází-li jeden, hyne celá církev.

Jednota víry se neruší od katolíků, kteří rozeznávají články rozvinutě věřené od zavínutě věřených. Oněch víra rozvinutá, s jasným a zřetelným poznáním spojená, všem věřícím jest nevyhnutelná; těchto víra zavínutá, s jasným a zřetelným poznáním nespojená, dostačí. Rozvinutě věřené

jsou nevyhnutelny buď nutností prostředku anebo nutností rozkazu. Oněch poznání a víra jest naprosto nutna, aby člověk rozumu užívající směřoval k cíli nadpřirozenému; těchto víra rozvinutá se sice rozkazuje, ale tak nutna není, že by jejich nevědomost nepřekonatelná spásu překážela. Rozvinutě věšené články nutností prostředku nevyhnutelné jsou: 1. o Bohu odplatiteli, 2. o nejsv. Trojici Boží, 3. o Kristu Pánu spasiteli, 4. o milosti Boží ku spasení potřebné, 5. o nesmrtelnosti duše lidské. Rozvinutě věšené články nutností rozkazu nevyhnutelné jsou kromě článků nutností prostředku nevyhnutelných tyto: 1. vyznání víry apoštolské, 2. modlitba Páně, 3. desatero Božích přikázání, 4. přikázání církevní, 5. svátost, kterou chce kdo přijati.

Od protestantů však, ani dělí články základné od nezáskladných, jednota víry se ruší. Neboť o oněch říkají, že nechce-li býti kdo kacířem, nesmí je zamítati; o těchto však, že může, poněvadž jsou sice zjeveny, avšak nejsou základem víry, aniž s ním těsně souvisejí, tak že církev záleží ze všech, kteří se shodují v článcích základných, byť i se různili v nezáskladných.

Tento rozdíl protestantů jest nepravdiv. Neboť 1. nemůže býti stanoven výrok Písma sv., jemuž jedinému protestanté věří, poněvadž ani rozvinutě ani zavínutě není v Písmě sv. obsažen a poněvadž nejsou v něm naznačeny ani články základné ani nezáskladné podle názoru protestantského. 2. Kristus Pán chce, aby víra tak daleko sáhala, jako evangelium Mat. 28. 18; Mar. 16. 16. Sv. Pavel hrozí vyobcováním tomu, kdo by něčemu učil mimo to anebo proti tomu, co apoštolové hlásali. Gal. 1. 6—9. 3. Názor protestantský o článcích základných, stezejným nazývaný, v církvi se vyskytl teprv v 16. století; ano vždy byl sám sebou zavržen, poněvadž za kacíře byli považováni, kdožkoli články protestantů nezáskladné zamítali. 4. Podnes nesrovnávají se protestanté mezi sebou určující sudidlo svého rozdílu a sudidla předkládají libovolná a nejistá. 5. Připustíme-li jejich názor, sestává církev ze spolků, mezi nimiž panuje největší

neshoda ve vyznání, liturgice a ústrojí církevním; pak ale to není církev Kristova, nýbrž ďáblova.

Jednota církve Kristovy neruší se od katolíků, kteří rozeznávají církev bojující, trpící, vítěznou; neboť tyto tři církve těsně mezi sebou souvisejí a tvoří celek; jedenkráte bude toliko jedna, vítězná.

HLAVA DRUHÁ.

O svatosti církve Kristovy.

Svaté jest Bohu zasvěcené, s Bohem spojené, Bohu přiměřené, úcty hodné, neporušitelné. Podle různého způsobu, jakým něco s Bohem spojeno jest, rozeznáváme svatost osobní a věcnou. Ona znamená mravní správnost před Bohem; tato se vypovídá ve smysle trpném o věcech, službě Božíf zasvěcených, ve smysle činném o prostředcích posvěcovacích, ve smysle projevu o účinku anebo znamení vnitřné svatosti, zázraku.

Církví Kristově vlastníme svatost věcnou, pokud Bohu jest zasvěcena, pokud jest prvotí svatosti osobní, pokud v ní se dějí zázraky; vlastníme svatost osobní, pokud její členové nejen se mohou státi svatými, ale také skutečně svatými jsou. Má-li býti církev svatou svatostí osobní, není potřebí, aby všichni jednotliví členové její byli svatými, poněvadž až do smrti jsou zkoušeni, až do smrti dána jest příležitost nabyti svatosti; není potřebí, aby všichni také skutečně svatými se stali, poněvadž v církvi Kristově neruší se svoboda lidská. Ale dostačí, aby všichni členové byli k svatosti voláni, aby všichni svatými se mohli státi, aby někteří skrze vliv církve Kristovy, život udělující, svatými byli, aby členové nemocní anebo mrtví proto byli zbaveni dokonalosti anebo života, že se vzdalují vlivu církve, život udělující. Pročež ke svatosti má se jinak církev bojující, jinak trpící, jinak vítězná. Kdo umírá ve hříchu smrtelném, přestává býti údem církve Kristovy a druží se k zavrženým.

Církví přísluší svatost i osobní i věčná.

Neboť a) příčiny její všechny jsou svaty.

b) Dalším důvodem jest láska Krista Pána k církvi a smrt, kterou zakladatel její podstoupil, aby ji posvětil. Efes. 5. 25—27.

c) O svatosti svědectví dávají jména, podle Písma sv. církvi příslušná: tělo Kristovo, nevěsta Kristova; stánek Boží s lidmi, dům, chrám, příbytek Boží; domácí Boží; chrám svatý, město svaté, lidé na základě svatém postavení; lid svatý; církev bez poskvrny, svatá, nemající ani skvrny ani vrásky anebo něco podobného.

d) V církvi Kristově se vyžadují ctnosti a doporučují se rady evangelické; což náleží ke svatosti, jelikož vede k Bohu a Jemu činí podobným, slouží k rozšíření slávy Boží a zjednává člověku dokonalost a blaženost.

e) V církvi Kristově se slibují a prokazují účinky a projevy svatosti a Ducha sv. v církvi přebývajícího, zázraky a dary Ducha sv. Mar. 16. 17; Jan 14. 12; 1. Kor. 12. 4 atd. Církev v úřadě Krista Pána, Jenž Sobě svými zázraky zjednával vážnosti, na zemi pokračujíc, nemůže postrádati zázraků, nepostrádala jich aniž bude postrádati.

HLAVA TŘETÍ.

O všeobecnosti církve Kristovy.

Církev Kristova netoliko se zove od 2. stol. všeobecnou, katolickou, ale také jest skutečně a sice 1. časem; neboť předobrazena byla ve Starém Zákoně a v Novém trvati bude povždy. 2. Pravdou; neboť veškerá pravda zjevená jí jest svěřena. 3. Prostředky spasitelnými; neboť poskytuje všechny prostředky od Krista Pána ustanovené a ku spasení potřebné. 4. Účelem; neboť od Krista Pána jest založena, aby všichni lidé byli spaseni. 5. Rozšířením, o němž potřebí jest zvláště pojednati.

Rozšíření církve Kristovy nemíní se prostě hmotné, poněvadž nestačí, aby po celé zemi se vyskytovali toliko

lidé, kteří se zovou křesťany; míní se též formální, údobné, jež záleží v tom, aby lidé byli členy jedné pravé církve skrze vyznávání pravé víry a skrze oddanost a poslušnost k oprávněným pastýřům. Nevyžaduje se rozšíření skutečně naprosté, tak aby nikdo nebyl mimo církev, ale stačí morální a vztažné, aby církev požívala ve známém světě všeobecného lesku, kterým by její důstojnost a velebnost vynikla, kterým by církev pravá od bludařských sekt se rozeznávala. Tak se může státi, že rozsah církve brzy roste, brzy ubývá, kdežto její ráz všeobecnosti nebere škody. Kromě toho patrno, že tato vlastnost církvi vznikající přísluší podle ustanovení a v zárodku, církvi však dospělé skutečně a rozvinutě, a že na ni mnohé obtíže čekají ve světě ve příčině rozšíření. Posléze, ač není nutno, aby skutečně v sobě držela všechny vesměs pojednou národy, přece musí postupem času se rozšířiti ku všem národům.

Toto rozšíření jest naznačeno nápisem na kříži Kristově, viděním sv. Petra Skut. Ap. 10. 10 atd., zázrakem jazyků o dni Letnic učiněným. Tamtéž 2. 4. Kristus Pán netoliko poručil apoštolům, aby kázali všelikému stvoření až k posledním končinám země, ale také předpověděl, že mnozí od západu, východu, severu a jihu přijdou do království Božího Mat. 8. 11. Apoštolové také skutečně hlásali evangelium všude jsouce podporováni od Pána, a jejich zvuk vyšel do veškeré země a slova jejich vnikla do končin zemského okršku. Řím. 10. 18. Optatus: Tedy jsme dokázali, že církví katolickou jest ta, která jest po celé zemi rozšířena. Polycarpus nadepsal svůj dopis: Všem po celé zemi rozšířeným obcím svaté a katolické církve. Pacianus: Mám jméno křesťana, příjmení katolíka. Sv. Cyrill Jerusal. učí katechumena, aby, přijde-li do cizí krajiny, se tázal, kde by byla církev katolická, poněvadž takové jest vlastní jméno církve. Augustinus: Držme se náboženství křesťanského a jeho společenství, jež jest katolické a katolickým nejen se nazývá od svých členů, ale také ode všech nepřátel.

HLAVA ČTVRTÁ.

O apoštolství církve Kristovy.

Církev Kristova jest apoštolská ve příčině původu, poněvadž ji Kristus Pán založil skrze apoštoly; ve příčině učení a ústrojí podstatného, jež obojí od apoštolů obdržela, aby je střežila a zachovávala. Ve smyslu výtečném jest apoštolskou ve příčině postupnosti; o kterémžto apoštolství zvláště jest nám jednati, poněvadž je mnozí zamítají.

Apoštolství postupnosti záleží v tom, že církev, od apoštolů založena a jejich učení a zřízení ústavní zachovávajíc, spravována jest od jejich nástupců, kteří od nich buď přímo anebo nepřímo jsou k úřadu posvěceni a poslání. Že vlastnost tato náleží církvi Kristově, vysvítá:

a) z analogie církve Kristovy se synagogou, typem církve. Neboť v synagoze, církvi St. Zákona, nebyli služebníci mezi sebou nespojeni, ale svazkem tělesného plození po jakýchsi stupních souviseli s Aaronem, jenž byl v St. Zákoně hlavou a základem kněžstva. Tedy také v církvi Nového Zákona musí služebnictvo, jež má povždy trvati, skrze apoštoly s Kristem Pánem, nejvyšším knězem, souviseti svazkem duchového plození, t. j. správným svěcením a posláním.

b) z Písma sv. Neboť v církvi Kristově budou vždycky pastýři Mat. 28. 20. Avšak nikdo není v církvi pastýřem, není-li poslán (Řím. 10. 15), kterýžto zákon se vztahoval také ke Kristu Pánu (Jan 20. 21); a Kristus Pán se také stále odvolává ku svému poslání, aby sobě víry zjednal. Než sv. Pavel učí (Tit. 1. 5), že toto poslání nepřichází přímo od Boha, ale že sdělováním od služebníků předcházejících, kteří sami správně poslání jsou, přechází opět na jiné obřadem viditelným. Musí tedy, kdo právě zastává za Krista Pána poslání, prostředně skrze jiné, kteří správně jsou poslání a právo mají poslati, státi se účastným onoho poslání, kterým Kristus Pán poslal první služebníky, apoštoly. Jan 20. 21. Souvisí tedy celá řada služebníků církevních s apoštoly, tak že Kristus Pán oslovuje nejen apoštoly, ale i ostatní

následující služebníky, an dí: Ejhle, já s vámi jsem až do skonání světa. Mat. 28. 30. Poslání však předpokládá schopnost, které člověk se stává účastným skrze posvěcení, jež obřadem viditelným, od člověka vykonaným, který sám posvěcení má. jakož i poslání ku posvěcení jiných, poskytuje milost Boží. Neboť sestoupil na Krista Pána, od Boha poslaného, dříve než úřad Svůj zastávati počal, Duch sv. Mat. 3. 16. Také apoštolové, od Krista Pána poslání, Duchem sv. naplněni, posvěceni jsou; pak teprv slovo Boží hlásali s důvěrou Skut. Ap. 4. 31. Apoštolové opět jiné posvěcovali a poslali a tito jiní opět jiné. 1. Tim. 4. 14; 5. 22; 2. Tim. 1. 6; Tit. 1. 5; Skut. Ap. 20. 28; 2. Petr 5. 1, 2.

c) Sv. Otcové tvrdí, že ono učení jest pravdivo, jež se shoduje s učením církevního služebnictva nikdy nepřerušného, nepravdivé však, jež s učením tímto se neshoduje. Předpokládají tedy, že vždycky bude v církvi řada pastýřů nikdy nepřerušná. Tuto postupnost nikdy nepřerušnou pokládají sv. Otcové za průtok, kterým učení Kristovo k nám stéká, a za heslo, kterým pravá církev se liší od nepravé. Pastýře pak, kteří nesprávně nastoupili anebo poslání nebyli, pokládali za vetřelce. Sv. Irenaeus tvrdí, že poslouchati sluší těch kněží, kteří se těší z postupnosti apoštolské. Tertullianus zavrhuje ony církve, jež se nemohou vykázati postupností apoštolskou. Sv. Cyprianus praví o Novatianovi, že není v církvi a že není biskupem, poněvadž postupností nesouvisí s apoštolý. Proto byla velmi pečlivě uváděna jména biskupů v seznamech; neboť byli křesťané přesvědčeni, že jest nutno, aby církve souvisely s apoštolý skrze postupnost biskupů.

d) Rozumu řádně užívající uznáváme, že ten může se prokazovati služebníkem Kristovým, kdo přijal od něho poslání; avšak Kristus obyčejně neposílá sám bezprostředně více; proto jest nutno, aby kdo nyní za Krista Pána poselství konal, prostředně skrze jiné, kteří správně jsou poslání a práva požívají poslati, účastným se stal onoho poslání, kterým Kristus Pán první služebníky poslal. Kromě toho viditelnost církve Kristovy vyžaduje služebníků viditelných,

a pořádek, jenž v církvi zachováván býti musí, nedovoluje, aby kdokoli libovolně sobě přivlastnil službu církevní, nemá-li nastati rozkol. Proto musí pastýřové církve Kristovy tvořiti řadu, která sáhá k apoštolům a skrze apoštoly ke Kristu Pánu; tak právě se pokračuje v poslání, jež Kristus Pán, od Otce nebeského obdržené, udělil apoštolům, v církvi a skrze církvev, jako se pokračuje v díle Kristově v církvi a skrze církvev. Proto všeliké posvěcení a poslání, jež k apoštolům a skrze apoštoly k Duchu sv. a Kristu Pánu se nevrací, jest neplatné a děje se v církvi kacířské, která není od Krista Pána založena; všeliké posvěcení a poslání, jež sice se vrací ke Kristu Pánu, ale poskvrněno jest neposlušností proti biskupu římskému, o němž dokážeme, že jest viditelnou hlavou církve Kristovy, jest nedovolené a hříšné, ač platné, a děje se v církvi rozkolnické, která sice od Krista Pána jest založena, ale řádu od Krista Pána ustanovenému odporuje.

ODDĚLENÍ PÁTÉ.

O známkách církve Kristovy.

Když jsme vyšetřili, zdali Kristus Pán církvev založil, jaká jest její bytnost, z jakých vlastností se těší, tažme se, která ze všech společností, jež se nazývají křesťanskými, jest církví Kristovou. Na tuto otázku lze snadno odpověděti. Neboť, chtěl-li Bůh podle Své dobrotivosti, aby všichni lidé přišli k poznání pravdy a byli spaseni, a nemůže-li nikdo býti spasen mimo církvev: s plnou jistotou lze uzavřít, že Bůh církvev Kristovu opatřil zřejmými známkami Svého, t. j. Božského původu, aby mohla býti snadno nalezena. Methoda kterou církvev Kristova může býti nalezena, jest dvojí: srovnávací a naprostá. První vyžaduje, abych všecky církvev nynější, jež se zovou křesťanskými, porovnal s církví, jakou Kristus Pán podle tradice písemní a ústní založil a jejíž bytnost a vlastnosti jsme poznali, a zavíral: jediná církvev, jež se zove katolickou, jest církví Kristovou, proto jest pravdivou ona

jediná. Druhá vyžaduje, abych uvažoval církev katolickou nyní bytující, jakou jest sama o sobě a ze známek Božských zřejmých, které na ní lze patřiti, usoudil její pravdu.

HLAVA PRVÁ.

Církev křesťanská s církví Kristovou porovnaná.

Známky, jimiž Kristus Pán církev Svou opatřil, musí býti zřejmé, známější, než církev sama, církvi jediné vlastní.

Takovými nejsou, jež protestanté uvádějí: pravé učení a správné udělování svátostí. Neboť 1. ontologicky nestačí, poněvadž církev rozkolnická, jež jest nepravdivá, aspoň po nějakou dobu může podržeti pravé učení a správné udělování svátostí; aniž 2. logicky dostačí, poněvadž nejsou známější než církev, poněvadž pravé učení a správné udělování svátostí musí býti poznáno skrze církev a ne církev skrze ně.

Pravé známky církve od Krista Pána založené jsou vlastnosti, z její bytnosti vyplývající: jednota, svatost, všeobecnost, apoštolství. Neboť 1. z Písma sv., z něhož jsme je jako vlastnosti církve Kristovy poznali, vychází na jevo, že vlastnosti tyto jsou známkami. Jednota zajisté stáda, domu, města, těla, kterou se naznačuje jednota církve, jest zřejmá a znatelná. Svatost její zřejmě a znatelně se představuje obrazem zahrady rozkošné, jeví se smyslům skutky z lásky vycházejícími, jest provázena zázraky smyslům přístupnými. Znamka všeobecnosti na oněch místech se jeví patrně, kde se zove celá země dědictvím Messiašovým, církev Jeho se porovnává s horou a městem na hoře položeným, do něhož všichni národové se sbíhají, s kamenem, který veškeru zemi vyplnil. Znamka apoštolství se naznačuje, když apoštolové a jejich nástupcové se zovou základem církve, světlem světa, pastýři, správci; toto všecko jest zřejmé a znatelné.

2. Sv. Otcové, chtějíce dokázati pravdu církve katolické, vůbec odvolávají se k jedné z oněch vlastností a z nedostatku jejich soudí na nepravdu sekt; vlastnosti tedy považují známkami.

3. Ve vyznání víry, jež přináleží jako majetek církvi Kristově vlastně a obzvláště, čteme: Věřím v jednu, svatou, katolickou a apoštolskou církev. Tyto vlastnosti proto se předkládají věřícím ku věření, aby věděli, jakou a kterou jest ona církev, ve kterou mají věřiti.

ČLÁNEK PRVNÍ.

Sekty nekatolické postrádají známek církve Kristovy.

Sekty nekatolické: protestantská, anglická, rozkolnická postrádají

1. jednoty. Neboť a) jsou zbaveny prvotě jednoty. Jednota víry zajisté nemůže býti bez neomylného učitelství, jednota liturgická bez kněžstva, jednota společnosti a vlády bez pastýřů, od Ducha sv. ku spravování církve zřízených. Avšak protestanté a anglikáni těchto věcí všech postrádají, rozdíl podstatného mezi duchovenstvem a věřícími neuznávají, svým rozumem anebo soukromou inspirací vybírají si víru z mrtvé litery Písma sv. Rozkolníci, ač mají biskupy, nástupce sv. apoštolů, přece postrádají středu jednoty, skály, základu církve Kristovy. b) Všichni novotáři 16. století, jakmile od církve katolické odpadli, tvořili různé sekty; knížata odpadlá zřizovali církve národní; protestanté mezi sebou se nesrovnávají o počtu svátostí, o inspiraci a seznamu sv. knih, o jednotlivých člancích víry. Také rozkolníci netoliko se rozpadli na různé patriarchaty, ale také na různé sekty, ve víře se od sebe liší.

2. svatosti. Neboť a) jsou zbaveny prvotě svatosti. Protestanté zajisté vyznávají články víry, svatosti protivné; kromě křtu sv. nemají jiné svátosti pravé; oběť mše sv., svátostniny, přímluvu svatých a skoro všecky prostředky spásy zavrhli. Totéž, ač ne touže měrou, říci možno o kacířích ostatních a rozkolnících. Neboť všichni jsou odloučeni od jednoty těla Kristova, mimo kterou neschází sice všeliká

milost, ale ony milosti přehojné se neudílejí, jež od hlavy, Krista Pána, se rozplývají po celém těle a bez kterých se nedaří pravé svátosti. b) Luther, Kalvín, Zwingli, Jindřich VIII., Photius podobají se stromům špatným, jejichž ovoce, kacířstva a rozkoly, nemohou se nazývati dobrými. c) U nekatolíků nevyskytují se praví světcové, svatostí rekovnou vynikající; u nich není zázraku pravého, víry hodného; mravy národů, kacířstvím anebo rozkolem porušených, se nepolepšily, ale spíše pokazily.

3. všeobecnosti. Neboť nedostává se jim ani jména katoličnosti ani katoličnosti samé, jelikož netěší se z celé podstaty evangelia, aniž po celé zemi rozšířeny jsou.

4. apoštolství, a) víry. Neboť kacíři přiznávají, že jejich učení jest nové aspoň vztazně, jelikož se odchýlilo od víry, která v celé církvi aspoň od 12. století, anebo již od doby sv. Otců zavládla. Avšak víra apoštolská nikdy nemůže zaniknouti, aniž kdy zanikla. Tedy víra protestantská není apoštolská. Také víra církve řecké rozkolnické není apoštolská, poněvadž zavrhuje 2 články, které jsou obsaženy v učení apoštolském, o Duchu sv. a prvenství biskupa římského. b) apoštolství postoupnosti. Neboť pastýřům rozkolnickým schází správné, dovolené poslání, kacířským posvěcení platné, jak dokazuje následující stať o církvi anglické. Marně se odvolávají protestanté ku poslání mimořádnému, poněvadž je nemohou dokázati žádnými zázraky, anebo jinými dary Ducha sv.

Anglikánské svěcení kněžské neplatno.

Abychom to dokázali, vypíšme dříve život prvního biskupa anglikánského, od něhož všeliké svěcení biskupské a kněžské pochází, M. Parkera.

Matthew Parker, nar. v Norwich, městě anglickém, r. 1504 z rodiny kupecké, studoval v Cambridge, stal se knězem r. 1527 a členem kolleje Corpus-Christi a začal kázati r. 1533. Poněvadž byl nakloněn k reformaci protikatolické, dovolil mu arcibiskup Cranmer kázati po celé

Anglii, byl ke dvoru královskému povolán a stal se dvorním kaplanem Anny Boleynové a učitelem její dcerušky Alžběty. Pak se stal dvorním kaplanem Jindřicha VIII., představeným kolleje Corpus-Christi a zástupcem kancléře university v Cambridge. Za Eduarda VI. se oženil. Královna Marie katolická mu odňala důchody, poněvadž byl knězem ženatým a protestantem. Královna Alžběta jej učinila arcibiskupem v Canterbury; než žádný z biskupů anglických, zákonem uznaných, ho nechtěl na biskupa posvětit; tři biskupové sesazení a jeden světící biskup potvrdili jej 9. prosince r. 1559 a 17. prosince t. r. jej posvětili, když královna Alžběta mocí svou panovnickí jej zbavila všech závad, které podle zákona jeho posvěcení biskupskému překážely.

Toto posvěcení Parkerovo pokládá církev anglikánská za pásku, která ji spojuje se sv. Apoštoly a proto sebe nazývá apoštolskou; neboť od něho má svůj původ posvěcení všech biskupů církve anglikánské. Zda můžeme posvěcení Parkerovo považovati podle práva církevního platným?

Jisto jest, že byl Parker skutečně posvěcen na biskupa 17. prosince r. 1559 v kapli paláce Lambethova; ze tří biskupů, kteří posvětili Barlowovi přísluhovali, byl světící biskup Hodgskin z Bedfordu zajisté posvěcen podle římského obřadu; biskup Coverdale, kalvinista, nechtěl při posvěcení Parkerově užiti roucha biskupského; posvětitel byl Barlow, bývalý řeholník augustián, později ženatý, otec 12 dítek, za královny Alžběty biskupem v Chichesteru.

Nyní se tažme, zda Barlow byl skutečně biskupem, řádně posvěceným, zda užil pravého obřadu, když Parkera posvěcoval, zda měl skutečný a pravý úmysl posvětit Parkera.

Že Barlow byl skutečně a řádně na biskupa posvěcen, o tom žádná listina svědectví nevydává; než Barlow již za Jindřicha VIII. požíval důstojnosti a práva biskupského a mnohých výkonů biskupských se podjal a známo jest, že Jindřich VIII. Inul ke katolickému učení o svátostech, takže by zajisté Barlowovi nebyl udělil biskupství, kdyby nebyl na biskupa posvěcen. Ani Alžběta, která tak pečlivě se sta-

rala o posvěcení Parkerovo, nebyla by Barlowa připustila za posvětitel, kdyby Barlow nebyl biskupem posvěceným. Ač tedy posvěcení Barlowovo není beze vší pochybnosti, přece ku pravdě se nepodobá, že by nebyl posvěcen.

Než obřad posvěcovací činí obtíže, obřad za Edvarda VI. zavedený. Z obřadu katolického bylo podrženo vzývání Ducha sv. a kladení rukou na hlavu posvěcencovu; také se odevzdávala posvěcenci bible, ale ne berla. Slova se pronášela při kladení rukou tato: »Přijmi Ducha sv., a milost Boží, která kladením rukou již v tobě jest, hled' vzněcovati; neboť nedal nám Bůh ducha bázně, ale ctnosti, lásky a střídmosti.« Zdá se, že tato formule jest právě tak dobrá, jako formule církve východní, při které se toliko ruce kladou a slova se říkají: »Přijmi Ducha sv. a t. d.« a kterou se pravé posvěcení děje. Než mezi svěcením církve východní a svěcením církve anglikánské jest veliký rozdíl; neboť v církvi východní jsou ona slova sice neurčitá, neznamenajíce jistou určitou milost svátostní, ale souvisejí úzce s celým obřadem posvěcovacím, jehož platnost svátostní byla vždy uznávána. Ale v církvi anglikánské jsou ona slova pouhou modlitbou, ale nikoli formou svátostní; celý obřad posvěcovací musí se posuzovati podle vyznání víry, v církvi anglikánské před posvěcením Parkerovým zavedeného. Toto vyznání víry bylo a jest protestantské, kalvínské; kněžství katolické jest v něm zavrženo, oběť mše sv. také; svátostní ráz posvěcení kněžského zrušen, kněžství není podle řádu církve katolické, nýbrž »podle řádu království anglického«; při posvěcení na jáhna, kněze a biskupa vše jest vynecháno, co by znamenalo milost svátostní a pravomoc, tak že takový obřad posvěcovací může vykonati superintendent lutheránský, aby posvěcence učinil kazatelem protestantským. Pročež kladením rukou a slovy: »Přijmi Ducha sv. a t. d.« nemohl býti Parker na biskupa posvěcen.

Zkoumejme úmysl, který měl Barlow, an světil Parkera. Platnost posvěcení nezávisí sice na víře a svatosti posvětitelově, ale závisí na jeho úmyslu činiti to, co činí církve Kristova. Pročež mělo-li míti posvěcení Parkerovo

platnost, musil Barlow míti úmysl činiti to, co činí církev katolická. Avšak Barlow náležel mezi reformátory nejvýstřednější, zamítl veřejně *sedmero* svátostí, svátostní ráz svěcení kněžského, rozdíl mezi knězem a biskupem a rozdíl mezi knězem a neknězem; tvrdil, že tomu, jenž má konati úřad duchovního, není potřebí posvěcení; účastnil se znamenitě bouře, ve které se bořily oltáře a obrazy ničily. O takovém muži nelze říci, že, když světil Parkera na biskupa, měl úmysl činiti to, co činí církev katolická.

Než nepřihlížejme k osobě Barlowově a tažme se, zdali, kdo na biskupa světí podle obřadu anglikánského, od Evarda VI. zavedeného před posvěcením Parkerovým, může míti úmysl činiti to, co činí církev katolická? Podle názoru církve anglikánské má král svrchovanou moc ve věcech duchovních; od něho jsou biskupové ustanovováni, král biskupy ustanovené může sesaditi a moci duchovní zbaviti. Pročež kdo na biskupa světí, nejedná více jménem Krista Pána a církve katolické, ale jménem královým. Dále obřad posvěcovací vyžaduje, aby nejprve se přečetl spis, ve kterém král biskupa zvolil a ustanovil, pak musí zvolený složiti přísahu, ve které uznává královu svrchovanou moc ve věcech duchovních. Načež jest otázan: »Jsi-li přesvědčen, že k biskupskému úřadu jsi povolán vůlí Ježíše Krista a ustanovením královským? Zda věříš, že Písmo sv. ke spasení dostačí? Zda jsi hotov vymýtiti všeliké učení cizí?« (Zda není míněno učení Římské církve?) Načež následují tato slova, jež náležejí formě posvěcení: »Bůh všemohoucí, Otec náš nebeský, jenž ti tuto vůli udělil, kéž ti také udělí síly a schopnosti, abys to mocně vykonal, kéž toto dílo Své, jež v tobě začal, dokončí a tebe v den soudný shledá dokonalým a viny nemajícím. Pro Ježíše Krista, Pána našeho.« Tedy forma posvěcovací ukládá posvěcenci zjevné nepřátelství proti církvi katolické a poslušnost ke králi, nejvyšší viditelné hlavě církve anglikánské. Může-li posvětitel míti úmysl činiti to, co činí církev katolická?

Je tedy anglikánské svěcení kněžské neplatno.

ČLÁNEK DRUHÝ.

Církev katolická církví Kristovou.¹⁾

A) Důkazy nepřímé.

1. Církev Kristova jest nezaniknutelná a posud trvá. Avšak bylo dokázáno v článku prvním, že žádná z církví nekatolických není církví Kristovou. Tedy jest církev katolická církví Kristovou.

2. Církev katolická zajisté z větší jednoty se těší, než protestantská, anglická, rozkolnická; starší jest všech sborů nekatolických a proto větším právem si přivlastňuje apoštolství; sbory nekatolické odvolávati se neodvažují ku svatosti svých sborů, kdežto církev katolická nikdy nepřestala se stkvíti svatostí některých svých členů rekovnou, jakož i zázraky a jinými dary Ducha sv. Tedy církev katolická jest církví Kristovou.

3. Když působil Photius rozkol, když novotáři 16. století vystupovali, církev katolická již dávno před tím byla. Pročež má tato větší právo se nazývati a býti církví Kristovou. — Dále mezi všemi sbory křesťanskými zajisté onen jest pravý, který jest první, ze kterého všechny ostatní vyšly. Avšak církev katolická jest dříve, než kterýkoli jiný sbor, který se zove křesťanský. Tedy jest pravou církví Kristovou. — Posléze o všech sektách nekatolických lze říci, který člověk je založil, kterým učením novým vznikly, kde poprvé se objevily, kdo proti nim bojoval, který nepatrný hlouček se jich nejprve přidržel. Avšak nic takového dokázati nemohli nepřátelé po dobách apoštolských o církví katolické. Tedy

¹⁾ Pravdě historické odporující tvrdí Viklif a Hus, že církev katolická 300 let prvních byla Kristovou, potom však se stala a byla až po jejich dobu ďáblovou. Nespravedlivě ji oba líčí, hanobíce ji celou co nejvíce. Že byly popisy Viklifovy lživý, dokázali také protestantští historikové angličtí, ku př. William Cobbet. Abych opětoval, co dříve jsem řekl, dokazuje sám Hus, že nepravdivě snižoval duchovenstvo katolické, i řeholní i neřeholní; neboť nazývá národ český, Prahu, zemi českou svatými, kteréžto svatosti dostalo se jim od duchovenstva katolického.

církev katolická jest ona církev, kterou rozšířili apoštolové a kterou založil Kristus Pán.

B) Důkaz přímý.

1. Církev katolická jest jedna jednotou víry a vlády a sice nejen právem, ale i skutkem. Neboť a) má nástupce sv. Petra, na němž Kristus Pán vzdělal církev Svou a jemuž celé Své stádo svěřil; má biskupy, oprávněné nástupce apoštolů, od Ducha sv. ustanovené, aby řídili církev Boží; má tedy sbor petro-apoštolský, jemuž Kristus Pán přislíbil Svou přítomnost a přispění Ducha sv. po všechny časy až do skonání světa. Proto mohla církev katolická zachovati jednotu víry a vlády. b) Že však skutečně zachovala a zachovává jednotu, dokazují symbola, vyznání víry, knihy duchovenstvo vyučující, katechismy lid věřící vyučující a jiné doklady víry veřejné, do kterékoli řeči přeložené; všude se vyskytuje táže víra; zapřel-li by někdo veřejně vědomě a úmyslně jenom jeden článek víry, jest již vyobcován. Knihy liturgické jsou vždy a všude tytéž ve věcech podstatných, ač ve věcech případných, vedlejších se dovoluje rozmanitost. Všude ve všech diecésích souvisejí věřící se svými biskupy a biskupové s biskupem římským.

2. Církev katolická jest svatá. Neboť její učení víry a mravů, svátosti, mše sv., liturgie a nesčetné prostředky spásy k tomu směřují, aby člověka hříchů zbavily a ctnostmi, také hrdinskými ozdobily. A tato svatost věčná provázena jest v církvi katolické skutečnou svatostí osobní, která se někdy projevuje svatostí následnou v obzvláštních darech Ducha sv., také zázracích. Neboť jakkoli jsou v ní také hříšníci a pohoršení, přece jsou nesčetní katolíci, kteří se varují hříchů a když klesli, opět napravují svůj život a ctnostmi slávu Boží šíří, svou spásu konají a bližnímu prospívají; mnozí baží po dokonalosti vyšší; v každé době se vyskytují v církvi katolické svatí ve smysle výtečném, jejichž svatost Bůh potvrdil zázraky historicky a filosoficky zabezpečenými.

3. Katolictví, čili všeobecnost církve katolické již ze jména samého vysvítá; toto jméno jí nemůže býti od ka-

cířů odňato; z toho jména se těší ustavičně, ač jí jména jiná na potupu jsou dávana, jako papeženci, Římančci, ultramontáni. Ale také jest katolickou skutečně. Neboť jest po veškeré zemi rozšířena značným počtem 220 milionů, kdežto všech přívrženců všech sborů, křesťanskými zvaných, jest 170 milionů.

4. Církev katolická jest apoštolská. Neboť církevní dějiny učí, že biskupové katoličtí jsou nástupci svatých apoštolů, biskup římský nástupcem sv. Petra.

HLAVA DRUHÁ.

Církev katolická sama o sobě uvažovaná církví Kristovou, Božskou.

Církev katolická sama jest pohnutkou uvěřitelnosti a důkazem svého poselství Božského, uvážíme-li 1. její podivuhodné rozšíření.

Neboť a) nikdy království světské silou a zbraněmi své panství tak daleko neposunulo, jako církev katolická slovem a modlitbou jedinou. b) Převeliké obtíže překážejí, aby se nerozšířila a nezachovala, jako ve vědě naturalismus, pantheismus, rationalismus, v životě indifferentismus, ve společnosti communismus a socialismus, v politice liberalismus, všemohoucnost státní. Než útoku žádnému, byť i sebe prudčímu, nepodléhá. c) Jediná církev katolická bojuje proti světu, ve zlém postavenému, a od světa je též proti ní bojováno všemi způsoby. Ostatní sborové křesťanskými zvaní nejsou od světa pronásledováni, aniž světu odporují, ano co den ducha světského do sebe ssají a se světem proti církvi katolické se spojují, aby ji zničili. Proto společnosti nekatolické stávají se nekřesťanskými, tak že voliti lze toliko mezi katolictvím a nihilismem. A přece církev katolická trvá a se šíří. d) Ztráty, kterými církev katolická v jednom kraji trpí, když zvrhlí synové od ní odpadají, se nahrazují v jiných krajích obrácením pohanů, návratem nekatolíků. e) Kdežto missie nekatolíků, ač oplývají všemi prostředky přirozenými,

méně jsou plodnými: uvádějí do církve katolické mnoho pohanů missionáři katoličtí, ač prostředků přirozených mají velmi málo, ač sami křesťané jim překážejí, slovem Božím, modlitbou, konáním skutků dobrých, potem, krví.

Odtud vysvítá, že zachování a šíření církve katolické nemá přiměřené příčiny přirozené, že jest příčina nadpřirozená, Božská, že tedy jest církev katolická původu Božského.

2. Uvažme její svatost a působnost při opatrování statků všelikých neunavnou. a) Majíc na zřeteli hlavně a především blaho duševní a věčné, není nepamětliva blaha pozemského a časného, jako prostředku, o čemž jsme se přesvědčili, jednajíce o cíli církve Kristovy. b) Má učení všeho bludu prosté, svátosti nejsvětější, prostředky spásy nejvydatnější, jež přemnohé své členy v každém postavení učinily svatými a ještě svatými činí. c) Letopisy missií dosvědčují, že hlavní pohnutkou, která také za našich časů pohany přivádí do církve katolické, jest svatost, která se jeví v učení a životě missionářů a nových křesťanů. d) Z větší části také kacíři a rozkolníci vracejí se k církvi katolické ne tak studiemi a mocí důkazů, jako příklady svatosti, které v církvi katolické se vyskytují. e) Katolíci sami poznávají, že tím více prospívají ve ctnostech, čím bedlivěji poslušni jsou církve.

Odtud vysvítá, že církev katolická jest původu Božského, církvi Kristovou.

3. Uvažme katolickou jednotu a nepřemožitelnou stálost. Obě tyto vlastnosti, kterým se diví sami odpůrcové, jsou původu Božského. Neboť a) její články víry nemohou býti věřeny souhlasem jednomyslným přirozeně. Aniž menšího podivu jest hodna jednota v zásadách mravnosti, která není rušena růzností národů a náklonnostmi protivnými. b) Této jednoty není docíleno mocí a zbraněmi, aneb jinými prostředky přirozenými, ale pouhým slovem starce bezbranného a zajatého, Lva XIII. c) Protivníci všeho druhu, i ti, kteří mezi sebou jsou nesjednoceni, se spojují proti církvi, užívá-

jíce nesčetných prostředků, mezi nimiž jsou: nepravá věda, záplava knih a časopisů, tajné nástrahy, politika ošemetná, zákony neznabožské, škola vlivu církevnímu odcizená, zřejmé násilí a loupež. Přece však stojí církev katolická nepohnuta.

Je tedy církev katolická dílem Božím, pravou církví Kristovou.

ČÁST DRUHÁ.

O viditelné hlavě církve Kristovy, Biskupu Římském.

Ú v o d.

Bohověda základní když byla dokázala, že Ježíš Kristus, zakladatel náboženství křesťanského, pro toto náboženství založiti musil církev úloze její přiměřenou, a že ji také založil, když byla vyšetřila bytnost její a vyzkoumala známky, podle kterých se může rozeznati pravá církev Kristova od jiných společností náboženských, jež se zovou křesťanskými a když byla dokázala, že tyto známky příslušejí jediné církvi katolické, jejíž hlavou jest Biskup Římský: podjímá se dalšího úkolu o Biskupu Římském, dokazujíc, že jemu, viditelné hlavě církve Kristovy, přísluší prvenství čili primát nad veškerou církví katolickou, Kristovou, prvenství pravomocné.

Dříve však, než o prvenství Biskupa Římského mluviti budeme, musíme věděti, co prvenství jest. Prvenství jest přednost, kterou někdo nad jinými vyniká, těše se z nějakého dobra výtečnějšího; je tedy prvenství bohatství, stáří, ctnosti, moudrosti, cti, vážnosti atd. Přihlížíme-li k prvenství cti a vážnosti, rozeznáváme 1. prvenství cti bez vážnosti, t. j. bez vrchnosti, je-li někomu při hostině vykázáno první místo; 2. prvenství správy, jež nevyžaduje, aby pravá vrchnost byla prokazována, když ve schůzích se zvolí, jenž by rokování a hlasování řídil; 3. prvenství dozoru, právo udělujícího o to pečovati, aby od členů společnosti zachováván byl pořádek a zákony společnosti dané aby platnosti po-

žívaly, jako když praesident republiky z pravé vrchnosti se těše, rozkazuje jménem lidu, jsa služebníkem lidu, jemuž náleží nejvyšší vážnost, vrchnost; 4. prvenství pravomoci, ze které se těší představený nad svými poddanými, jež řídí jménem vlastním, jimž rozkazuje a jež tresce z moci sobě vlastní.

Majíce na zřeteli 1. protestanty,¹⁾ kteří Biskupu Římskému všelike prvenství upírají, 2. rozkolníky, kteří prvenství pravomocné přivlastňují celému sboru apoštolskému a sboru biskupů, 3. nepravé katolíky, kteří prvenství pravomocné přivlastňují církvi a skrze církve Biskupu Římskému, hodláme dokázati, že Biskupu Římskému přímo náleží prvenství pravomocné nad veškerou církví. Důkazy jsou dva: rozumový a historický. Rozumový se čerpá z toho, co víme o náboženství křesťanském a o církvi Kristově; odtud vysvitne, že prvenství Biskupa Římského jest požadavkem víry. Historický potvrzuje, 1. že Kristus Pán chtěl, aby kromě biskupů, správců jednotlivých církví, byl jeden pastýř, jemuž by světil veškeru církev Svou, a že za tou příčinou Petra zvolil; 2. že v tomto úřadě jsou biskupové římsští nástupci sv. Petra; 3. že prvenství sv. Petra a jeho nástupců v sobě drží vrch pravomoci.

ODDĚLENÍ PRVÉ.

Pravomocné prvenství Biskupa Římského nad veškerou církví požadavkem víry.

Kristus Pán chtěl, aby Jeho církev se těšila z jednoty všeobecné, ustavičné, vniterné, společenské. Má-li tato jednota býti uvedena, zachována a chráněna, musí býti dostatečný prostředek zevnější oprávněný, aby církev zaujala národy, svými mravy a vlohami, svou vzdělaností nejvíce

¹⁾ Před protestanty učili Viklif a Hus: Kristus Pán neustanovil církvi Své ani Petra, ani jeho nástupce, biskupa římského, za viditelnou hlavu nejvyšší. Moc papežova je z ďábla. Papeži nepřísluší právo rozhodovati ve věcech víry a mravů v poslední instanci.

různé, aby trvala do skonání světa, aby pronikla celého člověka, jeho rozum věrou, jeho vůli poslušností, jeho srdce bohoslužbou, aby všichni údové její činili jeden ovčinec a jedno tělo živé a souladné. Tímto prostředkem nemůže býti 1. Písmo sv., poněvadž, aby bylo zřídlem učení křesťanského, samo vyžaduje nutně živého učitelského úřadu církevního, a poněvadž ti, kteří je samo učinili prvotí jednoty, jednotu rozdrobili, jak učí dějiny; ani 2. péče svrchovaných správců občanských, poněvadž tito nemají k tomu ani práva přirozeného, ani božského, ani církevního, a poněvadž jejich zasahování do vnitřní správy církevní provázeno jest následky církvi Kristově neblahými, jak dokazují dějiny církevní; ani 3. veškerý sbor věřících, poněvadž v církvi Kristově rozeznávají se ti, kteří jsou představeni, od těch, kteří jsou poddáni, a poněvadž množství věřících samo sebou neučiní jednotu, ale potřebuje prvotě jednoty, která jest mimo ně; ani 4. jednotliví biskupové, poněvadž mezi sebou se různiti mohou a také se různili a poněvadž prvotí jednoty účinná těšiti se musí z vážnosti nad veškerou Církví, ze které se netěší jednotliví biskupové; ani 5. aristokratický sbor biskupů, na sněmě všeobecném shromážděných, poněvadž sněm všeobecný, nemoha se konati ustavičně aniž býti svolán vždycky v čas potřeby, není ustavičnou prvotí jednoty, ze které se těšiti musí církev Kristova, má-li trvati, poněvadž biskupové mohou na sněmu se různiti a také se různili, jak dějiny dokazují, a poněvadž biskupové, mají-li tvořiti sbor, potřebují prvotě jednoty, která jest mimo ně. Nedostačují-li tyto prostředky, zbývá jediný prostředek: pravomocné prvenství nad veškerou církví, jednomu pastýři svěřené.

A že skutečně pravomocné prvenství svěřeno jest jednomu pastýři, jež by bylo prvotí jednoty katolické, vysvítá z těchto důvodů rozumových, z veškeré víry křesťanské čerpaných:

1. Synagoga, obraz církve Kristovy, ačkoli se těšila ze zákona Mojžíšova a z proroků, ačkoli od Boha byla řízena, ačkoli náležela jednomu království a jednomu národu, přece

nepostrádala jednoho představeného nejvyššího na rozkaz Boží. Odtud lze souditi, že ani Církev Kristova není bez jednoho představeného nejvyššího.

2. Kristus Pán porovnává církev Svou s ovčincem, tělem, domem, královstvím. Je tedy církev Jeho společností, která jest řízena jedním představeným viditelným.

3. Kristus Pán, chtěje jednotu zjednati a zachovati církvi, která se nalézá ve všech krajinách zemských, až do skonání světa trvati má a k učení Kristovu lne z celého srdce všemi silami, zvolil vládu příhodnou a účinnou. Avšak jinou zvoliti nemohl příhodnější, než samovládu. Neboť čím nesnáze jest jednotu zavésti a zachovati, tím jednotnější musí býti prvot jednoty sama v sobě, poněvadž, co prvot sama nemá, to nemůže dáti.

4. Pokud Kristus Pán na zemi meškal jako člověk, sám byl samovládce čili viditelným nejvyšším pastýřem církve Své; když pak na nebe vstoupil, nemohla církev Jeho, ve které a skrze kterou ve Svém díle pokračuje, postrádati samovládce, nejvyššího pastýře viditelného, náměstka Jeho.

5. Samovláda jest v každé diecési; je tedy záhodno, aby samovláda byla též v celé církvi.

6. Zle užívati samovlády jest v církvi nesnáze než zle užívati republiky. Neboť samovládce církevní se volí a pamětliv má býti Krista Pana, vzoru pokory, dobrotivosti a spravedlnosti, Jehož místo zastává; ostatní biskupy, nástupce sv. Apoštolů, má považovati za své bratry, sebe za služebníka služebníků; má se obávati účtů, jež jedenkrát bude Bohu skládati, jak spravoval Církev Kristovu.

7. Sv. Otcové svorně tvrdí, že prvenství nad veškerou církvi jest nevyhnutelné. Sv. Jeronym (*Dialogus adversus luciferianos*): »Spása církve závisí na důstojnosti nejvyššího kněze, jemuž kdyby nebyla udělena moc nade všechny vynikající, tolik by vzniklo v církvích rozkolů, co jest kněží.« Sv. Optatus Milevit. oslovuje Parmeniana donatistu (*de schismate donatistarum*): »Nemůžeš zapřítí, že víš, že ve městě Římě jest Petru prvnímu sídlo biskupské uděleno, ve kterém by jednota ode všech byla zachována, aby ostatní

apoštolové sobě sídel neobhajovali každý svého proti sídlu onomu, tak že by již rozkolníkem a hříšníkem byl, kdo by proti onomu sídlu vynikajícímu stavěl druhé.« Sv. Anselm (in Matth. 16. 19.): »Proto ustanovil Kristus Petra knížetem apoštolů, aby církev měla jaksi jednoho vynikajícího ná- městka Kristova, k němuž by různí údové církve se utíkali, když by snad mezi sebou se nesnášeli; neboť kdyby různé byly hlavy v církvi, trhal by se svazek jednoty různými roz- koly.« Sv. Tomáš Akvin. (Con. gentes l. 4. c. 76.): »Nelze nikomu pochybovati, že vláda církve jest nejlépe zařízena, jsouc upravena od toho, skrze kterého králové vládnou a zákonodárcové spravedlivé činí nálezy (Prov. 8. 15.) Než nejlepší vláda nad množstvím záleží v tom, aby konána byla od jednoho, což vyžaduje účel vlády, pokoj; neboť pokoj a jednotu poddaných má na zřeteli vládnoucí; jednoty však příčinou jest spíše jeden, než mnozí. Je tedy zřejmo, že vláda cirkve tak jest uspořádána, aby jeden byl představen celé církvi.« Otcové sněmu vatikánského učí v sedění 4. takto: »Aby sbor biskupů byl jednotný a jedinečný, aby skrze kněze mezi sebou souvislé veškeré množství věřících zachováno bylo v jednotě víry a života, představil Kristus Pán sv. Petra ostatním apoštolům a učinil jej ustavičnou prvotí jednoty a viditelným základem, na jehož pevnosti by vystavěl věčný chrám, aby na stálosti jeho víry spočívala církev a k ne- besům se povznášela.«

Sám Hugo Grotius, ač nebyl členem církve katolické viditelným, ¹⁾ napsal toto (Votum pro pace ad art. 7.): »Že v církvi musí býti stupně představených a že těmito stupni musí býti církev uspořádána, učí nás Pavel Eph. 4. 11. Po- řádek jak částí tak celku záleží v prvenství jakémsi čili je- dnotě představeného A to právě Kristus naznačil v Petru. Tomu se naučil od Krista Cyprianus; totéž praví s Cypri- anem Jeronym proti Jovinianovi Takovou hlavou jest mezi kněžími biskup, mezi biskupy metropolita anebo někdo

¹⁾ H. Grotius náležel k duši církve katolické; zjevný návrat k této církvi překazila smrt.

jiným způsobem zvolený, aby ostatním byl představen. Takovou hlavou jest mezi biskupy všemi biskup římský.« Týž praví (animadv. Riveti ad art. 7.): »Jako vojsko, jako loď nemůže býti spravována leč skrze stupně představených, jež v jednom končí: tak ani církev. Byť i všichni byli v církvi největší lásky hodni, přece by takového pořádku bylo potřeba. Bůh nečinívá vždycky zázraků, ale k věcem nejlepším ukazuje také nejlepší cesty, a takovou cestou jest pořádek v jednotě založený.« Podobně smýšlel Leibnitz.

Není tedy pochybnosti, že v církvi Kristově jest prvenství, jemuž přísluší pečovati o jednotu a jí zachovávat.

Chtěl-li však Kristus Pán, aby církev Jeho představeným byl jeden pastýř, nelze pochybovat, že první mezi apoštoly byl Petr a že jeho nástupci jsou v tomto prvenství biskupové římské; neboť kromě těchto nepřivlastňoval si prvenství nad veškerou církví žádný jiný biskup, ani konstantinopolitanský. Odtud vysvítá patrně, že buď není žádné prvenství v církvi aneb náleží biskupu římskému.

A že prvenství, jež si přivlastňuje biskup římský, jest původu božského, vysvítá z těchto důvodů rozumových:

1. Prvenství toto trvá již přes 19 století a posud kvete, nebyši přerušeno, ponejvíce bez ochrany světských mocnářů.

2. Prvenství biskupa římského jest všeobecné sahájíc tam, kam sáhá známost krajů zemských, kdežto pravomoc jiného prvence církevního jest omezeno královstvím, v němž prvenec mešká.

3. Biskupové římské tak četní vynikají ctnostmi, mučenictvím, vědomostmi, horlením o spásu duší a o rozšíření náboženství křesťanského, že žádné jiné sídlo biskupské nemůže se porovnat se sídlem římským.

4. Biskupové římské prvenství své prokazovali nejen na nevzdělaných, ale také na nejučenějších, svatých, na těch, kteří práv sobě vlastních velice hájili, kteří dobře znali starobylost a tradici, jakož i právo božské, na mocnářích světských.

5. Biskupové římské vyžadují poslušnost vnitřní, která jde ze srdce, ve věcech nesnadných a velmi důležitých, a to s výsledkem neobyčejným.

6. Žádný prvenec nedožil se takového nepřátelství, jakého dožili se biskupové římské; aniž přilnuli katolíci k některému sídlu biskupskému takovou láskou synovskou, jakou k sídlu biskupů římských. Pro toto nepřátelství a tuto lásku jest biskup římský nade všechny biskupy podoben Kristu Pánu.

7. Římské biskupové slavili vítězství nad svými nepřáteli vnitřními a zevnějšími, jak dokazuje dějepis.

Prvenství, jehož římské biskupové skutečně požívají, nelze vysvětliti ani lstivostí a úskočností, kterou oklamali prý nevědomost a barbarství středního věku, ani leskem města Říma, ani osobními jejich vlastnostmi. Neboť 1. přemnozí římské biskupové vynikali svatým životem a znamenitými ctnostmi; jejich prvenství bylo tehdy a tam nejvíce uznáváno, kdy a kde kvetla katolická bohověda; nelze si mysliti, že by jediný římský biskup pojal úmysl, lstivě a úskočně si přivlastniti prvenství nad veškerou církví. Římským biskupům by se nikdy nebylo podařilo těšiti se s takovým zdarem a po tak dlouhou dobu z prvenství nad církví katolickou, kdyby neprávě se byli jeho zmocnili. Římské biskupové neměli v prvenství žádných soků, vyjmeme-li konstantinopolitanského biskupa, který dlouho uznával prvenství římského biskupa a neosvojoval si prvenství nad veškerou církví, nýbrž toliko nad církví východní, který toliko na čas domohl se na Východě prvenství, jež nyní stínu se podobá.

2. Prvenství římských biskupů tehdy nejvíce se vzmohlo, když sídlo císařské bylo přeneseno do Konstantinopole, když stará sláva města Říma počala blednouti, když Řím byl od barbarů pustošen; spíše z prvenství římských biskupů dostalo se Římu nové slávy a té větší, než jakou dříve měl.

3. Osobní vlastnosti římských biskupů, které prý jim zjednaly prvenství, nejsou toliko jim vlastní, jelikož také na jiných stolcích seděli mužové výteční; aniž vynikali jimi

všichni římsí biskupové, ano Bůh dopustil, že někteří z nich nepravostmi se poskvřnili.

Pakli však chtěl Kristus Pán, aby představeným celé církve Jeho byl jeden pastýř, jenž by zachovával a obhajoval jednotu, takovou moc jemu zajisté propůjčil, kterou by jednotu skutečně zachovával a obhajoval, kterou by rozkazoval, zavazoval a trestal, kterou by veliké množství různých lidí řídil. Takovým prostředkem jednoty jest jediné prvenství pravomoci.

S prvenstvím pravomocným úzce souvisí neomylnost, která přísluší římskému biskupu, když veškeré církvi jako její nejvyšší pastýř nálezy víry k věření předkládá. Neboť jednota církve především vyžaduje jednotu víry. Pročež vážnost římského biskupa, k zachování jednoty církve založená, musí dostačiti, aby jednoty ve víře bylo docíleno. Proto musí v sobě chovati moc, zavazovati věřící, aby v téže víře souhlasili, a to nejen jednotliví, ale také pokud jednu společnost tvoří. Poněvadž však prvenství jest ustanoveno od Krista Pána, aby vládlo Jeho církvi jako prvotí jednoty, nezávisíc na církvi, kterou má v jednotě udržeti, má moc, zavazovati k jednotě víry, aniž musí teprv vyčkati, zdali církev přisvědčí. Jednota však víry nezáleží toliko v zevnějším přisvědčení a zevnější poslušnosti, ale také ve vnitřní oddanosti, která vychází ze srdce, poněvadž zevnějšímu vyznávání odpovídati musí vniterné smýšlení; proto musí římský biskup zavazovati ke vniternému přisvědčení a poslušnosti upřímné, srdečné. Toto však přisvědčení musí býti co nejpevnější, musí býti prosto všeliké pochybnosti; proto musí býti nade vši pochybnost povznesena vážnost, která takové přisvědčení vyžaduje. Než jediná vážnost neomylná jest povznesena nade vši pochybnost. Musí tedy vážnost římského biskupa, pokud veškeré církvi jako její nejvyšší pastýř nálezy víry k věření předkládá, býti neomylna. Tento závěr uznává sám nepřítel církve katolické, filosof Hartmann ve svém spise »Die Selbstzersetzung des Christenthums und die Religion der Zukunft«.

ODDĚLENÍ DRUHÉ.

O prvenství sv. Petra, apoštola. ¹⁾

Že Kristus Pán sv. Petru, apoštolu, udělil pravomocné prvenství, vysvítá:

A) z přednosti, kterou dával Petrovi před ostatními apoštoly.

O této přednosti se přesvědčíme, a) uvážíme-li způsob, jakým Kristus Pán s Petrem nakládal.

1. Jméno Kefas mu slíbil: »Ty jsi Šimon, syn Jonášův; ty budeš slouti Kefas, jenž se vykládá Petr.« Jan 1. 42. Skutečně jej tak nazval: A dal Šimonovi jméno Petr. Marek 3. 16. Význam jména tohoto vyložil: »Ty jsi Petr, na té skále vzdělám církev svou, a brány pekelné jí nepřemohou.« Mat. 16. 18. Než Kristus Pán předpovídal aneb sliboval věci důležité jako Jan. 6. 52. »Bude-li kdo jísti z chleba tohoto, živ bude na věky.« A jest věru slib, Petrovi daný, důležitý, poněvadž skalou býti církve přísluší Kristu Pánu samému. Mat. 21. 42. A že název, Sobě příslušný, slíbil dáti Petrovi, vysvítá odtud, že apoštoly nazývá světlem světa, Mat. 5. 14., kterým vlastně On sám jest. Jan. 1. 4. Uvážíme-li dále Božskou moudrost a všemohoucnost Krista Pána, neudělil Šimonovi pouhý název Skály, ale také to, co jméno znamenalo, jako udělil Abrahamovi jméno a význam Abraham a jeho choti Sarai jméno a význam Sara. Proto, jelikož Kristus Pán jedinému Petrovi toto jméno udělil, udělil jemu jedinému také výsadu s tím jménem spojenou, dávaje jemu přednost před ostatními apoštoly.

2. Jak vypravuje sv. Matouš 17. 23. atd., pravil Kristus Pán k Petrovi: »Jdi k moři a vrz udici; a tu rybu, která nejprve uvázne, vezmi a otevra úst její, nalezneš stater; ten vezmi a dej jim za mne a za sebe.« Pokračuje pak Matouš takto 18. 1.: »V tu hodinu přistoupili učeníci k Ježíšovi,

¹⁾ Husovi není sv. Petr hlavou církve katolické.

řkouce: Kdo pak jest větší v království nebeském?« Z toho patrno: 1. Kristus Pán platě daň, k Sobě přidružil Petra; 2. ostatním apoštolům zdálo se to býti takovou výsadou, že tušili, že Petr bude jejich představeným; proto 3. mezi sebou se přeli, kdo z nich bude větší v království nebeském; ale Kristus 4. nejen nezapřel, že někdo z nich bude jejich představeným, ale jak vypravuje Mat. 20. 25 atd. a Luk. 22. 24. atd., dosti zřejmě to naznačil; toliko žádal, aby představený byl prost všeliké pýchy a hrdosti, aby poddaným sloužil. Na jevo tedy dává Kristus Pán, že budou míti apoštolové představeného. Než, poněvadž Petrovi dává přednost před apoštolý za příležitosti všeliké, souditi bylo lze, že tímto představeným nebude jiný, leč Petr.

3. Petr jest vždy přítomen, kdykoli Kristus Pán koná něco neobyčejného, něco znamenitého, jako když Se proměnil, když vzkřísil dceru Jairovu, když na hoře Olivetské Se krví potil atd. Kristus Pán z lodičky Petrovy káže a slibuje Petrovi, že jej učiní rybářem lidí. Petrovi prvnímu myje nohy při poslední večeři. Petrovi zvláště zvěstovati rozkazuje, že z mrtvých vstal. Mezi přítomnými jest Petr první jmenován, od Krista Pána jest oslovován před ostatními, za ostatní mluví, jemu jest od Krista Pána zvláštní péče věnována. Dává tedy Kristus Pán Petrovi před ostatními apoštolý takovou přednost, že souditi nutno, že bylo mu představenství od Krista Pána určeno.

b) Vysvítá ze způsobu, jakým evangelisté o Petrovi mluví a píší.

1. Petr v Písmě sv. jmenovitě se připomíná, kdežto apoštolové ostatní se uvádějí vůbec, jako nějaký přídavek, právě tak, jako se uvádí Kristus Pán jmenovitě, apoštolové vůbec, jako se mluví o knížeti a jeho družině: Šimon a kteří byli s ním; Rcete učeníkům Jeho a Petrovi; Petr s jedenácti; Řekli k Petrovi a ostatním apoštolům. Proto vynikal Petr jako hlava nad apoštolý vážností větší.

2. V seznamě apoštolů se uvádí Petr na prvním místě, kdežto pořádek ostatních apoštolů není vždy tentýž; u Mat.

nazývá se prvním; také jindy jest jmenován na prvním místě, aniž tak často v Písmě sv. Nov. Zák. o nějakém apoštolu se činí zmínka, jako o Petrovi.

B) Kristus Pán jedinému Petrovi přímo a bezprostředně přislíbil prvenství pravomocné nad veškerou církví.

Neboť řekl: »Blahoslavený jsi, Šimone, synu Jonášův; nebo tělo a krev nezjevilo tobě, ale Otec můj, který jest v nebesích. I jáť pravím tobě, že ty jsi Petr, na té skále vzdělám církev Svou, a brány pekelné jí nepřemohou.« Mat. 16., 17. 18. Tato slova, která pravil Kristus Pán, když byl Petr vyznal božství Jeho, se odnášejí bezprostředně k Petrovi. Neboť 1. jako když všichni odpověděli na otázku Kristovu, kým praví lidé býti Syna člověka? Kristus Pán oslovuje všechny, tak opět když odpověděl Petr jediný, oslovuje jej jediného; proč v. 17. a 18. platí jedinému Petrovi. 2. Druhá osoba v. 18. jest zajisté druhou osobou v. 17. a 19.; neboť tyto tři verše úzce mezi sebou souvisejí a tvoří jednu odpověď, téže osobě platící, poněvadž v těchto verších není, z čeho bychom soudili, že druhá osoba v. 18. jest jiná, než druhá osoba v. 17. a 19. Avšak druhou osobou v. 17 a 19. jest Petr. Tedy druhou osobou v. 18. jest také Petr. 3. V 18. obsahuje výklad nového jména Petra a odměnu za znamenité vyznání víry. Avšak jediný Šimon byl nazván Petrem a jediný Petr vyznal, že Kristus Pán jest Syn Boží. Tedy jako v Gen. 17. 5. Bůh, když pravil: »Nebude více slouti jméno tvé Abram, ale zváti se budeš Abraham,« ihned připojil příčinu: »poněvadž jsem tebe ustanovil otcem mnohých národů«, tak i zde uvádí se příčina, proč jest dáno Šimonovi jméno Petr: »na té skále vzdělám církev svou.« Proto se vztahuje v. 18. k Šimonovi Petrovi. 4. Kristus Pán, užívaje slov vážných a působivých, řekl k Šimonovi jedinému: »I já pravím tobě,« t. j. »Jako Otec můj objevil tobě, že jsem pravý Bůh, tak i já tobě objevuji tvoji výtečnost, která v tom záleží, že jsi Petr.«

Nepravil Kristus Pán: Ty se zoveš Petr, ale: ty jsi. Ačkoli já jsem skála nezrušitelná, kámen úhelný, základ, mimo který nikdo položití nemůže jiný: přece ty jsi také skála, poněvadž mou silou se utvrzuješ, abys co mně náleží právem vlastním, ty měl společně se mnou účastenstvím. A na této skále, na tobě, na tvé pevné víře, vzdělám věčný chrám, církev Svou, která k nebesům strměti bude, překonávajíc všechny útoky nepřátelské. Jestliže Kristus Pán apoštoly prohlásil a spolu učinil světlem světa, sám jsa pravým světlem, kdo by pochyboval, že jsa sám sebou hlavní skalou Své církve, pojmenoval a spolu učinil Šimona účastenstvím druhotní skalou? 5. Veškerá pochybnost mizí, máme-li zření k jazyku, v jakém Kristus Pán mluvil. Syrsky pravil takto: Ty jsi Kefas, t. j. skála, a na tomto Kefasu, t. j. skále, vzdělám církev Svou. Je-li v obou větách totéž slovo Kefas a opakuje-li se v druhé větě se zájmenem: tomto, jest Šimon, nazvaný Kefas, a skála, na které vzdělána bude církev Kristova, totéž. Musíme tedy slova: A na této skále vztahovati k Petrovi. 6. Kdo praví, že skalou se vyrozumívá buď Kristus Pán aneb všichni apoštolové, celému místu činí násilí, aniž může říci, proč tak vykládá. Sv. Augustin, jenž neznaje řeč syrskou, slovo skála odnáší ke Kristu Pánu, ne k Petrovi, doznává, že se může odnáseti k Petrovi a že je také mnozí k Petrovi odnášejí. 7. Kdyby Kristus Pán prvenství byl udělil ne Petrovi, ale celému sboru apoštolův aneb církvi a skrze sbor aneb církev Petrovi, ze slov Krista Pána by vyzníval tento smysl: Ty se sice zoveš Petr, ale nejsi tím, co Petrem se vyrozumívá, skalou, tebe za skálu nemohu potřebovati; ejhle, tu máš odměnu za to, že jsi vyznal božství mé. Aneb by smysl byl tento: Církev svou vzdělám na ní samé.

Že Kristus Pán mluví o církvi všeobecné, vysvítá ze slov Jeho: církev svou, jež mají rozsah obecný. Neznamenají zajisté nějakou církev zvláštní, ale obecnou, poněvadž nejsou žádným přídavkem omezena; neboť kdykoli v Písmě sv. se míní církev zvláštní, přidá se slovo omezující, jako: která byla v Jerusalemě (Skut. Apošt. 8. 1.), která jest v Ko-

rinthě (1. Cor. 1. 2.). Kromě toho nepřekonají brány pekelné tu církev, která má býti vzdělána na Petrovi; avšak brány pekelné překonaly církve zvláštní, jednotlivé, na př. Antiochenskou. Tedy Kristus Pán mluví o církvi všeobecné.

Že se stane Petr vrchním správcem a hlavou církve Kristovy, vysvítá, rozebereme-li metaforu, ve slově základu obsaženou, která naznačuje, že jest trojí poměr závislosti mezi stavením a základem. Neboť stavení nemůže 1. býti jinde, než kde jest základ; 2. ze základu dostává se mu pevnosti, aby netrpělo ani deštěm ani řekou ani větrem; 3. v základě má svou jednotu. Nazývá-li tedy Kristus Pán Šimona základem církve své, nemůže církev od něho odloučena bytovati aniž bez něho těšiti se může z pevnosti a jednoty. Sv. Řehoř Veliký píše: »Kdo by nevěděl, že církev svatá má svou pevnost od knížete apoštolů?« Sv. Ambrož praví: »Kde Petr, tam církev; kde církev, tam není žádná smrt, ale život věčný. A proto připojil Kristus Pán: A brány pekelné atd.« Sv. Cyprian nazývá sídlo Petrovo kořenem a matkou jednoty církevní. Avšak tento trojí poměr církve k Petrovi nemůže býti bez prvenství pravomocného, poněvadž ku jsoucnosti, pevnosti a jednotě nestačí plané prvenství stáří, pouhé cti atd. Proto slíbil Kristus Pán Petrovi prvenství pravomocné.

Slova v. 18. jakkoli jsou od některých Otců církevních vztahována ke všem apoštolům anebo k víře, kterou vyznal Petr, anebo ke Kristu Pánu anebo k věřícím, přece musí býti vztahována k Petrovi podle výkladu právě podaného. Neboť tento výklad 1. vyniká starobylostí, jelikož se vyskytuje jediný u Otců stol. III. a jiné výklady stol. IV. nejsou starší. 2. Vyniká obecností a stálostí; neboť ve stol. III. byl obecný, a jakkoli potom se vyskytují výklady jiné, přece nebyl nikdy vyloučen, ano, vždy požíval u Otců největší vážnosti; později tak zavládl, že v době novější sotva některý exegeta katolický by hájil jiného výkladu, poněvadž žádný jiný neodpovídá znění těch slov Kristových a pravidlům hermeneutickým. 3. Vyniká užíváním; neboť nebyl

toliko přijat do dogmatických spisů Otců, ale také do vyznání víry, na př. do vyznání, které papež Hormisdas předepsal biskupům do rozkolu akaciánského zapleteným, dále do návodů katechetických, do veřejných a autentických listin, jako se stalo na sněmě chalcedonském; dále do knih liturgických, také těm sektám náležejícím, jež se již v V. stol. od církve katolické odloučily, jak jest známo o nestorianech a jakobitech, Armenech a Koptech, Řecích a Rusích. 4. Dá se srovnati s ostatními výklady; proto tíž Otcové užívají brzy toho, brzy onoho, někdy spojují také dva v témže místě. »Na této skále« vztahovati možno ke všem apoštolům, pokud jsou spojeni s Petrem, na němž závisí jsoucnost, pevnost a jednota; druhotným základem církve jsou všichni apoštolové, prvotí tohoto základu jest Petr, hlava, kníže jejich; jsou všichni apoštolové základem církve, ale ne bez Petra, na němž závisejí, kdežto Petr bez ostatních jest učiněn základem, na ostatních nezávislým. Víra Petrova v božství Krista Pána anebo vyznání této víry může se zváti základem, pokud Petr se stal svou věrou anebo vyznáním víry hodným, aby byl pro církev prvotí jsoucnosti, pevnosti a jednoty. Kristus Pán jest podle pravdy a práva základem církve, kterou založil; avšak odebrav se na nebesa zůstavil na zemi svého zástupce, který by jako jeho náměstek viditelný byl účasten důstojnosti svého mistra a byl jeho církve prvotí na Kristu Pánu spočívající. Věřící sami mohou se zváti základem církve Kristovy, pokud církev z nich sestává; k církvi však věřící náležejí, pokud jsou spojeni s Petrem, hlavou církve viditelnou.

Vším tedy právem vztahuje se v. 18. k Petrovi, jemuž Kristus Pán slíbil prvenství pravomocné nad svou církví.

Jasným a zcela srozumitelným smyslem slov v. 18. pohnuti připouštějí také protestanté někteří, jako filosof Schelling a exegeta Mayer, že jest od Krista Pána Petrovi přislíbeno prvenství nad církví.

Pokračujme veršem 19.: A tobě dám klíče království nebeského; a cožbyskoli svázal na zemi, bude svázáno i na

nebi, a cožbyskoli rozvázal na zemi, bude rozvázáno i na nebi.

Tento slib se vztahuje k jedinému Petru. Neboť 1. souvislost to nevyhnutelně vyžaduje. 2. Druhou osobou nemůže býti jiný než Petr, jenž učinil vyznání o božství Krista Pána ne jménem apoštolů, ani jako jejich delegát, nýbrž jménem svým a o své újmě, jak vysvítá z celé souvislosti. 3. Jako Kristus Pán ve v. 18. jsa svrchovaným stavitelem své církve učinil Petra základem, skalou jejím, tak opět ve v. 19., jsa svrchovaným králem Petra ustanovil nad svou církví správcem věrným a opatrným. 4. Otcové výslovně tvrdí, že slova v. 19. se vztahují k Petru obzvláště, především a hlavně. Abych uvedl příklad, praví Optatus: »Petr zasloužil, aby jemu byla dána přednost přede všemi apoštoly, a proto on jediný obdržel klíče království nebeského, jež měli také ostatní obdržeti.« Beda: »Petr, jenž Krista Pána pravou věrou vyznal a k němu pravou láskou lnul, obdržel zvláště klíče království nebeského a prvenství moci soudní, aby všichni věřící po celém světě věděli, že, kdo se nějakým způsobem od jednoty víry anebo společnosti jeho odloučí, neobdrží odpuštění hříchů aniž do království nebeského vejde.«

Slovy v. 19. slíbeno jest prvenství nad církví pravomocné. Neboť dáti klíče království znamená po způsobu světském a posvátném udělení pravomoc plnou nad věcí, jejíž klíče se dávají. Královstvím nebeským se míní církev Kristova, jež jest královstvím duchovním; proto moc nad ní jest duchovně královská, moc nade všemi, kteří k církvi náležejí, moc v církvi nejvyšší a neodvislá na kterékoli moci jiné. Moc, Petrovi slíbená, jest obecná, poněvadž slíbeny má klíče, ne klíč, poněvadž předmětem jejím jest cokoli. A poněvadž svazek jest trojí, zákona, hřichu, trestu, jest slíbená moc trojí: zákonodárná, soudní a donucovací. Tím jest naznačeno pravé prvenství pravomocné, kterým Petr jediný vynikati má nade všemi, kteří k církvi náležejí, také nad apoštoly. Tato moc jest slíbená Petru, jenž byl ustanoven za základ církve a proto za viditelnou hlavu její, od

Krista Pána, jemuž dána jest veškerá moc na nebi a na zemi. Právem tedy dí sv. Řehoř Veliký: »Všem, kteří znají evangelium, jest patrnó, že slovem Páně jest sv. apoštolu Petrovi, knížeti všech apoštolů, svěřena péče o celou církev. Jemu samému jest řečeno: Ty jsi Petr A tobě dám klíče království nebeského. Ejhle, klíče království nebeského dostává, moc svazovati a rozvazovati se mu poskytuje, péče o celou církev a knížectví se mu svěřuje.«

Jestliže Kristus Pán slíbil moc zavazovati a rozvazovati také apoštolům, Mat. 18. 18, nezrušil Petrovi, jemuž jedinému slíbil klíče království nebeského, Mat. 16. 19, prvenství pravomocné nad celou církví. Neboť Petr přijal vážnost a moc sám jediný, ostatní s Petrem; Petr ji přijal nezávislou, ostatní apoštolové na Petru závislou.

C) Kristus Pán slíbené pravomocné prvenství nad veškerou církví také skutečně Petrovi jedinému udělil.

To dokazují:

1. Slova Páně u sv. Luk. 22. 31, 32: »Šimone, Šimone, aj satan žádal o vás, aby tříbil jako pšenici; ale já jsem prosil za tebe, aby nezhylnula víra tvá, a ty někdy obrátě se, potvrzuj bratří svých.« Těmito slovy, jež se toliko vztahují, jak patrnó, k jedinému Petrovi, slibuje se Petrovi víra nezhylnutelná. Kterýžto závěr ještě jasněji vysvitne, porovnáme-li je s Mat. 16. 18. Jako tam mluví Pán Ježíš o branách pekelných, jež církvi vzpíratí se budou, tak mluví zde o satanovi, jenž pokoušeti apoštoly si vyžádal. Jako tam stálost Petrovu naznačuje obrazem skály, tak zde slibuje, že víra Petrova nezhyne. Jako tam pečuje o církev, aby nepodlehla, udělením pevného základu, tak zde proti pokušiteli postavil Petra, jenž jsa víry nezhylnutelné, má potvrzovati bratry ve víře. A tak jest Petrova víra nezhylnutelná authentickým vzorem, podle kterého řídití se má víra jeho bratří, kteří Petra potvrzujícího mají býti poslušní. Odtud vysvítá, že Petrovi udělil Kristus Pán prvenství víry

a úřadu učitelského, kterým vynikal nad bratry, ostatní apoštoly, a které apoštolům ukládalo poslušnost, tedy prvenství pravomocné.

2. Slova Páně u sv. Jana 21. 15 atd.: »Když poobědvali, řekl Ježíš Šimoňovi Petrovi: Šimone Janův, miluješ-li mne více, nežli tito? Dí jemu: Ovšem, Pane, ty víš, že tě miluji. Řekl jemu: Pasiž beránky mé. Řekl jemu po druhé: Šimone Janův, miluješ-li mne? Dí jemu: Ovšem, Pane, ty víš, že tě miluji. Řekl jemu: Pasiž beránky mé. Řekl jemu po třetí: Šimone Janův, miluješ-li mne? Zarmoutil se Petr, že mu řekl po třetí: Miluješ-li mne? I řekl jemu: Pane, ty víš všechno; ty víš, že tě miluji. Řekl jemu: Pasiž ovce mé.«

Uvažme blíže. 1. Tato slova se vztahují podle smyslu slovního a bezprostředně k jedinému Petrovi; neboť Kristus Pán oslovuje Petra, jej nazývá jménem vlastním, kterým se rozeznával od ostatních jednotlivých, jej označuje jménem otcovým, jej se táže, zdali miluje více, než ostatní přítomní apoštolové. 2. Těmi slovy Kristus Pán Petra nenapomíná toliko, aniž povzbuzuje, ale uděluje jemu v pravdě úřad a moc. Neboť pásť znamená, vykonávati úřad pastýřský, který vyžaduje *a)* pastvu poskytnouti a na pastviště vésti, *b)* ovce ve stádo spojití a je v jednotě udržeti, *c)* ovce před vlky chrániti. Je-li řeč o ovcích obrazně, o lidech, drží v sobě úřad pastýřský moc zákonodárnou, soudní a donucující, a proto v Písmě sv. znamená pásť tolik, co představeným býti, královati, spravovati. Tato moc pastýřská náleží hlavně a především měrou svrchovanou Kristu Pánu, jenž chtěje na nebe vstoupiti, ji svěřil Petru, svému zástupci, viditelné hlavě církve své, aby jej odměnil za lásku, kterou vynikal nad ostatní apoštoly, a ku prospěchu církve své. 3. Tato moc Petrova jest nejširší jak svým rozsahem, jelikož není žádný beránek, žádná ovce vyňata, tak svým obsahem, jelikož má rozsah nejširší, jelikož jest označena pasením, onu trojí moc, tedy veškeru v sobě chovajícím, a jelikož vychází od Krista Pána. 4. Této moci Petrovy rozsah jest úplný, tak že nejsou vyňati ani apoštolové, kteří jsou naznačeni ovce; Petr však sám není podroben pravomoci apoštolů.

Takové tedy pravomocné prvenství nad veškerou církví jest uděleno od Krista Pána Petrovi.

3. Činy, od Petra po nanebevstoupení Páně prokázané. Neboť Petr sám jediný, nedoznáváje překážky od nikoho ani z apoštolův ani z věřících, užíval prvenství pravomocného nad veškerou církví. On zajisté 1. první židům a pohanům ohlásil slovo spásy a první zázrakem dokázal, že evangelium Kristovo jest pravdivo; jeho řeči jsou ve Skutcích apoštolských tak pečlivě zaznamenány, jako v evangeliích řeči Páně, kdežto o mnohých apoštolech jiných se činí sotva zmínka; on jediný mluví, kdežto jiní mlčí. 2. Petr nad všechny apoštoly ostatní vyniká darem zázraky činiti, tak že obcházeje a dobře čině se podobá Kristu Pánu. 3. Petr první mluvě authenticky vykládá a dokazuje, že jest nutno na místo Jidáše zvoliti jiného apoštola, vypisuje známky, jaké má míti vyvolený, a celý děj obzvláště hierarchický řídí; ostatní s ním mínění sdílejí. 4. Jediný Petr soudí Ananiáše a Safiru; Bůh pak jeho soud potvrzuje zázrakem. 5. Jediný Petr zvláštním způsobem jest od Boha poučen o povolání pohanů, aby sám jiné poučil. 6. Petr pečuje o sbor apoštolský a celou církev; sám právní své mínění vykládá na sněmu jerusalemském. 7. Když byl jat a do vězení uvržen, církev za něho k Bohu se modlila neustávajíc.

Že Petrovi přináleží pravomocné prvenství nad veškerou církví, uznávají Otcové církevní. Cyprianus: Petr, na němž Kristus vzdělal církev svou. Basilius: Petr, poněvadž vynikal věrou, dosáhl té milosti, že na něm vzdělána byla církev. Optatus: Petr zasloužil přednost před všemi apoštoly a obdržel sám klíče království nebeského, jež měly uděleny býti ostatním. Origenes: Viz, velikému onomu základu církve a skále nejpevnější, na které Kristus založil církev, co praví Kristus Pán: Malověrný, proč jsi pochyboval? Hilarius: Ó, šťastný základe církve, jenž jsi toho štěstí došel, že jsi održel nové jméno Petr, ó, skálo, která jsi byla hodnou uznána, aby na tobě vzdělána byla církev, která by překonala zákony a mocnosti pekelné, jakož i závory smrti. Chrysostomus: Praví Kristus: Miluješ-li mne, přijmi úřad před-

dstaveného svých bratří. Augustinus: Z Písma svatého jsme poznali, že apoštol Petr prvenstvím vyniká nade všechny apoštolý měrou znamenitou. Kdo neví, že jeho apoštolské knížectví má přednost před kterýmkoli biskupstvím? Chryostomus nazývá Petra podkladem církve, základem víry, církve, náčelníkem apoštolů, ústy, hlavou, představeným celého světa; sněm efeský zve jej hlavou veškeré víry, ano i apoštolů. Lyonský sněm druhý vyznává, že Petrovi, knížeti čili temeni apoštolů, náleží nejvyšší a plné knížectví a prvenství nad celou církví. Totéž vyznává sněm Florentský. V nejstarších památkách patříme Petra, majícího klíče anebo prut; v liturgických knihách rozkolníků se nazývá Petr skalou církve, základem církve, víry, náčelníkem, nejvyšším náčelníkem, prvním knížetem apoštolů, představeným církve.

Námitky.

1. Sv. Pavel vypočítáváje (1. Kor. 12. 28. A některé zajisté postavil Bůh v církvi, nejprve apoštolý, druhé proroky, třetí učitele, potom moci, potom dary uzdravování, pomáhání, zpravování a rozličnost jazyků a vykládání řečí a Efes. 4. 11, 12. Dal některé apoštolý, některé pak proroky, jiné pak evangelisty, jiné pak pastýře a učitele k dokonání svatých, k dílu posluhování, ku vzdělání těla Kristova) služebníky od Boha ustanovené o prvenství Petrově se nezmiňuje.

Tato námitka jest neplatna. Neboť sv. Pavel nechtěl vypočísti stupně hierarchické, ale toliko různé milosti, charismata zvané, jež Bůh udělil církvi ku prospěchu věřících. Ovšem mezi těmito milostmi jsou také důstojnosti hierarchické; avšak sv. Pavel nechtěl vypočísti je všechny, poněvadž nepřipomíná starší a jáhny. Klade-li apoštolý, neříká, zdali jsou všichni úplně mezi sebou rovni čili nic.

2. Prvenství nemůže sv. Petrovi náležeti, když jemu odpíral sv. Pavel. Gal. 2. 11, 14: Když přišel Petr do Antiochie, zjevně jsem mu odpíral, protože byl hoden dómmluvy Uzřev já, že Petr a Barnabáš sobě nepočínají

přímo podle pravdy evangelia, řekl jsem Petrovi přede všemi: Když ty jsa žid, po pohansku živ jsi, a ne po židovsku, kterak nutíš pohany, aby po židovsku živi byli?

Tato námitka není platna. Neboť 1. odpor Pavlův nepřekáží Petrovu prvenství, poněvadž i podřízený může někdy představeného napomenouti, zachovávali k němu patřičnou úctu. 2. Pavel uznával prvenství Petrovo, jak dokládají svatí Otcové, na př. sv. Jeronym, an praví ep. 112. n. 8: »Takové vážnosti požíval Petr, že Pavel ve svém listě ke Gal. napsal: Potom po třech letech přišel jsem do Jerusalema, abych uzřel Petra, a pobyl jsem u něho 15 dní. 1. 18. A opět, jak následuje: Po 14 letech vstoupil jsem opět do Jerusalema s Barnabášem, pojav i Tita. Vstoupil pak jsem podle zjevení a rozmlouval jsem s nimi o evangeliu, které káží mezi národy. 2. 1, 2. Tím dal Pavel na jevo, že jenom tehdy pokládal své hlásání evangelia za pravdivé, srovnávalo-li se s věrou Petra a ostatních, kteří byli s Petrem.« 3. Sv. Otcové byli o prvenství Petrově tak přesvědčeni, že odpor Pavlův buď naprosto zamítají anebo jej pokládají za strojený a umluvený, anebo že velebí pokoru, kterou Petr projevil Pavlu odporujícímu, nic neodpovídaje.

3. Ne málo jest sv. Otců, kteří tvrdí, že apoštolové jsou mezi sebou rovni. Proto nemůže Petrovi náležeti prvenství nad apoštolý.

Tato námitka není platna. Neboť mnohem více jest Otců, kteří rovnost zamítají buď nazývajíce Petra prvním z apoštolů, jejich knížetem, jejich náčelníkem, hlavou, anebo výslovně tak učíce, jak jsme se přesvědčili na konci této stati před námitkami. Rovnost pak, kterou někteří Otcové kladou, jest mezi apoštolý toliko v jisté příčině, a sice v podstatnosti apoštolátu, jenž v sobě drží bezprostřední poslání Páně, neomylnost učitelskou, plnou pravomoc a možnost hlásati evangelium všude, zakládati a spravovati církvě. Než s touto rovností jest spojena nerovnost v jiné příčině, pokud Petr se těší jediný z pravomocného prvenství nad veškerou církví, také nad ostatními apoštolý.

ODDĚLENÍ TŘETÍ.

Ö biskupu římském, nástupci Petrově v prvenství.

§ 1.

Podle ustanovení Kristova musil míti Petr nástupce
v prvenství.

Neboť 1. úřad od Krista Pána Petrovi udělený není ani osobní ani mimořádný ani potřebný toliko ku založení církve, nýbrž řádný a potřebný také k zachování církve. Proto musil míti Petr podle ustanovení Kristova nástupce ve svém prvenství.

2. Prvenství jest od Krista Pána založeno, aby jednota církve byla zachována. Avšak jednota musí býti zachována, pokud církev trvá. Proto musí býti prvenství, pokud církev trvá. Ano v dobách pozdějších bez prvenství s mnohem větší nesnází bylo možno zachovati jednotu, než v dobách prvních, když obzvláštní dary, jimiž byli jednotliví apoštolové a věřící obdařeni, přestaly a církev více se rozšiřovala.

3. Údoba vlády náleží k bytnosti vlády. Avšak na počátku označena byla údoba vlády monarchickým prvenstvím. Proto v církvi Kristově, která od Krista Pána, církvi údobu vlády v prvenství udělivšího, nemůže odpadnouti, která se nemůže ve své bytnosti a podstatě měniti, musí trvati táže údoba vlády, monarchickým prvenstvím označená.

4. To dosvědčují Otcové církevní. Petrus Chrysologus : Blahoslavený Petr, jenž na vlastní stolici sedí a vévodí, poskytuje pravdu víry těm, kteří ji hledají. Lev Veliký : Blahoslavený Petr jsa dále a stále pevnou skalou, jakou jej Kristus Pán učinil, neopustil kormidla církve řídícího, jež mu svěřil Kristus Pán. Otcové sněmu efeského zvolali : Petr až po tuto dobu a vždy ve svých nástupcích žije a soud vykonává.

§ 2.

Biskup římský jest nástupcem Petrovým v prvenství.

A)

Neboť a) Petrovo biskupství a prvenství jsou tak spojena, že jedno nemůže od druhého býti odloučeno, jako nemohou býti odloučena biskupství a arcibiskupství. Proto jako kdo po arcibiskupovi následuje v biskupství, po něm také následuje v arcibiskupství, tak kdo po Petrovi následuje v biskupství, po něm následuje také v prvenství.

b) Petr zemřel v Římě zastávaje úřad biskupa a prvence. Neboť když on první přijal židy a pohany do církve Kristovy, odešel do Antiochie a církve tam založené byl představeným 7 let. R. 42 za císaře Claudia do Říma přibyl a zde biskupoval, staraje se také o celou církev. Proto byl přítomen r. 52 sněmu v Jerusalemě a vykonav apoštolské cesty v Pontu, Galacii, Kappadocii, Asii a Bithynii vrátil se do Říma a zde na kříži zemřel.

Tyto děje Petrovy jsou pravdivy.

Neboť 1. List Pavlův k Římanům potvrzuje, že byla tehdy v Římě již církev křesťanská, a z obzvláštní úcty, v jaké Pavel měl církev římskou, souditi lze, že byla založena od apoštola, který byl ve vážnosti znamenité. 2. První list poslal Petr z Babylona, kteréžto jméno neznamená ani město nad Eufratem položené ani město egyptské, ale nejlépe označuje tropicky město Řím. 3. Když psal sv. Jan evangelium, bylo mezi křesťany známo, že Petr byl ukřižován. (21. 18 atd.) 4. Clemens Romanus dosvědčuje, že Petr a Pavel »mezi námi« (tedy v Římě) byli umučeni s velkým počtem vyvolených. Ignatius M. píše k Římanům: Ne jako Petr a Pavel vám přikazují; oni jsou apoštolé, já odsouzený. Papias a Clemens Alex. potvrzují, že prvá epistola Petrova psána byla v Římě. Irenaeus svědčí, že Petr a Pavel, kteří založili a řídili církev, Linovi odevzdali úřad biskupský, kterým by spravoval církev. Cajus, církevní spisovatel 3. stol., vypravuje, že za jeho času bylo na Vatikáně

a u cesty ostické viděti trofeje Petra a Pavla, zakladatelů církve římské. Jak potvrzuje Cyprian, stal se Cornelius biskupem, když sídlo Fabiana, t. j. sídlo Petra bylo prázdné. Jeronym vypravuje: Šimon Petr když byl biskupství církve antiochijské spravoval a když byl hlásal slovo Boží křesťanům rozptýleným, kteří ze židovství uvěřili, v Pontu, Galacii, Kappadocii, Asii, Bithynii, odebral se do Říma v druhém roce císařství Klaudiova, aby překonal Šimona čaroděje, a zde seděl na stolici kněžské 25 let až do posledního roku císařství Neronova. Toto svědectví rozmnožují Tertullian, Hippolyt, Origenes, Eusebius, Commodianus, Lactantius a jiní. Sem náležejí seznamy papežů, jež zhotovili Hegesippus, Irenaeus, Optatus. Totéž svědectví vydávají: hrob, stolice biskupská, hřbitov Ostrijský, basiliky, malby atd. Nescházejí ani svědectví kacířů, rozkolníků východních, ano i čelnějších protestantů, kteří souhlasí s Grootiem řkoucím: Že v Římě Petr byl, žádný pravý křesťan nepochyboval.

Tedy biskup římský jsa nástupcem Petrovým v biskupství, jest jeho nástupcem také v prvenství.

B)

Sv. Otcové se shodují, že biskup římský jest nástupcem sv. Petra v prvenství. Sv. Ignác M. praví, že církev římská vévodí společnosti lásky. Irenaeus: »S církví římskou se musí pro její mocnější vévodství shodovati veškerá církev, t. j. ti, kteří jsou odevšud věřící; neboť v ní jest zachována od těch, kteří jsou odevšud, tradice, která jest od apoštolů.« Cyprian nazývá církev římskou kořenem a maticí církve katolické, církví vévodící, od které původ svůj má jednota kněžská. Tertullian potvrzuje, že biskup římský byl považován za biskupa nejvyššího, za biskupa biskupů. Ambrož: »Kde Petr, t. j. biskup římský, tam církev.« Jeronym píše k Damasovi: »Od pastýře požaduji ochranu pro ovci s nástupcem rybáře a učeníka kříže mluvím. Nemaje nikoho prvním, jehož bych následoval, leč Krista, se Svatostí tvou, t. j. se stolicí Petrovou, svazkem se spo-

juji, věda, že na oné skále zbudována jest církev. Kdo by beránka požíval vně tohoto domu, není služebníkem Božím. Kdo by nebyl v arše Noemově, zahyne potopou.« Augustin: »Jsou mnohé svazky, jež mě k ní (církvi katolické) vším právem poutají poutá mě postupnost kněží, sahající od samé stolice Petra apoštola, jemuž Pán po nanebevstoupení svěřil své ovce, aby je pásł, až po nynější biskupství.« Na sněmě efeském zvolal Filip, legát papežův, nenalézaje odporu: »Nikommu není pochybno, ano za všech století jest známo, že sv. Petr, kníže a hlava apoštolů, až po tuto dobu a povždy ve svých nástupcích, t. j. biskupech římských žije a soud vykonává.« Otcové sněmu chalcedonského, mezi nimiž bylo asi šest set biskupů východních, oslovují papeže Lva V. takto: »Nám jsi vévodil jako hlava údům«; po té kárají Dioskura, že svou zběsilost namířil proti Lvovi, jemuž od Pána svěřena péče o vinici; dále volají: »Petr mluvil skrze Lva«; posléze žádají, aby jejich nálezy potvrzeny byly: »Prosíme tě, abys potvrzením svým prokázal našim nálezům čest, a jako jsme my ve věcech dobrých projevíli souhlas s hlavou, tak i tvá velebnost kéž udělí synům, co slušno.« Otcové sněmu 6. vyznávají: »Nejvyšší kníže apoštolů s námi se shodoval; neboť následovníka jeho a nástupce na jeho stolci jsme měli svým příznivcem; naše nálezy zdají se býti listem a černidlem, ale skrze Agathona mluvil Petr.«

C)

Biskupům římským, prvenství sobě přivlastňujícím, slušno věřiti. Neboť 1. o svém prvenství mluví v listech synodických, jež na sněmích církevních jsou čteny od velikého počtu biskupů souhlasících byly schváleny. 2. Co tvrdí, dokazují, uvádějíce místa z Písma sv. aneb odvolávajíce se k činům svých předků. 3. Důvěra a jistota, jakou o svém prvenství mluví, není posledním svědectvím o jejich právu a vážnosti, všelikého klamu a bezpráví prosté. 4. Že prvenství, jež si přivlastňují, jim právem náleží, dokazuje jejich učenost, která nepřipouští, aby sebe klamali, a svatost,

která nepřipouští, aby klamali jiných. Všichni papežové až po rok 530, mimo Liberia, od církve jak západní, tak východní, ke svatým jsou připočteni. Učenost a svatost shledáváme také u přemnohých papežů potomních.

D)

O prvenství biskupů římských svědčí život veškeré církve.

Neboť 1. biskupů římských táží se o radu zevšad, v každé době, velmi často, v církevních záležitostech všeho druhu nejen neučení a prostí, ale také jednotliví biskupové a sněmové církevní, odvolávajíce se ne k osobním jejich vlastnostem, ale k úřadu, podle kterého jsou skalou církve. Dionysius Alex. táže se Sixta II. o radu, řka: »Věru potřebí nám, bratře, rady tvé a mínění tvé očekávám, abych snad sám se nemýlil.« Jeronym o sobě vypravuje: Když jsem v dopisech církevních pomáhal Damasovi, biskupu města římského, a odpovídal na sněmovní dotazy východu a západu atd. Caesarius Arelatský píše k papeži Symmachovi: »Jako od osoby sv. Petra, apoštola, počátek má biskupství, tak jest nutno, aby Svatost Tvá patřičnými výroky jednotlivým církvím patrně ukázala, čeho by měly šetřiti.«

2. Na stoličce apoštolskou vzneseny jsou důležitější záležitosti, aby biskupové římské podle svého úřadu pečovali o blaho církví jednotlivých a církve obecné. Sv. Polykarp neváhal dalekou cestu z odlehlého východu podniknouti do Říma k papeži Anicetovi, aby některé spory vyřídil. Sněm Arelatský prosí Silvestra, aby podle zvyku vypravil dopis všem, ve kterém by projevil, kterého dne by každého roku se měly slaviti Velikonoce.

3. K stoličce římské se odvolávali biskupové jak západní, tak východní; aniž tak činili marně. Utekli se zajisté do Říma Athanas a Petr, biskupové alexandrinští, Jan Zlatousta, biskup konstantinopolský; utekl se Theodoret, na sněmě efeském od Dioskura sesazený, v zájmu vlastním a v zájmu celé církve.

4. Biskupové římské volají k soudné stolič své nejen biskupy ze sídel svých vypověděné, ale také jejich soudce, aby se zodpovídali, a předpisují podmínky, aby předešli soudu, který buď byl učiněn aneb teprve měl býti učiněn. Tak Julius, řídě se církevním pravidlem, poručil Eusebianům do Říma přijíti a Athanasiovi položil rok k soudnímu řízení; jakmile Athanas o tom zvěděl, dal se ihned na cestu.

5. Jehož víra se stala podezřelou, ten se snažil, aby se u stolice Petrovy ospravedlnil; sami kacíři hleděli spolek se stolicí apoštolskou buď zachovati aneb obnoviti. Tak vykládal Origenes Fabianovi, jakou má víru; Dionysius Alex. obžalován jsa z kacířství, hájí se před Dionysiem, biskupem římským; u Julia se ospravedlniti snaží Valens a Ursacius; Pelagius a Coelestius, Nestorius pečují, aby zůstali spojeni se stolicí římskou.

6. Císařové nejen slavnými výroky uznávají prvenství stolice římské ve veřejných listinách, ale také skutky svými; neboť jest jim souhlas ve víře a životě se stolicí touto pravitkem, podle něhož soudili, kdo jest katolíkem a kdo od pravé církve vzdálen. Tak dokazují dějepisci o Gratianovi, Valentinianovi, Theodosiovi.

7. Římské biskupové tak si vedli, jak sluší těm, kterým jest od Boha uloženo, starati se o všechny církve. *a)* Od nich jsou zamítnuty náuky kacířské soudem rozhodným a konečným. Tak odsoudil Viktor Kvartodecimany, Štěpán Rebaptizanty, Zefyrin Montanisty, Zosimus Pelagiany, Damasus Apollinaristy, Siricius Joviniana, Coelestin Nestoriany, Lev V. Eutychieany, Agatho Monothelety atd. Jeví se zajisté prvenství stolice římské patrně odsuzováním článků kacířských, jež za povinnost sobě kladou hlavně a především biskupové římské. *b)* Dopisy posílají do všech krajů církve, jež vážnosti požívajíce, vážnostmi se nazývaly. *c)* O kázeň veškeré církve pečujíce, k tomu přihlíželi, aby nálezy a stanovny sněmů a starobylosti nebyly rušeny; podle okolností časových mírní přísnost nálezů a zákonů církevních, vyklá-

dají smysl jejich, dávají nové zákony; trestem hrozí biskupům neposlušným aneb nedbalým. *d)* Za právo a povinnost sobě příslušnou pokládají volbu biskupů, také nejhlavnějších potvrditi aneb zavrhnouti; ano, i bylo-li potřebí, sesazovali je. Tak zamítl Damasus Maxima Kynika, na biskupa konstantinopolitánského posvěceného; volbu Perigena na biskupa korinthského potvrdil, ač mnozí odporovali, Bonifacius; Lev V. důstojnosti biskupské zbavil Dioskura, biskupa alexandrinského. *e)* Potvrzovali aneb zavrhovali sněmy také všeobecné. *f)* V různých krajinách zástupce své ustanovovali, kteří by některé záležitosti vyřizovali a o jiných důležitějších zprávu podávali. Tak ustanovil zástupcem svým Innocenc biskupa soluňského, Zosimus Augustina, Lev V. Juliana, biskupa kojského.

§ 3.

Kterak lne prvenství k stolici římské.

Podle vůle Krista Pána právem božským nejen jest biskup římský nástupcem sv. Petra v prvenství, ale také prvenství lne k stolici římské podobným způsobem. Neboť 1. prvenství jest podle vůle Krista Pána právem božským ustanoveno, aby zachovalo jednotu církve Kristovy. Avšak jednota jest lépe zachovávána, lne-li prvenství těsně k jistému, určitému sídlu, než kdyby mohlo z jednoho sídla na jiné přecházeti, poněvadž by mohl nastati snadno rozkol. Jestliže rozkol nastal, když biskup římský přebýval toliko v Avenionu, co by se teprv stalo, kdyby sídlo prvenecké vskutku bylo z Říma přeneseno? Lne-li tedy prvenství k sídlu římskému, lne k němu právem božským, neodvolatelným. 2. Kdyby prvenství bylo přeneseno do jiného města, nebyla by církev katolická římsko-katolickou. Avšak církev katolická se zove a jest římsko-katolická již od prvního počátku, poněvadž prvencem jejím jest již od prvního počátku v pravdě biskup římský. Musila by tedy církev se nazývati podle jiného města; pak by však nastaly ve světě katolickém mnohé a veliké zmatky, a morálně, byť i ne naprosto, by

nemohla moc prvenecká býti prokazována. Nechce však Bůh ani, aby církev jeho byla zmítána, ani aby moc prvenecká nesnadností morální byla prokazována. Proto lze prvenství k stoličce římské právem božským, neodvolatelným.

3. Prvenství trvalo v Římě po 19 století přes všechny překážky. Odtud vysvítá, že Bůh obzvláštní prozřetelností chránil biskupy římské, prvence své církve, a že chce, aby římscí biskupové prokazovali v Římě moc prveneckou.

4. Sv. Otcové, biskupové římscí, sněmové církevní mluví o prvenství římského biskupa ne takto: nebylo-li by prvenství jinam přeneseno, ale bez podmínky a slovy, která mají platnost pro vždycky.

ODDĚLENÍ ČTVRTÉ.

O významu a moci prvenství biskupa římského.

Katolíci bloudící, kteří přáli soustavě biskupské, Gallikáni, Febroniani, Josefínisté domnívali se, 1. že biskupstvu náleží svrchovaná moc církevní, již jsou účastni jednotliví biskupové, také biskup římský; 2. že prvenství biskupa římského nad veškerou církví záleží toliko v dozoru a správě; 3. že moc jeho jest prostřední, delegovaná, mimořádná; 4. že sněm stojí nad prvencem; 5. že moc prvenecká se odnáší toliko k víře a mravům, ne však ke kázni a vládě nad veškerou církví a že jest závislou na vědě přirozené a moci občanské.

Proti těmto bloudícím katolíkům dokážeme:

1. Podle své povahy nezáleží prvenství toliko v dozoru a správě, ale také v biskupské moci právní, v pravomocnosti biskupské. Neboť Petr a jeho nástupci zachovávají církev jako skála, bratry utvrzují, jsou pastýři celého stáda Kristova, jak všech beránek, tak i všech ovcí; o tom svědčí také tradice a účel prvenství; proto se nazývá biskup římský biskupem biskupů, biskupem církve.

2. Z povahy této vyplývá přívlástek, který záleží v tom, že prvenství jest mocí řádnou, která jest prvenci přidělena

právem božským, kterou prvenec prokazuje podle své důstojnosti a povinnosti. Neboť úřad pastýře a základní skály není mimořádný, ale řádný, pokud má býti stádo paseno a pokud trvá dům. Je též bezprostřední, prvenci samému, řádně zvolenému, od Krista Pána udělená, jenž ona slova: Na této skále atd. Utvrzuj bratry své atd. Pasiž beránky, ovce mé atd. nepravil k církvi, aby od ní teprve delegací aneb přenesením přešla na Petra a jeho nástupce, ale k Petru samému; pročť ji prvenec prokazuje bezprostředně buď sám aneb skrze své legáty. Tato však moc prvenecká řádná a bezprostřední nepřekáží řádné a bezprostřední pravomoci biskupské, skrze kterou jednotliví biskupové pasou a řídí svá stáda; prvenec šetří jí, poněvadž jest od samého Boha zařízena. Posléze jest prvenství neomylné; o kteréžto vlastnosti budeme jednati ve zvláštní stati.

3. Předmětem prvenství není toliko víra a mravy, ale také kázeň a vláda nad církví. Neboť prvenství jest založeno, aby byla zachována jednota církve; avšak jednota církve se odnáší hlavně a především k víře a mravům, přídruženě, nutností prostředku také ke kázni a vládě, bez kterých by jednota víry a mravů nemohla býti zachována.

4. Sílu má prvenství takovou, že v sobě drží celou náplň svrchované moci církevní, tak že mu nic neschází, čeho jest potřebí k zachování, řízení, spravování, utvrzování a pasení celé církve; neboť jest prvenec základem, klíčníkem, zákonodárcem, utvrzovatelem, pastýřem celé církve. Pročť biskup římský od nikoho není souzen a jeho moc sáhá nad sněmy také obecné; aniž jest hodnostář nad něho větší, k němuž by se mohl kdo odvolati od prvence. Sněm obecný nestojí nad prvencem církve, leč by byl tento nejistý, leč by byla církev od dvou prvenců rozervána. Tuto moc biskupa římského rušiti anebo jí překážeti není dovoleno moci občanské, která jest Bohu, původci prvenecké moci, podrobena; aniž smí mocnář světský jej sobě podrobiti anebo prostředků, statků časných, zbaviti, kterých jest potřebí k vykonávání moci prvenecké. Posléze nezávisí moc prve-

necká, od Boha samého nadpřirozeně zřízená, na míněních mužů, práva lidského zkušených ; neboť nepřisluší stanoviti, co by bylo podle práva Božího nadpřirozeného, rozumu lidskému, přirozeně soudícímu.

5. Rozsahem svým jest moc prvenecká všeobecná; neboť se odnáší *a)* ke všem členům církve, již spojení býti mají s biskupem římským středem dvojí jednoty, jednoty u víře a životě. *b)* K beránkům, věřícím a k ovcím, biskupům, jak jednotlivým, tak i spojeným, kteří všichni papežově vládě církevní jsou podřadění a k poslušnosti zavázáni. Biskupové jednotliví na papeži tak závisejí, že škody nebere jejich řádná a bezprostřední pravomoc, od Boha jim udělená. Neboť *a)* volba a posvěcení biskupů nedějí se bez prvence, jakkoli vykonávání tohoto práva může a musí býti podle okolností rozmanité. *β)* Jednotliví biskupové nemohou vykonávati svou pravomoc, nezávisejí-li na biskupu římském, jenž z důvodů spravedlivých může ji omeziti, rozmnožiti anebo také odníti. *γ)* Skutečná pravomoc jest od Boha udělena biskupům skrze biskupa římského. Biskupové ve sněmu obecném spojení závisejí na biskupu římském. Neboť jemu přísluší *α)* svolati sněm obecný. Jest zajisté svolání jeho authentické výkonem pravomoci církevní; tomu tedy jedinému náleží, kdo se těší z pravomoci nad veškerou církví, biskupu římskému. Dále jako biskupu přísluší svolati sněm diecéšní, metropolitovi provinciální, prvenci národnímu národní: tak opět mnohem spíše přísluší tomu, jenž po právu Božím jako hlava vévodí celé církvi, svolati sněm obecný. *β)* Sněmu obecnému předsedati. Neboť sněm tento musí církev obecnou představovati takovou, jakou jí Kristus Pán založil; avšak Kristus Pán jí tak založil, že jí vždycky představen býti musí Petr a jeho nástupce zákonitý, biskup římský, řádně zvolený. Kromě toho kdyby mu právo předsednictví nepřislušelo, není, komu jinému by příslušelo. *γ)* Nálezy sněmu obecného potvrzovati. Neboť tyto nálezy zavazují proto, že pocházejí od církve řádně na sněmě zastoupené. Avšak církev není řádně zastoupena, schází-li Petr anebo jeho nástupce. Z této příčiny potřebuje souhlas církve

rozptýlené, aby byl od biskupa římského potvrzen. c) Ke všem výkonům církevním.

Tato všeobecnost rozsahu vysvítá ze slov Kristových, o prvenství jednajících, jakož i z tradice theoretické a praktické.

ODDĚLENÍ PÁTÉ.

O neomylnosti biskupa římského.

Sněm Vatikánský prohlásil tuto pravdu za článek víry: Biskup římský, když mluví s katedry (stolice apoštolské), t. j. když konaje úřad pastýře a učitele všech křesťanů, podle své nejvyšší auktority (vážnosti) apoštolské učení o víře anebo mravech stanoví, aby od veškeré církve bylo přijato, skrze přispění Boží, jež sv. Petru a jemu jest slíbeno, z té neomylnosti se těší, kterou podle vůle Božského Spasitele církev jeho jest opatřena, když stanoví učení o víře anebo mravech, a proto taková stanovení biskupa římského sama sebou, ne teprv po souhlase církve jsou nezměnitelná.

V této položce uvažme 1. věc samu. Tato vlastnost prvenecká není neomylnost biskupa římského v jednání, není nehřešitelnost, ale je to neomylnost v učení, je to neomylnost učitelská; tato není onou podmíněna. Je táže, jakou Kristus církev obdařil.

2. Podmětem neomylného učitelství není stolice římská odtažitá, ale srůstitá, je to osoba biskupa na stolicí římské čili apoštolské sedícího a skutečně bytujícího.

3. Předmětem neomylnosti jsou pravdy, jež o víře anebo mravech jsou přímo zjeveny, a pravdy, jež s těmito nezbytně jsou spojeny. Proto mají všecka stanovení biskupa římského neomylná tutéž cenu dogmatickou. Je tedy neomylnost biskupa římského táže, jaká církve, sněmu obecného.

4. S tou podmínkou jest biskup římský neomylným, mluví-li se stolice Petrovy, t. j. ne pokud jest pouhým člověkem, jako každý jiný, aniž pokud jest učitelem soukromým,

aniž pokud jest biskupem diecése římské anebo metropolitou anebo patriarchou, nýbrž pokud konaje úřad pastýře a učitele všech křesťanů, podle své nejvyšší auktority apoštolské stanoví nějaké učení o víře nebo mravech, aby je přijala a věřila celá církev, pokud učení takové nadobro určuje jasně a nepochybně dávaje na jevo, že chce je uložiti všem, byť i neoslovil všecky.

5. Příčinou neomylnosti účinnou jest přispění Ducha svatého, sv. Petru a jemu, biskupu římskému přislíbené, jež nedovolujíc, aby nějaké učení nové bylo vydáno, působí, aby biskup římský užívaje patřičných prostředků, modlitby, studií, porady, zjevení skrze apoštoly podané svatě střežil a věrně vykládal.

6. Nutným účinkem neomylnosti jest souhlas církve veškeré, ne podmínkou; neboť neomylnost nezávisí na souhlase církve.

Neomylné učitelství biskupa římského dokazuje:

1. Písmo sv. Mat. 16. 18, 19; Luk. 22. 31, 32; Jan 21. 15 atd. Slovy Kristovými svěřuje se Petrovi a jeho nástupcům úřad základu církve, klíčníka nebeského, svrchovaná moc církevní, povinnost bratry ve víře utvrzovati, pásti celé stádo Kristovo, jak beránky, tak ovce. Avšak tyto úřady a povinnosti nezbytně vyžadují daru neomylnosti učitelské.

2. Obecné sněmy církevní. Na prvním sněmu efeském r. 431 nazývá se biskup římský sloupem víry a jeho dopis se považuje za pravidlo víry. Na sněmu chalcedonském r. 451 hlásají legátové biskupa římského: Sv. a nejblaženější Petr, kníže apoštolů a hlava, sloup víry, základ církve katolické . . . až posud a povždy žije ve svých nástupcích, předsedá a soudí. Těmto slovům neodporují otcové sněmu, ale jednomyslně volají: Petr mluvil skrze ústa Lva (biskupa římského). Na sněmu konstantinopolitánském III. r. 680, když byl přečten dopis papeže Agathona, všichni volají: Skrze Agathona mluvil Petr. Sněm konstantinopolitánský IV. učí, že pro sliby dané sv. Petrovi v sídle apoštolském (řím-

ském) neporušeném jest vždy zachováno náboženství katolické a učení svaté hlásáno; pročež totéž jest ze spolku církve býti vyloučen, co nesouhlasiti se sídlem apoštolským. Toto pravidlo víry, na sněmu od otců řeckých a latinských podepsané, vzato jest z formule papeže Hormisdy, která k podepsání předložena byla biskupům, rozkolu Akaciovu oddaným, a také skutečně podepsána byla od císaře Justiana, od patriarchů konstantinopolitánských a 2500 biskupů. Na sněmu lugdunském II. r. 1274 vyznali Řekové s Latiny, že biskup římský, jenž obdržel nejvyšší a plné prvenství a knížectví nad veškerou církví katolickou s náplní moci, má přede všemi ostatními hájiti pravdy víry, a proto že mají jeho soudem býti rozhodnuty otázky o víře vzniklé. Sněm florentský r. 1438 prohlásil, že biskup římský, jemuž udělena jest plná moc pásti, řídití a spravovati církev veškeru, pravý jest zástupce Kristův, celé církve hlava, všech křesťanů otec a učitel.

K sněmům všeobecným se druží sněmové částeční, kteří biskupům římským přivlastňují neomylnost učitelskou. Z nejstarších budiž jmenován sněm tarrakonský roku 464. V druhé polovici 19. stol. hlásají neomylnost učitelskou biskupů římských: Remešský r. 1857, Westmonastýrský roku 1852, Ravennský r. 1855, Ostřihomský r. 1858, Baltimorský r. 1858, Kolínský r. 1860, Utrechtský r. 1865.

3. Svědectví Otců církevních. Slyšme Otce západní. Irenaeus učí, že víra církve římské jest všem jiným církvím pravidlem víry, poněvadž s ní srovnávati se mají všichni věřící, jelikož jí přísluší mocnější knížectví, t. j. důstojnost prvenství. Cyprianus nazývá církev římskou církví katolické kořenem a matkou, ke které pro sliby Petrovi učiněné přístupu nemůže míti nevěra; pročež kdo opustí stolicí Petrovu, není více v církvi. Ambrosius tvrdí, že tam jest církev, kde jest Petr; pročež srovnávati se s biskupy katolickými jest totéž, jako s biskupem římským. Augustinus: O rozepři Pelagiově již dva sněmové posláni jsou ke stolicí apoštolské; odtud také přišla odpověď; rozepře jest ukončena, kéž se ukončí jednou blud. Petrus Chrysologus: Sv. Petr, jenž na

vlastním stolci žije a vévodí, poskytuje pravdu víry těm, kteří se táží.

Ze sv. Otců východních slyšme Řehoře Naz., jenž vyznává: Řím o veškerý západ má zásluhy učením spasitelným, jak jemu přísluší, poněvadž vévodí všechněm. Epiphanius: Všemi způsoby utvrzena jest víra v tom, jenž přijal klíč nebeský a na zemi rozvazuje a svazuje, jako na nebi. Ephraemus Syrus nazývá Petra svícnem, jemuž Duch sv. uděluje olej pravé víry. Maximus Vyznavač: Všecky končiny zemského okršku přímo, neodvracejíce zraku, pohlížejí na sv. církev římskou, její vyznání víry, jako na slunce ustavičného světla. Sergius Cyprius oslovuje papeže takto: Ty, Theodore, jsi vítězem nad bezbožnými kacířstvy, jsa knížetem a učitelem pravé a neposkvrněné víry.

4. Svědectví biskupů římských. Innocentius I. tvrdí, že kdykoli se vyšetřuje nějaká otázka o víře, má býti vznesena na Petra, jemuž náleží nejvyšší úcta a moc; což prý může po celém světě prospěti všem církvím společně. Zosimus: Tradice Otců přivlastňuje stolicí apoštolskou takovou vážnost, že nikdo se neodvažuje o jejím soudě pochybovati. Bonifacius I.: Nikdo vysoké důstojnosti apoštolské, o jejímž soudě nelze pochybovati, neodvážil se odporovati, nikdo v té příčině nebyl odbojníkem, nechtěl-li propadnouti odsouzení. Sixtus III.: Apoštol sv. Petr, co přijal, to ve svých nástupcích odevzdal; kdo by chtěl od jeho učení se odloučiti, jež sám mezi apoštoly první hlásal jako učitel? Leo I.: Ona pevnost víry, která jest u knížete apoštolů pochválena, stále trvá Sv. Petr zůstává skalou nepohnutou, neopustil přijaté kormidlo církve Takovou pevností opatřena jest od Boha stolice Petrova, že ji nemohla ani kacířská zloba zbořiti ani pohanská nevěra překonati. Gelasius I.: Ve věcech víry přísluší podle církevních zákonů jedině stolicí apoštolské svrchovanost veškerého soudu. Hormisdas praví ve formuli východním biskupům rozkolu akaciova účastným předepsané, uváděje slova Kristova: Ty jsi Petr atd. V sídle apoštolském jest vždy neporušeno zachováno náboženství katolické a svaté učení hlásáno V něm jest upevněno celé a pravé

náboženství křesťanské. Jména odloučených od společenství církve katolické, t. j. se stolcem apoštolským se neshodujících nesmějí býti při mši svaté uváděna. Agatho: Důvěřujíc ochraně sv. Petra, neodchýlila se tato jeho církev apoštolská nikdy od cesty pravdy k nějakému bludu. Tito papežové kdyby se nebyli skutečně těšili z daru neomylnosti, nebyli by od církve vřaděni do počtu svatých a církev byla by jim odporovala, jako odporovala patriarchům konstantinopolitským, sobě osobícím, co jim nepatřilo. Uvážíme-li to vše, není divu, že Clemens VI. od církve armenské žádal, aby věřila, že jediný biskup římský může ukončiti pochybnosti o víře vzniklé správným výnosem, jemuž bez odkladu a ochotně mají věřící přisvědčiti; není divu, že Sixtus IV., Alexander VII., Innocentius XI., Alexander VIII. zavrhli věty neomylnosti biskupa římského odporující.

Svědectvím biskupů římských věřiti můžeme a máme; neboť auktorita církve učící nemůže býti dokázána leč církví učící, jehož hlavou jest biskup římský.

Svědectvím odpovídají činy. Neboť biskupové římští žádají, aby všecky spory o víře jim byly zůstaveny, přivlastňující sobě právo rozhodovati; vlastní pravomocí odsuzují kacíře a předkládají formule víry; sněmům samým předpisují pravidlo víry; nedopouštějí, aby o jejich nálezu se rokovalo, je-li správný.

5. Souhlas církve. Církev katolická toho jest tak daleka, aby biskupům římským, neomylnost učitelskou sobě přivlastňujícím, odporovala, že theoreticky a prakticky jim tento dar Ducha sv. ustavičně přivlastňuje. Neboť dotazy ze všech konců zemí katolických ve věcech víry ode dávna na ně se vznášejí; o kacířstvech vznikajících zpráva se jim dává; katolíci a kacíři se k nim odvolávají; společenství s nimi pokládá se za znamení pravé víry: nález jejich se prohlašuje za ukončení rozepře; jejich výnosy se připojují k výnosům sněmů; věří se, že skrze ústa biskupa římského, dle svého úřadu církev učícího, sv. Petr mluví.

6. Souhlas theologů. Před sněmem kostnickým a po něm neomylnosti biskupa římského učí mistrové škol kato-

lických: Tomáš Akv., Bonaventura, Scotus, Antoninus, Canus, Bellarminus, Suarez, Franciscus Sales., Alphonsus de Maria Lig. atd.

7. Analogie víry, o které jednáno v části 2., odděl. 1.

8. Vyvrácení odpůrců, o kterém promluvíme v odděl. následujícím.

ODDĚLENÍ ŠESTÉ.

Odpůrcové neomylnosti biskupa římského vyvrácení.

Když sněm vatikánský r. 1870 prohlásil neomylnost biskupa římského za článek víry, pokládali odpůrcové tento článek novým, nepravým, nevhodným, moc biskupů zkracujícím, moci vladařů nebezpečným.

§ 1.

Článek víry o neomylnosti biskupa římského není nový.

Odpůrcové říkají: 1. Tento článek se neshledává ve starých pravidlech víry u Tertulliana, Cypriana, Augustina, Vincence Lirinského, od kterých se nazývá Písmo sv. a tradice, ne však výnosy papežů pravidlem víry.

Tato námitka neplatí. Neboť v těch pravidlech neuvádí se vážnost sněmů všeobecných, ač nikdo nepochyboval, že jest pravidlem víry. Tradice jest rod, který v sobě chová vážnost i biskupa římského i sněmů. Proto se odvolávají Tertullianus a Cyprianus k tradici církve římské, kterou se dokazuje pravda katolická. Také Augustinus dosvědčuje, že odpovědi papeže Innocence rozepře Pelagiova byla skončena.

2. Aby rozepře o víře byly rozhodnuty, nebylo v prvních dobách útočiště bráno k stoličce apoštolské.

Tato námitka jest neplatná. Neboť útočiště bylo bráno v rozepři Nestoria, Eutycheta, Monotheletismu, Pelagianismu, ve všech kacířstvech netoliko od katolíků, ale i od kacířů. Byli-li žádáni také od římských biskupů sněmové, není

římský biskup prorokem, ale strážcem víry, a proto má církevní tradici zkoumati, což se ve schůzi biskupů snadno děje. Kromě toho vážnost papežova a sněmu zevnější jest větší, než jediného papeže a proto mocnější k potlačení kacířův a potvrzení věřících.

3. Výnosy římských biskupů byly často podrobeny na sněmích zkoušce.

Tato námitka proti neomylnosti papežově jest neplatna. Neboť také výnosy dřívějších sněmů, o jejichž neomylnosti nebylo pochybováno, bývaly podrobovány zkoušce. Výnosy papežův a sněmů byly zkoušeny, aby jejich pravda tím jasněji vynikla a pevněji byla podržována. Zkoušku potvrzovací připouštěli papežové, zkoušku však pochybovačskou zamítali; aniž sobě osobovali sněmové zkoušku pochybovačskou.

4. Výnos Vigiliův byl zavržen od všeobecného sněmu 6., dopis Honoriův od obecného sněmu 6., nálezy Štěpána od Cypriána a jiných biskupů afrických.

Tato námitka jest neplatna. Neboť ve výnosu Vigiliově, který nejen od sněmu byl zavržen, ale také od Vigilia odvolán, nejednalo se ani o víře ani o textu dogmatickém, ale o osobách Theodora Mopsuestského, Theodora Cyrenského a Iby Edského, totiž o vhodnosti jejich odsouzení, tedy o kázni. Dopis Honoriův byl od sněmu 6. odsouzen ne pro blud ve víře, ale pro neopatrnou radu; o tomto Honoriovi bude řeč ještě později. — Cyprián s africkými biskupy odporoval nejen papeži, ale i celé církvi, a jistě bloudil velice; tento blud, do něhož nevěda a nechtě upadl, odvolal, jelikož s nástupcem Štěpánovým, Sixtem II., v nejlepší byl shodě, řídě se svým spisem, před odporem proti Štěpánovi vydaným, ve kterém výborně mluví o prvoti církevní jednoty, o vážnosti římské církve, a jelikož přijal názor, od Štěpána hájený. Dále nebyl Štěpánův výnos, vydaný proti těm, kteří s Cypriánem opět křtili pokřtěné od kacířů, dogmatickým rozhodnutím *ex cathedra*, ale týkal se kázně, jak sám Cyprián se domníval, jenž papeži neupíral neomylnosti. Posléze všichni chválili horlivost a statečnost

Štěpána, apoštolskou tradici hájícího, aniž kdo haněl jednání proti Cypriánu a jeho přívržencům, poněvadž zastával pravdu, kterou sám Cyprián později přijal. To vše tedy odmítá námitku, proti neomylnosti papežově činěnou, a omlouvá Cypriána, jenž jest pro své zásluhy, před tím odporem a po něm získané, a pro svou smrt mučnickou za svatého ctěn v celé církvi. Chybu, které se dopustil sv. Cyprián, řádně napravil.

5. Názor o neomylnosti papežově uveden jest do škol theologických od sv. Tomáše Akv., jenž nepravými svědectvími byl oklamán.

Tato námitka jest nepravdivá. Neboť sv. Tomáš dokazuje neomylnost papežovu z Písma sv., z úřadu papežova, ze spisů sv. Otců, jistě pravých. Vloudilo-li se nějaké nepravé svědectví, nespočíval jeho důkaz na něm jediném a hlavním.

Není tedy názor o neomylnosti papežově nový; nové jest jeho věroučné, dogmatické prohlášení slavné a rozvinuté, jež se stalo na sněmu vatikánském.

§ 2.

Článek víry o neomylnosti římského biskupa není nepravdiv.

Proti pravdě namítá se:

1. Papež Liberius 352—366 podepsal formuli (vyznání víry) polo arianskou, na sněmě Srěmském 3. r. 358 složenou; proto zbloudil ve víře.

Tato námitka jest neplatna. Neboť *a)* poblouzení Liberiovo jest, jak mnozí dějepisci se domnívají, vymyšleno, poněvadž svědectví, ze kterých se usuzuje, jsou považována za podvržená.

b) Formule srěmská, připouštíme-li, že ji Liberius podepsal, zdála se míti smysl katolický, aniž se odchylovala od sněmu nicejského kladně, nýbrž toliko záporně, jelikož nevyjádřovala, že jest Syn téže bytnosti, jaké Otec. Pročež by vina Liberiova v tom záležela, že podepsal formuli, která to

nevyjádřovala, tedy v opomenutí a pohoršení daném; není to pravé vyznávání bludu.

c) A kdyby byl Liberius podepsáním vyznal blud, nezbloudil, hlásaje blud *ex cathedra*. Neboť papež, když rozhoduje o víře *ex cathedra*, musí býti svobodným; avšak Liberius, jenž nenáviděl blud ariánský, proti němu bojoval a přál Athanasiovi, byl proto právě vypuzen do vyhnanství. A když 2 léta strádal, bylo mu hrozeno smrtí, nepodepíše-li. Zdaž byl svobodný, když formulí podpisoval? Tedy když podpisoval, nemluvil *ex cathedra*; což dokázal zřejmě, když navrátil se do Říma, těžkého tohoto strachu zbaven, proti arianismu statečně bojoval. Odtud následuje, že Liberius podepsal-li, dopustil se viny opomenutí a pohoršení, kterou můžeme ospravedlniti.

Ostatně jest Liberius znám jako papež pravověrný, o církev velice pečlivý, svatostí vynikající.

2. Papež Honorius 625—638 schvaluje ve dvou dopisech Sergiovi, patriarchu konstantinopolitánskému poslaných, Sergiovo učení o jedné vůli Kristově, *monotheletismus* a zakazuje tvrditi, že má Kristus Pán dvě vůle a dvě působnosti. Pročež pobloudil *ex cathedra*.

Tato námitka jest nepravdivá. Neboť a) Honorius v těch dopisech nevydal dogmatické věroučné rozhodnutí *ex cathedra* o *monotheletismu*; vždyť pravi výslovně, že nechce ničeho rozhodnouti.

b) Honorius v těch dopisech neučil žádnému bludu proti víře; neboť netvrdil, co tvrdili *monotheletové*, že ve Kristu Pánu jest pouze jedna vůle a jedna působnost. V dopise prvním mluví sice o jedné vůli Kristově, avšak lidské, tvrdě, že ve Kristu Pánu nejsou jako v nás, dvě protivné vůle, jedna duchová, druhá tělová; než ve druhém výslovně míní dvě vůle a dvě působnosti ve Kristu Pánu. Že takové mínění jest v těch dopisech od Honoria vyjádřeno, vysvítá z oprávněného výkladu Jana IV., nástupce Honoriova a z vážnosti sv. Maxima, odpůrce *monotheletismu*, jakož i z vážnosti tajemníka Honoriova, jenž dopisy psal Honoriovi.

c) Honorius když v těch dopisech uložil, ovšem ne-
včasně, mlčeti o monotheletismu, nerozhodl, toliko radil.

d) Honorius pro tyto dopisy mohl býti odsouzen, ne
že by byl kacířsky smýšlel a vědom a chtěje kacíře pod-
poroval, ale proto, že plamen kacířského učení, jak se slu-
šelo jeho apoštolské důstojnosti, když vznikal, neudusil, ale
zanedbáním roznítil. Aniž jej otcové sněmu 6. 680 pro ka-
cířství ex cathedra prohlášené odsoudili; což odtud vysvětluje,
že tíž otcové dopis papeže Agathona schválili, ve kterém
výslovně se hlásá neomylnost papeže, ex cathedra mluvícího,
a přisvědčili k formuli Hormisdově, ve které se zcela jasně
předkládá neomylnost. Posléze výrok otců sněmovních, proti
Honoriovi učiněný, potud jenom platí, pokud byl od Lva II.
potvrzen; avšak Lev II. Honoria odsoudil toliko pro ne-
dbalost.

*

Jinak požíval a požívá Honorius pro svou pravověrnost,
horlivou péči o církev a svatý život veliké vážnosti.

3. Lev IX., Řehoř VII., Urban II., odporující víře ve-
škeré církve, prohlásili kněžské posvěcení, od biskupů roz-
kolnických, kacířských aneb svatokupeckých vykonané, ne-
platným. Pročež o víře pobloudili ex cathedra.

Tato námitka jest neplatna. Neboť svrchu jmenovaní
papežové takové posvěcení, bylo-li jinak řádně vykonáno,
pokládali za platné, avšak ne za dovolené; proto takovým
způsobem posvěcené opět neposvěcovali, ale buď jim za-
kázali, aby úřad byl zastáván aneb je *jaksi znova* posvětili,
t. j. jejich posvěcení napravili, aby od posvěcených mohl
býti úřad dovoleně, bez hříchu vykonáván.

4. Sněm kostnický a basilejský učí, že římský biskup
ve věcech víry a mravů jest sněmům všeobecným podroben.

Tato námitka jest neplatná. Neboť a) výnosy sněmu
kostnického, týkající se poměru sněmu k papeži, staly se,
když ještě rozkol trval, od těch otců shromážděných, kteří
poslušni byli Jana XXIII., papeže velmi pochybného, staly se,
když Jan XXIII. z Kostnice uprchl, staly se ne podle řádu
sněmovního; kromě toho jest jim rozuměti tak, že stojí
sněm nad papežem pochybným, ale ne nad jistotným, a

staly se proto, aby byl rozkol odstraněn; posléze rozkol byl za sněmu kostnického odklizen tak, že nebylo užito nadřizenosti sněmu, těmi výnosy přivlastněné.

b) Ony výnosy nebyly od papeže Martina V. ani od jeho nástupců potvrzeny; a kdyby je byl papež Martin potvrdil, následovalo by toliko, že jest sněm nad papežem pochybným v době rozkolu; a věru Martin V. tak si vedl, že skutkem ony výnosy zbavoval platnosti; proto nebyl za kacíře pokládán, kdo jim platnosti upíral.

c) Na samém sněmu kostnickém byli přemnozí, kteří učili neomylnosti papežově, a po něm toto učení převládalo, jako také již dříve bylo mezi theology obecným.

Nemohou-li výnosy sněmu kostnického otrásti učením o neomylnosti papežově, tím méně to učiniti mohou výnosy basilejského sněmu, které ještě většími nedostatky trpí, které také právem byly zavrženy od Eugenia IV.

§ 3.

Článek víry o neomylnosti římského biskupa není nevhodným.

Mnozí říkají, že ačkoliv jest článek víry o neomylnosti římského biskupa pravdiv, přece nebylo na čase jej prohlásiti, poněvadž jest se báti, aby katolíci, protestanté, rozkolníci tímto prohlášením nebyli pohoršeni, aby nebyli odvráćeni od římského biskupa aneb od církve katolické, aby nerozmnožili počet nepřátel církve.

Tato námitka jest nepravdivá. Neboť dříve, než tento článek víry byl prohlášen, bylo katolíkům, právě věřícím, dovoleno říci, že prohlášení jest nevhodné; avšak jakmile byl prohlášen, není dovoleno pravému katolíku říci, že toto prohlášení jest nevhodno, poněvadž Duch sv., Jenž otcům vatikánského sněmu řádně shromážděným přispíval, nedovolil, aby nevhodné prohlášení bylo učiněno. Než ani před prohlášením nemohlo se pokládati toto prohlášení nevhodným. Neboť před sněmem vatikánským bylo pilně a valně jednáno o neomylnosti od příznivcův a odpůrcův, a mnohé

sněmy částečné se vyslovily pro neomylnost; proto nebylo nevhodno tuto rozepři rozhodnouti. Což bylo také nutno; neboť již dávno někteří učenci, kteří se chtěli nazývati katolíky, zmenšovali vážnost římského biskupa a upírali jemu práva, rozhodovati o věcech víry. Bylo-li však nejen na čase, ale také nutno prohlásiti neomylnost za článek víry, nemohlo otcům vatikánského sněmu na tom býti záleženo, zdali se prohlášení bude některým nepravým katolíkům, protestantům, rozkolníkům líbiti čili nic; co učinili otcové nicejského sněmu proti arianismu, to učinili otcové vatikánského sněmu proti odpůrcům vážnosti papežovy. Posléze jako zkracovati vážnost papežovu škodí církvi a společnosti lidské, tak opět prospívá jí hájiti. Jaký tedy div, že papežství Lva XIII. jest slavné.

§ 4.

Článek víry o neomylnosti římského biskupa nezkracuje moci biskupů.

Odpůrcové říkají, že prohlášením neomylnosti papežovy se staly církevní sněmy zbytečnými, že pozbyly svobody, že biskupové nebudou pravými soudci víry.

Tato námitka jest neplatna. Neboť sněmy budou právě tak nutny jako byly dříve. Mluvíme-li na prosto, nepřihlížejíce k okolnostem, nebyly nikdy sněmy nevyhnutelný, poněvadž jsou po ruce jiné prostředky, pravdu poznati, řádné církevní učitelství a výnosy papežů; pročť mohl říci sv. Augustin k Julianovi: Proč ještě žádáš vyšetření, které se již stalo u apoštolské stolice? Aníž snadno mohou sněmy býti konány, kdykoli se jedná o víru. Avšak mluvíme-li vztažně, přihlížejíce k okolnostem, nutnými byly sněmy a budou; neboť někdy blud se může tak vzmoci a rozšířiti, že sotva jinak může býti vykořeněn, leč sněmem; pročť římsští biskupové, jakkoli neomylní, nejen si přáli, aby sněmy byly konány, ale také rozkazovali. Totéž budou činiti také po prohlášení neomylnosti své, když bude potřebí sněm konati.

Sněmy budou svobodnými jako dříve byly. Neboť o věcech, které se mají projednati na sněmu, dogmatické rozhodnutí od papeže bude před sněmováním dáno aneb nebude dáno. Nebude-li dáno, takže papež ponechá celou záležitost sněmu k projednání, užije sněm této plné volnosti podle církevních zákonů, řízen jsa od Ducha sv. Pakli bude dáno, učiní sněm, co vždycky obecné sněmy činily, věrně k tomu rozhodnutí Inouce a proti jeho odpůrcům činíce vyšetření o něm potvrzovací.

Po prohlášení neomylnosti papežovy budou biskupové právě tak o víře souditi jako dříve; záviseti budou na rozhodujícím výroku papežově aneb na potvrzení jako dříve.

§ 5.

Článek víry o neomylnosti římského biskupa není moci vladařů nebezpečným.

Odpůrcové říkají: Prohlásí-li římský biskup, že prospěch církve žádá, aby ve státě se stalo, co spravedlivým úradkům vladaře odporuje, jsou katolíci povinni, poslechnouti neomylného papeže: odtud vzniknouti mohou ve státě nepokoje. Proto jest neomylnost moci vladařů nebezpečna.

Tato námitka jest neplatna. Neboť nejen nepůsobí neomylnost vladaři žádného nebezpečí, ale spíše jeho moc oprávněnou utvrzuje. Neomylnost, dar Ducha sv., zaručuje plnou jistotou, že papež nikdy nic neprohlásí, co by odporovalo řádu, od Boha stanovenému. Avšak tento řád vyžaduje, aby byly dvě mocnosti mezi sebou rozdílné, ve svém rozsahu nezávislé, svrchované. Plnost moci papežské by tehdy byla státu nebezpečnou, kdyby postrádala neomylnosti.

Viditelná hlava církve Kristovy, v této druhé části vylíčená, náleží katolické církvi.

Závěrek.

Znajíce jsoucnost a bytnost církve, jakož i její hlavu viditelnou, podáváme o církvi tento výměr věčný:

Církev Kristova čili římsko-katolická jest spolek lidí, vyznáváním téže víry a užíváním týchže svátostí spojených pod vládou oprávněných pastýřův a zvláště jednoho Kristova náměstka na zemi, římského biskupa. Aneb ještě určitější: viditelná společnost věřících, od Krista na skále Petrově a základě apoštolův a prorokův založená, která skrze křest s Kristem, tvoříc jedno tělo, touže víru vyznává, týchže svátostí užívá a týchž zákonů poslouchá, aby Duchem sv. vedena zde na zemi představovala království Boží a života věčného dosáhla.

Nepravdiv je tedy výměr církve, podaný od Donatistů: spolek věřících, jejichž víra nikdy nehynie. Od Pelagianů: spolek těch, kteří nemají hříchu. Od Viklifa a Husa: spolek předurčených. Výměr vyznání augsburgského: spolek svatých, ve kterém evangeliu se řádně učí a svátostmi řádně se posluhuje. Výměr rozumářů: škola náboženská.

ČÁST TŘETÍ.

O pramenech učení katolického.

Úv o d.

Co jest pravidlo víry? O čem jest jednati?

Poněvadž Kristus Pán skrze apoštoly, od Ducha sv. osvícené, církvi učení Své odevzдал a jí učitelský úřad svěřil, který by konala za Jeho přítomnosti a přispění Ducha sv.: jest církev v držení tohoto učení celého. Proto, co církev k věření předkládá, jest v pravdě od Krista Pána zjeveno. Je tedy vážnost, auktorita církve nejbližší a bezprostřední pravidlo víry. Toto však veškeré učení obsaženo jest v Božském podání a Písmě sv., jež obé skrze postupnost apoštolskou v katolické církvi ustavičně se zachovává a šíří, a jichž smysl církev správně zná a učí, vykládá a posuzuje. Je tedy podání Božské, traditio divina, a Písmo sv. pravidlem víry vzdáleným a prostředním.

O vážnosti církve již jsme jednali; zbývá, abychom promluvili o podání a Písmě sv., pramenech učení katolického. Poněvadž podání Božské jest dřívějším pramenem a jest širšího rozsahu než Písmo sv. a poněvadž Písmu sv. zjednává vážnosti, počítí nám jest podáním Božím.

ODDĚLENÍ PRVÉ.

O podání Božím.

HLAVA PRVÁ.

Co jest podání a kolikeré jest?

Podání, traditio, činně uváženo, jest kon, kterým se jiným učením dostává; trpně uváženo, jest to, co se podává, nepřihlížíme-li ke způsobu, jakým se podává; činně a trpně uváženo, jest to, co se podává, spolu se způsobem, jakým se podává, jako látka s údobou. V bohovědě katolické jest podání učení náboženské, od Boha vzniklé a církvi svěřené od předků k střežení.

Podání se dělí ve příčině způsobu na psané, ústní a praktické; ve příčině předmětu na věroučné a mravoučné; ve příčině místa na všeobecné a místní či částečné; ve příčině trvání na ustavičné a časné; ve příčině závaznosti na podání závazné či přikázané a podání nezávazné či raděné; ve příčině původu na Božské, jež pochází buď od Krista Pána aneb od apoštolů, od Ducha sv. osvícených, a na církevní, jež buď jest od apoštolů samých aneb pochází od církve po apoštolích, jsouc církevním v užším smyslu.

Podání napsané se zove Písmo sv.; podání ústní, jež vylučuje písmo inspirovaných spisovatelů, ale ne písmo církevních Otců, zove se podáním v užším smyslu.

Podání v užším smyslu, činně uvažované, jest způsob, jakým učení Páně křesťanské se zachovává a sděluje, a zove se učitelstvím víry, vážností Boží opatřeným čili autentickým; trpně uvažováno, jest učením křesťanským samým. Jednajíce o církvi, dokázali jsme, že učitelství víry jest od Krista Pána založeno, kterým by lidem se zvěstovalo učení Krista Pána; nyní dokázati sluší, že učitelství od Krista Pána založeno jest, aby bylo prostředkem ustavičným, řádným a nutným, kterým by učení křesťanské bylo zachováno a sdělováno. Pak dokážeme, že skrze toto učitelství jest až po

naši dobu neporušené a celé jaksi z ruky do ruky podáno učení křesťanské, jež má širší rozsah, než slovo Boží napsané, na kterém toto Písmo závisí a které jest nutnější než toto Písmo. Dále se přesvědčíme, že sudidlem podání, trpně uvažovaného, jistotným jest souhlas biskupů vespolný a souhlas jejich s biskupem římským ve věcech víry a mravův a že tento souhlas na jevo vychází mnohými prostředky, jež budou vypočteny. Posléze bude vyšetřeno, zdali a pokud podání, trpně uvažované, se zdokonaľuje a pokračuje.

HLAVA DRUHÁ.

Podání činně uvažované.

Kristus Pán založil podání, činně uvažované, t. j. učitelství autentické, aby bylo před objevením a po objevení slova Božího psaného prostředkem ustavičným, řádným, nutným k zachování a sdílení učení Jeho.¹⁾

Tato položka spočívá na těchto důvodech:

1. Na Starém Zákoně, typu Nového. Dříve, než Mojžíš napsal Zákon, byli lidé vyučováni jediným učitelstvím živým. Později teprve rozkázal Bůh Mojžíšovi napsati, co mu byl zjevil; ani když Zákon byl napsán, nepřestalo podání, živé učitelství kněží a proroků, jejichž stráží a péči byl Zákon v synagoze svěřen.

¹⁾ Viklif a Hus ústní podání zavrhuje, pokládají Písmo sv. jediným pramenem učení Kristova. Vykládají si Písmo sv., tvrdíce, že ono samo sebe vykládá, sami podle svého rozumu a neváží si auktority církve katolické, které jediné přísluší Písmo sv. authenticky vykládati a spory o víře v nejvyšší instanci rozhodovati buď na sněmě všeobecném anebo neomylným výrokem nejvyšší viditelné hlavy, nejvyššího viditelného pastýře celé církve, papeže. Vždyť Kristus Pán slíbil církvi Svě přítomnost Svou a přispění Ducha sv., ne však kacífům. Ač Viklif a Hus Písmo sv. jediným pramenem považují, přece tvrdí mnohé věci, jež nedokazují aniž dokázati mohou z Písma sv.; ac tvrdí, že si nade všecko váží Písma sv., přece mají názory, jež odporují Písmu sv.

2. Na životě Krista Pána i apoštolů. Kristus Pán oznámil učení Své ne písmem, ale živým hlasem. Aniž dříve, než na nebe vstoupil, postaral se o další trvání Svého učení nějakými spisy, nýbrž založením učitelství, jemuž přislíbil Svou přítomnost a přispění Ducha sv. A tak založili apoštolové církve, ústním hlasem, ne spisem šíříce evangelium a jiné ustanovující, kteří by opět jiné ustanovili, aby týmž způsobem evangelium šířili. Aniž byli velice pečliví toho, aby psali, ano mnozí z nich nenapsali ničeho. V samém Písmě sv. nečteme, že by židé a pohané byli do církve přijímáni pouhým čtením Písma sv., bez učitelství živého.

3. Na zřetelných slovech Krista Pána. Kristus Pán nikdy neporučil apoštolům, aby psali, ale často je napomínal, aby učili, kázali, svědky byli. Zvláště pak vypravují všichni evangelisté, že když z tohoto světa odcházel a Svou poslední vůli projevoval, živé učitelství založil, učitelství, jemuž uložil veškeré učení všem národům až do skonání světa hlásati, a slíbil apoštolům jako takovým učitelům Svou přítomnost, t. j. ochranu a přispění Ducha sv. Takové učitelství, které byl opatřil vážností Svou, jest authentické, ustavičné, řádné, nutné.

4. Na povaze víry. Vyžaduje se víra pravá bez všelikého bludu klamného, víra jedna, jako jest Bůh jeden, víra všeobecná, pro všechny lidi ustanovená, víra tak pevná, že nikterak není dovoleno, od ní se odchýliti. Avšak tato víra nemůže vzniknouti ani vlastním badáním a čtením Písma sv., ani vážností lidí učených; aniž se stávají jednotlivci účastnými zjevení Božího bezprostředního. Zbývá tedy vážnost poslanců Božích, jejichž poslání a vážnost snadno lze poznati, authentické učitelství živé.

5. Na povaze Písma sv. Písmo sv. není ani hlavním, ani jedním a jediným prostředkem k zachování a sdílení učení křesťanského. Neboť a) knihy Písma sv. jsou napsány, když věřící již byli obdrželi známost sv. evangelia od apoštolů a jiných, kteří jménem Kristovým učili; příležitostně, z příčin obzvláštních napsány jsou a z většího dílu poslány k jednotlivým církvím, ano i k osobám jednotlivým. Aniž

psali tyto knihy všichni aneb jediní apoštolové; aniž přestali apoštolové, kteří napsali slovo Boží, kázati ústně; aniž se domnívali, že učitelství živé musí býti nahrazeno Písmem sv., jež by bylo jediným a nezávislým pramenem zjevení Božího. *b)* Písmo sv. není žádným katechismem aneb vyznáním víry, z něhož by všichni mohli poznati, co mají věřiti; není tak jasné, aby všichni bez oprávněného výkladu mohli z něho čerpati víru; neobsahuje všech článků víry, aniž samo sobě může zjednati vážnosti; nedošly nás všechny knihy Písma sv. *c)* Písmo sv. napomíná, aby věřící podrželi to, co jim bylo podáno ústním hlásáním (2. Thess. 2. 14), a naznačuje církev jako strážkyni pokladu svěřeného a učitelku oprávněnou. Mat. 18. 17.

6. Na souhlase veškeré církve prvních století. Sv. Otcové církevní učí, že od církví apoštolských má býti přijímáno učení Kristovo; že z té příčiny máme víře se učit od nástupců apoštolových; než poněvadž mezi všemi nástupci vždycky vynikají v církvi nástupcové sv. Petra, má býti především víra těchto vyšetřena; pročez církevní hlásání souhlasné jest pravidlem, podle kterého se má souditi o zjeveném učení, a účinnou příčinou jednoty víry a učení jest souhlas s názorem biskupa, jenž opět sám souhlasí s ostatními, zvláště s biskupem římským; pročez, má-li víra se dokázati, není potřebí, aby se dokazovala z Písma sv., jež samo musí býti vykládáno podle církevního ústního hlásání slova Božího. ●

7. Na dějinách církevních. Živým učitelstvím autentickým byli kacířové vyvracováni a týmž učitelstvím učení Kristovo a jednota víry v církvi zachována. Ale protestanti, majíce Písmo sv. jedním a jediným pramenem učení křesťanského, na živém učitelství autentickém nezávislým, pozbyli jednoty víry, ano víry samé, aniž něčím prospěli katechismy a knihami symbolickými, jež vydali, nejsouce důslední.

8. Na období. Společnost občanská má všude na zemi kromě psaných zákonů také učitelství živé a soudce, kteří authenticky vykládají zákony.

HLAVA TŘETÍ.

Podání trpně uvažované.

A)

Podáním, činně uvažovaným, čili živým učitelstvím authentickým zachovalo se až po naši dobu neporušeno a celistvo podání, trpně uvažované.

Neboť 1. Jestliže Kristus Pán, Jenž nečiní nic marně, ustanovil živé učitelství authentické, jež by podávalo zjevení, jestliže církvi přislíbil Svou ochranu a přispění Ducha sv. a předpověděl, že brány pekelné jí nepřemohou, že Duch sv. učiti bude sv. apoštoly a jejich nástupce všelike pravdě, a Ducha sv. skutečně poslal, jestliže církev Kristova se zove sloupem a základem pravdy a lidé jí mají věřiti: podáno jest zjevení živým slovem neporušeno. O tom byla přesvědčena starobylost křesťanská od dob Krista Pána.

2. S největší pečlivostí a věrností opatrovali nástupcové apoštolů poklad víry. Neboť *a)* podle nařízení apoštolského nebyl nikdo volen biskupem, nebyla-li známa jeho pravá víra; vyvolení vyznávali dopisy synodickými jasně a zřetelně víru jiným biskupům, zvláště biskupovi římskému. *b)* Řada pravověřících biskupů chovala se, ^zzaznamenána v seznámech jednotlivých církví; do seznamu nebyli pojati, kteří byli v podezření, ^{že} že od pravé víry odpadli. *c)* Vznikal-li blud v nějaké církvi, byli okolní biskupové, zvláště římský biskup o tom uvědoměni, aby společným vyznáním víry byl blud zavržen. *d)* Vždycky bylo zásadou základní považováno, že v církvi má býti podržena víra podaná. *e)* Biskupové, uvažovaní v celku a všeobecnosti morální, byli v pravdě strážci víry učenými, vážnými, svatými, obranci pravdy velmi horlivými.

3. Blud jest mnohonásobný, pravda jest jedna. Proto, kde jednota víry, tam jest její pravda. Avšak v církvi katolické, která sestává z přemnohých, velice různých církví částečných, po celé zemi rozptýlených, jest víra jedna, učení

jedno, kdežto mimo ni jsou mnohé společnosti, jež od ní odpadly, jichžto učení jest mnohonásobné. Tedy učení katolické víry jest pravé, t. j. od Krista Pána a apoštolů pocházející. Toto však učení čili podání trpně uvažované spočívá na živém učitelství authentickém čili podání činně uvažovaném.

Tedy podáním, činně uvažovaným, čili živým učitelstvím jest až po naši dobu neporušeno a celistvo zachováno podání trpně uvažované.

B)

Slovo Boží, ústně podané, jest širšího rozsahu, než psané.

Neboť 1. již Kristus Pán sám činil a mluvil mnoho, co není napsáno: Jan 16. 12; 21. 25. Skut. Ap. 1. 3. Sv. Pavel připomíná Thessalonickým, čemu se naučili z jeho řeči, a vybízí je, aby podrželi obojí podání, jak psané, tak i nepsané. 2. 2. 14. Také Timothea napomíná, aby pokladu střežil, aby měl příklad zdravých slov, která slyšel od něho u víře, aby co slyšel od něho, jiným svěřoval. 1. 2. Tim. 1. 13, 14; 2. 2.

2. Sv. Otcové potvrzují, že není všecko v Písmě sv. zaznamenáno, čemu máme věřiti aneb co máme podle vůle Kristovy činiti; mnohé články víry, jež nelze nikterak aneb nedosti dokázati, dokazují z ústního podání.

3. Nejstarší kacíři snaží se dokázati svá mínění z nepravého podání ústního, čímž uznávají kromě Písma sv. také podání ústní. Také protestanti mnohému věří, co není napsáno.

C)

Písmo sv. závisí na podání. Neboť pomlčíme-li, že toto jest dřívější onoho, podání drží v sobě učení, jež jest obsaženo v Písmě sv.; podání nás poučuje, kterak máme souditi o Písmě sv.; podle podání ústního, kázání církevního musí se vykládati Písmo sv.

D)

Podání ústní jest nutnější Písma sv. Neboť mnozí nemohou Písmo sv. čísti a proto potřebují nezbytně živé učitelství; kdo však je čísti může, bez podání jemu neporozumí, aniž bez podání dospěje k víře.

HLAVA ČTVRTÁ.

O sudidle podání.

I.

Sudidlem podání jest morální souhlas biskupů mezi sebou a s římským biskupem ve věcech víry a mravů.

Neboť *a)* Kristus Pán ustanovil apoštoly a jejich nástupce za učitele authentické čili oprávněné, aby skrze ně zjevení bylo zachováno neporušeno a celistvo; pročez je opatřil darem neomylnosti. Avšak tento dar udělen jest ne všem jednotlivým nástupcům apoštolů, nýbrž jedinému nástupci sv. Petra, ostatním pak biskupům pospolu a s římským biskupem spojeným. *b)* Téhož mínění jest starobylost křesťanská. Tertullianus: Co kázali apoštolové, t. j. co jim Kristus zjevil, nelze jinak dokázati, leč skrze církve, jež apoštolové sami založili, kážíce jim, jak hlasem živým, tak později listy psanými. Pročez každé učení, jež se srovnává s apoštolskými církvemi mateřskými a původními, pravdivým budiž považováno, jelikož v sobě drží, co přijaly církve od apoštolův, apoštolové od Krista, Kristus od Boha; učení však, které odporuje pravdě církví, apoštolů, Krista, Boha, budiž nepravdivým usouzeno. Jak tvrdí Cyrillus Alex., přispěním Ducha sv. se stává, že od pravdy se neuchylují biskupové, souhlasí-li. Irenaeus: S církví římskou shodovati se musí všeliká církev. Otcové sněmu antiošského uzavřeli proti Pavlovi Samosatskému: Kdo hlásá, že Syn Boží není Bůh, o tom tvrdíme, že se odchýlil od pravidla církevního, a všechny církve katolické s námi souhlasí.

II.

Souhlas jeví se těmito prostředky: 1. vyznáními víry čili symboly, katechismy přijatými, nálezy sněmů, zvláště všeobecných, výnosy římských biskupů, pastýřskými listy biskupů; 2. liturgií; 3. úředními spisy o mučenicích; 4. dějepisem církevním, zvláště dějinami kacířstev; 5. památkami křesťanského umění; 6. spisy sv. Otců a jiných spisovatelů církevních; 7. souhlasným vyučováním škol křesťanských o víře; 8. souhlasem veškerého lidu křesťanského o pravdě, za zjevenou pokládáné.

Proberme tyto jednotlivé prostředky:

1.

Vyznání víry čili symbola jsou: apoštolské, nicaeno-konstantinopolské, Athanasiovo, tridentské s vatikánským spojené. Mezi katechismy přijatými vyniká tridentský čili římský. Sněmy všeobecné čili oekumenické, od papežské stolice potvrzené, jsou: 1. nicejský l. 325, 2. konstantinopolský l. 381, 3. efeský 431, 4. chalcedonský 451, 5. konstantinopolský 2. 553, 6. konstantinopolský 3. 680, 7. nicejský 2. 787, 8. konstantinopolský 4. 869, 9. lateranský l. 1123, 10. lateranský 2. 1139, 11. lateranský 3. 1179, 12. lateranský 4. 1215, 13. lugdunský l. 1245, 14. lugdunský 2. 1274, 15. vienský 1311, 16. kostnický 1414, 17. basilejský 1431 a florentský 1438, 18. lateranský 5. 1512, 19. tridentský 1545, 20. vatikánský 1869. Sněmy kostnický a basilejský z části jsou potvrzeny, z části nepotvrzeny. Sněm pisanský 1409 není ani potvrzen ani nepotvrzen. Sněmy částečné, národní, provinciální, diecéšní, jakkoli jistotou neomylnou svědčiti nemohou o podání, přece v církvi se těší veliké vážnosti, tak že jejich nálezy sluší se pokládati za doklady víry a kázně v těch krajinách vládnoucí, ze kterých byly povolány. Některé sněmy částečné jsou od veškeré církve přijaty aneb od římského biskupa potvrzeny, tedy mají platnost všeobecných, mezi kterými jest arelatský r. 314; jsou však sněmy částečné, jejichž nálezy římský

biskup zavrhl, mezi kterými jest pistojský r. 1794. Římský biskup svědčí o podání, buď že mluví ze stolce sv. Petra aneb nemluví; ale různým způsobem. Jednotliví biskupové svědčí o víře ve své diecési vládnoucí; někteří biskupové pobloudili, mezi nimiž jest Nestorius v 5. stol.

2.

Liturgie, ku mši sv., svátostem a bohoslužbě ostatní se odnášející, víru vniternou projevuje na venek. Mezi liturgiemi západními první místo drží římská, po které následují milánská, francouzská, španělská; mezi východními první místo drží liturgie sv. Jakuba Jerusal., po které následují liturgie sv. Cyrilla Jerusal., sv. Basilia Caesar., sv. Jana Zlatoústého, arménská. Sjednocení Řekové mají svou vlastní liturgii. Liturgie od církve velmi pilně jest opatrována, aby se shodovala s vírou, aby v podstatných věcech se nerůznila od starobylosti.

3.

Úřední spisy o mučenicích potvrzují, čemu mučeníci věřili, pro které články víry krev svou vycedili. Tyto spisy jenom tehdy se veřejně četly, když byly od biskupů prozkoumány a potvrzeny.

4.

Církevní dějepis vykládá, čemu církev v jednotlivých dobách učila. Velmi důležitý jsou dějiny kacířstev; neboť z učení zavrženého lze souditi na učení, od církve hlásané. Tak vydávají kacíři, nechtíce, svědectví o katolické víře.

5.

Památky umění křesťanského nám často názorně před oči staví víru prvních křesťanů. Zkoumajíce je, poznáváme víru, která byla v jisté době v církvi hlášána.

6.

Otci církevními zovou se kteříkoli spisovatelé církevní, uměním a starobylostí vynikající, od stol. 1. až po 13.: Athenagoras, Melito, Tatianus, Hermias; Clemens Alex., Origenes, Tertullianus, Minucius Felix, Caius, Julius Africanus, Arnobius, Lactantius; Eusebius, ep. Caesar., Caius Juvencus, Firmicus Maternus, C. M. Victorinus, Lucifer, Rufinus, Sedulius; Philostorgius, Theodoretus, Socrates, Sozomenus, Basilius ep. Seleuc., Paulus Orosius, Sulpicius Severus, Marius Mercator, Salvianus, Gennadius, Vigilus ep. Tapensis; Boëthius, Dionysius Exiguus, Cassiodorus; Leontius, Maximus Martyr, Theodorus, arch. Cantuar.; Alcuinus, Paulinus, patr. Aquilei.; Nicephorus, Walafridus Strabo, Rabanus Maurus, Paschasius Radbertus, Theodorus Abubacara, Anastasius biblioth.; Odo, Lanfrancus, Hugo a s. Victore, Richardus a s. Victore, Petrus Lombardus, Albertus Magnus.

Avšak otci se zvatí, zasluhují vlastně ti, které církev sama schválila a ryzými a výtečnými svého učení svědky, učiteli a soudci prohlásila, přihlížejíc k jejich výborné znalosti, svatosti a starobylosti, od 1. stol. sáhající až ke 13. Schválení dostává se od církve, odvolávají-li se k nim sněmovné všeobecní, užívají-li jich papežové ve svých veřejných listinách, jsou-li jejich spisy čteny v posvátných schůzích po Písmě sv., uvádějí-li je jiní znamenití otcové v otázce dogmatické, věroučné proti kacířům, nazývajíce je otci, aby z jejich učení na jevo vynesli víru církve a dokázali. Kteří však ze sv. otců více vynikají, zovou se církevními učiteli. Má-li však někdo býti prohlášen církevním učitelem, je třeba přihlížeti k učenosti a svatosti, ne ke starobylosti, což platí o sv. Františku Saleském a sv. Alfonsu de Lig.

Otcové, kteří se zovou otci ve smyslu užším, na tři doby se dělí; první době náležejí otcové prvních tří století, mezi nimiž jsou otcové apoštolští, od apoštolů vyučení; druhá sáhá po sv. Řehoře Velkého; třetí po 13. stol. Jsou pak tito: Clemens Rom., Ignatius, Polycarpus, Hermas, Papias, Quadratus (apoštolští); Justinus, Dionysius, ep. Corinth.,

Theophilus Antioch., Hegesippus, Irenaeus; Gregorius, ep. Neo-Caesar., Dionysius, ep. Alex., Methodius, Tyri ep., Hippolytus, Cyprianus, Victorinus, ep. Petav.; Eustachius, Alexander, patr. Alex., Athanasius, Ephraem, Basilius, ep. Caesar., Cyrillus, ep. Hieros., Gregorius Naz., Gregorius Nyss., Epiphanius, Joan. Chrysostomus, Didymus, Theophilus, ep. Alex., Hilarius, ep. Pictav., Eusebius, p. Vercell., Pacianus, Optatus Milevit., Amphilochius, Damasus, Philastrius, Siricius, Ambrosius, Gaudentius, Prudentius Clem., Hieronymus; Cyrillus, ep. Alex., Isidorus Pelusiota, Nilus, Proclus, Innocentius I., Zosimus, Bonifacius Papa, Augustinus, Paulinus, ep. Nolanus, Joan. Cassianus, Maximus, ep. Taurin., Vincentius Lirin., Petrus Chrysologus, Eucherius, Prosper, Leo Magnus, Hilarius, ep. Arelat., Nicetas, Gelasius I.; Avitus, Fulgentius, Caesarius, ep. Arelat., Gregorius, ep. Turon., Anastasius Sinaita, Gregorius Magnus, Joan. Climacus; Isidorus Hispal., Ildephonsus; Beda, Joan. Damascenus; Theodoros Studites; Petrus Damiani, Anselmus, Bernardus, Thomas Aquinas, Bonaventura. Církevními učiteli jsou: Athanasius, Basilius, ep. Caesar., Gregorii Naz. et Nyss., Joan. Chrysostomus; Hilarius Pict., Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Petrus Chrys., Leo Magnus, Gregorius Magnus, Isidorus Hispal., Anselmus, Bernardus, Thomas Aquin., Bonaventura.

Jednomyslný souhlas otců ve věcech víry a mravů jest důkazem podání Božího. Neboť *a)* učeností a zbožností vynikají, přemnozí také svatostí; *b)* přemnozí jsou biskupy, členy služebnictva apoštolského, nikdy neporušeného; *c)* zplo-dili mnoho věřících skrze evangelium Kristu Pánu; *d)* poklad zjevení střežili, smysl Písem sv. otevírali, lid křesťanský k pravdě vedli, církevní učení hájili proti kacířům. Pročež sněmové a mužové církevní tímto souhlasem dokazovali, že články víry jsou původu apoštolského; mínění pak kacířská proto zavrhovali, že se odchylovala od souhlasu otců jednomyslného; také vyznávali, že ve všem následují učení otců, a kárali ty, kteří pohrdali vážností otců.

Otcové rozmanitým způsobem svědčí o podání. 1. Po-

kud východ a západ tvořily jednu církev, byla víra východu a západu jedna; pročez lze ze souhlasu otců západních souditi na souhlas otců východních a proto na víru celé církve. 2. Druhdy stačí souhlas čtenějších znamenitých otců, odporem ostatních nerušený. 3. Stačí svědectví několika málo otců, jestliže nikým nejsouce rušeni, beze všech rozpaků se odvolávají k starému podání a to v záležitosti víry velmi vážné, s plnou důvěrou, při čteně navštívených rozhovorech, proti kacířům vedených, u přítomnosti skoro celé společnosti křesťanské, jestliže výslovně tvrdí, že předkládají učení Krista Pána a Jeho církve, jestliže něco přednášejí veřejně, vyučující lid křesťanský a žádající, aby se tomu věřilo, jestliže o těch, kteří jinak smýšlejí, tvrdí, že vypadli z víry.

Jakkoli vážnost jednotlivých otců, o sobě uvažovaných, jest veliká, přece není neomylná. Jakkoli se nesluší jim odporovati jednotlivým beze všeho důvodu, přece jednotlivých nemáme slepě následovati. Aniž všech otců jednotlivých vážnost je táže; jest různá podle jejich postavení. Menší jest vážnost jednotlivých, když jako učitelé hájí aneb vykládají učení víry, než když o víře dávají svědectví; ve věcech, k víře a mravům se neodnášejících, vážnost jejich má takovou váhu, jakou jejich důvody.

Spor otců vespolný jest buď přehnaný aneb zdánlivý aneb se netýká podstaty věci, o kterou jde. Nemohou-li se názory otců s pravým církevním učním nikterak srovnati, buďtež odloženy; není věru divu, že někteří jednotliví otcové v některých věcech se mýlili, nedostávalo-li se v rozepřích vzniklých pramenův a rozhodnutí církevního, čímž se mohlo státi, že někteří otcové dosti jasně nemohli poznati, zdali jest nějaký názor obsažen ve zjevení Božím.

7.

Jednohlasný a stálý souhlas theologických škol, jež nikdy své povinnosti nebyly nevěrný, po dlouhý čas k učení se odnášející, jež se pokládá za zjevené a za předmět víry, jakkoli není prostředkem, od samého Krista Pána založeným,

aby jím za přispění Ducha sv. zachováno bylo učení zjevené, přece o podání tak svědčí, že z něho můžeme o podání s jistotou souditi. Neboť 1. souhlas škol katolických nemůže nevzniknouti Duchem sv., Duchem pravdy, která se jeví souhlasem a jest jedna. 2. Školy řídí a spravují představení církve a vysílají jejich žáky, aby pásli stádo Kristovo. 3. Jejich theologové jsou si toho vědomi, že jest jim uložena povinnost, od určitých již článků ani dost málo se neodchýliti a přijaté učení střežiti; proto nemůže jejich souhlas odporovati starému podání. 4. Církev zavrhuje bludy a články stanovíc, vážila si vždy velice souhlasu škol. 5. Odchylka od společného učení škol vždycky vedla k bludu.

8.

Poněvadž kázání církve se ozývá v její údech vírou přijatou, můžeme z ní souditi, co jim pastýři církevní podali. Pročež odvolávají se otcové, vyvracející kacíře, k souhlasu veškerého lidu křesťanského ve víře, který nemůže se nesrovnávati s kázáním učitelstva církevního. Pročež nevhodně porovnává se společné mínění věřících ve věcech víry, v řádě nadpřirozeném se společným míněním pokolení lidského a souhlasem v řádě přirozeném. Týž Duch sv. jest původcem souhlasu jak učících, tak učících se.

HLAVA PÁTÁ.

○ pokroku podání Božího.

Když apoštolové zemřeli, bylo zjevení Boží tak ukončeno, že nelze očekávati ani *A)* zjevení dokonalejšího a rozsáhlejšího, ani *B)* nějakého přírůstku věcného, objektivného.

A) Neboť 1. kdyby bylo lze očekávati nového zjevení dokonalejšího a rozsáhlejšího, bylo by toto v Novém Zákoně tak naznačeno, jako jest Nový Zákon naznačen ve Starém. Avšak naznačeno není. Proto nelze je očekávati. 2. Kristus Pán přislíbil, že bude až do skonání světa se

Svou církví, které poslouchati byl přikázal všem. Sv. Pavel píše Gal. 1. 8: Bychom my aneb anděl s nebe kázal vám něco jiného mimo to, co jsme vám kázali, proklat buď. Kristus Pán a Jeho apoštolové přikazují věřícím, aby až do skonání světa varovali se těch, kteří předkládají učení jiné aneb nové. (Mat. 24. 24; 2. Tim. 4. 3.) 3. Nový Zákon se zove věčným (Hebr. 7.), v plnosti časů založeným (Gal. 4. 4), po kterém bude následovati druhý příchod Krista Pána k soudu a blaženost věčná. (2. Thess. 2.)

B) Pravá zjevení Boží, kterých se dostává po smrti apoštolův osobám soukromým, nerozmnožují poklad křesťanského zjevení ani nejsou předmětem víry katolické, jež by měla býti vyznávána ode všech. Neboť po smrti apoštolů žádný přírůstek nerozmnoží křesťanského zjevení; což vysvítá 1. z dokonalosti zjevení křesťanského: Kristus Pán přišel pln milosti a pravdy, skrze Něhož všichni národové dosahují plné vědomosti spásy, a proto kromě Krista Pána není dovoleno jiného uznati; 2. z rozdílu mezi apoštolý a jejich nástupci: apoštolům jest rozkázáno, aby učili všemu, co Kristus Pán jim nařídil, a svědectví dávali za přispění Ducha sv., jim všecko podávajícího a všelike pravdě učícího, kdežto jejich nástupcové jsou povinni setrvati v tom, čemu se naučili a co jim jest svěřeno, střežiti odevzdaný poklad.

Avšak připustiti nám jest nějaký pokrok pravý nejen v subjektivné víře věřících, ale také v objektivném vývoji a předkládání.

Neboť 1. jestliže všechny vědy lidské pokračují a to tím více, čím hlubší a vydatnější pravdy jsou v nich obsaženy, čím více platí to o vědě víry, která v sobě drží tajemstva nejhlubší a pro rozum a vůli nejvydatnější. Co Kristus Pán praví o království Božím, vztahovati možno k slovu Božímu; podobno jest zrnu hořčičnému, kvasu. 2. Pravdy Boží jedny nás vedou přímo k životu věčnému, jiné slouží k jejich objasnění. Ony musí ode všech býti věřeny rozvinutě a proto musí všem býti oznámeny; tyto ani nemusí ani nemohou býti rozvinutě ode všech poznány, ale postačí, aby rozvinutě

byly věřeny, a proto mohou se dále a dále rozvíjeti. To platí o jednotlivých věcech jednoho každého, o jednotlivých lidech v téže době žijících, o jednotlivých dobách pokolení lidského. 3. Sv. Pavel rozeznává mléko maličkových a pevný pokrm odrostlých, první začátky řečí Božích a moudrost, kterou apoštol vykládá mezi dokonalými. 4. Otcové ve svých spisech, theologové ve svých rozpravách, sněmové ve svých nálezech rozvíjeli a hájili poklad víry. Vincentius Lirinensis: Církev nálezy sněmovními ničeho jiného se nedomáhala, než aby co dříve jednoduše bylo věřeno, totéž bylo později pilněji věřeno, co dříve volněji bylo hlásáno, totéž bylo později usilovněji hlásáno, co dříve bylo bezpečněji chováno, totéž bylo později bedlivěji vzděláváno.

Pokrok a rozvoj zjevení záleží v tom, aby za příležitosti různých kacířstev, jež během času vznikají, pomocí důvtipu theologů, vývoje věd, jež mají theologii sloužiti, a spekulace scholastické, víry nerušící, jakož i přispěním Ducha svatého, jenž církev do všelické pravdy uvádí a pilnost lidskou spravuje, aby, pravím, církevní učitelstvo neomylné to, čemu se již věří rozvinutě, patričnými slovy a rčeními vyjádřilo a určilo, to, čemu se věří zavinitě, vykládalo a výslovně hlásalo, to, co kdysi v jednotlivých církvích zatemněno byvši od některých učitelů katolických bylo v pochybnost uvedeno anebo zapřeno, stanovilo a utvrdilo. Tímto pokrokem výkladu a porozumění prohlédá církev anebo věřící poklad zjevení jasněji, proniká hlouběji, osvojuje si podrobněji.

Pokrok zjevení špatně chápe a vykládá Günther, an učí, že sice zjevení vždy zůstává totéž, ale jeho porozumění že tak se zdokonaluje, že nedokonalejším jest u apoštolů, než u Otců, u Otců nedokonalejším než za našich časů, že pokrok zjevení nepochází od učitelstva církevního, ale od filosofie, která za starých časů byla nedokonalá a nedostaččná, nyní však vrcholu dostoupila, že skrze filosofii přestávají býti tajemstva tajemstvy, že rozhodnutí církevní nejsou rozhodujícími, ale prozatímními, nejsou pravdivými naprosto, ale toliko vztažně, jelikož se jimi stanoví způsob, jakým by

se mělo rozuměti tajemstvům, pro jistou dobu nejpřiměřenější.

Güntherovi nelze přisvědčiti. Neboť 1. ničí katolický pojem o podání, činně uvažovaném, pokládaje zjevení za nález filosofický, jenž musí býti zdokonalován bádáním lidským; filosofii, které prý přísluší rozvíjeti články víry, se má učitelství církevní přizpůsobiti. To však nelze přijati. 2. Ničí katolický pojem o podání, trpně uvažovaném, tvrdě, že smysl článků víry může se měniti. Avšak změni-li se smysl článků víry, změni se také články víry samy. To však nelze přijati. 3. Popírá, že by byla pravá tajemstva křesťanská. Tím však jest ráz zjevení Božího nadpřirozený setřen. To nelze přijati. 4. Posléze nelze přijati, že nedokonalejším jest porozumění u apoštolů, než u Otců, nedokonalejším porozumění u Otců, než u filosofů Güntherovců. Günther podkopává vážnost apoštolů a Otců a staví proti nim filosofii svou, což svědčí o smýšlení necírkevním a pyšném.

Pravému pokroku zjevení Božího povždy přála a přeje církev katolická střední cestou kráčejič mezi rozumářským pokrokářstvím protestantů a pokrok zamítajícím zbahněním rozkolníků.

ODDĚLENÍ DRUHÉ.

O Písmě svatém.

HLAVA PRVÁ.

Jak výborné jest Písmo svaté.

Jak výborné jest Písmo svaté, t. j. soubor knih, jež za inspirace Ducha sv. sepsány, mají také Boha svým původcem a jako takové církvi podány jsou, vysvítá nejen z vysokého stáří a z velebného učení a formy o velebnosti svědčící, kterou lidská výmluvnost nemůže projevit, ale také z obdoby, analogie, která se vyskytá mezi Písmem sv., slovem Božím, napsaným a Kristem Pánem, Slovem Božím vtěleným.

a) Jako Slovo Boží vtělené působením Ducha svatého z Marie Panny se narodilo, tak lidé, světcí Boží, od Ducha svatého inspirováni mluvili a zplodili slovo Boží psané.

b) Jako ve Slově Božím vtěleném rozeznávati sluší přirozenost Božskou a lidskou, kterou Božská se zahalila, tak ve slově Božím psaném se skrývají pod korou písma myšlenky Božské. A jako k poznání Onoho nestačilo tělo a krev, ale vyžadovalo se zjevení Boží, tak ku porozumění tomuto jest nevyhnutelno osvětlení Boží.

c) Jako v člověčenství přijatém bydlila plnost přirozenosti Božské a všechny poklady moudrosti a umělosti byly skryty, tak i Písmo sv. oplývá nebeskou moudrostí, tak že naplňuje mysli lidské, nesčetné knihy, celé knihovny.

d) Jako Kristus Pán židům jest k pohoršení, pohanům k posměchu, věřícím však Bohem mocným a moudrým: tak podobně se děje Písmu svatému.

e) Jako v Kristu Pánu prosvítala přirozeností lidskou záře přirozenosti Boží: tak také prosvítá v Písmě sv. korou původu lidského moudrost nebeská.

f) Jako když člověčenství Kristovo trpělo, zůstalo Jeho Božství bez utrpení: tak také kdo listy Písma sv. trhá, neruší učení v nich obsažené.

g) Jako Kristus Pán mezi lidmi vyniká jako Syn člověka, tak Písmo sv. vyniká mezi všemi spisy jako Písmo ve smysle obzvláštním.

Avšak nejen sebou samým jest Písmo sv. převýborné, ale také svými účinky. Neboť užitečno jest k vyučování, poněvadž jest neomylným pravidlem víry; k dokazování, poněvadž jest mečem, kterým obrance křesťanský brání zjevení a jeho odpůrce vyvrací; ke kárání, poněvadž obsahuje rozkazy a pohnutky k vykořenění nepravostí; k vycvičení ve spravedlnosti, poněvadž všechny ctnosti slovem a příkladem předkládá a spravedlnosti učí.

Je tedy pro teologii veškeru nutno, ne sice nutností naprostou, poněvadž pramenem naprosto nutným jest podání, ale nutností vztažnou pro slabost lidskou, touže nutností vztažnou, jakou přistupuje písmo k živému hlasu. Pročež

praví Hieronymus: Neznalost Písem jest neznalostí Krista Pána. Angustinus: Čím kdo více nebo méně prospěl v Písmě svatém, tím více nebo méně mluví moudře. Gregorius M.: Panovník nebes poslal ti své listy, abys žil; proto je zkoumej a denně slova svého Spasitele rozjímej.

HLAVA DRUHÁ.

O vážnosti Pisma svatého.

Nejen vážnosti lidské čili historické, kterou dokazují vědy biblické a které posud užívala bohověda základní, používá Písmo sv., ale také Božské, která netoliko záleží v tom, že jest prosto všeho bludu, ale také v původě Božském čili inspiraci.

ČLÁNEK PRVNÍ.

Písmo svaté všeho bludu prosto.

Písmo sv. nutně čili neomylně jest všeho bludu prosto nejen ve věcech víry a mravů, ale také ve věcech světských, nejen v celku, ale také ve všech jednotlivých věcech, nejen ono celé, ale také všechny jednotlivé knihy, v kanonu obsažené a všechny jejich jednotlivé části.

Neboť 1. jak dosvědčuje Josephus Flavius, všem židům od samého narození vštěpeno bylo věřiti, že Písmo sv. jest učení Boží, od něhož vzíti anebo k němu přidati není dovoleno nic, pro něž smrt podstoupiti měli býti ochotni. Kristus Pán a apoštolové tuto víru potvrdili. Neboť Kristus Pán sám odvolává se proti židům k Písmu sv.; učí, že nemůže býti Písmo zrušeno, že všechno nutně se musí vyplniti, co jest psáno; sama ďábla poráží, řka: psáno jest. Apoštolové nazývají Písmo svatým, od Boha inspirovaným, výpovědí Boží; z něho čerpají nezvratné důkazy pro pravdu. Kromě toho shledávají Kristus Pán a apoštolové velká tajemstva a důkazy pravdy v myšlénkách o sobě lhostejných,

v pouhém způsobu mluvy, ano v nečetných, ba i v jednom slově Písma sv.

Tento důkaz se vztahuje nejbližší k jedinému Písmu Starého Zákona, nepřímou však také k Novému Zákonu; neboť jménem Písma se připomínají od sv. Petra samého také knihy Nového Zákona, aniž církev větší vážnosti udílela knihám Starého Zákona než Nového.

2. Církev pokládala vždycky Písmo za svaté, za neomylný pramen víry, nejen Písmo celé, ale i jeho části jednotlivé. Toto přesvědčení církve katolické vyjádřil, abych užil příkladu, sněm tridentský a vatikánský.

3. Otcové jsou téhož mínění. Clemens Rom. nazývá Písma věštbami Ducha sv., jež nemohou nic obsahovati nespravedlivého, nic nepravdivého. Augustinus: Pochybovati o tom, že knihy proroků a apoštolů jsou prosty všeho bludu, hříchem jest. Mínění theologů vyjádřuje sv. Tomáš Akv. takto: Věřiti máme, že, cokoli jest obsaženo v Písmě svatém, pravdivo jest; kdo by jinak smýšlel, byl by kacířem.

Námitky, jež se činí proti Písmu svatému, všeho bludu prostému, odkliditi jest povinností theologů katolických.

ČLÁNEK DRUHÝ.

O inspiraci Písma svatého.

Písmo sv. liší se od knih čistě lidských tím, že, kdežto kniha lidská, byť i snad skutečně bludu byla prosta, přece možnosti bludu nevyklučuje. Písmo sv. nutně čili neomylně prosto jest všelikého bludu. Tato nebludnost naprostá spočívá na původě nadpřirozeně Božském, na inspiraci.

K pojmu inspirace Písma sv. nestačí ani pouhé přispění Boží, bludům toliko překážející, ani pouhé doprovázející řízení Boha, jenž jest hotov myšlenky vnuknouti a když pozoruje, že spisovatel bloudí, myšlenky také skutečně vnuká, ani následující potvrzení knihy od člověka vlastní pílí již na-

psané, potvrzení od Boha aneb od církve učiněné, čili vřadění knihy do seznamu knih posvátných, do kanonu. Inspirace Písma sv., činně uvážená, záleží na kladném (positivním) předcházejícím a doprovázejícím vlivu, kterým Bůh spisovatele ku psaní vybízí, jej osvěcuje a ustavičně řídí, aby patřičnými slovy psal to všechno a to jediné, co jemu Duch svatý vnukl. Avšak nelze připustiti vnukání, inspirování všech jednotlivých slov; neboť v Písmě sv. se shledává různost slov a slovesnosti, odpovídající povaze, vlohám a vzdělanosti spisovatelů; od evangelistů týž děj a táže slova Kristova se vypravují způsobem různým; spisovatelé sepisující sv. knihy podnikají práci a námahu; omlouvají svou nezběhlost řeči a slova méně vhodně pověděná; užívají neobvyklých rčení, anakoluthů a jiných zvláštností slovesnosti; Hieronymus praví: Nemyslete, že blahověst Písem sv. záleží ve slovech, spíše ve smyslu, ne v povrchu, ale v nitru, ne v lupenech řeči, ale v kořenu rozumu; podobně smýšlí Augustinus.

Inspirace jest milost, spisovateli ku posvěcení jiných udělená, prorocké pohnutí minoucí, jež neruší rozumu spisovatelova anebo svobodné vůle, jehož vědomým nemusí býti spisovatel; jest dar Ducha sv. mimořádný, jenž smrtí apoštolů přestal. Inspirace Písma sv. se liší od neomylnosti církve. Neboť Písmo sv. jest neomylné, poněvadž má Boha svým původcem, jest všeho bludu prosto nejen ve věcech víry a mravů, ale také ve všech věcech jednotlivých, také světských: kdežto výpovědi a jim odpovídající písemnosti neomylné, pocházející od učitelství církevního, lidi mají svými původci za přispění Boha bludu překázejícího a jsou neomylny, ne ve všech věcech jednotlivých, nýbrž toliko v těch, jež věřícím od církve se předkládají ku věření.

Inspirace takto určená může se státi. Neboť jest částí nadpřirozeného zjevení Božího a zázrakem na duchu lidském učiněným, jest jedním druhem prorockví; avšak důvody filosofické nás přesvědčily, že zjevení Boží nadpřirozené jest možné, jakož i zázrak.

Inspirace jest nutná; neboť spisovatelé Písma sv. nám nejen dosvědčují, že zjevení se stalo, ale také jaké. Mají-li

tedy lidé, co Bůh zjevil, na paměť uložití pravdivě a ce-
listvě, a tak býti jaksi posly Božími a vykladateli Jeho vůle,
jest potřebí inspirace; jako proroci vědomost toho, co Bůh
zjeviti chce, od Boha obdrželi, tak kteří zjevení učiněné vy-
pravují, musí se těšiti z inspirace.

Inspirace jest skutečna. Neboť sněm florentský, tri-
dentský a vatikánský za článek víry prohlásily, že celé Písmo
svaté se všemi svými částmi za inspirace Ducha sv. napsané
Boha má svým původcem; tento článek víry jest již obsažen
ve vyznání víry, na sněmě karthaginském čtvrtém přede-
psaném, ve vyznání víry, od Lva IX. Petru Antiošskému
poslaném, ve vyznání víry Řekům na sněmě lugdunském II.
předloženém.

Článek víry o inspiraci Písma sv. spočívá:

1. na Písmu sv. Neboť a) Kristus Pán a apoštolové
potvrdili víru židův o inspiraci, od Josefa Flavia dosvědčenou.
b) Kristus Pán a apoštolové uvádějíce místa Písma svatého
aa) pokládají Boha za původce Písma sv. a člověka za ná-
stroj (Skut. Ap. 1. 16. předpověděl Duch svatý skrze ústa
Davidova), bb) o spisovateli říkají, že psal v Duchu svatém
(Mat. 22. 43. David jej nazývá v Duchu sv. Pánem), cc) Písmo
kladou za samého Boha mluvícího (Gal. 3. 8. Předzvídajíc
Písmo předpovědělo Abrahamovi), dd) Boha mluvícího uvá-
dějí, kde se vyskytují slova Písma sv. (Pravil Bůh na jistém
místě Hebr. 4. 4.) c) Sv. Pavel 2. Tim. 3. 16.: Všeliké
Písmo od Boha vdechnuté užitečno jest. Sv. Petr. 2. 1. 21.:
Ne z vůle lidské přineseno jest ondy proroctví, ale Duchem
svatým jsouce nadchnuti mluvili svatí Boží lidé. d) Někteří
spisovatelé Písma sv. praví, že píší z rozkazu Božího. e) Písmo
sv. projevuje moudrost, kterou člověk svými silami nemůže
vymysleti, která co den čtenáře více dojíhá, než knihy od
člověka samého silami lidskými sepsané.

2. Na podání. Otcové dosvědčují, a) že jest Písmo sv.
od Boha založeno, rozloženo, dáno, pověděno, napsáno, se-
psáno (Irenaeus: Písma jsou pověděna od Slova Božího a
Ducha sv.); b) že jsou spisovatelé lidé nástrojnými příčinami
Písma sv. (Justinus M., Augustinus, Gregorius M.); c) že

Písmo sv. není slovo anebo písmo lidské, nýbrž slovo Boží, neomylná věštba Boží, epištola Boha všemohoucího.

3. S církví katolickou se srovnávají o inspiraci Písma sv. všechny sekty křesťanské, jež je pokládají za inspirované a proto v něm hledají doklady svých bludů.

Inspiraci celého Písma sv. se všemi částmi, která jest článkem víry, vším právem odnášejí theologové, ač ne výslovně a rozvinutě sama církev neomylně učící, ke všem jednotlivým místům Písma sv. Neboť inspirace všech míst jednotlivých obsažena jest zavinutě v inspiraci celého Písma sv. se všemi částmi; sv. Pavel říká, že veškeré Písmo sv. jest vdechnuto, míní každé jednotlivé místo, poněvadž slovo řecké pasa, jehož užívá bez členu, má smysl rozdělovací, ne souborný; podle způsobu biblického nenazývá se toliko celý soubor knih Písmem sv., ale také jednotlivá místa; Otcové inspiraci rozšiřují na nejmenší části Písma sv. Gregorius Naz., Origenes, Chrysostomus, Augustinus, Hieronymus, s kterými souhlasí výteční theologové: Thomas Aqu., Bellarminus, Melchior Canus; nejsou-li všechna jednotlivá místa inspirována, veta jest po celé vážnosti Písma sv.

HLAVA TŘETÍ.

○ rozsahu inspirace čili kanonu.

Kanon jest seznam knih St. a Nov. Zákona, které církev považuje Božskými čili inspirovanými. Ačkoli knihy kanonu, který počíná Zákonem Mojžíšovým a končí smrtí apoštolů, v obojím Zákoně pilně se sbíraly a střežily, přece nevědomost anebo zloba zavinila, že knihy nepravé do kanonu byly vkládány anebo pravé, jež se nazývají deuterokanonickými, z něho byly vyklizeny. Pročež velice záleží na tom, aby sudidla se vyšetřila, kterými by se poznala inspirace nějaké knihy.

Sudidla záporná, jimiž se poznává, že nějaká kniha není inspirována, se čerpají z obsahu knihy, času, kdy

byla napsána, osoby spisovatelovy, nejvíce však z výpovědi církve.

Sudidly kladnými, jimiž se poznává, že kniha jest inspirována, nejsou :

1. Vniterná a bezprostřední uvěřitelnost čili svědectví Ducha sv., jevíci se inspirací spisovatelovou anebo účinky v srdci čtenářově vzbuzené. Neboť toto sudidlo bez důvodu jest vymyšleno; jím může se kniha nepravá do kanonu vloučiti, pravá však z něho zmizeti. Spasitelný účinek a zalíbení duchovní jest sice čtením Písma sv. působeno, avšak ne vždy, ne ve všech čtenářích, ne všemi částmi Písma sv., ne toliko Písmem sv.

2. Sudidlem kladným není, co jest v Písmě sv. obsaženo: zázraky, prorocтва, učení vznešené a veliké zalíbení působící, není slovesnost. Neboť toto sudidlo nepřísluší jedinému Písmu sv. aniž každé jeho části; aniž jest dosti určité anebo všem čtenářům přiměřené.

3. Sudidlo kladné není zevnější, z osoby a úřadu spisovatelova vzaté. Neboť jiné jest poslání proroka a apoštola zjevujícího, jiné písícího; aniž všichni proroci anebo apoštolové psali, aniž všichni spisovatelé jsou proroky anebo apoštoly; a byť i s úřadem zjevujícího spojen byl úřad písícího, přece není jisto, zdali spisovatel, an sepisoval knihu určitou, inspirace užil; neboť mohl jiné knihy sepsati, než inspirované.

4. Sudidlem kladným není podání židů anebo schválení Krista Pána anebo apoštolů, ke kterému obojímu se odvolávají protestanti. Mohou sice z podání židů a z Písma svatého toliko historicky uváženého býti dokázány knihy Písma sv.; avšak toto sudidlo nestačí pro celé Písmo aniž pro víru všech a tu Božskou.

Tedy nemohou protestanti, kteří se odvolávají k těmto sudidlům nedostatečným a kteří neuznávají podání Boží ústní, mluvíti o určitém a bezpečném kanonu; pro ně není seznamu knih inspirovaných.

Kanon můžeme míti toliko od církve katolické, která pramenem víry Kristovy má také podání ústní. A že jediné

podání Boží ústní nás může poučiti o kanonu, vysvítá z těchto důvodů:

1. Inspirace jest článkem víry; avšak články víry mají býti čerpány ze svědectví Božího, které nás došlo Písmem svatým a podáním ústním; avšak Písmo sv. nemůže samo sobě dokazovati, že jest inspirováno, poněvadž historický ráz jeho nedostačí pro důkaz inspirace a inspirační ráz jeho teprv má býti dokázán. Tedy kanon poznati můžeme jedině z podání ústního.

2. Pravda kanonu spočívá na pravdě inspirace spisovatelovy, která jest dějem vnitřným a nadpřirozeným. O takovém ději nemůžeme se jinak přesvědčiti, leč ze svědectví Božího; neboť nemusí si býti spisovatel vědom své inspirace, a je-li vědom a ji dosvědčuje, není jeho svědectví neomylné, nepotvrdí-li je Bůh sám zázrakem a proroctvím, zvláště však schválením skrze nějakého poslance Svého. Tak byly knihy St. Zákona skrze proroky synagoze, církvi St. Zákona, a celý kanon St. a Nov. Zákona skrze Krista Pána a apoštoly církvi Nov. Zákona podán a skrze učitelství církve Kristovy, církve katolické nám doručen celistev a neporušen. Proto tázati se jest: Co učí církev katolická o kanonu?

3. Otcové souhlasí s tímto názorem. Augustinus: Já věru bych nevěřil evangeliu, kdyby mě nepohnula vážnost církve katolické. Irenaeus: O všeliké řeči budeš přesvědčen, budeš-li čísti také Písma pilně u těch, kteří jsou v církvi kněžími, u nichž jest učení apoštolů. Cyrillus Hieros.: Pilně a sice od církve poznávej, které jsou knihy Starého Zákona, které Nového. Sněm toletanský r. 447: Kdyby někdo řekl anebo učil, že jiná písma kromě těch, která uznává církev katolická, mají býti ve vážnosti anebo mají požívatí úcty, budiž vyobcován.

Kterak smýšlí církev o kanonu, hlásá sněm tridentský vypočítáváje 72 knihy jak protokanonické, tak deutero-kanonické se stejnou úctou a vážností, a vyobcováním těm hrozí, kteří by tyto knihy se všemi částmi nepřijali za svaté a kanonické. Tento výnos sněmu tridentského potvrdil sněm

vatikánský dává na srozuměnou, že všechny knihy těší se ze stejné vážnosti.

Že kanon tridentský jest původu apoštolského, dokazuje podání od apoštolů počínající, nikdy nepřerušené, stále rostoucí.

Neboť celý kanon tridentský obsažen jest v seznamech, jež od IV. století až po XV. předkládají sněmové všeobecní a částeční, biskupové římské, spisovatelé církevní; knihy deuterokanonické se vyskytují v různých překladech nejstarších, mezi kterými nejvíce vyniká řecký překlad 70 překladatelů čili alexandrinský, jehož užívali Kristus Pán a apoštolové; v nejstarších rukopisech vyskytují se jak knihy protokanonické, tak deuterokanonické.

Knihy deuterokanonické jsou uznávány Božskými. Neboť se uvádějí všechny jednotlivé týmže způsobem jako protokanonické ode všech Otců, také nejstarších, i od samých apoštolských, také od těch, kteří theoreticky o některých pochybovali; všechny knihy deuterokanonické, jako protokanonické se čítaly, zovouce se Písmy svatými, ve veřejných schůzích, ve kterých bylo zakázáno něco čísti jako Písma svatá kromě Písem kanonických; obrazy, kterými křesťané zdobili katakomby, náhrobky, nádoby liturgické, byly vzaty z knih i protokanonických i deuterokanonických; církve, jež se odchýlily od jednoty katolické, užívají téhož kanonu, kterého užívá církev katolická.

HLAVA ČTVRTÁ.

○ spolehlivosti Vulgaty.

Kdo nemá původních spisů spisovatelů posvátných anebo jejich opisův, musí užiti překladu Písma sv., který tak věrně podává spis původní, aby jemu se mohla přivlastniti táže vážnost Písma sv., jaká náleží spisu původnímu a prvotnímu, překladu, pravím, jehož vážnost nepochybná a oprávněná čili autentičnost, na shodě s původním spisem založená, od církve jest uznávána.

Církev může a musí nějaký překlad Písma sv. zevnějším projevem prohlásiti shodujícím se s textem původním, spolehlivým čili authentickým; může a musí jeho authenticity čili spolehlivost aspoň vztažnou, t. j. k věci podstatným se vztahující dosvědčiti; může a musí jemu zjednati spolehlivost veřejnou. Neboť církev má právo a povinnost podati a předložiti slovo Boží napsané a sice konkrétně, v nějakém určitém vydání. Avšak církev této povinnosti nemůže dostáti, nemá-li práva nějaké vydání aneb nějaký překlad prohlásiti authentickým. Aby však jeden z více překladů zvolila a jemu přednost dala, vyžaduje její jednota. Že však toto prohlášení bylo vhodné a nutné za sněmu tridentského, vysvítá odtud, že kolovaly tehdy četné a různé překlady a vydání Písma sv. mezi sebou více nebo méně nesrovnalé a ne vždy dosti věrné. Mohl však sněm tridentský, an prohlásil Vulgatu authentickým překladem, k tomu poukázati, že Vulgaty církev katolická po tolik století obecně užívala, poněvadž Duch sv., jehož přispění ustavičně církvi své Kristus Pán slíbil, nemohl dopustiti, aby církev Vulgaty, slova lidského, užívala po devět set let jako Božského, kdyby se nesrovnávala s textem původním. Proto vším právem Otcové sněmu tridentského, neomylní strážcové a učitelé víry, z přispění Ducha sv. se těšící, neomylnosti své ve věcech víry užívající, prohlásili za authentický překlad Vulgatu, která po devět set let v celé církvi katolické, z přispění Ducha sv. se těšící, byla v užívání, která ponejvíce podle textů původních jest upravena od sv. Hieronyma, která sice také některé knihy obsahuje podle překladu, za času sv. Hieronyma již užívaného, než také podle oprav od téhož sv. učitele církevního provedených, Vulgatu, pravím, jejíž cenu mužové učení uznali, jak starší, tak novější.

Authenticnost Vulgaty, jak vysvítá z výnosu tridentského, není naprosto dokonalá, jelikož o Vulgatě nelze říci, že by s textem původním se srovnávala ve všech věcech i nejmenších a k víře a mravům se nevztahujících; aniž nedovoluje přihlížeti k textu původnímu a starým překladům, jež byly vždy v církvi v užívání. Vulgata má býti za authentickou

pokládána při veřejném čtení, disputování, kázání, vykládání, poněvadž z ní žádný blud záhubný nevzniká a ona jest srovnalá s textem původním v těch věcech, jež se vztahují k víře a mravům, a v celkovém znění dějin a proroctev. Pročež jakkoli možno připustiti, že někde ve Vulgatě schází text dogmatický, který v původním textu byl, přece nic neškodí, jelikož jsou ve Vulgatě jiné texty, článek ten dokazující, přece článek víry, který jest ve Vulgatě vyjádřen, nescházel v původním textu. Dále jakkoli připustiti možno, že někde ve Vulgatě není článek víry právě tak vyjádřen jako v textu původním, přece není v žádném dogmatickém textu Vulgaty jiný článek víry vyjádřen, než v textu původním, aniž jest někde mezi Vulgatou a textem původním různost protikladu. Kromě toho přísluší ve věcech k víře a mravům se neodnášejících Vulgatě taková autentičnost vědecká, jaká přísluší překladu tak starému, důkladnému, od muže tak učeného zhotovenému. Posléze je-li někdy pochybno, které věci jsou oněmi, jež o sobě k víře a mravům se odnášejí, anebo kterými jest celkové znění dějin a proroctev vyjádřeno, útočiště bráti musíme k souhlasu Otců, ke svornému svědectví výkladu katolického, ku prohlášení církevnímu.

HLAVA PÁTÁ.

○ výkladu a čtení Písma svatého.

Poněvadž Písmo sv. není úplně jasno, vyžaduje výkladu autentického, který očekávati můžeme toliko od autentického učitelství církevního, ne však od bezprostředního osvětlení čtoucího skrze Ducha sv. ani od pomůcek vědeckých; pročež o pravém smyslu Písma sv. soudí církev nejen záporně, stanovíc, jaký smysl nemá Písmo sv., ale také kladně, stanovíc, jaký smysl má, tak že ve věcech víry a mravů ten smysl pravý má Písmo sv., jaký zastávala a zastává církev katolická.

Poněvadž Písmo sv. jest od Boha inspirováno a od člověka sepsáno, rozeznáváme při jeho výkladu zásady věro-

učné a vědecké. Věřoučné jsou: Vykládá-li Písmo sv. smysl nějakého místa samo, určuje-li církev smysl nějakého místa učitelstvím řádným anebo mimořádným přímo anebo nepřímo, vykládají-li Otcové jednomyslně místo věroučné: mají tento smysl, neomylně pravý, přijati všichni věřící za pravý.

Vědecké zásady výkladu Písma sv. jsou: Ze smyslu jak doslovného, tak duchovního čili mystického čerpá se může důkaz věroučný (argumentum dogmaticum) a ten písemnický (argumentum scripturisticum); ze smyslu následného čerpá se může důkaz věroučný, ale ne písemnický, nýbrž theologicko-rozumový; ze smyslu přizpůsobeného čerpá se nemůže důkaz věroučný. Co praví Písmo sv. v osobě spisovatele inspirovaného, má vážnost Božskou; uvádí-li se jiná osoba mluvící, nepřisluší její slovům vážnost kanonická, nejsou-li slova vztahována k Bohu buď vážností a povahou osoby mluvící anebo potvrzením spisovatelovým anebo jinými okolnostmi a zvláště authentickým výkladem církve.

Jako má církev právo vykládati Písmo sv. authenticky, tak i má právo řídití čtení jeho.

Jest sice čtení Písma sv. církvi učící a učící se velmi prospěšno, ale ne naprosto nutno; čtení neomezené a na učitelství církevním nezávislé jest věřícím škodливо, pročež má církev právo a povinnost čtení Písma sv. řídití a podle okolností času a místa omeziti.

HLAVA ŠESTÁ.

Poměr mezi církví a Písmem svatým.

Uvažují-li se Písmo sv. a církev učící o sobě, těší se z téže vážnosti; neboť ono jest slovo Boží psané, tato hlas mluvícího Boha. Pakli přihlížíme k sobě samým, jest vážnost církve dřívější, poněvadž známost o Písmu sv., které máme potřebí, chceme-li užívati Písma sv., bezpečně přijati můžeme od církve jediné a poněvadž jeho užívající výklad přijati musíme od církve, která smysl Písma sv. pravý neomylně

zná a jej věřícím ku věření předkládá. Proto není církev nad slovem Božím psaným, ale nad soukromým a omylným porozuměním jednotlivých věřících.

KNIHA TŘETÍ.

O víře.

Zjevení od Boha skrze Krista Pána učiněné a církví Kristově svěřené sobě lidé přivlastňují skrze víru. Vyšetřiti tedy sluší, co jest víra, kterak vzniká, jaký jest poměr mezi věrou a vědou, jakým pravidlem víra se řídí.

ČÁST PRVÁ.

Co jest víra?

Věřiti vůbec znamená přisvědčiti k nějaké výpovědi pro vážnost svědkovu. Co se věří, jest předmětem víry látkovým; to, pro co se věří, jest předmětem víry údobným, formálním, čili pohnutkou víry, t. j. vážnost svědkova ve vědomosti a pravdivosti záležející.

Víra a věda mezi sebou se liší tím, že ve vědě přisvědčujeme pravdě pro ni samu čili pro její zřejmost vnitřnou, poněvadž pravda jest sama nám poznávajícím zřejmá buď přímo anebo nepřímou; ve víře přisvědčujeme pravdě pro vážnost toho, jenž pravdě dává svědectví, čili pro její zevnější zřejmost. I víra i věda mohou nám zjednati jistotu.

Jistota vzniká z pravdy nějakého poznatku buď vnitřně anebo zevně poznané a záleží v pevném přisvědčení k poznatku, všeliké obavy prostém, že by protiklad poznatku mohl býti pravdiv, ve kterémžto přisvědčení mysl poznávající odpočívá; je tedy jistota nejprve stav mysli, přidruženě vypovídá se tropicky též o poznatku. Jistota jest 1. buď metafysická, čili naprostá, anebo fysická anebo morální; prvá vzniká z rozboru pojmů, ze kterých poznatek sestává, druhá

z návodu čili indukce o přírodních věcech a dějích, třetí z pozorování stálosti mravů lidských; druhá a třetí jsou podmíněné. 2. Buď nutná anebo svobodná; první vzniká pouhým činem umu aneb rozumu, druhá také rozkazem svobodné vůle. 3. Buď obecná anebo filosofická; při této můžeme udati vědecký důvod, při oné nemůžeme. 4. Buď naprostá anebo vztažná; pohnutky oné stačí umu každému, pohnutky druhé jenom některému.

Jistota myslí závisí na zřejmosti čili poznatelnosti věci; zřejmou jest nejprve věc, přidruženě poznání věci. Zřejmost jest buď vnitřná aneb zevnější; při oné jest věc sama zřejmou; při této svědectvím. Zřejmost vnitřná jest buď bezprostřední anebo prostřední; při oné jest věc sama zřejmá sebou, při této důkazem. Zřejmost zevnější jest buď přirozeně zevnější, anebo nadpřirozeně zevnější; při oné jest svědectví přirozené, při této nadpřirozené, věroučné, kterým se oznamuje učení nesnadnější, svědectví na nadpřirozenosti důvodů spočívající, o kterém pochybovati jest pošetilo, ba i nemravno. Pravdě zřejmosti první nebo druhé nebo třetí přisvědčuje um nutně, pravdě zřejmosti čtvrté z rozkazu svobodné vůle.

Víra jest buď přirozená buď nadpřirozená; ona se věnuje člověku, tato Bohu a zove se křesťanská.

Víra křesťanská jest přisvědčení pravdě nadpřirozeně zjevené, pro vážnost Boha zjevujícího učiněné. Vlastně a údobně záleží v konu umu, ač vyžaduje také konů svobodné vůle, jež kon umu provázejí; pročez náleží k ctnostem umovým.

Předmětem víry křesťanské údobným čili pohnutkou jest vážnost Boha zjevujícího. Sněm vatikánský s. 3. c. 3.: Víra jest ctnost nadpřirozená, skrze kterou milostí Boží jsouce podporováni ve zjevení Jeho věříme, ne pro vnitřnou pravdu věcí přirozeným světlem rozumu poznanou, ale pro vážnost samého Boha zjevujícího, jenž nemůže ani sebe klamati ani jiného. Písmo sv. a Otcové učí, že pohnutkou víry není zřejmost pravdy sama, ale svědectví Boží čili vážnost Boha zjevujícího. Hebr. 11. 1: Víra jest důvod věcí neviditelných. Jan 20. 29: Blahoslavení, kteří neviděli a uvěřili. Sv. Pavel nazývá víru zajetím, kterým jímáme rozum ve službu Kri-

stovu (2. Kor. 10. 5.) Sv. Jan 1. 5. 9: Jestliže svědectví lidské přijímáme, svědectví Boží větší jest. Athanasius Víra ze zřejmosti t. j. vnitřné se těšící nemůže se zvátí věrou. Augustinus: Co jest víra, leč věřiti, co nevidíš? Otcové, theologové, katechismy, knihy asketické souhlasí v tom neb onom rčení: Věřím, poněvadž Bůh neskonale moudrý a pravdy milovný zjevil.

Předmětem víry látkovým jest zjevení Boží nám od Církve katolické ku věření předkládané, a to celé. Neboť vážnost Boží není vztažná, jako lidí, kteří při některých svědectvích víry jsou hodni, při jiných nehodni, ale jest naprostá pro neskonalou moudrost a pravdivost. Předmětem látkovým liší se víra od vědy tím, že pro vážnost Boha zjevujícího mohou se věřiti pravdy i nadpřirozené, které jsou víře vlastní, i přirozené, kterými jedinými se zabývá věda, poznávajíc je ze zřejmosti vnitřné. Ač tedy přisvědčení víry nespočívá na zřejmosti vnitřné, přece se může státi, že pro vážnost Boha zjevujícího se věří, co se ze zřejmosti vnitřné ví, že o témže předmětu máme rozdílnými kony víru a vědu.

Víra křesťanská se liší 1. od mínění pouhého, které nám neposkytuje jistoty, 2. od náboženského smyslu duševního čili vnitřné zkušenosti smyslné, čili víry pietistů, spočívající na jistém pudu slepém, jenž postrádá pohnutky rozumné a odnáší se k fantasii, 3. od vědy, 4. od víry Güntherovy čili poznání Boha ze tvorů, 5. od přisvědčení bezprostředního, jímž lneme k prvním zásadám rozumovým.

ČÁST DRUHÁ.

Kterak vzniká víra?

A) Má-li člověk věřiti, musí dříve jistotně poznati: 1. že Bůh jest a víry jest hoden, 2. že Se skutečně zjevil.

1. Poznání o jsoucnosti a věrohodnosti Boží předchází konu víry samému aniž údobně spočívá na samém zjevení Božím nadpřirozeném, ale jest předmětem vědy, přirozeným

světlem rozumu lidského zjednané, ze zřejmosti vnitřné metafysicky jistotné.

2. O druhém požadavku mluví Pius IX. takto: »Rozum lidský aby ve víře se neklamal a nebloudil, musí pilně vyšetřovati skutečnost zjevení Božího; neboť tak jenom může býti s jistotou přesvědčen, že Bůh mluvil, tak jenom může, jak učí sv. Pavel Řím. 13. 1., Bohu prokázati poslušnost rozumnou.« A to vyžaduje povaha věci sama. Neboť konvíry má býti zcela jistotný, pevný, má vylučovati všelikou pochybnost rozumnou, avšak nemůže býti všeliká pochybnost rozumná vyloučena, podléhá-li skutečnost zjevení, základ víry rozumnému pochybování. Proto musí býti skutečnost zjevení nepochybnou.

Důvody, ze kterých, rozumem poznaných, nepochybně vysvitá, že Bůh mluvil, a které dostačí, abychom mohli Bohu rozumně věřiti, zovou se pohnutkami uvěřitelnosti čili sudidly zjevení, o kterých byla řeč ve filosofické části této Obrany. Jimi vzniká jistota, která, jakkoli nespočívá ani na vnitřné zřejmosti ani na zevnější zřejmosti o přirozeně historickém svědectví, jížto obojí jest rozum nutně pohnut ku přisvědčení, a jakkoli nevylučuje pochybnost nerozumnou, přece vylučuje všelikou pochybnost rozumnou a morální se zove. Tato jistota morální před výkonem (actus) víry stačí ku věření a když víra skutkem se stala, promění se v jistotu, jež se rovná metafysické, naprosté, jež i převyšuje jistotu metafysickou, kterou máme o věcech přirozených, jak dokazuje život reků víry katolické. Tato jistota morální musí býti přiměřena chápavosti každého, jenž chce víru pojati; proto tím větší musí býti, čím kdo jest učenější, čím kdo jest schopnější znamenati obtíže, jež víře se činívají anebo činiti se mohou. Jakkoli však lidé pohnutkami uvěřitelnosti k víře bývají připravováni a skutečnost zjevení činí jistotnou, přece nikdy nemohou nahraditi pohnutku víry samu; neboť tato jest ve všech věřících jedna a táže, nejvyšší vážnost Boha zjevujícího, vztahuje se ku všem pravdám, jež se mají věřiti, a plodí jistotu metafysické se rovnající, ano ji převyšující, kdežto pohnutky uvěřitelnosti jsou v různých lidech

různy, ke skutečnosti zjevení se vztahují a plodí jistotu morální.

B) Když skutečnost zjevení jest poznána, vysvítá člověku přirozeným světlem rozumu povinnost zjevení učiněnému přisvědčiti čili uvěřiti. Tato povinnost jest samozřejmá. Neboť jestliže podle práva přirozeného dítky mají rodičů poslouchati, čím více tvor stvořitele, jemuž povinen jest poslušností dokonalou, jemuž také povinen jest obětovati rozum svůj, žádá-li to Bůh. Avšak Bůh ve Svém zjevení žádá od člověka, aby rozum Jemu obětoval věrou. Proto věřiti jest člověk povinen. Dále zřejmo jest rozumu lidskému, že Bohu přísluší určovati podmínky, za kterých by člověk jedině mohl spásy dojíti, a že tvor rozumný musí jich šetřiti, chce-li spásy dojíti. Avšak ve zjevení Božím, o jehož skutečnosti nelze rozumně pochybovati, zřejmě jest vysloveno, že bez víry nelze se líbiti Bohu Hebr. 11. 6, spasení věčného dosíci Marc. 16, 16. Tedy poznáv skutečnost zjevení Božího může člověk přirozeným světlem svého rozumu poznati, že pod ztrátou věčného spasení jest povinen tomu zjevení uvěřiti.

Že však Bohu zjevujícimu má člověk věřiti přisvědčením, jež jest nade všecko, jež vylučuje všelikou pochybnost rozumnou, vysvítá z těchto důvodů: 1. Pevnost přisvědčení má býti přiměřena vážnosti pohnutky; avšak pohnutka víry jest ze všech nejvážnější. 2. Takové přisvědčení máme Bohu zjevujícimu prokázati, jaké Bůh, pravda nejvyšší, v řádu rozumovém právem žádá; avšak Bůh žádá, jak víme ze zjevení samého, Skut. Ap. 8. 37, nejen lásku z celého srdce, ale i víru z celé mysli.

C) Přisvědčení víry není nutným účinkem důkazu, ale jest svobodné a probouzí se rozkazem svobodné vůle a nábožným dojmem, jako všechny ostatní kony ctností. Sněm vatikánský s. 3. c. 5. de fide: Jestliže by kdo pravil, že přisvědčení víry křestanské není svobodné, ale že je nutně probouzejí důkazy rozumu lidského, budiž vyobcován.

A věru 1. víra v Písmě sv. se přikazuje, chválí, odměňuje, nevěra se zakazuje, kárá, tresce. 2. Sv. Otcové totéž učí. Augustinus: Do církve může někdo vstoupiti nechtě,

k oltáři může přistoupiti nechtě, přijati svátost může nechtě, věřiti však může jenom, chce-li. Sněm toletanský IV. praví Jako člověk vlastní svobodnou vůlí svou hyne hada jsa poslušen, tak každý dochází spasení věřením obrátiv svou mysl vlastní. 3. Přisvědčení víry nemůže se díti bez rozkazu vůle. Neboť ku prisvědčení jest rozum náš nucen a určován pouze zřejmostí pravdy vnitřnou anebo zevnější o přirozeném svědectví. Avšak při víře není ani zřejmosti oné ani této, nýbrž toliko zřejmosti zevnější o svědectví nadpřirozeném, kterým vysvítá, že zjevení můžeme a máme věřiti. Tu může rozum náš zjevení Božímu prisvědčiti toliko z rozkazu svobodné vůle.

Než, jakmile rozum z rozkazu svobodné vůle prisvědčil ku zjevení, není mu dovoleno o pravdě víry pochybovati skutečně, své prisvědčení zastaviti, pokud by pochybnosti své nezaplašil, a prisvědčení obnoviti, až by pochybnost zaplašil. Sněm vatikánský: Jestliže by někdo řekl, že věřící v témže postavení jsou, v jakém ti, kteří k víře jediné pravé nedospěli, tak že by mohli katolíci míti spravedlivou příčinu prisvědčení zastaviti a víru, kterou již od učitelství církevního přijali, uvésti v pochybnost, až by provedli důkaz vědecký o uvěřitelnosti a pravdě své víry, budiž vyobcován. Ovšem může, ba někdy také má katolík, ač pochybovati nesmí, o to pečovati, aby pochybnosti, jež slyší proti své víře, vyvrátil.

D) Aby však člověk věřiti mohl, jak má, t. j. věrou spasitelnou a křesťanskou, která jest počátkem a základem spravedlnosti, musí jej předcházeti a podporovati milost Boží. Učí zajisté sněm vatikánský s. 3. c. 3. de fide: Jakkoli není prisvědčení víry nikterak slepým hnutím mysli, přece nemůže nikdo prisvědčiti hlásanému slovu evangelickému, jak má k dosažení spásy, není-li osvícen a posilněn od Ducha sv., Jenž uděluje všem lahody, když prisvědčují a věří pravdě. Pročež víra sama o sobě, i když nepůsobí skrze lásku, jest dar Boží a kon její ku spasení směřuje, kterým člověk svobodnou poslušnost prokazuje Bohu, an milosti Jeho, které může odporovati, prisvědčuje a s ní působí.

Vyžaduje se však nutností vztažnou: 1. milost, která

zapláše temnosti rozumu, bludy, předsudky, aby člověk snadno zjevení Boží uznal, an přisvědčuje pravdám víře předchozím a nabývá morální jistoty o pohnutkách uvěřitelnosti; 2. milost, která tvrdost srdce láme, aby pohnutky, povinnost víry ukládající, vůli pohnuly; 3. milost, kterou by se víra probudila, která jest nesnadna proto, že *a)* se přikazuje, *b)* že vyžaduje přisvědčení, na vnitřné zřejmosti nespolehající, ku pravdám, jež přesahují přirozenou chápavost rozumu lidského, *c)* že vyžaduje přisvědčení, jež jest nade všecko, i kdyby se vyskytly obtíže největší, *d)* že vyžaduje přisvědčení ustavičné, byť i největší ztráty hrozily, *e)* že vyžaduje přisvědčení také pro život.

Vyžaduje se milost nutností naprostou, poněvadž jest víra počátek a základ spravedlnosti nadpřirozené a blaženého nazírání nebeského, ku kterým oběma náboženství křesťanské přivádí.

E) Největší jistotě víry nepřekáží jistota toliko morální, kterou poskytují pohnutky uvěřitelnosti. Neboť pohnutky uvěřitelnosti nejsou pohnutkou víry samé, ale skutečnost zjevení dokazující vybízí vůli, aby přikázala rozumu přisvědčiti a uvěřiti pro vážnost Boha mluvícího. Čím však jest vážnější pohnutka, tím pevnější musí býti přisvědčení. Avšak nejvážnější pohnutkou jest vážnost Boha mluvícího. Pročež neurčují pohnutky uvěřitelnosti, jež pokládají sluší za podmínku předchozí. pevnost přisvědčení, ale vážnost Boží, které náleží přisvědčení největší, nejpevnější, Boha hodné, dílem z úcty k Bohu, dílem z touhy po spáse, dílem pro počestnost konu víry samu. Tato však pevnost přisvědčení víry působí na ono přisvědčení, jež se prokazuje pravdám víře předchozím a pohnutkám uvěřitelnosti, a činí je tak pevným, že jest z celé mysli a nade všecko.

Jsou tedy ve víře tyto stránky: 1. metafysická jistota o jsoucnosti a věrohodnosti Boží, morální jistota o pohnutkách uvěřitelnosti a povinnosti uvěřiti; 2. objektivná počestnost víry a prospěšnost, pro kterou obojí vůle rozkazuje rozumu věrou přisvědčiti; 3. milost Boží, rozum osvěcující a vůlí

posilňující; 4. údobný předmět čili pohnutka víry, vážnost Boha mluvícího; 5. látkový předmět víry, t. j. co církev k věření předkládá.

ČÁST TŘETÍ.

Poměr mezi věrou a vědou.

Sněm vatikánský s. 3. cap. 3. praví: Ačkoli přesahuje víra rozum, přece nemůže býti nikdy mezi věrou a rozumem pravý spor; neboť týž Bůh, Jenž tajemstva zjevuje a víru vlévá, duši lidské udělil světlo rozumu, Sebe však nemůže Bůh zapříti aniž pravda může pravdě odporovati. Liché však zdání toho odporu odtud vzniká hlavně, že buď nebyly články víry podle smyslu církve pochopeny a vyloženy anebo že vymyšlené domněnky se pokládají za požadavky rozumu. Pročež stanovíme, že každé tvrzení, jež odporuje pravdě zjevené, jest zcela nepravdivo.

Tot jest první zásada, kterou se určuje poměr mezi věrou a vědou.

Druhou zásadu vyřkl týž sněm takto s. 3. can. 1. de f. et r.: Jestliže by někdo řekl, že nejsou ve zjevení Božím žádná pravá a vlastní tajemstva, ale všechny články víry mohou býti rozumem řádně zdokonaleným z přirozených zásad pochopeny a dokázány, budiž vyobcován.¹⁾

Třetí zásadu naznačil týž sněm s. 3. c. 3. de f. et r. takto: Jestliže by někdo řekl, že se může státi, aby článkům víry od Církve předloženým musil býti jedenkrát podle pokroku vědy udělen jiný smysl, než jim rozuměla a rozumí Církev, budiž vyobcován.

Podle těchto zásad záleží poměr filosofie k bohovědě katolické:

1. v tom, že se mezi sebou rozeznávají zřídlem, z něhož se pravdy čerpají, methodou čili návodem, kterým se pravdy

¹⁾ Viklif a po něm do jisté míry Hus tvrdili, že rozum lidský může dokázati svou silou tajemství Boží, zvláště nejsvětější Trojici Boží.

čerpají, a pravdami samými, jež se čerpají. Zřídlem filosofie jest přirozené zjevení Boží, zřídlem bohovědy katolické nadpřirozené zjevení Boží. Methoda filosofie žádá, aby podle zákonů logických se činily zásadami samozřejmými úsudky ze zkušenosti o tvorech; metoda bohovědy katolické, aby učení Církve katolické o nadpřirozeném zjevení Božím bylo z podání Božího poznáno podle zásad hermeneutických. Obsahem filosofie jsou pravdy, jež rozum ze zřejmosti vniterné, ze které se věci samy těší, svým světlem přirozeným poznává; obsahem bohovědy katolické jsou hlavně a především pravdy, jež rozum ze zřejmosti zevnější, ze které se těší svědectví Boha mluvícího, věrou nadpřirozenou poznává. Z tohoto rozdílu trojího následuje, že se nikdy nepromění filosofie v bohovědu katolickou, aniž bohověda katolická ve filosofii.

2. Z tohoto rozdílu nenásleduje, že by filosofie a bohověda katolická jedna druhé odporovala, neboť zřídla obou pocházejí od téhož Boha, Jenž sám Sobě nemůže odporovati. Nemůže věru filosofie předem dokázati, že Bůh nemůže Se člověku zjeviti nadpřirozeně tak, aby Jemu člověk rozuměl, aniž bohověda katolická, že by člověk naprosto byl neschopen, přirozeným světlem svého rozumu řádně užitého zjevení Boží přirozené poznati. Jako pravá filosofie názory své odůvodňuje methodou sobě příslušnou, tak opět bohověda katolická dokazuje: 1. že nadpřirozené zjevení Boží je možné, prospěšné, nutné a poznatelné; 2. že se stalo skutkem; 3. že pravá tajemství od Boha nadpřirozeně zjevená nejsou nerozumná. Pravdu tedy má filosofie, pravdu má bohověda katolická, ale ne tak, že by, co jest ve filosofii pravdivo anebo nepravdivo, v bohovědě katolické bylo nepravdivo, anebo pravdivo, a co jest v bohovědě pravdivo anebo nepravdivo, že by bylo ve filosofii nepravdivo anebo pravdivo, jak se domníval Cartesius; neboť takový názor odporuje pojmu pravdy a Boha, Jenž jest původce všeliké pravdy, pravda sama. Aniž bylo Cartesiovi, jenž měl dobrý úmysl uhájiti pravdy jak filosofické, tak nadpřirozeně zjevené, tak souditi o filosofii a bohovědě katolické; neboť pravda nadpřirozená předpokládá přirozenou a lze o ní dokázati, že

přirozené neodporuje. Odpor mezi pravdou přirozenou a nadpřirozenou jenom tehdy může vzniknouti, když přirozeně pravdivým se považuje, co pravdivým není, anebo když nějaká položka se považuje za článek víry nadpřirozeně zjevené, která není od církve katolické takovým článkem prohlášena. Darwinův názor o původu člověka z opice, který odporuje bohovědě katolické, jest usvědčen z nepravdy od přírodozpytců, anthropologů a psychologů; geografická všeobecnost potopy Noemovy, která odporuje geologii, není článkem víry katolické.

3. Filosofie a bohověda katolická sebe vespolek podporují.

A) Neboť víra, kterou bohověda katolická vyšetřuje, rozumu, jenž ve filosofii hledá důvody vnitřní, se zamlouvá. Uznává zajisté rozum, že vážnost svědků je také pramenem, z něhož čerpáme pravdu, že tedy záhodno jest věřiti svědkům víry hodným a že svědkem víry nejhodnějším jest Bůh, Jenž ani Sebe ani člověka klamati nemůže. Rozum uznává, že, nemohou-li lidé mezi sebou obcovati bez víry, tím méně obcovati může člověk bez víry s Bohem. Rozum uznává, že, má-li člověk důkladněji poznati, jaký Bůh jest a co Bůh od člověka žádá, než poznati může přirozeně, bez víry se tak státi nemůže. Jako víra neruší práva, rozumu příslušného, tak opět rozum ničeho nemůže namítati proti způsobu, jakým víra křesťanská vzniká podle učení církve katolické. Rozum uznává, že víra křesťanská není podle učení církve katolické hrobem rozumu ale šlechetným činem poslušnosti k Bohu a obětí Boha důstojnou, člověku prospěšnou.

B) Víra rozumu pomáhá. Ukazuje zajisté rozumu střední cestu, jedinou, která vede ku poznání pravdy, a odporuje těm, kteří platnost rozumu snižují (materialistům), a těm, kteří ji přehánějí (pantheistům). Rozmnožuje obsah lidského poznání přirozeného. Zbavuje rozum bludův a pochybností. Podobna jsouc vůdci, řídí rozum náš zkoumající, aby rychleji, bezpečněji a vydatněji ku pravdě dospěl, a ukazuje k cíli, jehož má rozum dosíci. Zprošťuje, jsouc láskou oživena, člověka hříchu, jenž brání poznati pravdu, a

zdobí jej ctností, která pomáhá rozumu, aby pravdy se dopátral. Rozněcuje touhu po pravdě a pohnutkami nás pobádá, abychom snažněji přirozené zjevení zkoumali, pravdy nadpřirozené podle obdoby přirozených, pokud možno, chápali a je spekulaci podrobovali, která od víry vychází, víru nepouští a k víře opět se vrací, abychom pravdy nadpřirozeně zjevené proti námitkám hájili. Tímto způsobem činnost rozumu mocně se vzdmáhá a k výsledkům v oboru přirozeného vědění netušeným dospívá.

C) Rozum víře, od bohovědy katolické vyšetřované, pomáhá. Dokazuje zajisté základy víry, a sice: Bůh jest, může Se nadpřirozeně zjeviti a má takové vlastnosti, že Jemu věřiti můžeme, ano i povinni jsme; člověk má duši nesmrtelnou a jest ve své přirozenosti tak porušen, že jest mu vztažnou nutností potřebí nadpřirozeného zjevení Božího. Filosofie učí bohovědce mysliti odtažitě, vyhledati z patřičných pramenů články víry, vyjádřiti je příslušnými pojmy a slovy, jakož i vyložiti, články víry v jeden celek vědecky sestaviti, jejich věrojatnost čili pravděpodobnost rozumovou potvrditi důkazy analogickými a kongruenčními, ovšem tak, aby víře nebylo ublíženo, jich hájiti proti odpůrcům.

Odtud patrně, že bohovědec katolický, má-li býti dokonalý, musí pravou filosofii znáti, musí míti ducha filosoficky vytříbeného; ale tak, aby neproměňoval bohovědu katolickou ve filosofii a věrným trval víře, od Církve katolické hlásané. Aniž může býti jinak, neboť nadpřirozené zjevení Boží předpokládá přirozené a jest nad ním postaveno; ve svém obsahu drží pravdy přirozené, jež rozum z vniterných důvodů chápati může, a nadpřirozené, právě tajemné, jež chápavost rozumu našeho přesahují, nejsou nerozumny a jež přijati můžeme, leč věříce Bohu nadpřirozeně se zjevujícím. A co Bůh nadpřirozeně zjevil, zaručuje nám katolická Církev učící, jejíž původ božský spočívá na jistotných důkazech historických.

4. Poněvadž nadpřirozené zjevení Boží stojí nad přirozeným, jest bohověda katolická, jež ono vykládá, nadřícena filosofii, jež toto vykládá. Tak rozuměti sluší větě: Filosofie.

kteřá vrcholí v bohovědě přirozené, jest podřízena bohovědě nadpřirozené, katolické. Nazývá se ona služkou této, ovšem ve smyslu křesťanském, ne pohanském; než, poněvadž mnozí bez příčiny tímto názvem se pohoršují, porovnejme podle sv. Otců filosofii s křesťanskou nevěstou a bohovědu katolickou s křesťanským ženichem anebo onu s církví katolickou a tuto s Kristem Pánem. Poměr podřízenosti není v oboru věd neobyčejný; neboť pořádek, který panovati musí mezi vědami mezi sebou souvislými, vyžaduje podřaděnost jedněch a nadřaděnost druhých; není tedy filosofii k potupě, aniž filosofii škodí; neboť bohověda katolická nezbavuje filosofii svobody patřičné, ale ji hájí a před nevázaností a zlým užíváním svobody chrání. A posléze přesvědčili jsme se, že bohověda katolická filosofii ve mnohých příčinách prospívá. Pročež podřaděnost nemůže nebýti filosofii užitečnou.

ČÁST ČTVRTÁ.

Kterým pravidlem se řídí víra?

§ 1.

O předmětu učitelství církevního.

Cokoli jest od Boha zjeveno, jest látkovým předmětem víry božské; k víře však katolické se vyžaduje, aby, co bylo od Boha zjeveno, bylo od církve ku věření předloženo. Neboť zjevení jest vzdáleným pravidlem víry, předloha církve nejblíže. Proto jest víra katolická vždy božská, ale není veškerá víra božská katolickou. Kromě víry božské a katolické je ještě víra církevní, která spočívá na neklamné vážnosti církve a předmětem má soudy církve o těch pravdách, jež se zjevením Božím úzce souvisíce učitelství církevnímu jsou podrobeny, a jež jest prostředně božská.

Aby nějaká pravda mohla býti věřena věrou katolickou, jest potřebí,

A) aby byla obsažena ve zjevení Božím křesťanském. Pravda jest zjevena: 1. údobně (formálně) t. j. v pravdě a

vlastně, a sice buď rozvinutě t. j. přímo a bezprostředně anebo zavinutě t. j. nepřímou a prostředně skrze pravdu rozvinutě zjevenou (Kristus Pán jest člověk — Kristus Pán sestává z těla a duše); 2. virtualně, vyplývá-li správnou důsledností z pravdy formálně zjevené a z druhé přirozeně poznané: Kdo zemře! obtížen jsa hříchy všedními, nemůže přijíti ani do nebe ani do pekla; tedy jest očistec — Kristus Pán jest člověk, avšak člověk umírá toliko jednou přirozeně; tedy Kristus Pán zemřel přirozeně toliko jednou. Všecky pravdy formálně zjevené jsou předmětem víry látkovým; avšak pravdy virtualně v pravdách formálně zjevených obsažené jsou tehdy předmětem víry látkovým, je-li úsudek, kterým vyplývají, toliko vysvětlovací, takže jedna návěst toliko vysvětluje, co jest v druhé návěsti zavinutě obsaženo; pakli úsudek přesně uzavírací, takže platnost závěru spočívá spíše na správném spojování návěstí a užití pravidel logických, rozumem lidským učiněném, než na vážnosti Boha mluvícího, nejsou závěry předmětem víry.

B) Jest potřebí, abychom s jistotou věděli, že církev pravdu od Boha zjevenou jako takovou ku věření předložila. Předkládá však církev pravdy zjevené ku věření: 1. způsobem mimořádným a slavným *a)* skrze výnosy sněmů všeobecných, *b)* skrze vyznání víry a symbola, *c)* skrze nálezy biskupů římských se stolce Petrova učících, *d)* skrze výnosy sněmů provincialních, jež od biskupa římského slavným způsobem jsou potvrzeny anebo od celé církve jsou přijaty. 2. Způsobem řádným, jenž záleží v souhlasném a ustavičném hlásání církve po zemi rozšířené a v prokazování života křesťanského.

Pravdy od Boha zjevené a od církve předložené zovou se dogmata čili články víry.

Věrou církevní věřítí mají věřící, zvláště theologové, co sice není údobně zjeveno, co však úzce souvisí s pravdami zjevenými a proto s velikým souhlasem v církvi se podávají, co mnohdy církevním soudem autentickým se stanoví přímo nebo nepřímou pod censurou¹⁾ proti míněním protivným pro-

¹⁾ Censury a tresty církevní zavrhuji bludně Viklif a Hus.

hlášenou. Censura prohlašuje nějaké mínění buď kacířským anebo bludným anebo kacířství, bludu velmi blízkým anebo blízkým anebo opovážlivým. Věřící mají pod těžkým hříchem censuře přisvědčiti, poněvadž církev censuru prohlašujíc jest neomylna, a mají učení, censurovanému mínění protikladně odporné, za pravdivé věrou přijati.

§ 2.

O podmětu učitelství církevního.

Podmětem jest: 1. biskup římský, 2. sbor biskupů buď na sněmu obecném shromážděných anebo po zemi rozptýlených, 3. biskup jednotlivé diecése, který jest obdařen mocí učitelskou, od Boha zřízenou, ač ne neomylnou, 4. sněmy provincialní a synody diecéšní, jež požívají authentické moci učitelské ne neomylné, 5. kongregace kardinálů, ke strážení zjevení a ochraně víry od biskupů římských zřízené, authentickou mocí učitelskou obdařené; jejich výnosy nejsou neomylny, ač jménem a vážností biskupa římského vydané; neomylnými se stávají, když je biskup římský svými vlastními učiní a vlastním jménem vydá s těmi okolnostmi, jež provázejí neomylnost biskupa římského.

§ 3.

O přisvědčení prokazovaném soudu učitelství církevního.

Přisvědčení, soudu authentického učitelství neomylného a své neomylnosti užívajícího prokazované, má býti konem víry božské a katolické. Přisvědčení, soudu učitelství neomylného, ale své neomylnosti neužívajícího anebo učitelství ne neomylného prokazované, nemusí býti naprosto nepochybné a pevné nade všecko; než není přece dovoleno libovolně uvnitř pochybovati a neuctivě soudu toho se dotýkati; z důležité příčiny jest dovoleno při vší uctivosti, představenému náležející, odvolati se k vyšší soudní stoli, sněmu anebo biskupu římskému.

Obsah dílu druhého svazku druhého.

Kniha čtvrtá.

	Strana
O církvi katolické. .	3
Úvod. Co se bude vyšetřovati ?	3
Část první. O církvi vůbec	4
Oddělení první. Otázky předběžné .	4
§ 1. Co jest církev slovně vyměřena ? Jaký jest poměr mezi církví a náboženstvím ?	4
§ 2. Zdalí a jakou Kristus Pán církev založil ?	4
§ 3. Církev Kristova od Boha skrze proroky předpověděna a slíbena	5
Oddělení druhé. O jsoucnosti církve Kristovy .	16
§ 1. Církev má svou skutečnou jsoucnost od Krista Pána samého	16
§ 2. Církev Kristova společností náboženskou	17
§ 3. Církev nezaniknutelnou	18
§ 4. Církev společností viditelnou	20
Oddělení třetí. O bytnosti církve Kristovy .	23
Hlava první. O účinnivé příčině církve Kristovy	23
Hlava druhá. O vzorné příčině církve Kristovy	23
Hlava třetí. O účelné příčině církve Kristovy .	25
§ 1. V čem záleží cíl poslední, v čem nejbližší	25
§ 2. Církev Kristova společností nadpřirozenou	26
§ 3. Mimo církev Kristovu není spásy	28
§ 4. O inkvisici církevní	31
§ 5. Je-li církvi Kristově kromě cíle nadpřirozeného vytčen také přirozený a jaký ?	44
Péče církve katolické o lidskou vzdělanost přirozenou obecně uváženou .	45
Péče církve katolické o jednotlivé obory lidské vzdělanosti přirozené	48

	Strana
I. Zemědělství .	48
II. Řemesla. Průmysl	49
III. Obchod .	50
IV. Vědy. Školy .	51
V. Galileo Galilei	66
VI. Umění	91
VII. O vzdělanosti kněží katolických	95
VIII. Učenci a umělci nekněží, oddaní církvi katolické	. 115
IX. Mravnost	144
(O původu státní moci. O liberalismu)	149
Péče církve katolické o lidskou vzdělanost přirozenou dokázána svědectvími	159
Kterak škodí vzdělanosti přirozené odpadnutí od církve katol.?	180
(O caesaropapismu)	. 180
§ 6. Poměr církve Kristovy ke státu	187
Hlava čtvrtá. O příčině církve Kristovy látkové	188
Hlava pátá. O údobné příčině církve Kristovy	192
Hlava šestá. O nástrojné příčině církve Kristovy	192
Článek první. O ustanovení služby církevní	192
Článek druhý. O nutnosti služebnictva církevního 193
Článek třetí. O ustavičnosti služebnictva církevního 194
Článek čtvrtý. O vážnosti čili moci služebnictva církevního 195
§ 1. Co jest neomylnost?	195
§ 2. Neomylnost církve dokázána	196
§ 3. Kdo v církvi se těší z neomylnosti učitelské	198
§ 4. Předmět neomylnosti 201
(Je-li církev Kristova neomylnou, když někoho svatým prohlašuje?)	204
Oddělení čtvrté. O vlastnostech církve Kristovy 207
Hlava první. O jednotě církve 207
Hlava druhá. O svatosti církve Kristovy	210
Hlava třetí. O všeobecnosti církve Kristovy	211
Hlava čtvrtá. O apoštolství církve Kristovy 213
Oddělení páté. O známkách církve Kristovy 215
Hlava první. Církve křesťanské s církví Kristovou porovnané 216
Článek první. Sekty nekatolické postrádají známek církve Kristovy	217
(Anglikánské svěcení kněžské neplatno)	. 218
Článek druhý. Církev katolická církví Kristovou	222
Hlava druhá. Církev katolická sama o sobě uvažovaná církví Kristovou, Božskou 224
Část druhá. O viditelné hlavě církve Kristovy, biskupu římském.	
Úvod	227
Oddělení první. Pravomocné prvenství biskupa římského nad všemi církví požadavkem víry 228
Oddělení druhé. O prvenství sv. Petra, apoštola 235

	Strana
Námítky	245
Oddělení třetí. O biskupu římském, nástupci Petrově v prvenství	247
§ 1. Podle ustanovení Kristova musil míti Petr nástupce v prvenství	247
§ 2. Biskup římský jest nástupcem Petrovým v prvenství	248
§ 3. Kterak lze prvenství k stoliči římské	253
Oddělení čtvrté. O významu a moci prvenství biskupa římského	254
Oddělení páté. O neomylnosti biskupa římského	257
Oddělení šesté. Odpůrcové neomylnosti biskupa římského vyvrácení	262
§ 1. Článek víry o neomylnosti biskupa římského není nový	262
§ 2. Článek víry o neomylnosti římského biskupa není nepravdiv	264
§ 3. Článek víry o neomylnosti římského biskupa není nevhodným	267
§ 4. Článek víry o neomylnosti římského biskupa nezkracuje moci biskupů	268
§ 5. Článek víry o neomylnosti římského biskupa není moci vládařů nebezpečným	269
Závěrek	270
Část třetí. O pramenech učení katolického	271
Úvod. Co jest pravidlo víry? O čem jest jednati?	271
Oddělení první. O podání Božím	272
Hlava první. Co jest podání a kolikeré jest?	272
Hlava druhá. Podání činně uvažované	273
Hlava třetí. Podání trpně uvažované	276
Hlava čtvrtá. O sudidle podání	278
Hlava pátá. O pokroku podání Božího	284
Oddělení druhé. O Písmě svatém	287
Hlava první. Jak výborné jest Písmo svaté	287
Hlava druhá. O vážnosti Písma svatého	289
Článek první. Písmo sv. všeho bludu prosto	289
Článek druhý. O inspiraci Písma svatého	290
Hlava třetí. O rozsahu inspirace čili kanonu	293
Hlava čtvrtá. O spolehlivosti Vulgaty	296
Hlava pátá. O výkladu a čtení Písma svatého	298
Hlava šestá. Poměr mezi církví a Písmem svatým	299
Kniha třetí. O víře	300
Část první. Co jest víra?	300
Část druhá. Kterak vzniká víra?	302
Část třetí. Poměr mezi věrou a vědou	307
Část čtvrtá. Kterým pravidlem se řídí víra?	311
§ 1. O předmětu učitelství církevního	311
§ 2. O podmětu učitelství církevního	313
§ 3. O přisvědčení prokazovaném soudu učitelství církevního	313

